

સત્યમેવ જયતે
ગુજરાત સરકાર

ગુજરાતના રાજ્યપાલ
શ્રી આચાર્ય દેવવ્રતનું
ગુજરાત વિધાનસભા સમક્ષ
પ્રવચન

ગાંધીનગર
બુધવાર, ૧૯મી ફેબ્રુઆરી, ૨૦૨૫

માનનીય અધ્યક્ષ મહોદય તથા વિધાનસભાના માનનીય સદસ્યશ્રીઓ,

પંદરમી ગુજરાત વિધાનસભાના છઠ્ઠા સત્રના મંગળ પ્રારંભે આપ સૌનું હૃદયપૂર્વક સ્વાગત કરું છું. રાષ્ટ્રપિતા મહાત્મા ગાંધીજી અને અખંડ ભારતના ઘડવૈયા સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલની પવિત્ર ભૂમિ એવા ગુજરાત રાજ્યની વિધાનસભાને સંબોધન કરવાનો શુભ અવસર મને પ્રાપ્ત થયો છે, એનો મને આનંદ અને ગૌરવ છે. આ વિધાનસભા ગૃહમાં અનેક ઐતિહાસિક અને નાગરિકો માટે કલ્યાણકારી કાયદાઓ ઘડાયા છે. ગુજરાતની પ્રજાના સુખ-સગવડ અને સુવિધામાં સતત વધારો થાય તેમજ નાગરિકોને આરોગ્ય, શિક્ષણ, પીવાનું પાણી, વીજળી, રસ્તાઓ જેવી જીવન જરૂરી સુવિધાઓ સુલભ રીતે મળી શકે તેવા અનેક નિર્ણયો થયા છે.

‘ગુજરાત’ શબ્દ કાને પડતાં જ વિકાસનો નકશો આપણા માનસપટ પર અંકિત થઈ જાય છે. ગુજરાતના આટલાં વર્ષના ઇતિહાસમાં છેલ્લાં અઢી દાયકાનો શાસનકાળ ગુજરાતના સુવર્ણકાળ તરીકે લોકહૃદયમાં અંકિત થઈ ગયો છે. આ સફર આજે પણ એટલી જ ત્વરિત રીતે આગળ વધી રહી છે. રાજ્યમાં નરી આંખે દેખાતો વિકાસ, સામાન્યજનને સુખ-શાંતિ સમૃદ્ધિ અને સલામતીની અનુભૂતિ, તથા શાસનની સંવેદનશીલતા અને પારદર્શિતા આ બધું જ ગુજરાતે જોયું, જાણ્યું અને અનુભવ્યું છે.

ભારતના બંધારણના અંગીકરણને ૭૫ વર્ષ પૂર્ણ થવા પ્રસંગે બંધારણને માત્ર પુસ્તક સ્વરૂપે ન જોતા તેના રાષ્ટ્રહિત સર્વોપરિના ભાવને આપણી જીવન શૈલી બનાવીએ. આ વર્ષે આ પ્રસંગના સંદર્ભમાં વડાપ્રધાનશ્રીની પ્રેરણાથી **“હમારા સંવિધાન, હમારા સ્વાભિમાન”** થીમ સાથે અમૃતકાળનો આ બંધારણ દિવસ દેશભરમાં ઉજવાયો હતો. બંધારણના નિર્માણ અને સ્વીકારમાં ડૉ. બાબા સાહેબ આંબેડકરના અમૂલ્ય યોગદાન સાથે સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલ, કનૈયાલાલ મુન્શી અને હંસાબેન મહેતા જેવા ગરવા ગુજરાતીઓના પ્રદાનનું પણ હું સ્મરણ કરું છું.

વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદી સરદાર સાહેબના **‘એક ભારત, શ્રેષ્ઠ ભારત’**ના સ્વપ્નને સાકાર કરવાનો સફળ પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે. **સરદાર સાહેબની ૧૫૦મી જન્મજયંતી**ની સમગ્ર વર્ષ દરમિયાન દેશભરમાં ભવ્ય ઉજવણી કરવામાં આવશે. જેમ દોરામાં મોતી પરોવી માળા બનાવાય એમ સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલે રાજા-રજવાડાઓને એકતાના સૂત્ર સાથે બાંધીને ભારતના સાર્વભૌમત્વને સાકાર સ્વરૂપ આપ્યું છે. ભારતભૂમિમાં એવા માનવરત્નો પાક્યા છે જેમણે ભારતના ભાગ્યને સુવર્ણઅક્ષરે લખવા ઉપરાંત તેમાં નવા અધ્યાય ઉમેર્યા છે. સેંકડો વર્ષોની ગુલામીની અંધારી ગર્તામાંથી બહાર લાવી ભારતના નાગરિકોને સ્વતંત્રતાનો ઉજાસ ભેટ ધરવામાં અતિ મહત્વનો ફાળો સરદાર વલ્લભભાઈ પટેલનો છે, એટલે જ તેમને **“અસરદાર સરદાર”** કહેવામાં પણ અતિશયોકતી નથી. જેમ એક પ્રજાવલિત દીપક અંધકારને ઉલેચી ઉજાસના ઓવારણા કરે તેવું જ ભગીરથ કાર્ય સરદાર સાહેબે કર્યું છે.

ભારતવર્ષના ઇતિહાસમાં વનબંધુ સમુદાયનું અનન્ય યોગદાન છે. તેમાંય સ્વાતંત્ર્ય માટેના જંગમાં જેમનું નામ મોખરે છે તેવા ભગવાન બિરસા મુંડા માટે લોકોના મનમાં ખૂબ સન્માન છે. જેને આગવું સ્વરૂપ આપતા વર્ષ ૨૦૨૧થી સમગ્ર દેશમાં **ભગવાન બિરસા મુંડાની જન્મજયંતી** ૧૫મી નવેમ્બરને **‘જનજાતિય ગૌરવ દિવસ’** તરીકે ઉજવવાની શરૂઆત કરવામાં આવી છે. વર્ષ ૨૦૨૪માં ભગવાન બિરસા મુંડાની ૧૫૦મી જન્મજયંતી ‘જનજાતિય ગૌરવ દિવસ’ની રાજ્યકક્ષાની ઉજવણી બહુદા આદિજાતિ વસ્તી ધરાવતા ડાંગના આહવા ખાતે કરવામાં આવી હતી.

સરકાર કે શાસનના કેન્દ્રમાં જનહિત હોવું જોઈએ. જનહિતને ધ્યાનમાં રાખીને જે શાસન પદ્ધતિ કાર્યરત હોય તેને જ સાચા અર્થમાં **સુશાસન** ગણી શકાય. પૂર્વ વડાપ્રધાન ભારતરત્ન અટલબિહારી વાજપેયીજીના જન્મ દિવસ ૨૫ ડિસેમ્બરને વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીની પ્રેરણાથી વર્ષ ૨૦૧૪થી **સુશાસન દિવસ** તરીકે ઉજવવામાં આવે છે. વર્ષ ૨૦૨૪નો સુશાસન દિવસ જનસેવા, જનકલ્યાણ અને રોજગાર અવસરનો ઉત્સવ બન્યો હતો. સુશાસન દિવસથી પ્રજાહિતની યોજનાઓ અને લોકોપયોગી સુવિધાઓમાં ટેકનોલોજીના વ્યાપક ઉપયોગની વિવિધ નવી પહેલો તથા પ્રકલ્પોનો પ્રારંભ કરવામાં આવ્યો. આ પ્રસંગે સુશાસનની સુવાસ પ્રસરાવતા જનહિતલક્ષી નિર્ણયો લેવાયા, જેમાં ગુજરાતને ટેકનોલોજી ડ્રિવન ગવર્નન્સ અને સામાજિક આર્થિક વિકાસમાં અગ્રેસર રાખવાના વિઝન સાથે **આર્ટિફિશિયલ ઇન્ટેલિજન્સ ટાસ્કફોર્સની** રચના કરવામાં આવી છે.

ગુજરાતની પ્રજા હરહંમેશ રાજ્ય સરકારને હ્યદયસ્થ રહી છે. સરકારની કાર્યરીતિ અને નિર્ણયોમાં હંમેશા જનસંવેદના પ્રતિબિંબિત થાય છે. મુખ્યમંત્રીશ્રી ભૂપેન્દ્રભાઈ પટેલના નેતૃત્વમાં ગુજરાત સરકારનાં ગત બે વર્ષ સેવા, સંકલ્પ અને સમર્પણનાં રહ્યા છે. રાજ્ય સરકારે આઝાદીના અમૃતકાળમાં અમૃત સમાન યોજનાઓ થકી લોકોને મહત્તમ લાભ પૂરા પાડ્યા છે. મુખ્યમંત્રીશ્રીના નેતૃત્વમાં રાજ્ય સરકારે વડાપ્રધાનશ્રીની સંકલ્પના અનુસાર રાજ્યના વિકાસમાં તમામ આયોજન અને કાર્યક્રમોમાં ‘ગ્યાન(GYAN)’ એટલે કે ગરીબ, યુવા, અન્નદાતા અને નારીશક્તિના ઉત્કર્ષ અને ઉત્થાન ઉપર ધ્યાન કેન્દ્રિત કર્યું છે.

પ્રો-એક્ટિવ પોલિસીઝ, ઈઝ ઓફ ડુઈંગ બિઝનેસ, મૂડી રોકાણકારો માટે સાનુકૂળ માહોલ, સુગ્રથિત ઔદ્યોગિક ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર અને ઉચ્ચ જીવનધોરણ જેવા પરિબલો થકી ગુજરાત આજે દેશ અને દુનિયાના રોકાણકારો માટે ‘ડેસ્ટિનેશન ઓફ ફર્ટ ચોઈસ’ બન્યું છે. પોલિસી ડ્રિવન અને સેક્ટર સ્પેસિફિક પોલિસીઝ ધરાવતા સ્ટેટ તરીકે ગુજરાત દેશ- વિદેશના ઉદ્યોગકારો માટે ‘બેસ્ટ ચોઈસ ઓફ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ’ બનવા પાછળ ગુજરાત સરકારના ઔદ્યોગિક વિકાસને પ્રોત્સાહિત કરતા વાઈબ્રન્ટ ગુજરાત સમિટ જેવા કાર્યક્રમોની શૃંખલાનો સિંહફાળો છે. છેલ્લા બે દાયકામાં ઔદ્યોગિક વિકાસ સહિત દરેક ક્ષેત્રમાં કરેલી પ્રગતિના કારણે ગુજરાતનું નામ વૈશ્વિક સ્તરે ગુંજી રહ્યું છે. છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં જ ૧૨ જેટલી પોલિસીઓ અમલમાં મૂકી ગુજરાતે પોલિસી ડ્રિવન સ્ટેટ તરીકેની છબી મજબૂત કરી છે.

રાજ્યની ઔદ્યોગિક પ્રગતિના સીમાચિન્હ રૂપ ઘોલેરા **પ્રથમ ગ્રીનફિલ્ડ સ્માર્ટ સિટી** બનવાનું છે. રાજ્ય સરકારે સેમિકન્ડક્ટર અને ઇલેક્ટ્રોનિક્સ મેન્યૂફેક્ચરિંગ માટે ઘોલેરામાં પ્લગ એન્ડ પ્લે સુવિધા વિકસાવી છે. ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર અને ટેકનોલોજીની વાત આવે ત્યારે સેમિકન્ડક્ટર સેક્ટરમાં આત્મનિર્ભરતા માટે ઇન્ડિયા સેમિકન્ડક્ટર મિશનમાં ગુજરાતના પ્રદાનને યાદ કરવું જ પડે. મુખ્યમંત્રીશ્રી ભૂપેન્દ્રભાઈ પટેલના નેતૃત્વમાં રાજ્ય સરકારે ‘ગુજરાત સેમિકન્ડક્ટર પોલિસી ૨૦૨૨-૨૭’ જાહેર કરી છે. દેશભરનાં રાજ્યોમાં **સૌપ્રથમ સેમિકન્ડક્ટર પોલિસી** ગુજરાતે અમલી બનાવી છે. ટૂંકાગાળામાં ભારતે સેમિકન્ડક્ટર ક્ષેત્રે વિશ્વના દેશોનું ધ્યાન ખેંચ્યું છે. ગુજરાતે પોલિસી જાહેર કર્યા બાદ માઈક્રોન જેવી પ્રતિષ્ઠિત કંપનીઓ પણ ગુજરાત સરકારના પ્રયાસોમા સહભાગી થઈ છે.

રાજ્ય એ દેશમાં સૌપ્રથમ વર્ષ ૨૦૦૯ માં સોલાર પોલીસી જાહેર કરી ને **સોલાર ઉર્જા**ના વ્યવસાયિક ઉપયોગ માટે પ્રોત્સાહન આપી તેના વિકાસ માં નવીન માર્ગ કંડાર્યો હતો. રાજ્ય સરકાર ના સતત પ્રોત્સાહન તેમજ માળખાકીય અને કાયદાકીય ફ્રેમવર્ક થકી રાજ્યએ ડિસેમ્બર ૨૦૨૪ ની સ્થિતિએ ૧૬,૭૯૬ મે.વો. કુલ સ્થાપિત ક્ષમતા પ્રાપ્ત કરેલ છે. રાજ્યએ સોલાર ઉર્જાના જન સાધારણ ઉપયોગ તેમજ વ્યાપ માટે **રૂફટોપ સોલાર** ને પણ સતત પ્રોત્સાહન આપી કુલ ૪૮૨૨ મે.વો. સ્થાપિત ક્ષમતા સાથે દેશમાં પ્રથમ સ્થાન મેળવેલ છે. કેન્દ્ર સરકાર ની પ્રધાનમંત્રી સૂર્યઘર-નિ:શૂલ્ક બીજલી યોજના હેઠળ રાજ્ય માં વધુમાં વધુ રૂફટોપ સોલાર ક્ષમતા સ્થાપિત થાય તે દિશામાં સરકાર સતત પ્રયત્નશીલ છે. ગુજરાતમાં ચારણકા સોલાર પાર્ક (૭૩૦ મેગાવોટ), રાધાનેસડા સોલાર પાર્ક (૭૦૦ મેગાવોટ) અને ઘોલેરા સોલાર પાર્ક (૩૦૦ મેગાવોટ) સ્થાપવામાં આવ્યાં છે.

ગુજરાતમાં રહેલી વિશાળ પુનઃપ્રાપ્ય ઊર્જા સંભવિતતા, મજબૂત પોર્ટ ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર અને પરિપક્વ એલ.એન.જી. પાર્થપલાઈન નેટવર્ક સાથે, ગુજરાત દેશમાં **ગ્રીન હાઈડ્રોજન**ના હબ બનવા માટે તૈયાર છે. જે માટે ગુજરાત સરકાર દ્વારા ૩૦ લાખ મેટ્રીક ટન પ્રતિ વર્ષ ગ્રીન હાઈડ્રોજન ઉત્પાદનનો લક્ષ્યાંક રાખવામાં આવેલ છે. જે અંતર્ગત બિન પરંપરાગત ઉર્જા સ્ત્રોત જેવા કે, સોલર/વિન્ડ/વિન્ડ-સોલર હાઈબ્રિડ એનર્જીના ઉપયોગથી ગ્રીન હાઈડ્રોજન ઉત્પાદન માટે સરકારી પડતર જમીન ભાડાપટ્ટે ફાળવવાની નીતિ-૨૦૨૩ રાજ્ય સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ છે. ગ્રીન હાઈડ્રોજન ક્ષેત્રે વાયબ્રન્ટ ગુજરાત ગ્લોબલ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ સમિટ-૨૦૨૪ માં

કુલ રૂ.૩ લાખ કરોડથી વધુના એમ.ઓ.યુ. કરવામાં આવેલ છે. ગ્રીન હાઈડ્રોજન ઉત્પાદન માટે આશરે ૧૦૦ ગીગાવોટ બિન પરંપરાગત ઊર્જા ઉત્પાદનની જરૂરિયાત રહેશે. ગુજરાત સરકાર દ્વારા ગ્રીન હાઈડ્રોજનના વીજ ઉત્પાદન માટે આર.ઈ.પાર્ક સ્થાપવા માટે અંદાજે ૧.૯૯ લાખ હેક્ટર જમીનની ફાળવણીને સૈદ્ધાંતિક મંજૂરી આપેલ છે. વીજ ઉત્પાદન માટે ઈન્ટર સ્ટેટ ટ્રાન્સમિશન સિસ્ટમ (ISTS) અને GETCO નેટવર્કની ક્ષમતા વધારવા માટે આયોજન કરવામાં આવેલ છે.

‘વિકસિત ભારત’ માટે ‘વિકસિત ગુજરાત’ના ધ્યેય મંત્ર સાથે રાજ્ય સરકારે **વિકસિત ગુજરાત@૨૦૪૭** ડાયનેમિક ડોક્યુમેન્ટ- રોડમેપ તૈયાર કર્યો છે. ‘અર્નિંગ વેલ’ અને ‘લિવિંગ વેલ’ એમ બે મુખ્ય પિલર પર આધારિત આ રોડમેપ દ્વારા રાજ્યના લોકોનું જીવન સ્તર સુગમ અને સર્વોત્તમ બનાવવાનાં અને તેમની સમૃદ્ધિને અર્થવ્યવસ્થામાં સહભાગી બનાવવાના લક્ષ્યો સાથે રાજ્ય સરકાર આગળ વધી રહી છે. આ લક્ષ્યો સુઆયોજિત અને સુવ્યવસ્થિત રીતે સિદ્ધ કરવા માટે તેમજ લાંબા ગાળાની નીતિ અને વ્યૂહરચના ઘડવા માટેની થિન્ક ટેન્ક તરીકે **ગુજરાત રાજ્ય ઈન્સ્ટિટ્યુશન કોર ટ્રાન્સફોર્મેશન – GRIT(ગ્રીટ)**ની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.

બ્રિટિશ શાસનકાળનાં કાયદાઓ બ્રિટિશ શાસનને વધુ મજબૂત કરવાના ઉદ્દેશથી ઘડવામાં આવેલ હતા. જેમાં ન્યાય અને લોકશાહી મૂલ્યોના બદલે દમન અને આપખુદશાહીનું તત્વ વધુ હતું. આથી ન્યાય, લોકશાહી અને વ્યક્તિ સ્વાતંત્ર્યનાં મૂલ્યોને ચરિતાર્થ કરવા માટે જૂના ત્રણ કાયદાઓ Indian Penal Code, Criminal Procedure Code અને Indian Evidence Act નાં સ્થાને ત્રણ નવા કાયદા ભારતીય ન્યાય સંહિતા, ભારતીય નાગરિક સુરક્ષા સંહિતા અને ભારતીય સાક્ષ્ય અધિનિયમનું તા. ૦૧ જૂલાઈ ૨૦૨૪ થી અમલીકરણ કરવામાં આવેલ છે.

ભારતનાં અનેક પ્રવાસન સ્થળો પૈકી ભૂજમાં આવેલ **સ્મૃતિપત્ર ભૂકંપ મેમોરિયલ મ્યુઝિયમ** અનેક પડકારો સામે લડવાની કઠ્ઠણી ખુમારીના દર્શન કરાવે છે. આ મ્યુઝિયમ આપદા સામે અડીખમ રહેવાના ખમીરની કહાણી છે તથા રાખમાંથી ફરી બેઠા થવાની કીર્તિગાથા રજૂ કરતો એક જીવંત દસ્તાવેજ છે. સ્મૃતિપત્ર મ્યુઝિયમને તેના ઈન્ટરિયર્સ માટે યુનેસ્કોનું પ્રતિષ્ઠિત **પ્રિક્સ વર્સેઇલ્સ ૨૦૨૪ વર્લ્ડ ટાઈટલ** એનાયત કરવામાં આવ્યું છે. આ એવોર્ડ થકી ભુજના આ સ્મૃતિપત્ર ભૂકંપ મેમોરિયલ મ્યુઝિયમને ૨૦૨૪માં વિશ્વના ૭ સૌથી સુંદર મ્યુઝિયમ્સની યાદીમાં સ્થાન મળ્યું છે.

માનનીય વડાપ્રધાનશ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીના જન્મસ્થળ વડનગરમાં પુરાતન નગરીના પુરાતત્વીય વારસાને ઉજાગર કરતું **આર્કિયોલોજિકલ એક્સપિરિયન્સલ મ્યુઝિયમ**નું લોકાર્પણ કેન્દ્રીય ગૃહ મંત્રીશ્રી અમિતભાઈ શાહના હસ્તે કરવામાં આવેલ છે. વડનગરનું મ્યુઝિયમ વડનગરની માત્ર પુરાતન સંસ્કૃતિ જ નહીં, પરંતુ વ્યાપાર, નગરરચના, શિક્ષા અને શાસન-વ્યવસ્થાના યોગદાનને પણ ઉજાગર કરે છે. આ મ્યુઝિયમે વડનગરની અઢી હજાર વર્ષની યાત્રાને જીવંત કરવાનું કામ કર્યું છે. માન. વડાપ્રધાનશ્રીએ વડનગરની જે શાળામાં અભ્યાસ કર્યો હતો, તે શાળાને **પ્રેરણા સ્કૂલ ઓફ એક્સપિરિયન્સલ લર્નિંગ (પ્રેરણા કેન્દ્ર)** તરીકે વિકસિત કરવામાં આવી છે. આ કેન્દ્રમા વિદ્યાર્થીઓને યોગ-પ્રાણાયામ, ભારતનો ભવ્ય વારસો, ભારતીય જ્ઞાન પ્રણાલી, વિવિધ માનવ મૂલ્યો, આધુનિક ભારતની પહેલ તથા ટેકનોલોજિનું જ્ઞાન આપવામાં આવે છે. અત્યાર સુધીમાં ભારતના કુલ ૪૩૦ જિલ્લાઓમાંથી વિદ્યાર્થીઓ તથા શિક્ષકો થઈને કુલ ૧૨૯૦ સહભાગીઓએ પ્રેરણા મેળવી છે.

૭૬માં પ્રજાસત્તાક દિવસ નિમિત્તે યોજાયેલી પરેડમાં વિવિધ રાજ્યોની ઝાંખીમાંથી ગુજરાત સરકારની ‘આનર્તપુરથી એકતાનગર સુધી- વિરાસતથી વિકાસના અદભૂત સંગમ’ ની થીમ આધારિત ટેબલોને લોકપ્રિયતાની શ્રેણીમાં **પ્રથમ ક્રમ** પ્રાપ્ત થયો છે. આમ, પ્રજાસત્તાક દિવસ નિમિત્તે યોજાતી પરેડમાં લોકપ્રિયતાની શ્રેણીમાં ગુજરાતના ટેબલોને સતત ત્રીજા વર્ષે પ્રથમ ક્રમાંક પ્રાપ્ત થયો છે. જે, આપણા સૌ માટે ગૌરવની વાત છે.

કૃષિ, ખેડૂત કલ્યાણ

ભારતીય સભ્યતાએ અન્નને દેવ સમાન અને કિસાનને અન્નદાતા – ‘જગતનો તાત’ કહીને તેનો મહિમા કર્યો છે. ભારતીય સંસ્કૃતિ અને જીવનશૈલીમાં કૃષિ કેન્દ્ર સ્થાને રહી છે અને ભારત કૃષિ પ્રધાન દેશ તરીકે ઓળખાતો રહ્યો છે. આજના ભારતની ગતિ – પ્રગતિના મૂળને કિસાનોએ સિંચ્યા છે. કૃષિ પ્રધાન દેશમાં કૃષિ ક્રાંતિ અને કૃષિ ક્ષેત્રે ચમત્કારો જેવાં પરિવર્તનો સર્જીને ગુજરાતે અન્ય રાજ્યોને નવી દિશા અને નવા દૃષ્ટિકોણ આપ્યા છે.

પ્રાકૃતિક ખેતી

પ્રકૃતિના મૂળભૂત સિદ્ધાંતો આધારિત ઓછા ખર્ચે થતી ખેતી એટલે પ્રાકૃતિક ખેતી. પ્રાકૃતિક ખેતી આજના સમયની માંગ છે. પ્રકૃતિને ખીલવતી પ્રાકૃતિક ખેતી અપનાવી અનેક ખેડૂતશ્રેણી હરખાઈ રહ્યાં છે અને મબલખ આવક મેળવી રહ્યા છે. રાસાયણિક ખેતીથી મુરઝાયેલી ધરતીમાતાને પણ હવે પ્રાકૃતિક ખેતીથી નિરાંતનો શ્વાસ મળ્યો છે. પ્રાકૃતિક ખેતીને ટોચ અગ્રતા આપીને ચશસ્વી વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ ભારતની ઉજ્જવળ આવતીકાલ માટે પર્યાવરણ, પ્રકૃતિ અને સમગ્ર માનવજાતની ચિંતા કરી છે. તેમના આ નિર્ણયને હું અંતરના ઉમળકાથી આવકારું છું. ગુજરાતના મુખ્યમંત્રી શ્રી ભૂપેન્દ્રભાઈ પટેલના નેતૃત્વમાં ગુજરાત પ્રાકૃતિક કૃષિ ક્ષેત્રે સમગ્ર ભારત માટે ‘મોડલ સ્ટેટ’ બનવા જઈ રહ્યું છે.

ગુજરાતમાં પ્રાકૃતિક કૃષિનો વ્યાપ વધે, રાજ્યના ખેડૂતોમાં પ્રાકૃતિક કૃષિ બાબતે જાગૃતિ કેળવાય અને ગુજરાતના યુવાઓ પ્રાકૃતિક કૃષિ ક્ષેત્રે શિક્ષણ મેળવી શકે તેવા બહુહેતુક ઉદ્દેશ સાથે પ્રાકૃતિક કૃષિમાં શિક્ષણ, સંશોધન અને વિસ્તરણના કાર્ય માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા વિશ્વની પ્રથમ અને એકમાત્ર એવી ગુજરાત નેચરલ ફાર્મિંગ સાયન્સ યુનિવર્સિટી એટલે કે, **ગુજરાત પ્રાકૃતિક કૃષિ વિજ્ઞાન વિશ્વવિદ્યાલય**ની સ્થાપના કરવામાં આવી છે.

કૃષિ રાહત પેકેજ

- રાજ્ય સરકારે ચાલુ વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ માં જુલાઈ અને ઓગસ્ટ માસમાં અતિભારે વરસાદના કારણે થયેલ પાક નુકશાન અંતર્ગત અત્યાર સુધીમાં રૂ. ૧૭૭૦ કરોડની માતબર રકમના **કૃષિ રાહત પેકેજ** જાહેર કર્યા છે. જે અન્વયે અત્યાર સુધીમાં રાજ્યનાં અસરગ્રસ્ત ૨૭ જિલ્લાઓનાં ૭,૮૭,૭૫૧ અસરગ્રસ્ત ખેડૂતોને રૂ. ૧૪૬૯ કરોડથી વધુની પાક નુકશાની સહાય ચુકવવામાં આવેલ છે.
- ચાલુ વર્ષે ખરીફ સીઝનમાં ૩,૭૩,૪૩૩ ખેડૂતોએ મગફળી માટે અને ૨૪,૮૨૨ ખેડૂતોએ સોયાબીનની ટેકાના ભાવે વેચાણ કરવા રજીસ્ટ્રેશન કરાવેલ હતું. અત્યાર સુધીની ટેકાના ભાવની ખરીદીમાં આ વખતે સરકાર દ્વારા રેકૉર્ડબ્રેક બંને જાણીતી રૂ. ૮,૫૧૧ કરોડના મૂલ્યની કુલ ૧૨ લાખ ૭૦ હજાર મેટ્રીક ટનથી વધુ જથ્થાની **ટેકાના ભાવે ખરીદી** કરવામાં આવેલ છે.
- પ્રધાનમંત્રી કિસાન સમ્માન નિધિ યોજના** હેઠળ, આજદિન સુધીમાં એક થી અઢાર હમ્પાની કુલ રૂ. ૧૮,૮૦૮ કરોડની રકમ ૬૬ લાખ ૫૧ હજાર ખેડૂત લાભાર્થીઓના બેંક એકાઉન્ટમાં સીધી જમા કરવામાં આવેલ છે.
- ખેડૂતોને પાકોની આધુનિક કૃષિ ટેકનોલોજી અને ખેડૂતો માટે ઉપયોગી સહાય યોજનાઓ અંગે માર્ગદર્શન આપવા માટે ચાલુ વર્ષે બે દિવસીય **૨વી કૃષિ મહોત્સવ**નું તા: ૬ અને ૭ નવેમ્બર ના રોજ રાજ્યના તમામ ૨૪૮ તાલુકાઓમાં આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. ઉપરાંત એક રાજ્ય કક્ષાનો કાર્યક્રમ પણ યોજવામાં આવ્યો હતો. જેમાં ૩ લાખ ૪ હજાર ખેડૂતોએ ઉત્સાહથી ભાગ લીધા હતા.

- પાક સંગ્રહ સ્ટ્રક્ચર બનાવવા માટે મુખ્યમંત્રી પાક સંગ્રહ સ્ટ્રક્ચર યોજના હેઠળ ચાલુ વર્ષે સહાયની રકમ રૂ.૭૫ હજાર થી વધારીને રૂ.૧ લાખ કરવામાં આવેલ છે.
- કૃષિ ક્ષેત્રમાં અદ્યતન ડ્રોન ટેકનોલોજી (કૃષિ વિમાન) ના મહત્તમ ઉપયોગ અંગેની યોજનામાં ચાલુ વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ દરમિયાન ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ સુધીમાં આશરે ૨૧,૫૬૬ એકરમાં ૪૦૪૩ ખેડૂત લાભાર્થીઓના ખેતરોમાં ઉગાડેલ વિવિધ પાકોમાં ડ્રોનથી નેનો યુરીયા અને પાક સંરક્ષણ રસાયણોનો છંટકાવ સહાયિત દરે કરવામાં આવેલ છે.

બાગાયત

- મારી સરકાર દ્વારા બાગાયતી ઉત્પાદનને પ્રોત્સાહન આપવા બાગાયતી પાકોના વાવેતર થી લઈ કાપણી પછીના વ્યવસ્થાપન સુધી મદદરૂપ થવા માટે વિવિધ સહાયલક્ષી યોજનાઓનું અમલીકરણ થઈ રહ્યું છે.
- બાગાયતી પાકોના કાપણી પછીના વ્યવસ્થાપન માટે રાજ્યમાં માળખાકીય સુવિધાઓ પ્રદાન કરવા હોર્ટિકલ્ચર મિશન યોજના અંતર્ગત વિવિધ પ્રકલ્પો કાર્યરત છે. જેમાં મુખ્યત્વે, ૩૪ – ટિસ્યુકલ્ચર લેબોરેટરી, ૨૩ બાયો-કંટ્રોલ લેબ, બાગાયતી પાકોની સંગ્રહ વ્યવસ્થા ઊભી કરવા ૫૩૧ કોલ્ડ સ્ટોરેજ, ૮૧ – રાયપર્નીંગ ચેમ્બર, ૪૧૩ – સોર્ટીંગ ગ્રેડીંગ એકમ તેમજ અન્ય માળખાકીય સુવિધાઓ ઊભી કરવામાં આવેલ છે.
- બાગાયત ખાતાની વિવિધ સહાયલક્ષી યોજનાઓ હેઠળ ચાલુ વર્ષે ડિસેમ્બર-૨૪ અંતિત રૂ.૧૬૨.૨૨ કરોડની સહાય સાથે રાજ્યના અંદાજિત કુલ ૧.૦૭ લાખ બાગાયતદારોને લાભાન્વિત કરવામાં આવેલ છે.
- રાજ્યની કૃષિ યુનિવર્સિટીઓ દ્વારા ૨૦૨૪-૨૫માં જુદા જુદા પાકોની કુલ ૨૩ સુધારેલ / હાઈબ્રીડ-વધુ ઉત્પાદન આપતી રોગ પ્રતિકારક જાતો અને જુદા જુદા પાકોની ખેતી પદ્ધતિઓ તેમજ કૃષિ, પશુપાલન, ડેરી, બાગાયત, વનીકરણ, કૃષિ ઇજનેરી, ફૂડ પ્રોસેસીંગ વગેરેને લગતી ૩૨૧ તાંત્રિકતાઓ વિકસાવેલ છે.

પશુપાલન

- ગુજરાત રાજ્યના આર્થિક અને સામાજિક વિકાસમાં પશુપાલન અને ડેરી ક્ષેત્રનું આગવું યોગદાન છે.
- ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત ઘાસચારા વિકાસ ક્ષેત્રે રૂ. ૪૬૨.૭૦ લાખના ખર્ચે કુલ ૭૮,૫૪૮ સુધારેલ જાતના બિયારણ કીટનું વિતરણ તથા કુલ ૧૧૮૫ વિદ્યુત સંચાલિત ચાફ્ફટર માટે રૂ. ૨૧૫.૧૦ લાખની સહાય પૂરી પાડવામાં આવેલ છે.
- ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત પશુઆરોગ્ય ક્ષેત્રે ૫૬.૮૦ લાખ પશુઓને સારવાર તેમજ ૪૪૮૦ પશુ આરોગ્ય મેળાની કામગીરી કરવામાં આવી.
- વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ માં રાજ્યમાં ૧ કરોડ ૬૮ લાખ પશુઓમાં ખરવા મોવાસા રસીકરણ હાથ ધરવામાં આવ્યું છે.

મુખ્યમંત્રી ગૌમાતા પોષણ યોજના

- પબ્લિક ટ્રસ્ટ એક્ટ હેઠળ નોંધાયેલ ગૌશાળા-પાંજરાપોળ ખાતે રાખવામાં આવતા ગાય અને ભેંસ વર્ગના પશુઓના નિભાવ માટે “મુખ્યમંત્રી ગૌમાતા પોષણ યોજના” અંતર્ગત પશુદીઠ પ્રતિ દિન રૂ.૩૦/- લેખે સહાય રાજ્ય સરકાર દ્વારા આપવામાં આવે છે.

મત્સ્યોદ્યોગ

- દરિયામાં રહેલ બોટો તથા ખલાસીઓની રીઅલ ટાઈમ વિગતો એક ક્લિક પર સુરક્ષા એજન્સીઓને મળી રહે તે હેતુથી “ઓનલાઈન ટોકન મેનેજમેન્ટ સીસ્ટમ” વિકસાવવામાં આવેલ છે.
- ૨૦ મીટરથી ઓછી લંબાઈની માછીમારી કરતી યાંત્રિક હોડીઓમાં વપરાતા હાઈસ્પીડ ડીઝલ પર વેચાણવેરા રાહત યોજના તળે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ દરમિયાન ડીઝલકાર્ડ ધારક બોટમાલિક માછીમારોને રૂ. ૨૦૯ કરોડની ડિઝલ વેટ રાહતની સહાય ચૂકવવામાં આવેલ છે.
- **પ્રધાનમંત્રી મત્સ્ય સંપદા યોજના (PMMSY)** ભારત સરકારશ્રીની રૂ. ૨૦૦૫૦ કરોડની પંચવર્ષીય ક્લેગશીપ યોજના (વર્ષ ૨૦૨૦-૨૧થી ૨૦૨૪-૨૫) છે. જે અંતર્ગત હાલ સુધીમાં ભારત સરકાર દ્વારા ગુજરાત રાજ્યના કુલ રૂ. ૮૫૫.૧૦ કરોડના પ્રોજેક્ટને મંજૂરી આપવામાં આવેલ છે.

સહકાર

"સહકારથી સમૃદ્ધિ" ના સૂત્ર સાથે સહકારી ક્ષેત્રે આગળ વધવાના કાર્યમંત્ર સાથે ગુજરાત સરકાર સહકારી ક્ષેત્રને વધુ સક્ષમ બનાવવા કાર્ય કરી રહી છે. ત્યારે સહકારિતાની ભાવના ગુજરાતીઓના સ્વભાવ અને સંસ્કારમાં સહજ રીતે વણાયેલી છે. આજે સહકારિતા આંદોલન ગ્રામીણ અને કૃષિ અર્થવ્યવસ્થા સહિત દેશમાં અનેક ક્ષેત્રે મહત્વપૂર્ણ યોગદાન આપી રહ્યું છે.

દેશમાં સહકારિતા ક્ષેત્રને વધુ મજબૂત અને ગતિશીલ કરવાનો નિર્ધાર કેન્દ્ર સરકારનાં અનેક નીતિ વિષયક નિર્ણયોમાં દેખાય છે. ગામડાઓમાં કાર્ય કરતી સહકારી મંડળીઓ તથા ખેડૂતોને સશક્ત કરવા તથા ગામડાઓને વધુ સમૃદ્ધ બનાવવા દૂરંદેશીભર્યા નિર્ણયો સહકારિતા વિભાગ દ્વારા લેવાયા છે. જેમ કે મહિલાઓ અને ખેડૂતોના બેંક એકાઉન્ટ ખોલાવી DBT મારફત સીધા લાભ આપવાની વ્યવસ્થાનું ક્રાંતિકારી પગલું ભરવામાં આવ્યું છે.

પ્રાથમિક કૃષિ ધિરાણ સહકારી મંડળીઓ

- ગ્રામ્ય સ્તરે **પ્રાથમિક કૃષિ ધિરાણ સહકારી મંડળીઓ (PACS)** દ્વારા CSC કેન્દ્ર થકી લોકોને રેશન કાર્ડ, ડ્રાઈવિંગ લાઈસન્સની અરજીઓ, લાઈટ બીલ, મોબાઈલ બીલ ભરવા જેવી વિવિધ સુવિધાઓ આપવામાં આવી રહી છે. આવી તમામ પ્રકારની ડિજિટલ સેવાઓ દેશના સર્વાંગી વિકાસને વેગ આપશે.
- રાજ્યની તમામ PACS ના મોડલ બાયલોઝ અપનાવવામાં આવ્યા છે.
- રાજ્યની તમામ PACS ને આધુનિક કોમ્પ્યુટરાઈઝ્ડ સિસ્ટમથી સજ્જ કરવામાં આવી રહી છે.

જળ

વ્યવસ્થાપન

બારમાસી નદીઓનો અભાવ ગુજરાત માટે કાયમ ચિંતાનો વિષય રહ્યો છે. પાણીને પરમેશ્વરનો પ્રસાદ માનીને, ઉત્તમ આયોજન થકી પાણીની સમસ્યાના ઉકેલનો માર્ગ મારી સરકારે અપનાવ્યો છે. પાણી માત્ર સામાન્ય જરૂરિયાત જ નહીં, પરંતુ ગુજરાતની સમૃદ્ધિનું વાહક બને, તે દિશામાં કરેલા આયોજનોનો આજે ગુજરાત જ નહીં પરંતુ સમગ્ર દેશના અર્થતંત્ર પર પ્રેરક પ્રભાવ જોવા મળે છે.

ઉપલબ્ધ જળસ્ત્રોતોનો કાર્યક્ષમ ઉપયોગ તથા જળ સંચય, જળ સિંચન અને જળ વ્યવસ્થાપન એ રાજ્ય સરકારનો મૂળભૂત ઉદ્દેશ છે. જળસંચય અંતર્ગત હજારો ચેકડેમ, સુજલામ સુફલામ જળ અભિયાન, જૂની કેનાલોના મરામત અને આધુનિકરણના કામો કરવામાં આવે છે.

- વિવિધ યોજનાઓ થકી રાજ્યમાં નાના-મોટા ચેકડેમો બનાવવામાં આવેલ છે તેમજ અન્ય ચેકડેમો ના કામો પ્રગતિ હેઠળ છે, જે પૂર્ણ થતાં આગામી વર્ષે વધુ ૭૩૦૦ હેક્ટર વિસ્તારને સિંચાઈના લાભ મળશે. ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ સુધીમાં જળસંપત્તિ વિભાગના કુલ ૯૪,૮૪૬ ચેકડેમો અને રાજ્યના અન્ય વિભાગોના ૯૨,૫૫૭ ચેકડેમો મળીને કુલ ૧,૮૭,૪૦૩ થી વધુ ચેકડેમોથી આશરે ૪,૫૫,૨૮૦ હેક્ટર વિસ્તારને સીધી અને આડકતરી સિંચાઈના લાભ મળે છે.
- સમગ્ર રાજ્યમાં જળસ્ત્રોતના સંગ્રહનો વ્યાપ વધારવા છેલ્લા સાત વર્ષથી **સુજલામ સુફલામ જળ અભિયાન** હાથ ધરવામાં આવેલ છે. જે અંતર્ગત જળસંગ્રહ ક્ષમતામાં નોંધપાત્ર વધારો થયેલ છે અને પાણીના સ્તર ઉપર આવ્યા છે.
- સુજલામ સુફલામ યોજના થકી નર્મદા મુખ્ય નહેર આધારિત પૂર્ણ થયેલ ૧૩ પાઈપલાઈન દ્વારા પાણી પંપીંગ કરી ઉત્તર ગુજરાતના ૮ જિલ્લાના ૩૨ તાલુકાના ૫૨૧ ગામોના ૯૫૨ તળાવોને પાઈપલાઈન મારફતે જોડી ભૂગર્ભ જળ રીચાર્જ તથા પુરક સિંચાઈ માટે નર્મદાના પાણીથી ભરવામાં આવી રહેલ છે.
- સરદાર સરોવર યોજનાની સૌરાષ્ટ્ર બ્રાન્ચ કેનાલ મારફતે નર્મદાના પુરના વધારાના પાણી પૈકી એક મિલિયન એકર ફીટ પાણી (૪૩૫૬૦ મિલિયન ઘન ફુટ) મેળવી સૌરાષ્ટ્ર વિસ્તારના ૧૧ જિલ્લાના ૧૧૫ જળાશયો ભરવાની મહત્વાકાંક્ષી **સૌરાષ્ટ્ર નર્મદા અવતરણ (સૌની) યોજના**ની ચાર લીંક પાઈપલાઈન અંતર્ગત ૩૨ પેકેજોના કામ પૂર્ણ થયા છે અને ૪ પેકેજોના કામ પ્રગતિ હેઠળ છે. કામ પૂર્ણ થયેથી મુખ્ય પાઈપલાઈનની બંને બાજુએ ત્રણ કિ.મી.ની મર્યાદામાં તળાવોને જોડવામાં આવશે.
 - ટ્રાયબલ વિસ્તાર જ્યાં અંતરિયાળ/પર્વતીય વિસ્તારોમાં પાણી પહોંચાડવું મુશ્કેલ હતું ત્યાં ઉદ્ભવેલ સિંચાઈ યોજનાઓનું સફળતાપૂર્વક આયોજન/અમલીકરણ કરવામાં આવેલ છે.
- **કડાણા** જળાશય આધારિત કડાણા-દાહોદ ઉદવહન પાઈપલાઈન યોજનાનું રૂ.૨૨૬ કરોડના ખર્ચે વિસ્તૃતિકરણ પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે. જેના થકી દાહોદ જિલ્લાના સંજેલી, સીંગવડ, ઘાનપુર, દેવગઢ બારીયા જેવા તાલુકાના સિંચાઈથી વંચિત રહેતા ૪,૫૦૦ હેક્ટર વિસ્તારને સિંચાઈના લાભ ઉપલબ્ધ થશે.
- **પાનમ** જળાશય આધારિત ઉદવહન પાઈપલાઈન થકી પંચમહાલ જિલ્લાના પૂર્વ વિસ્તારના શહેરા, ગોધરા, કાલોલ અને ઘોઘંબા તાલુકાનાં ૮૫ ગામના કુલ ૧૨૬ તળાવો ભરવા માટેની રૂ. ૩૧૫ કરોડની યોજના હાલ પ્રગતિમાં છે. જેનો લાભિત વિસ્તાર ૩૫,૦૦૦ હેક્ટર છે.

નહેર સુધારણા

રાજ્યની મોટા ભાગની સિંચાઈ યોજનાઓ દસ વર્ષ પહેલાંની છે. આથી નહેરોના વિસ્તરણ, નવીનીકરણ અને આધુનિકરણના કામો અગ્રતાના ધોરણે હાથ ધરેલ છે. ડિસેમ્બર ૨૦૨૪ સુધીમાં ૧૩,૫૨,૫૬૩ હેક્ટર વિસ્તારમાં હયાત સિંચાઈ નહેરોનાં નવીનીકરણ, વિસ્તરણ અને આધુનિકરણનાં કામો પૂરા કરવામાં આવ્યા છે.

પાણી પુરવઠા

- લોકોના આરોગ્ય અને જીવન ધોરણમાં સુધારા માટે પૂરતા પ્રમાણમાં સારી ગુણવત્તા યુક્ત પીવાનું પાણી નિયમીત રીતે મળી રહે તે માટે રાજ્ય સરકારે ભગીરથ પ્રયત્નો કરેલ છે.
- ચાલુ વર્ષે રૂ. ૧૮૦૦ કરોડની ૨૦ જૂથ પાણી પુરવઠા યોજનાઓના કામો પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે. તથા આ યોજના થકી કુલ ૫૦૬ ગામોને સરફેસ સ્ત્રોત આધારિત જૂથ યોજનાઓમાં આવરી લેવામાં આવેલ છે. આમ અત્યાર સુધી કુલ ૧૫,૬૭૫ ગામો અને ૨૫૧ શહેરોને પીવાના પાણીની સુવિધા પુરી પાડવામાં રાજ્ય સરકારને સફળતા મળી છે.
- સરદાર સરોવર નર્મદા ડેમ તથા અન્ય સરફેસ સ્ત્રોત આધારિત “રાજ્યવ્યાપી પાણી પુરવઠા ગ્રીડ” હેઠળ કુલ ૩૨૫૦ કિ.મી બલ્ક પાઈપલાઈન નાખવામાં આવેલ છે.
- રાજકોટ, બોટાદ, પોરબંદર અને અમરેલી જિલ્લાની રૂ. ૬૪૪ કરોડની નાવડાથી ચાવડ બલ્ક પાઈપલાઈનના કામો ચાલુ વર્ષે પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે. જેના થકી આ વિસ્તારો માટે વધુ ૫૦૦ એમ.એલ.ડી દૈનિક પાણીનો જથ્થો ઉપલબ્ધ થયેલ છે.
- ગુજરાત સરકાર દ્વારા ચાલુ વર્ષે રૂ. ૧૯૫૦ કરોડની ૧૬ યોજનાઓનું લોકાર્પણ તથા રૂ. ૪૫૦ કરોડની પાંચ યોજનાઓનું ખાતમુહૂર્ત કરવામાં આવેલ છે.
- ગ્રામ્ય વિસ્તારમાં ૧૯,૫૯૯ મીની પાઈપ યોજનાઓ અને ૨,૮૦,૮૭૧ હેન્ડપમ્પ બેસાડી છેવાડાના માનવી સુધી પીવાનું પાણી પહોંચાડવામાં આવેલ છે.
- પાણી પુરવઠા પ્રભાગની સેવાઓ વધુ સુઢ્ઢ બને તથા તેને લગત ફરિયાદોના નિવારણ અર્થે Grievance Redressal System કાર્યરત કરવામાં આવેલ છે. જેમા ટોલ ફ્રી હેલ્પલાઈન નંબર ૧૯૧૬ તેમજ મુખ્ય કચેરી ગાંધીનગર ખાતે ૨૪ કલાકનો કંટ્રોલ રૂમ કાર્યરત કરવામાં આવેલ છે.

અન્ન, નાગરિક પુરવઠા અને ગ્રાહકોની બાબતો

મારી સરકાર “રાષ્ટ્રીય અન્ન સલામતી કાયદા”નો સુવ્યવસ્થિત રીતે અમલ કરી ગરીબ કુટુંબોને અન્ન સલામતી પૂરી પાડે છે. ગુજરાત સરકાર જાહેર વિતરણ વ્યવસ્થાના કુશળ સંચાલન દ્વારા રાજ્યનાં કુલ ૭૫ લાખ ગરીબ કુટુંબોને માસિક ૩૫ કિલોગ્રામ અનાજ વિતરણ કરે છે.

“રાષ્ટ્રીય અન્ન સલામતી કાયદા-૨૦૧૩” હેઠળ “અંત્યોદય કુટુંબો” તથા “અગ્રતા ધરાવતા કુટુંબો” એમ બે પ્રકારની કેટેગરીના કુટુંબોનો સમાવેશ થાય છે. “અગ્રતા ધરાવતા કુટુંબો” (PHH) ની પસંદગીના ધોરણો નિયત કરતી સમયે સામાજિક અને આર્થિક વસ્તી ગણતરી-૨૦૧૧ના ડેટાબેઝના આધારે ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ ની સ્થિતિએ રાજ્યના કુલ-૭૫ લાખ કુટુંબોની ૩ કરોડ ૭૦ લાખ વસ્તીને N.F.S.A. હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલ છે.

- NFSAના કાયદાના લાભથી વંચિત રહી ગયેલ લાભાર્થીઓને સમાવવા માટે મારી સરકારે કુટુંબની વાર્ષિક આવક મર્યાદા રૂ.૧૫,૦૦૦/- થી વધારીને રૂ.૨૦,૦૦૦/- કરી છે.
- રાજ્યનાં ૭૫ લાખ કુટુંબોની ૩.૭૦ કરોડ જનસંખ્યાને જાન્યુઆરી-૨૪ થી ડિસેમ્બર-૨૪ સુધી **૯.૫૭ લાખ મેટ્રીક ટન ઘઉં** અને **૧૦.૮૪ લાખ મેટ્રીક ટન ચોખા** રાહતદરે વિતરણ કરેલ છે.

તુવેરદાળ અને ચણાનું રાહત દરે વિતરણ

- રાજ્યનાં ૭૫ લાખ NFSA કાર્ડધારકોને અન્ન સુરક્ષાની સાથોસાથ પોષણ સુરક્ષા મળી રહે તે માટે દર મહિને પ્રતિ કાર્ડ ૧ કિલોગ્રામ **તુવેરદાળ**નું રૂ.૫૦ તથા ૧ કિલોગ્રામ **ચણા**નું રૂ.૩૦ના રાહતદરે વિતરણ કરવામાં આવે છે. વર્ષ ૨૦૨૪ માં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત અંદાજિત કુલ ૨૪,૯૨૮ મેટ્રીક ટન તુવેરદાળ તથા અંદાજિત કુલ ૫૭,૭૦૫ મેટ્રીક ટન ચણાના જથ્થાનું વિતરણ કરવામાં આવેલ છે.

ખાદ્યતેલનું રાહત દરે વિતરણ

- જાહેર વિતરણ વ્યવસ્થા હેઠળ વર્ષમાં આવતા બે તહેવારો જન્માષ્ટમી અને દિવાળી દરમિયાન તમામ ૭૫ લાખ NFSA લાભાર્થી કુટુંબોને કાર્ડદીઠ ૧ લીટર **ડબલ ફિલ્ટર્ડ સીંગતેલ**નું રાજ્ય સરકાર દ્વારા નોંધપાત્ર સબસીડી ભોગવીને રૂ.૧૦૦/- પ્રતિ લીટરના રાહતદરે વિતરણ કરવામાં આવેલ છે. વર્ષ ૨૦૨૪માં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત ૧૪૭ લાખ પાઉચનું વિતરણ કરવામાં આવેલ છે.

ડબલ ફોર્ટીફાઈડ મીઠાનું વિતરણ

- રાજ્યના ૭૫ લાખ NFSA લાભાર્થી કુટુંબોને કાર્ડદીઠ ૧ કિલો ડબલ ફોર્ટીફાઈડ મીઠાનું રૂ.૧/- પ્રતિ કિ.ગ્રા.ના અત્યંત રાહતદરે વિતરણ કરવામાં આવે છે. વર્ષ ૨૦૨૪માં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત અંદાજિત કુલ ૪૨,૨૯૧ મેટ્રીક ટન મીઠાના જથ્થાનું વિતરણ કરવામાં આવેલ છે.

જાહેર વિતરણ વ્યવસ્થામાં ઓટોમેશન

- રાષ્ટ્રીય અન્ન સલામતી કાયદા હેઠળ આવરી લેવામાં આવેલ તમામ સાચા લાભાર્થીઓને પારદર્શિતા સાથે લાભ મળી રહે તથા લાભાર્થીઓને પૂરેપૂરું અનાજ મળી રહે તે માટે જાહેર વિતરણ વ્યવસ્થામાં **End-to-End Computerization** કરવામાં આવેલ છે.

સરકાર દ્વારા ગ્રાહક સુરક્ષા માટે થતી કામગીરી

- છેલ્લા ૧ વર્ષમાં સરકાર દ્વારા ગ્રાહક સુરક્ષા અને જાગૃતિની પ્રવૃત્તિઓ સાથે સંકળાયેલ ગ્રાહક સુરક્ષા મંડળોને ૪૦ લાખથી વધુ નાણાકીય સહાય આપીને રાજ્યના ગ્રાહક સુરક્ષા મંડળોને સબળ બનાવવામાં આવ્યાં છે.
- રાજ્ય જિલ્લા ગ્રાહક તકરાર નિવારણ કમિશન પર ભારણ ન વધે તે માટે રાજ્યમાં ગ્રાહક સુરક્ષા મંડળો દ્વારા કુલ ૪૩૭૩ ફરિયાદો મધ્યસ્થ તથા સમજાવટ કરીને પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે.
- રાજ્ય ગ્રાહક તકરાર નિવારણ કમિશન દ્વારા વર્ષ ૨૦૨૪માં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ સુધીમાં કુલ ૨૨૧૮૦ કેસો પૈકી ૧૭૮૩૭ કેસોનો નિકાલ કરવામાં આવેલ છે.

ઊર્જા અને પેટ્રોકેમિકલ્સ

- રાજ્યમાં સાતત્યપૂર્ણ અને અવિરત વિજ પુરવઠો મળી રહે તે માટે ઊર્જા વિભાગ દ્વારા મુખ્યત્વે વીજ જનરેશન, ટ્રાન્સમિશન અને ડિસ્ટ્રીબ્યુશનની કામગીરી કરવામાં આવે છે. રાજ્યમાં સામાજિક અને આર્થિક વિકાસ માટે વીજળી એક મુખ્ય જરૂરી માપદંડ છે. વર્ષ ૨૦૨૨-૨૩માં રાજ્યનો સરેરાશ માથાદીઠ વીજ વપરાશ ૨૪૦૨ યુનીટ હતો. જે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪માં ૨૪૭૯ યુનીટ થયેલ છે. જે સમગ્ર દેશના માથાદીઠ વીજ વપરાશ કરતાં લગભગ બમણા જેટલો છે.
- ખેડૂતોને રાતે ખેતરમાં પાણી વાળવામાં અનેક મુશ્કેલી પડતી હતી અને જંગલી પશુ-પ્રાણીઓનો ડર રહેતો હતો આથી સરકારે દિવસે વીજળી આપવા **કિસાન સૂર્યોદય યોજના** અમલમાં મૂકી છે. આ યોજના હેઠળ રાજ્યના ૧૬૬૮૩ એટલે કે ૯૭% ગામડાઓમાં ખેડૂતોને દિવસે વીજળી પ્રદાન કરવામાં આવી રહી છે. અને અસરકારક વીજ વિતરણની વ્યવસ્થા કરીને બચત કરેલ રકમથી ટેરિફમાં ૪૦ પૈસાનો ઘટાડો તા. ૦૧.૧૦.૨૦૨૪થી કરેલ છે.
- ગુજરાત સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રીસિટી કોર્પોરેશન લીમિટેડ (જીએસઈસીએલ)ના જૂના એકમોની કાર્યક્ષમતા વધારવા, પ્લાન્ટની મશીનરી સુધારવા અને પ્રતિ એકમ ખર્ચ ઘટાડવા માટે ઉકાઈ, વણાકબોરી, ગાંધીનગર, કચ્છ લિઝાઈટ થર્મલ પાવર સ્ટેશન ખાતે રૂ.૧૪૭૪ કરોડના ખર્ચે આધુનિકીકરણની કામગીરી કરવામાં આવી રહેલ છે.
- રાજ્યમાં આવેલ સબ સ્ટેશનોની આસપાસ ઉપલબ્ધ સરકારી ખરાબાની જમીન પર યોગ્યતા મુજબ **સૌર ઊર્જા આધારિત વીજ મથકો** સ્થાપવાની યોજના અમલીકરણ હેઠળ છે. જેના દ્વારા વીજ પ્રવહન અને વિતરણમાં થતો વ્યય ઘટાડી શકાય છે. જેનાથી કુલ ૩૧૨ MWના સોલાર પ્રોજેક્ટ્સ કાર્યાન્વિત કરવામાં આવ્યા છે. વધુમાં, ૫૩૦ MWના સોલાર પ્રોજેક્ટ્સની કામગીરી પ્રગતિમાં છે.
- રાજ્યનો સૌ પ્રથમ ફ્લોટીંગ સોલર પ્રોજેક્ટ ભાવનગર ખાતે લિઝાઈટ થર્મલ પાવર સ્ટેશનના જળ સંગ્રહમાં કાર્યાન્વિત કરવામાં આવેલ છે.
- રાજ્યમાં વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪માં રૂ. ૪૦૩૦ કરોડના ખર્ચે કુલ ૫૯ સબસ્ટેશનો કાર્યાન્વિત કરવામાં આવેલ છે તથા ચાલુ વર્ષે ડિસેમ્બર અંતિત રૂ. ૨૩૩૬ કરોડના ખર્ચે કુલ ૧૨ સબસ્ટેશનો કાર્યાન્વિત કરવામાં આવેલ છે. જેના લીધે રાજ્યના વીજ ગ્રાહકોને ગુણવત્તા યુક્ત અને વધુ સાતત્યપૂર્ણ વીજ પૂરવઠો મળી રહે છે.
- ઊર્જા વિભાગ દ્વારા ખૂબ જ ઝડપથી ખેડૂતોને વીજ જોડાણ આપવામાં આવી રહ્યા છે. વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪માં રૂ.૧૪૨૪ કરોડના ખર્ચે ૮૩,૯૪૧ **કૃષિ વિષયક વીજ જોડાણ** આપવામાં આવ્યા છે જ્યારે ચાલુ વર્ષે ડિસેમ્બર અંતિત રૂ.૮૩૪ કરોડના ખર્ચે ૪૮,૨૮૭ **કૃષિ વિષયક વીજ જોડાણ** આપવામાં આવ્યા છે.
- કાર્યક્ષમ વિતરણ ક્ષેત્ર અને Sustainable નાણાકીય વ્યવસ્થા થકી રાજ્યના ગ્રાહકોને સાતત્યપૂર્ણ અને ગુણવત્તાયુક્ત વીજ પુરવઠો મળે તે માટે સરકાર દ્વારા **રિવેન્ડ ડિસ્ટ્રીબ્યુશન સેક્ટર સ્કીમ (RDSS)** હેઠળ વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪માં રૂ. ૫૬૨ કરોડ અને વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫માં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતે રૂ.૫૬૨ કરોડની કામગીરી કરવામાં આવેલ છે. આ યોજના હેઠળ હયાત ઓવરહેડ વીજ ફીડરને અંડર ગ્રાઉન્ડ કેબલમાં રૂપાંતરિત કરવું, હયાત ઓવરહેડ વીજ ફીડરને AB (એરીયલ બંચ) Cable / MVCC (Medium Voltage Covered Conductor) નાખવા વગેરે જેવી કામગીરી કરવાં આવે છે.

- પ્રધાન મંત્રી કિસાન ઉર્જા સુરક્ષા એવમ ઉત્થાન મહાભિયાન **(PM-KUSUM) યોજના** કોમ્પોનન્ટ – B હેઠળ આંતરિયાળ વિસ્તાર, જંગલ,ઓફ ગ્રીડ વિસ્તારમાં કિઝલથી ચાલતા પંપસેટને બદલવા માટે સ્ટેન્ડ એલોન સોલાર એગ્રીકલ્ચર પંપ માટે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪માં રૂ. ૧૪૪ કરોડના ખર્ચે ૪૬૬૯ સોલાર પંપ અને વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫માં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત રૂ. ૧૯.૧૪ કરોડના ખર્ચે ૬૭૬ સોલાર પંપ સ્થાપિત કરવામાં આવેલ છે.
- રાજ્યની વીજ કંપનીઓ છેલ્લા બે દાયકાથી કાર્યક્ષમ રીતે કામ કરી રહી છે જેથી તેમને સતત A+ રેટિંગ મળી રહેલ છે.
- રાજ્યની કુલ સ્થાપિત વીજ ક્ષમતા ૫૭,૬૬૪ MW છે જે સમગ્ર દેશમાં સૌથી વધુ છે. ગુજરાત Renewable Energy માં (Wind+ Solar+ Hydro+ Bio Power)ની ૩૧,૪૮૩ MWની ક્ષમતા સાથે સમગ્ર દેશમાં અગ્રેસર છે. જેમાં WIND ૧૨,૪૭૪ MWની ક્ષમતા સાથે સમગ્ર દેશમાં પ્રથમ સ્થાને છે તથા સોલરમાં ૧૬,૭૯૬ MWની ક્ષમતા સાથે દેશમાં મોખરાનું સ્થાન ધરાવે છે.
- રાજ્યમાં ૩૭૦૦૦ મેગાવોટ જેટલી ક્ષમતાનો વિશાળ વિન્ડ/ સોલાર/ વિન્ડ-સોલાર હાઇબ્રિડ પાર્ક સ્થાપવા માટે ૭૪૭૦૦ હેક્ટર અનસર્વેડ જમીનની ફાળવણી કરવામાં આવેલ છે. ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ સુધીમાં ૫૦% વીજ ક્ષમતા અને ડિસેમ્બર-૨૦૨૬ સુધીમાં ૧૦૦% વીજ ક્ષમતા સ્થાપવાનો લક્ષ્યાંક છે.
- ગુજરાત સ્ટેટ પેટ્રોલિયમ કોર્પોરેશન લિમિટેડ (GSPC) ભારતની બીજા ક્રમની સૌથી મોટી ગેસનો વેપાર કરતી કંપની છે. નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ (ડિસેમ્બર'૨૪ સુધી) માં GSPC એ ૧૩.૨૭ મીલીયન સ્ટાન્ડર્ડ ક્યુબીક મીટર પ્રતિદિન કુદરતી ગેસનું વેચાણ કરેલ છે.
- ગુજરાત સ્ટેટ પેટ્રોનેટ લિમિટેડ (GSPL) જે ભારતની બીજા ક્રમની સૌથી મોટી ગેસ પરિવહન કંપની છે. જેણે ગેસના પરિવહન માટે સપ્ટેમ્બર ૨૦૨૪ સુધીમાં કુલ ૨૭૪૯ કિમી લાંબી કુદરતી ગેસ ટ્રાન્સમિશન પાઇપ લાઇન નેટવર્ક વિકસાવેલ છે. નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪માં GSPLએ સરેરાશ ૩૦.૪૯ MMSCM પ્રતિ દિવસના હિસાબે, કુદરતી ગેસનું પરિવહન કરેલ છે.
- GSPL ઈન્ડિયા ગેસનેટ લિમિટેડ (GIGL) દ્વારા મહેસાણા ભટીંડા પાઇપલાઇન અને ભટીંડા ગુરદાસપુર પાઇપલાઇન પ્રોજેક્ટ દ્વારા ૧૬૦૦ કિલોમીટરથી વધુની ક્રોસ કન્ટ્રી નેચરલ ગેસ ટ્રાન્સમિશન પાઇપલાઇનનો અમલ કરી રહી છે જે ગુજરાત, રાજસ્થાન, હરિયાણા અને પંજાબ રાજ્યમાંથી પસાર થાય છે. અને દરરોજ ૪.૭ MMSCM નેચરલ ગેસનું પરિવહન કરે છે.
- ગુજરાત ગેસ લિમિટેડ ભારતની સૌથી મોટી ગેસ વિતરણ કંપની છે. ગુજરાત ગેસ લિમિટેડ (GGL)એ ડિસેમ્બર ૨૦૨૪ સુધીમાં ભારતભરમાં આશરે ૪૧,૯૦૦ કિલોમીટર લાંબા શહેરી ગેસ વિતરણનું નેટવર્ક અને ૮૨૫ CNG સ્ટેશન સ્થાપ્યા છે. ગુજરાત ગેસ લિમિટેડ ભારત ભરમાં પાઇપ્ડ કુદરતી ગેસનું આશરે ૨૧,૩૪,૫૫૪ ઘરેલું ગ્રાહકોને તેમજ આશરે ૪,૪૩૩ ઔદ્યોગિક એકમ અને આશરે ૧૪,૮૨૦ વ્યાપારી એકમને ગેસ પુરો પાડે છે.

- સાબરમતી ગેસ લિમિટેડ (SGL) લગભગ ૩,૧૧,૨૧૨ ઘરેલું ગ્રાહકોને તેના નેટવર્ક સાથે ૧૬૧ CNG સ્ટેશનો સાથે પણ જોડે છે અને ૪૬૧ ઔદ્યોગિક અને ૧,૩૦૩ વ્યાપારી એકમને પાઈપ દ્વારા કુદરતી ગેસ પૂરો પાડે છે.

ઉદ્યોગ

- પ્રધાનમંત્રી મેગા ઇન્ટીગ્રેટેડ ટેક્સટાઈલ રિજન એન્ડ એપેરલ (PM મિત્રા) ટેક્સટાઈલ પાર્કના વિકાસની સાથે સાથે મહિલા ઉદ્યોગ સાહસિકો, MSME અને યુવાનોને પ્રોત્સાહન આપવા તથા ટેક્સટાઈલ સેક્ટરમાં રોકાણ વધારવા અને દરેક પેટા સેક્ટરમાં ટેક્સટાઈલ વેલ્યુ ચેઇનને વધુ મજબૂત કરવાના હેતુથી ગુજરાત ટેક્સટાઈલ પોલિસી – ૨૦૨૪ જાહેર કરવામાં આવી. વિવિધ ટેક્સટાઈલ નીતિ અંતર્ગત ચાલુ નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫માં ટેક્સટાઈલ એકમોને અંદાજે કુલ રૂ. ૧૫૦૦ કરોડની સહાય પૂરી પાડવામાં આવેલ છે.
- રાજ્યમાં ઔદ્યોગિકીકરણને વેગ મળે તે માટે, વિવિધ પ્રોત્સાહક સહાય યોજનાઓ જેવી કે, સ્કીમ ફોર ઇન્સેન્ટીવ ટુ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ, પ્લાસ્ટીક ઇન્ડસ્ટ્રીઝને સહાય યોજના, મેગા ઇનોવેટીવ પ્રોજેક્ટને સહાય યોજના, એરોસ્પેસ અને ડીફેન્સ સેક્ટર માટે પ્રોત્સાહન યોજના, કેપીટલ સબસીડી ટુ લાર્જ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ થ્રસ્ટ સેક્ટર, આત્મનિર્ભર ગુજરાત યોજના-લાર્જ અને થ્રસ્ટ અને આત્મનિર્ભર ગુજરાત યોજના-મેગા અંતર્ગત ચાલુ નાણાકીય વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫માં રાજ્યના વિવિધ ઔદ્યોગિક એકમોને અંદાજે કુલ રૂ. ૧૦૫૦ કરોડની સહાય પૂરી પાડવામાં આવેલ છે.
- ગુજરાત સિંગલ વિન્ડો સિસ્ટમ – રોકાણકાર સુવિધા પોર્ટલ (IFP) દેશના સૌથી જૂના સિંગલ વિન્ડો પોર્ટલમાંનું એક છે. આ પોર્ટલ પર અંદાજે ૭.૪ લાખથી વધુ નોંધાયેલા વપરાશકર્તાઓ દ્વારા અત્યાર સુધીમાં ૧૮ લાખથી વધુ અરજીઓ પ્રક્રિયામાં આવી છે.
- વાયબ્રન્ટ ગુજરાત ગ્લોબલ ઇન્વેસ્ટર્સ સમિટ- વાયબ્રન્ટ ગુજરાત ગ્લોબલ સમિટ- ૨૦૨૪ દરમિયાન મંજુર થયેલ કુલ ૮૮,૮૭૦ એમ.ઓ.યુ. પૈકી ૫૪,૮૭૭ જેટલા પ્રોજેક્ટ્સ કાર્યરત થયેલ છે તથા ૧૪,૪૦૨ જેટલા પ્રોજેક્ટ્સ અમલીકરણ હેઠળ છે.
- ભારત સરકારના ઈઝ ઓફ ડુઈંગ બિઝનેસ રેન્કિંગમાં રાષ્ટ્રીય સ્તરે વર્ષ ૨૦૨૦ થી ગુજરાતે સતત “ટોપ અચીવર”નું સ્થાન મેળવ્યું છે તથા નેશનલ સ્ટાર્ટઅપ રેન્કિંગમાં વર્ષ ૨૦૧૮ થી સતત “બેસ્ટ પરફોર્મર” રાજ્ય તરીકેનું સ્થાન મેળવેલ છે.
- G-Hub: સુરત ખાતે ૧૮ સપ્ટેમ્બર ૨૦૨૪ના રોજ નીતિ આયોગ દ્વારા તૈયાર કરવામાં આવેલ સુરત ઇકોનોમિક રીજન (SER) નો ઇકોનોમિક માસ્ટર પ્લાન લોન્ચ કરવામાં આવ્યો હતો જે રાજ્યને આર્થિક પરિવર્તનના નવા યુગ તરફ લઈ જશે તેવી અપેક્ષા છે.
- ઘોલેરા સ્પેશિયલ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ રીજીયન ભારતનું સૌથી મોટું પ્લાન્ડ ગ્રીનફિલ્ડ ઇન્ડસ્ટ્રિયલ સ્માર્ટ સિટી છે, જે ૮૨૦ ચોરસ કિમીમાં ફેલાયેલું છે.
- એરપોર્ટ ઓથોરીટી ઓફ ઇન્ડિયા, ગુજરાત સરકાર તથા નેશનલ ઇન્ડસ્ટ્રીયલ કોરીડોર ડેવલપમેન્ટ એન્ડ ઇમ્પ્લીમેન્ટેશન ટ્રસ્ટની ભાગીદારીથી નવાગામ, ઘોલેરા ખાતે વિશ્વસ્તરીય ઘોલેરા ગ્રીનફિલ્ડ ઇન્ટરનેશનલ એરપોર્ટ વિકસવવામાં આવી રહેલ છે. જે માટે ગુજરાત સરકાર દ્વારા સ્પેશિયલ પર્પઝ વ્હીકલ ઘોલેરા ઇન્ટરનેશનલ એરપોર્ટ કંપની લિમિટેડ (DIACL)ને કુલ ૧૫૦૧ હેક્ટર જમીન તબદીલ કરી દેવામાં આવેલ છે અને ૧૬.૬૦ હેક્ટર ખાનગી જમીન સંપાદનની કામગીરી પૂર્ણ થઈ ગયેલ છે.

- ગુજરાત સરકાર દ્વારા આજદિન સુધી ૨૨૪ થી પણ વધુ ઔદ્યોગિક વસાહતોની સ્થાપના કરવામાં આવેલ છે તથા આ વસાહતોમાં વર્ષ ૨૦૨૪માં ૨૦૦૦થી પણ વધુ ઉદ્યોગકારોને ઔદ્યોગિક પ્લોટોની ફાળવણી કરવામાં આવેલ છે.
- રાજ્ય સરકારની MSME માટેની પ્રોત્સાહક નીતિઓને લીધે ચાલુ વર્ષે નવા ૧,૧૨,૭૬૬ MSME એકમો ભારત સરકારના ઉદ્યમ પોર્ટલ ઉપર નોંધાયેલ છે, જે ગત વર્ષની સરખામણીએ ૨૨% વધારો દર્શાવે છે.
- ટાટા એડવાન્સ સિસ્ટમ્સ લિમિટેડ દ્વારા વડોદરા ખાતે ૩૬ એકરથી વધુ વિસ્તારમાં **એરક્રાફ્ટ ફાઇનલ એસેમ્બલી લાઇન** સુવિધાને સ્થાપવાની કામગીરી પ્રગતિ હેઠળ છે.
- ગુજરાતમાં સ્થિત **ગિફ્ટ સિટી** ભારતના વિઝનને આગળ ધપાવે છે. ગિફ્ટ સિટી પોતાને નાણાકીય સેવાઓ અને ટેકનોલોજી માટે વૈશ્વિક હબ તરીકે સ્થાન આપવાની ભારતની મહત્વાકાંક્ષાનું પ્રતિનિધિત્વ કરે છે. આ ઉપરાંત ગિફ્ટ સિટી ઇકોસિસ્ટમ ઇન્વેસ્ટમેન્ટ મેનેજર, ફિન્ટેક સ્ટાર્ટ-અપ્સ અને વૈશ્વિક કોર્પોરેશનો માટે અપ્રતિમ તકો પણ પ્રદાન કરે છે.

પ્રવાસન

- વર્લ્ડ વાઇડ મીડિયા પ્રા.લિ. સાથે MoU કરીને ગુજરાતમાં ફિલ્મ ક્ષેત્રના વિકાસ અર્થે પ્રથમ વખત ૬૯મા ફિલ્મફેર એવોર્ડનું આયોજન ગીફ્ટ સિટી, ગાંધીનગર ખાતે કરવામાં આવેલ હતું.
- ભારત સરકારના પ્રવાસન મંત્રાલય દ્વારા છોટાઉદેપુર જીલ્લાના કપાંટ તાલુકાના **હાફેશ્વર** ગામને **હેરીટેજ કેટગરી**માં “શ્રેષ્ઠ ગ્રામીણ પર્યટન સ્પર્ધા-૨૦૨૪”નો એવોર્ડ તથા **ખીજડીયાને સિલ્વર કેટેગરી**માં “શ્રેષ્ઠ પ્રવાસન ગામ ૨૦૨૩” તરીકે માન્યતા મળેલ છે.
- મુખ્યમંત્રીશ્રી ભૂપેન્દ્રભાઈ પટેલ દ્વારા રાજ્યના પ્રવાસન ઉદ્યોગને વેગ આપવા રાજ્યના મહત્વના સ્થળને જોડતા રાજ્ય અને પંચાયત હસ્તકના હયાત રસ્તાઓના અપગ્રેડેશન, પહોળા કરવાની અને સુધારણાની કામગીરી અર્થે કુલ ૪૪ પ્રવાસન સ્થળોના ૫૮ રસ્તાઓ માટે રૂ. ૨૨૬૮.૮૩ કરોડની મંજૂરી આપવામાં આવેલ છે.

આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ

- રાજ્ય સરકારે જન આરોગ્ય સેવાઓ વધુ સુદૃઢ બનાવવા માટે માળખાકીય સુવિધાઓમાં વધારો કર્યો છે તથા તાલીમબદ્ધ ડોક્ટરો અને પેરામેડિકલ સ્ટાફની ઉપલબ્ધતા વધારીને દર્દીઓની ગુણવત્તાસભર સારવાર માટે તમામ ઉચ્ચત્તમ ધોરણો આવરી લઈ તે અંગેનું આયોજન કરીને વ્યવસ્થાઓમાં સુધારો કર્યો છે.
- વર્ષ-૨૦૨૪ દરમિયાન રાજ્ય સરકારે લોકોને સ્વાસ્થ્ય સેવાઓ ઉપલબ્ધ કરાવવા માટે ભગીરથ કામ કરેલ છે. જે અંતર્ગત રાજ્યમાં અંદાજે ૮.૬૭ કરોડ ઓપીડી, અંદાજે ૭૭.૩૨ લાખ આઈપીડી, ૮.૧૬ લાખ જેટલી માઈનર સર્જરી, ૨૨.૧૨ લાખ જેટલી મેજર સર્જરી, ૨.૮૭ કરોડ જેટલા લોકોનું બિનચેપી રોગો માટેનું સ્ક્રિનિંગ ૮.૭૦ લાખ જેટલા સગર્ભા બહેનો અને ૮.૮૦ લાખ જેટલા નાના બાળકોનું ઇમ્યુનાઇઝેશન હાથ ધરવામાં આવેલ છે.
 - કિડની અને કેન્સર જેવા ગંભીર રોગોના કિસ્સામાં પણ સંબંધિત દર્દીએ દર વખતે અમદાવાદ જેવા મોટા કેન્દ્રો સુધી ન આવવું પડે તેના માટે રાજ્યમાં ૨૭૦ જગ્યાઓએ ડાયાલિસિસ સેન્ટર અને ૩૫ જગ્યાઓએ ડે-કેર કિમો થેરાપી સેન્ટર બનાવેલ છે અને વર્ષ ૨૦૨૪માં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત ૪૫,૮૬૭ લોકો માટે ૪,૨૧,૬૫૪ ડાયાલિસિસ સેશન આ સેન્ટરો ખાતે થયેલ છે અને ૭૩,૮૧૪ લોકોએ ડે કેર કિમોથેરાપીની સારવાર આ સેન્ટરો ખાતે મેળવેલ છે.

- ટેલિમેડીસીન સેવાઓ અંતરિયાળ અને ભૌગોલિક રીતે દુર્ગમ વિસ્તારોના રહીશો માટે આશીર્વાદરૂપ છે. ગુજરાત રાજ્યમાં હાલમાં કુલ ૨૨ ટેલિમેડિસિન હબ કાર્યરત છે. ટેલિમેડીસીન સેવા હેઠળ વર્ષ ૨૦૨૪માં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત ડોક્ટર ટુ ડોક્ટર ૧.૦૬ કરોડથી વધુ ટેલિકન્સલ્ટેશન થયેલ છે તેમજ ઈ-સંજીવની (દર્દી થી ડોક્ટર) એપ મારફતે ૧૦ લાખથી વધુ લાભાર્થીઓએ કન્સલ્ટેશનનો લાભ મેળવ્યો છે.
- રાજ્ય સરકાર દ્વારા રૂ. ૫૫૦ કરોડના ખર્ચે મલ્ટી સ્પેશિયાલિટી હોસ્પિટલ અમદાવાદ મેડિસિટી કેમ્પસમાં કાર્યરત થયેલ છે. આ સુવિધાઓના વિસ્તરણ સ્વરૂપે ગાંધીનગર, અમદાવાદ-સોલા, વડોદરા, સુરત, ભાવનગર અને જામનગર ખાતે મલ્ટી સ્પેશિયાલિટી અને સુપર સ્પેશિયાલિટી હોસ્પિટલોની ક્ષમતામાં વધારો કરવામાં આવી રહ્યો છે.
- માળખાકીય સુવિધાઓની સાથે સાથે રાજ્ય સરકાર ડોક્ટરોની ઉપલબ્ધિ મેડિકલ કોલેજ થી પી.એચ.સી. સુધી કરાવવા માટે પણ કટિબદ્ધ છે. મને જણાવતા આનંદ થાય છે કે આ વર્ષે MBBS ડોક્ટરોની ખાલી રહેલ તમામ જગ્યાઓ સામે રાજ્ય સરકાર દ્વારા નિમણૂક આપવામાં આવેલ છે. ભવિષ્યમાં પણ MBBS અથવા સ્પેશિયાલિસ્ટ ડોક્ટરોની પર્યાપ્ત ઉપલબ્ધિ સુનિશ્ચિત બને તે હેતુથી રાજ્યમાં નવી મેડિકલ કોલેજો અને હયાત મેડિકલ કોલેજોમાં સ્નાતક (UG) અને અનુસ્નાતક (PG)ની બેઠકોમાં વધારો કરવામાં આવેલ છે. જે મુજબ હાલમાં રાજ્યમાં સ્નાતક કક્ષાએ હવે કુલ ૭,૧૫૦ બેઠકો થયેલ છે અને અનુસ્નાતક કક્ષાએ કુલ ૩,૦૦૨ બેઠકો થયેલ છે.
- **આયુષ્માન ભારત પ્રધાનમંત્રી જન આરોગ્ય યોજના** અંતર્ગત વર્ષ ૨૦૨૪માં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત કુલ રૂ. ૬૮ કરોડ લાભાર્થીઓને આયુષ્માન કાર્ડ આપેલ છે તેમજ ૧૦.૪૬ લાખ દાવાઓની રૂપિયા ૨૮૯૫.૪૩ કરોડની સેવાઓનો લાભ આપેલ છે.
- રાજ્યની સરકારી અને ખાનગી હોસ્પિટલો દ્વારા દર્દીઓને ચોક્કસ ધોરણ મુજબની વ્યવસ્થાગત સારવાર મળી રહે તે હેતુથી ક્લિનિકલ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટ એક્ટ અને તેના અંતર્ગત નિયમો બનાવેલ છે. જે રાજ્યમાં કાર્યરત તમામ ડિસ્પેન્સરી અને હોસ્પિટલોના રજીસ્ટ્રેશન સુનિશ્ચિત કરશે.
- ગુજરાત મેડિકલ સર્વિસિસ કોર્પોરેશન લિમિટેડ દ્વારા વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫માં નવી ૬૬૦ આઈટમોનો આવશ્યક દવાઓની યાદી (ઈ.ડી.એલ.) માં સમાવિષ્ટ કરતા કુલ ૧૩૭૭ આઈટમો વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ માટે નિયત કરવામાં આવેલ છે.
- રાજ્ય સરકારના આરોગ્ય અને પરિવાર કલ્યાણ વિભાગમાં આ પ્રકારે સર્વાંગી પ્રજાલક્ષી પગલાઓની કૃતિ રૂપે નીતિ આયોગ દ્વારા પ્રસિદ્ધ સસ્ટેનેબલ ડેવલોપમેન્ટ ગોલ ઈન્ડેક્સ લક્ષ્યાંક નં.૩ કે જે “સારૂ સ્વાસ્થ્ય અને સુખાકારી” છે, તેમાં ગુજરાત રાજ્યનો મોટા રાજ્યોની શ્રેણીમાં **સતત બે વર્ષથી પ્રથમ ક્રમાંક** આવેલ છે.

શિક્ષણ

શિક્ષણ એ ચાવી છે જે ઉજ્જવળ ભવિષ્યના દરવાજા ખોલે છે. કોઈ પણ સમાજ, વ્યક્તિ કે દેશના વિકાસ માટે શિક્ષણ અનિવાર્ય છે. રાજ્યમાં શિક્ષણનું પ્રમાણ વધે સાથે સાથે ગુણવત્તા પણ સુધરે તે માટે મારી સરકાર કટિબદ્ધ છે. ગુજરાતના તમામ બાળકોના સર્વાંગી વિકાસ માટે શ્રેષ્ઠ શિક્ષણ પૂરૂ પાડવાની કામગીરી મારી સરકાર ખૂબ સારી રીતે કરી રહી છે.

પ્રાથમિક શિક્ષણ

- આપણા લોકલાડિલા અને વિઝનરી વડાપ્રધાનશ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીનાં નેતૃત્વમાં ૨૧મી સદીના ભારતીય શિક્ષણ માટે **રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ-૨૦૨૦** જાહેર થયેલ છે જેના અમલીકરણમાં ગુજરાત અગ્રેસર રાજ્ય છે.
- નીતિમાં ગોખણપટ્ટી આધારિત મૂલ્યાંકનને બદલે ક્ષમતાલક્ષી મૂલ્યાંકન માટે ભાર આપવામાં આવ્યો છે. મને એ જણાવતા આનંદ થાય છે કે રાજ્યની તમામ સરકારી પ્રાથમિક શાળાઓમાં ક્ષમતાલક્ષી સત્રાંત કસોટીઓ તેમજ સામયિક કસોટીઓનું અમલીકરણ થાય છે તેમજ આગામી શૈક્ષણિક વર્ષ ૨૦૨૫-૨૬થી ધોરણ ૧ અને ૨ માં હોલિસ્ટીક પ્રોગ્રેસ કાર્ડનો અમલ થવા જઈ રહ્યો છે.
- રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિમાં ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ શિક્ષણક્ષેત્રમાં મહત્તમ રીતે થાય તે માટે રાજ્યની શાળાઓમાં સ્માર્ટબોર્ડ, જી-શાળા એપ્લિકેશન, DIKSHA પ્લેટફોર્મનો ઉપયોગ કરવામાં આવી રહ્યો છે. રાજ્યમાં ધોરણ ૧ થી ૧૨નાં તમામ પાઠ્યપુસ્તકોને ક્યુ.આર. કોડથી સજ્જ કરવામાં આવેલ છે.
- વિજ્ઞાન પ્રવાહના અભ્યાસની અગત્યતાને ધ્યાને રાખીને વધુમાં વધુ પ્રતિભાશાળી વિદ્યાર્થીઓ વિજ્ઞાન પ્રવાહમાં પ્રવેશ મેળવી ધોરણ-૧૨ સુધીનો અભ્યાસ પૂર્ણ કરે તેવા હેતુથી **નમો સરસ્વતી વિજ્ઞાનસાધના** નવી યોજના વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫થી અમલમાં મુકવામાં આવેલ છે. આ યોજના હેઠળ પ્રતિ વિદ્યાર્થી કુલ રૂ. ૨૫,૦૦૦ ની સહાય ચૂકવવામાં આવે છે. આ યોજના અંતર્ગત ડિસેમ્બર અંતિત ૧.૫૦ લાખ વિદ્યાર્થીઓને આશરે ૪૧ કરોડની સહાય ચૂકવવામાં આવી છે.
- રાજ્યમાં આવેલી માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓમાં ધોરણ- ૯ થી ૧૨ માં કન્યાઓને શિક્ષણની સાથોસાથ પૂરતું પોષણ મળે અને તેઓનું સશક્તિકરણ થાય તે હેતુથી અને ધોરણ-૯ માં દાખલ થતી દરેક કન્યા ધોરણ ૧૨ સુધીનો અભ્યાસ પૂર્ણ કરે તેવા હેતુથી વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫થી **નમો લક્ષ્મી સ્કોલરશીપ** નવી યોજના અમલમાં મુકવામાં આવેલ છે. આ યોજના હેઠળ પ્રતિ વિદ્યાર્થીની કુલ રૂ. ૫૦,૦૦૦ ની સહાય ચૂકવવામાં આવે છે. આ યોજના અંતર્ગત ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ સુધીમાં કુલ ૧૦ લાખ વિદ્યાર્થીનીઓને આશરે રૂ. ૧૪૧ કરોડની સહાય ચૂકવવામાં આવેલ છે.
- વર્ષ-૨૦૨૪-૨૫માં નવી ૧૬૦ સરકારી માધ્યમિક શાળાઓ તથા બે (૦૨) સરકારી ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓ મળીને કુલ-૧૬૨ શાળા મંજૂર કરવામાં આવેલ છે.
- **મુખ્યમંત્રી જ્ઞાનસેતુ મેરીટ સ્કોલરશીપ યોજના** અંતર્ગત ધોરણ-૬માં હોય તેવા તેજસ્વી વિદ્યાર્થીઓને મેરીટના ધોરણે સ્કોલરશીપ આપવા અંગે વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪માં ૩૦,૦૦૦ વિદ્યાર્થીઓને પ્રથમ અને બીજા હમ્પાની રૂ.૩૧.૫૯ કરોડની સ્કોલરશીપની રકમની ચૂકવણી કરવામાં આવેલ છે.
- ચાલુ શૈક્ષણિક વર્ષમાં કુલ ૦૮ **રક્ષાશક્તિ સ્કૂલ**માં ધો-૬ માં કુલ-૪૦૦ અને ધો-૭માં કુલ-૨૯૬ મળી કુલ ૬૯૬ વિદ્યાર્થીઓ અભ્યાસ કરી રહ્યા છે.

- **કસ્તૂરબા ગાંધી બાલિકા વિદ્યાલય યોજના** હેઠળ કુલ ૨૫૭ (૧૭૦-કેન્દ્ર સરકાર અને ૮૭ ગુજરાત સરકાર) નિવાસી શાળાઓ કાર્યરત છે. જેમાં હાલ ૨૯,૦૦૦ જેટલી કન્યાઓ અભ્યાસ કરે છે.

મિશન સ્કૂલ્સ ઓફ એક્સેલન્સ

- સરકારી અને અનુદાનિત શાળાઓના સુઢઢીકરણ માટે રૂ. ૧૨,૦૦૦ કરોડના નિવેશ સાથે મિશન સ્કૂલ્સ ઓફ એક્સેલન્સ યોજના શરૂ કરવામાં આવી છે. જેનો ગુજરાતની શાળાઓમા અભ્યાસ કરતાં ૮૫% કરતાં વધુ વિદ્યાર્થીઓને સીધો ફાયદો મળી રહ્યો છે.
- આ યોજના અંતર્ગત રાજ્યની ૨૦,૫૬૬ શાળાઓમાં ૨૧,૩૯૫ કોમ્પ્યુટર લેબ અને ૨૪,૪૫૧ શાળાઓમાં ૧ લાખથી વધુ ઇન્ટરેક્ટિવ જ્ઞાનકુંજ સ્માર્ટ ક્લાસ વિકસાવવામાં આવ્યા છે.

SSIP

- શિક્ષણ વિભાગ દ્વારા રાજ્ય કક્ષાના સ્કૂલ PMU દ્વારા ઇનોવેશન, IP અને ઉદ્યોગસાહસિકતા જેવા ક્ષેત્રોમાં શાળા-શિક્ષકોની ક્ષમતા નિર્માણ દ્વારા માનસિકતા પરિવર્તન, જાગૃતિ અને તાલીમ આપવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવી છે.

પીએમ શ્રી યોજના (PM Schools for Rising India)

- રાષ્ટ્રીય શિક્ષણ નીતિ-૨૦૨૦ના અમલીકરણના ભાગ સ્વરૂપે કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા તારીખ ૭મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૨૨ના રોજ PM SHRI (Pradhan Mantri ScHools for Rising India) યોજના શરૂ કરવામાં આવી છે. ગુજરાત રાજ્યમાં કુલ ૪૪૮ શાળાઓ(૩૭૬ પ્રાથમિક અને ૭૨ માધ્યમિક)ને PM SHRI યોજના અંતર્ગત વિકસાવવામાં આવી રહી છે.

ઉચ્ચ અને ટેકનિકલ શિક્ષણ

- **મુખ્યમંત્રી યુવા સ્વાવલંબન યોજના (MYSY)** અંતર્ગત વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ દરમિયાન અત્યાર સુધીમાં કુલ ૫,૦૭,૩૧૮ વિદ્યાર્થીઓને રૂ.૨૨૯૭.૧૪ કરોડની સહાય ચુકવવામાં આવી છે.
- **મુખ્યમંત્રી કન્યા કેળવણી નિધિ યોજના (MKKY)** અંતર્ગત અત્યાર સુધીમાં કુલ ૨૧,૩૬૯ વિદ્યાર્થીનીઓને રૂ.૬૧૯.૫૮ કરોડની સહાય ચુકવવામાં આવી છે.
- **શોધ યોજના- Scheme of Developing High quality research** અંતર્ગત પી.એચ.ડી. કોર્સમાં સંશોધન કરતાં વિદ્યાર્થીઓને ઉચ્ચ કક્ષાના ગુણવત્તાયુક્ત સંશોધન માટે આર્થિક સહાય આપવામાં આવે છે. આ યોજના અંતર્ગત અત્યાર સુધીમાં કુલ ૩,૫૪૬ વિદ્યાર્થીઓને કુલ રૂ.૯૭.૮૫ કરોડની સહાય ચુકવવામાં આવી છે. આગામી વર્ષ ૨૦૨૫-૨૬માં ૨,૦૦૦ વિદ્યાર્થીઓને ૨૦ કરોડની સહાય આપવાનો લક્ષ્યાંક સૂચિત છે.

- **ફિનિશિંગ સ્કૂલ પ્રકલ્પ** અંતર્ગત ગુજરાત રાજ્યના વિદ્યાર્થીઓને નિષ્ણાત ટ્રેનર્સ દ્વારા જીવન કૌશલ્ય, રોજગાર કૌશલ્ય, કાર્યાત્મક અને સ્પોકન અંગ્રેજીની વિદ્યાર્થી દીઠ કુલ ૮૦ કલાકની કૌશલ્યવર્ધક તાલીમ આપવામાં આવે છે. જે તેમની રોજગાર મેળવવાની ક્ષમતા વધારવામાં મદદ કરે છે. ચાલુ વર્ષમાં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ સુધીમાં કુલ ૧૦,૦૫૬ વિદ્યાર્થીઓને તાલીમ આપવામાં આવી છે.
- **ટ્રેનીંગ ફોર એક્સેલન્સ, ઇફીસીયન્સી એન્ડ રીસર્ચ ટુપર્ હાયર એજ્યુકેશન (તીર્થ યોજના)** અંતર્ગત ચાલુ વર્ષમાં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ સુધીમાં કુલ ૩૨ ફેકલ્ટી ડેવલોપમેન્ટ પ્રોગ્રામ, રીસર્ચ મેથોડોલોજી વર્કશોપ, વેબિનાર અને સંગોષ્ઠિ દ્વારા કુલ ૧૫,૪૯૯ સહભાગીઓને તાલીમ આપવામાં આવી છે.
- ગુજરાત સ્ટેટ ઇન્સ્ટીટ્યુશનલ રેટિંગ ફ્રેમવર્ક (GSIRF) માં ૪૦ યુનિવર્સિટીઓ અને ૫૬૪ કોલેજોએ ભાગ લીધેલ હતો તે પૈકી ૧૬ યુનિવર્સિટીઓ અને ૩૪ કોલેજોએ ૫ સ્ટાર રેટિંગ પ્રાપ્ત કર્યું છે, જે ગત વર્ષની સરખામણીએ વધુ છે.

ગુજરાત સ્ટુડન્ટ સ્ટાર્ટઅપ એન્ડ ઇનોવેશન હબ(i-Hub) દ્વારા વર્ષ-૨૦૨૪-૨૫ માં આશરે ૧૨૬ સ્ટાર્ટઅપ્સને ઇન્ક્યુબેશન માટે સમર્થન આપવામાં આવ્યું છે તેમજ ૧૧૨ સ્ટાર્ટઅપના કુલ ૩૯૪ સભ્યો દ્વારા કો-વર્કિંગ સ્પેસનો ઉપયોગ અને કુલ ૫૩૬ જેટલા સ્ટાર્ટઅપને ઇન્ક્યુબેટ કરવામાં આવેલ છે.

વંચિતોનો વિકાસ

રાજ્યના નાગરિકોના જીવનધોરણમાં સગવડો અને સુરક્ષાનું સ્તર વધુ ઊંચું આવે છે ત્યારે વિકાસની ફોરમ સમાજમાં ચારે તરફ ફેલાય છે. સામાજિક ન્યાયની વિભાવનામાં સમાજના તમામ વર્ગોનો એક સરખો વિકાસ થાય તે વાતને બખૂબી રીતે ગુજરાત સરકારે પિછાણીને વંચિતોના વિકાસનું સર્વસ્પર્શી, સર્વગ્રાહી આયોજન કરીને વિવિધ કલ્યાણકારી યોજનાઓનો હકારાત્મક અમલ શરૂ કર્યો છે.

વિકસતી જાતિ કલ્યાણ

- સામાજિક અને શૈક્ષણિક રીતે પછાતવર્ગોના વિદ્યાર્થીઓને વિદેશમાં ઉચ્ચ કક્ષાના અભ્યાસક્રમો માટે ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત ૮૩૩ વિદ્યાર્થીઓને રૂ.૮૯.૮૭ કરોડની લોન આપી વિદેશમાં કોમ્પ્યુટર, આઈ.ટી., એમ.બી.એ., જેવા ઉચ્ચ અભ્યાસક્રમ માટે મોકલવામાં આવ્યા છે.
- **પંકિત દિનદયાળ ઉપાધ્યાય આવાસ યોજના** અંતર્ગત છેવાડાના અતિ પછાત, વિચરતી વિમુક્ત જાતિ, સામાજિક અને શૈક્ષણિક પછાતવર્ગ અને આર્થિક પછાતવર્ગના લોકોને પોતાના ઘરનું ઘર મળી રહે તે માટે આ યોજના હેઠળ ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત ૧૧,૭૫૭ લાભાર્થીઓને મકાન બાંધવા માટે રૂ.૧૧૭.૬૫ કરોડની સહાય ચૂકવવામાં આવી છે.
- **કુંવરબાઈનું મામેરું યોજના** અંતર્ગત સામાજિક ઉત્કર્ષ માટે રૂ.૧૨,૦૦૦/- સહાય આપવામાં આવે છે. જેમાં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત રૂ.૫૮.૮૭ કરોડનો ખર્ચ કરી ૪૯૧૩૦ યુગલોને લાભ આપવામાં આવ્યો છે.
- **સાત ફેરા સમૂહ લગ્ન યોજના** હેઠળ ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત કુલ ૩૧૦૮ યુગલોને રૂ.૪.૨૯ કરોડની સહાય ચૂકવવામાં આવેલ છે.

- ગુજરાત બિન અનામત શૈક્ષણિક અને આર્થિક વિકાસ નિગમ હેઠળની વિદેશ અભ્યાસ લોન યોજનામાં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત બિનઅનામતવર્ગોના કુલ ૩૦૯૪ લાભાર્થીઓને રૂ.૪૫૧.૫૬ કરોડ ચૂકવવામાં આવેલ છે.

અનુસૂચિત જાતિ કલ્યાણ

- અનુસૂચિત જાતિના લોકોને પોતાના ઘરનું ઘર મળી રહે તે માટે **ડૉ.આંબેડકર આવાસ યોજના** હેઠળ લાભાર્થીને રૂ.૧,૨૦,૦૦૦ ની સહાય આપવામાં આવે છે. આ યોજનામાં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત રૂ.૫૩.૭૯ કરોડનો ખર્ચ કરી ૧૨,૬૯૦ લાભાર્થીઓને મકાન બાંધવા માટે સહાય આપવામાં આવી છે.
- **ડૉ. આંબેડકર વિદેશ અભ્યાસ લોન યોજના** અંતર્ગત વિદેશમાં ચાલતા ઉચ્ચ કક્ષાના અભ્યાસ અર્થે રૂ.૧૫.૦૦ લાખની લોન ૪%ના વ્યાજ દરે આપવામાં આવે છે. આ યોજનામાં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત રૂ.૭૩.૩૬ કરોડનો ખર્ચ કરી ૪૮૯ વિદ્યાર્થીઓને વિદેશમાં ભણવા માટે લોન આપવામાં આવી છે.
- સામાજિક સમરસતાના ઉદ્દેશ્યથી **ડૉ.સવિતા આંબેડકર આંતરજ્ઞાતિય લગ્ન સહાય યોજના** અમલમાં છે જેમાં રૂ.૨.૫૦ લાખ સહાય આપવામાં આવે છે. આ યોજના હેઠળ ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત રૂ.૨૧.૪૭ કરોડનો ખર્ચ કરી ૬૭૬ યુગલોને લાભ આપવામાં આવ્યો છે.
- **કુંવરબાઈનું મામેરું યોજના** અંતર્ગત સામાજિક ઉત્કર્ષ માટે રૂ.૧૨,૦૦૦/- સહાય આપવામાં આવે છે. આ યોજના હેઠળ ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત રૂ.૯.૬૪ કરોડનો ખર્ચ કરી ૮૦૬૦ યુગલોને લાભ આપવામાં આવ્યો છે.

સમાજ સુરક્ષા

- **સંત સુરદાસ યોજના** હેઠળ તીવ્ર દિવ્યાંગતા ધરાવતી વ્યક્તિને માસિક રૂ.૧૦૦૦ નાણાકીય સહાય આપવાની યોજના હેઠળ ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત કુલ-૪૩૭૭૬ લાભાર્થીઓને કુલ રૂ.૩૫.૫૭ કરોડની સહાય ચૂકવવામાં આવી છે.
- બૌદ્ધિક અસમર્થતા ધરાવતી **મનો દિવ્યાંગ વ્યક્તિ**ને માસિક રૂ. ૧૦૦૦ નાણાકીય સહાય આપવાની યોજના હેઠળ ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત કુલ ૬૮૨૨૧ લાભાર્થીઓને રૂ. ૬૨.૪૫ કરોડની સહાય ચૂકવવામાં આવી છે.
- રાજ્ય સરકારની નિરાધાર વૃદ્ધો અને નિરાધાર દિવ્યાંગોના નિભાવ માટે આર્થિક સહાય યોજના હેઠળ ૬૦ થી ૭૯ વર્ષની વય ધરાવતા લાભાર્થીને માસિક સહાય રૂ.૧૦૦૦ તેમજ ૮૦ કે તેથી વધુ વય ધરાવતા લાભાર્થીને રૂ.૧૨૫૦ નાણાકીય સહાય આપવાની યોજના હેઠળ ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત કુલ-૫૩૦૨૨૭ લાભાર્થીઓને કુલ રૂ.૪૮૯.૭૬ કરોડની સહાય ચૂકવવામાં આવી છે.
- પાલક માતા-પિતા યોજના હેઠળ માસિક રૂ.૩૦૦૦ નાણાકીય સહાય આપવાની યોજના હેઠળ ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત કુલ-૨૦૯૨૯ લાભાર્થીઓને કુલ રૂ.૫૬.૨૨ કરોડની સહાય ચૂકવવામાં આવી છે.
- પાલક માતા-પિતા અથવા મુખ્યમંત્રી બાળસેવા યોજનાની લાભાર્થી દિકરીને લગ્ન સમયે રૂ.૨ લાખ નાણાકીય સહાય આપવાની યોજના હેઠળ ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત કુલ-૨૦૫ લાભાર્થી દિકરીઓને કુલ રૂ.૪.૧૦ કરોડની સહાય ચૂકવવામાં આવી છે.

આદિજાતિ વિકાસ

આદિવાસી સમૂદાય હજારો વર્ષોથી જે તે સ્થળે વસી પોતાની સાંસ્કૃતિક ધરોહરને સાચવી રહ્યાં છે. ભારતીય સંસ્કૃતિ અને ધાર્મિક ગ્રંથોમાં પણ આદિવાસી સમૂદાયોનો ઉલ્લેખ છે. આજે પણ આદિવાસી જાતિઓ જળ, જમીન અને જંગલ સાથે જોડાયેલી છે. પ્રકૃતિના સાંનિધ્યમાં પોતાની અનોખી ધાર્મિક- પરંપરાને સાચવતા આદિવાસીઓના ઉત્કર્ષ માટે ગુજરાત સરકારે અનેકાનેક યોજનાઓ અમલમાં મૂકી છે, જેના સુંદર પરિણામો પણ હાંસલ થયાં છે. આજે ઉચ્ચ શિક્ષણ પ્રાપ્ત કરી આદિજાતિ સમૂદાયના અનેક યુવાઓ દેશના અર્થતંત્રમાં પોતાનો અમૂલ્ય ફાળો આપી રહ્યા છે. તેવી જ રીતે કૃષિ, રોજગાર, શિક્ષણ, આરોગ્ય, આવાસ સહિતના ક્ષેત્રોમાં પણ તેમને મળેલા લાભો ગુજરાત સરકારના આદિવાસીઓના ઉત્કર્ષના ઉદ્દ્યોષક છે. આદિવાસી ઉત્કર્ષના પરિપ્રેક્ષ્યમાં ગુજરાત સરકારે જૂની યોજનાઓને નવા લક્ષ્યાંકો સાથે નવેસરથી અમલી બનાવી વ્યાપક આદિવાસી જનસમૂહના વિકાસનો નિર્ધાર કર્યો છે.

- **વનબંધુ કલ્યાણ યોજના** હેઠળ વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ની રૂ. ૧૮,૭૫૪ કરોડની જોગવાઈમાં ચાલુ વર્ષ- ૨૦૨૪-૨૫ માં વધારો કરી વનબંધુ કલ્યાણ યોજના-૨ કુલ રૂ. ૨૨,૦૨૫.૮૧ કરોડની જોગવાઈ સાથે શરૂ કરવામાં આવેલ છે.
- અનુસૂચિત જનજાતિ વિસ્તારો માટે ‘**ગુજરાત પેટર્ન**’ હેઠળ ચાલુ વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ માટે રૂ. ૫૪૮.૧૦ કરોડની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે.

અનુસૂચિત જનજાતિ કલ્યાણ યોજનાઓ:

- અનુસૂચિત જનજાતિના વિદ્યાર્થીઓ માટેની પ્રિ-એસ.એસ.સી. શિષ્યવૃત્તિની યોજના હેઠળની હાલમાં અમલી યોજનાઓના વાર્ષિક દર મુજબ ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત રૂ. ૭૪.૮૧ કરોડના ખર્ચે રૂ. ૫૦ લાખ વિદ્યાર્થીઓને લાભ આપવામાં આવેલ છે.
- ‘**ગણવેશ સહાય યોજના**’ હેઠળ અનુ. જનજાતિના ઘોરણ-૧ થી ૮માં અભ્યાસ કરતા ૫.૭૬ લાખ વિદ્યાર્થીઓને ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત રૂ. ૫૧.૭૫ કરોડના ખર્ચે ગણવેશ સહાયનો લાભ આપવામાં આવેલ છે.
- રાજ્યના છેવાડાના દુર્ગમ અને પહાડી તથા સરહદી વિસ્તારોમાં વસતાં અનુ. જનજાતિના લોકો માટે આવાસ, રસ્તા, પાણી, વીજળી, શિક્ષણ જેવી પ્રાથમિક સુવિધા પુરી પાડવા માટેની ‘**મુખ્યમંત્રી બોર્ડર વિલેજ સર્વાંગી ઉત્કર્ષ યોજના**’ હેઠળ ચાલુ વર્ષે રૂ. ૧૦૦.૦૦ કરોડની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે. જે અંતર્ગત માહે ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત ૧૫૫૩-આવાસ, ૭૨-શિક્ષણ, ૨૮-રસ્તા, ૫૫-આંગણવાડી, ૩૨-આશ્રુવિકા તથા આરોગ્યના ૫(પાંચ) કામો મંજૂર કરવામાં આવેલ છે.
- અનુસૂચિત જનજાતિના વિદ્યાર્થીઓ માટેની ‘**પોસ્ટ- એસ.એસ.સી. શિષ્યવૃત્તિની યોજના**’ હેઠળ માહે ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત રૂ. ૩૩૩.૩૯ કરોડના ખર્ચે ૮૮,૫૧૭ વિદ્યાર્થીઓને લાભ આપવામાં આવેલ છે.
- રાજ્યના અનુ. જનજાતિના બહારગામ હોસ્ટેલોમાં રહીને ઉચ્ચ અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓ માટેની ‘**ફૂડબીલ સહાય યોજના**’ હેઠળ માહે ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત રૂ. ૨૪.૪૦ કરોડના ખર્ચે કુલ ૧૬,૩૫૧ વિદ્યાર્થીઓને લાભ આપવામાં આવેલ છે.

- અનુ. જનજાતિઓ પૈકી અતિપછાત એવા આદિમજૂથ અને હળપતિ જાતિઓના લોકોને આવાસ, રસ્તા, પાણી, વીજળી, શિક્ષણ જેવી છ પાયાની સુવિધાઓ પુરી પાડવા માટેની ‘મુખ્યમંત્રી આદિમજૂથ સર્વાંગી ઉત્કર્ષ યોજના’ અને ‘મુખ્યમંત્રી હળપતિ સર્વાંગી ઉત્કર્ષ યોજના’ હેઠળ માહે ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત ૧૭૩૭-આવાસ, ૫૫-શિક્ષણ ૪૫-રસ્તા, ૧૨૭-આંગણવાડી તથા ૨૦-આજીવિકાના કામો મંજૂર કરવામાં આવેલ છે.
- અનુ. જનજાતિના પરિવારો માટેની ‘વ્યક્તિગત આવાસ યોજના’ (હળપતિ આવાસ સહિત) અંતર્ગત માહે ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત કુલ રૂ.૪૨.૮૦ કરોડના ખર્ચે કુલ ૬૧૩૫ લાભાર્થીઓને લાભ આપવામાં આવેલ છે.

વનઅધિકાર અધિનિયમ-૨૦૦૬

- અનુસૂચિત જનજાતિ અને અન્ય પરંપરાગત વનવાસીઓને વન અધિકાર અધિનિયમ-૨૦૦૬ અન્વયે તેઓના કબ્જા હેઠળની માન્ય જમીનના રહેણાંક તેમજ જમીન ખેડવાના અધિકાર માન્ય કરવામાં આવ્યા છે. કુલ મળેલ ૧,૮૨,૮૬૯ દાવા પૈકી ૯૮,૨૮૯ દાવા માન્ય કરવામાં આવ્યા છે. કુલ વ્યક્તિગત દાવાઓ સામે માન્ય કરેલ જમીન ૧,૬૭,૪૩૯ એકર છે.
- માળખાકીય સુવિધાઓ માટે મળેલ કુલ રૂ.૨૪૬ દરખાસ્તો પૈકી ૨,૧૭૪ માન્ય કરવામાં આવી છે.

ગુજરાત સ્ટેટ ટ્રાયબલ એજ્યુકેશન સોસાયટી

- અંતરિયાળ વિસ્તારોમાં વસતાં આદિજાતિ પરીવારના બાળકો શહેર જેવી સુવિધાવાળું ઉચ્ચ શિક્ષણ મેળવે અને ઉચ્ચ કારકીર્દીને હાંસલ કરે તે માટે ભારત સરકાર અને રાજ્ય સરકારના સહિયારા પ્રયાસોથી આદિજાતિ વિકાસ વિભાગ સંચાલિત ગુજરાત સ્ટેટ ટ્રાયબલ એજ્યુકેશન સોસાયટી દ્વારા રાજ્યભરમાં કુલ ૧૦૫ શાળાઓ કાર્યરત છે, જેમાં ૪૮ એકલવ્ય મોડેલ રેસિડેન્શિયલ શાળાઓ, ૪૩ કન્યા સાક્ષરતા નિવાસી શાળા, ૧૨ મોડેલ શાળાઓ તથા ૦૨ સૈનિક શાળાઓનો સમાવેશ થાય છે. આ શાળાઓમાં ધોરણ-૬ થી ૧૨ સુધીનું વિનામૂલ્યે શિક્ષણ, રહેઠાણ, ભોજન, પુસ્તકો, ગણવેશ, પ્રવાસ તેમજ તમામ પ્રકારની ભૌતિક સુવિધાઓ વિનામૂલ્યે પુરી પાડવામાં આવે છે.

મહિલા અને બાળ કલ્યાણ

- **ટેક હોમ રેશન (THR)** અંતર્ગત ૬ માસથી ૩ વર્ષ સુધીના તમામ બાળકો, ૩ વર્ષથી ૬ વર્ષના અતિ ઓછા વજનવાળા બાળકો, સગર્ભા સ્ત્રીઓ, ધાત્રી માતાઓ અને કિશોરી લાભાર્થીઓને બાલશક્તિ, માતૃશક્તિ અને પૂર્ણશક્તિ પૂરક પોષણ આહાર તરીકે આપવામાં આવે છે. જેનો અંદાજિત રૂ.૯૬ લાખ લાભાર્થીઓએ લાભ લીધેલ છે.
- **દૂધ સંજીવની યોજના** અંતર્ગત રાજ્યના ૨૦ જિલ્લાના ૧૦૬ આદિજાતિ ઘટકો અને ૩૬ વિકાસશીલ ઘટકોમાં મળી કુલ ૧૪૧ ઘટકોમાં અમલી છે. જેનો અંદાજિત ૯૭ હજાર લાભાર્થીઓએ લાભ લીધેલ છે.
- **પોષણ સુધા યોજના** અંતર્ગત રાજ્યના ૧૪ આદિજાતિ જિલ્લાઓના ૧૦૬ ઘટકમાં સગર્ભા અને ધાત્રી માતાઓના પોષણ સ્તરમાં સુધારો લાવવા એક ટંકનું પોષણયુક્ત ભોજન આંગણવાડી કેન્દ્રમાં આપવામાં આવે છે. વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ દરમિયાન અંદાજિત ૭૧ હજાર (ડિસેમ્બર-૨૪ અંતિત) લાભાર્થીઓએ લાભ લીધેલ છે.

- **મુખ્યમંત્રી માતૃશક્તિ યોજના (MMY)** અંતર્ગત પ્રથમ વખતની સગર્ભા માતા તથા ૨ વર્ષ સુધીના બાળકની માતાને ૧૦૦૦ દિવસ સુધી રો-રાશન કીટના રૂપમાં ૨ કિલો ચણા, ૧ કિલો તુવેરદાળ અને ૧ લિટર સિંગતેલ દર માસે આપવામાં આવે છે. જેનો ડિસેમ્બર -૨૪ અંતિત અંદાજિત ૪.૮૯ લાખ લાભાર્થીઓએ લાભ લીધેલ છે.
- **પોષણ ઉડાન :** પતંગોત્સવ થકી પોષણ વિશે જાગૃતિ લાવવા “પોષણના સથવારે આંબીશું આકાશે” થીમ અંતર્ગત રાજ્ય કક્ષાનો “પોષણ ઉડાન ૨૦૨૫” કાર્યક્રમનો એકતાનગર વ્યુ પોઈન્ટ-૧ ખાતેથી રાજ્ય વ્યાપી કાર્યક્રમનો શુભારંભ કરવામાં આવ્યો. આ ઉપક્રમે કુલ રૂપિયા ૧૨૪૭ લાખના ખર્ચે બનનાર ૫૮ આંગણવાડી કેન્દ્રોના ઈ-ભૂમિ પૂજન પણ કરવામાં આવ્યા.
- **ગંગા સ્વરૂપા આર્થિક સહાય યોજના** અંતર્ગત રાજ્યમાં અંદાજિત ૧૬.૪૧લાખ (ડિસેમ્બર- ૨૦૨૪ અંતિત સુધી) જેટલા લાભાર્થીઓના ખાતામાં રૂ. ૨૧૫.૭૧ કરોડ DBT મારફતે સહાય ચુકવવામાં આવેલ છે.
- **સખી વન સ્ટોપ સેન્ટર (OSC)** અંતર્ગત અત્યાર સુધીમાં ૩૮૮૯૩ મહિલાઓને સેવા આપવામાં આવેલ છે. દરેક જિલ્લાઓ ખાતે સખી વન સ્ટોપ સેન્ટર ૨૪*૭ કાર્યરત રહે છે. હાલમાં રાજ્યના ૩૩ જિલ્લાઓ ખાતે કુલ ૩૫ કેન્દ્રો કાર્યાન્વિત છે.
- **૧૮૧ અભયમ મહિલા હેલ્પલાઈન** અંતર્ગત રાજ્યની મહિલાને મુશ્કેલીની સ્થિતિમાં ઝડપથી ત્વરિત મદદ મળી રહે તે માટે અદ્યતન ટેકનોલોજીનો ઉપયોગ કરીને સમગ્ર ભારતમાં પહેલી કહી શકાય તેવી ઈન્ટીગ્રેટેડ ૧૮૧ અભયમ મોબાઈલ એપ્લિકેશન બનાવવામાં આવી છે. હાલમાં કુલ ૫૯ રેસ્પન્ડુવાન સમગ્ર રાજ્યમાં કાર્યરત છે.
- **મહિલા સ્વાવલંબન યોજના**માં નવી બાબત તરીકે જનરલ કેટેગરી માટે પ્રોજેક્ટ કોસ્ટના ૧૫% ના બદલે ૩૦% અથવા મહત્તમ રૂ.૬૦,૦૦૦ અનુસચિત જાતિ અને અનુસુચિત જનજાતિ માટે પ્રોજેક્ટ કોસ્ટના ૩૫% અથવા મહત્તમ રૂ.૭૦,૦૦૦ વિધવા મહિલા અને દિવ્યાગતા ધરાવતી મહિલા માટે પ્રોજેક્ટ કોસ્ટના ૪૦% અથવા મહત્તમ રૂ.૮૦,૦૦૦ સબસીડીમાં વધારો કરવામાં આવેલ છે. વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ માં ડિસેમ્બર માસ અંતિત ૧૬૮ મહિલા લાભાર્થીઓને ૭૧ લાખ સબસીડી ચૂકવવામાં આવેલ છે.

શહેરી વિકાસ અને શહેરી ગૃહ નિર્માણ

રાજ્યના નગરો-મહાનગરોમાં વસતા લોકોના જીવનધોરણમાં ઉન્નતિ અને સુખાકારી માટે ઈઝ ઓફ લીવિંગમાં વૃદ્ધિનો અભિગમ રાજ્ય સરકારે અપનાવ્યો છે. આ હેતુસર સ્પર્ધિમ જયંતિ મુખ્યમંત્રી શહેરી વિકાસ યોજના અંતર્ગત રાજ્યના નાના નગરો તેમજ શહેરો અને મહાનગરોમાં વિશ્વકક્ષાની સુવિધા પ્રાપ્ત થાય તેવા વિકાસકાર્યો અવિરત કરવામાં આવી રહ્યાં છે. જેના થકી રાજ્યના લોકોનું જીવનધોરણ ઊંચું આવશે અને તેમને વિશ્વકક્ષાની સેવા-સુવિધા મળશે.

રાજ્ય સરકાર દ્વારા ૦૧લી જાન્યુઆરી ૨૦૨૫ના રોજ સુરેન્દ્રનગર, મોરબી, ગાંધીધામ, પોરબંદર, ખેડા, આણંદ, મહેસાણા, નવસારી અને વાપી એમ કુલ-૯ નવી મહાનગરપાલિકાઓની રચના કરવામાં આવેલ છે. જે એક ઐતિહાસિક પગલું ગણી શકાય. તે સાથે હાલની સ્થિતિએ રાજ્યમાં કુલ-૧૭ મહાનગરપાલિકાઓ અને કુલ ૧૪૯ નગરપાલિકાઓ અસ્તિત્વમાં છે.

સ્પર્ધિમ જયંતિ મુખ્યમંત્રી શહેરી વિકાસ યોજના:

- આ યોજના અંતર્ગત મુખ્યત્વે ભૌતિક આંતરમાળખાકીય સુવિધાઓ, સામાજિક આંતરમાળખાકીય સુવિધાઓ, અર્બન મોબીલીટી (શહેરી પરિવહન), શહેરની આગવી ઓળખ ઉભી થાય તેવા કામો, ખાનગી સોસાયટી જનભાગીદારી યોજના વિગેરે જેવા કામો હાથ ધરવામાં આવે છે. વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫માં આ યોજના માટે રૂ.૮૮૮૩.૬૫ કરોડની ગ્રાન્ટની જોગવાઈ કરવામાં આવેલ છે તથા આશરે કુલ રૂ.૭૬૮૭ કરોડની રકમના ૩૫૮૩ પ્રોજેક્ટ્સ હાથ ધરવામાં આવેલ છે.

સ્માર્ટ સીટી મિશન:

- સ્માર્ટ સીટી મિશન અંતર્ગત ભારત સરકાર દ્વારા પસંદગી પામેલ અમદાવાદ, સુરત, વડોદરા, રાજકોટ, ગાંધીનગર અને દાહોદ એમ કુલ ૬ સ્માર્ટ સીટી દ્વારા કુલ રૂ.૧૧,૪૫૧ કરોડની રકમના ૩૫૪ પ્રોજેક્ટ્સ હાથ ધરવામાં આવેલ છે, જે પૈકી રૂ.૧૦,૮૨૪ કરોડની રકમનાં ૩૩૮ પ્રોજેક્ટ્સ પૂર્ણ થયેલ છે અને રૂ.૬૨૭ કરોડના ૧૫ પ્રોજેક્ટ્સ પ્રગતિ હેઠળ છે.

ગુજરાત મેટ્રો રેલ કોર્પોરેશન (જી.એમ.આર.સી.) લિમિટેડ:

- અમદાવાદ મેટ્રો રેલ પ્રોજેક્ટ ફેઝ-૧ની કુલ લંબાઈ ૪૦.૦૩ કિ.મી. છે. જેમાં કુલ ૩૨ સ્ટેશનનું નિર્માણ કરવામાં આવેલ છે. ફેઝ-૧ની આ કામગીરી માટે અંદાજે રૂ. ૧૦,૭૭૩ કરોડનો ખર્ચ થયેલ છે. પ્રાયોરિટી રીય-૧ના વસ્ત્રાલ ગામ મેટ્રો સ્ટેશનથી એપરલ પાર્ક સુધીના ૬.૫ કિલોમીટરની મેટ્રો રેલ સેવા માર્ચ, ૨૦૧૯ થી શરૂ કરવામાં આવેલ છે તથા પૂર્વ-પશ્ચિમ અને ઉત્તર-દક્ષિણના બાકીના કોરિડોરની કામગીરી પૂર્ણ કરી રજી, ઓક્ટોબર, ૨૦૨૨ના રોજ જાહેર જનતા માટે શરૂ કરવામાં આવેલ છે.
- અમદાવાદ મેટ્રો રેલ પ્રોજેક્ટ ફેઝ-૨ની કુલ લંબાઈ ૨૮.૨૬ કિ.મી છે, જે અંતર્ગત ૨૨ એલિવેટેડ સ્ટેશનનું નિર્માણ કરવામાં આવશે. ફેઝ-૨નો અંદાજિત ખર્ચ રૂ.૫૩૮૪.૧૭ કરોડ છે. આ પ્રોજેક્ટ અમદાવાદમાં મોટેરા સ્ટેડિયમથી શરૂ થઈ ગાંધીનગરના મહાત્મા મંદિર ખાતે પૂર્ણ થશે. અન્ય કોરિડોર જી.એન.એલ.યુ અને ગિફ્ટ સીટીને પણ જોડી દેશે. અમદાવાદ મેટ્રો રેલ પ્રોજેક્ટ ફેઝ-૨ના ૨૮.૨૫ કિલોમીટર પૈકી ૨૦.૮૦ કિલોમીટરનું (૮ એલિવેટેડ સ્ટેશન સહિત) ૧૬મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૨૪થી જાહેર જનતા માટે મેટ્રો રેલ સેવા શરૂ કરવામાં આવેલ છે. આ સેવાનું માનનીય વડાપ્રધાનશ્રીના વરદ હસ્તે ઉદ્ઘાટન કરવામાં આવેલ છે.
- સુરત મેટ્રો રેલ પ્રોજેક્ટ ફેઝ-૧ ૪૦.૩૫ કિ.મી.ની લંબાઈ ધરાવે છે, બે કોરિડોર અને ૩૮ સ્ટેશન સાથે આ પ્રોજેક્ટ સમગ્ર સુરતને સાંકળી લેશે. આ પ્રોજેક્ટ માટે રૂ.૧૨,૦૨૦.૩૨ કરોડનો ખર્ચ કરવામાં આવશે.

પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના(શહેરી):

- રાજ્ય સરકાર દ્વારા પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના (શહેરી) અંતર્ગત કુલ ૮.૫૮ લાખ આવાસો મંજૂર કરવામાં આવેલ છે. જે પૈકી ૮.૮૦ લાખ જેટલા આવાસોની કામગીરી પૂર્ણ થયેલ છે.

- PMAY યોજના અંતર્ગત ખાનગી ભાગીદારી મારફતે ઝૂંપડપટ્ટીમાં રહેતા લોકોને મૂળ સ્થાન પર જ પુનઃવસન અંતર્ગત મંજૂર થયેલ ૩૮,૭૩૯ આવાસો પૈકી ૧૭,૩૮૫ આવાસોની કામગીરી પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે, ક્રેડિટ લિંક્ડ સબસિડી સ્કીમ (સીએલએસએસ) અંતર્ગત ૬,૧૯,૩૬૮ લાભાર્થીઓને વ્યાજ સબસિડી આપેલ છે, એફોર્ડેબલ હાઉસિંગ ઇન પાર્ટનરશીપ (એએચપી) અંતર્ગત મંજૂર થયેલ ૧,૧૫,૭૩૧ આવાસો પૈકી ૧,૧૫,૬૯૨ આવાસોની કામગીરી પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે, બેનીફિસીયરી લેડ કન્સ્ટ્રક્શન (બીએલસી) અંતર્ગત મંજૂર થયેલ ૧,૪૯,૮૮૪ આવાસો પૈકી ૧,૨૮,૩૦૩ આવાસોની કામગીરી પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે.
- નાણાંકીય વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫માં એફોર્ડેબલ હાઉસિંગ માટે ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ની સ્થિતિએ રૂ.૫૫૬.૦૦ કરોડનો ખર્ચ કરવામાં આવેલ છે. ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ સુધીમાં પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના (શહેરી) અંતર્ગત ૪૬,૧૨૯ આવાસોની કામગીરી પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે.
- ગુજરાત હાઉસિંગ બોર્ડ દ્વારા રી-ડેવલપમેન્ટ પોલીસી-૨૦૧૬ અમલમાં મૂકી ગુજરાત હાઉસિંગ બોર્ડ એક્ટની કલમ-૬૦(એ)માં સુધારો કરી ૭૫% સંમત સભ્યો બાદ અસંમત સભ્યોનાં મકાનો ખાલી કરાવી રી-ડેવલપમેન્ટને વેગ આપેલ છે. હાલમાં, બોર્ડ દ્વારા કુલ-૧૮૫ કોલોનીઓ પૈકી ૧૧૧ કોલોનીઓનાં ૨૪,૬૨૩ આવાસો ટેન્ડરનાં વિવિધ તબક્કા હેઠળ છે. આમ, બોર્ડ દ્વારા સમાજનાં તમામ વર્ગોને આવાસો મળી રહે તેમજ રી-ડેવલપમેન્ટ હેઠળ જૂની અને જર્જરીત કોલોનીઓનાં રહીશોને પણ નવીન આવાસો મળી રહે તે બાબતે પ્રજાલક્ષી કામગીરી કરવામાં આવી રહેલ છે.

સોલિડ વેસ્ટ મેનેજમેન્ટ

- રાજ્યની ૧૬૫ સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓના ૧૩૮૭ વોર્ડમાં ઘન કચરાનું ૧૦૦% ડોર ટુ ડોર કલેક્શન થાય છે. સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓમાંથી એકત્ર થયેલ કચરામાંથી આશરે ૮૦ ટકા ઘન કચરાનું સેગ્રીગેશન કરવામાં આવે છે. સોલીડ વેસ્ટ મેનેજમેન્ટ અંતર્ગત શહેરી સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓને ઘન કચરાના નિકાલ અને સફાઈ માટે રૂ.૧૨૯૮.૬૭ કરોડના વિવિધ આધુનિક સાધનોની ફાળવણી કરવામાં આવેલ છે.

વેસ્ટ ટુ એનર્જી પ્લાન્ટ

- અમદાવાદ મ્યુનિસિપલ કોર્પોરેશન દ્વારા રોજના ૧૦૦૦ મેટ્રિક ટન મ્યુનિસિપલ ઘન કચરામાંથી વીજળી ઉત્પન્ન કરવા પીપીપી ધોરણે કોન્ટ્રાક્ટ આપવામાં આવ્યો છે. આ પહેલ રોજિંદા કચરાના નિકાલમાં મદદ કરશે એટલું જ નહીં પરંતુ અંદાજે ૭૦૦ લોકો માટે રોજગારીની તકો પણ ઊભી કરશે અને પર્યાવરણને ફાયદો થશે.

નિર્મળ ગુજરાત ર.૦

- નિર્મળ ગુજરાત ર.૦ અન્વયે રાજ્યની તમામ નગરપાલિકાઓને સફાઈ વેરા પ્રોત્સાહન યોજના અંતર્ગત ચાલુ નાણાકીય વર્ષમાં રૂ.૫૭.૧૩ કરોડની ફાળવણી કરવામાં આવેલ છે.
- રાજ્યના શહેરી વિસ્તારો વધુ સ્વચ્છ અને સુદૃઢ બને તે માટે ચાલુ નાણાકીય વર્ષમાં નિર્મળ ગુજરાત ર.૦ અન્વયે ગાર્બેજ વનરેબલ પોઈન્ટ્સનાં નિકાલ માટે રૂ.૨૦.૦૦ કરોડથી વધુ રકમની મંજૂરી તેમજ નગરમાં ‘નિર્મળ પથ’ બનાવવા માટે રૂ.૧૧૧.૦૦ કરોડની સહાય ચૂકવવામાં આવેલ છે.
- સ્વચ્છ ભારત ટિવસની ઉજવણીનાં ભાગરૂપે સ્વચ્છ ભારત મિશન દ્વારા તા.૧૭ સપ્ટેમ્બર, ૨૦૨૪ થી તા.૩૧ ઓક્ટોબર, ૨૦૨૪ સુધી નિર્મળ ગુજરાત ર.૦ અંતર્ગત “સ્વચ્છતા હી સેવા” કાર્યક્રમની ઉજવણી કરવામાં આવેલ. આ અભિયાનમાં સમગ્ર ભારતમાં શહેરી વિસ્તારમાં ગુજરાત રાજ્ય પ્રથમ ક્રમાંકે આવેલ છે.

અગ્નિ નિવારણ સેવાઓ:

- નિયામક, રાજ્ય અગ્નિ નિવારણ સેવાઓના તાબા હેઠળ ૩૨ વિભાગીય કચેરીના વડા મથક ખાતેની નગરપાલિકા અને તે સિવાયની નગરપાલિકામાં અગ્નિશમન સેવાનાઓને સુદૃઢ કરવા માટે સાઘનો/વાહનો ખરીદી પુરા પાડવામાં આવે છે, ૩૨ વિભાગીય અગ્નિશમન કચેરીઓ માટે જિલ્લા મુખ્ય મથક પરની નગરપાલિકાઓમાં અઘતન ફાયર સ્ટેશનો બનાવવામાં આવી રહેલ છે.

“પી.એમ. સ્વનિધિ - PM Street Vendors AtmaNirbhar Nidhi (PM SVANidhi)”

- ભારત સરકારના આવાસ અને શહેરી બાબતોના મંત્રાલય દ્વારા શેરી ફેરીયાઓની આજીવિકા માટે તેઓને વર્કિંગ કેપીટલ લોન અપાવવા “PM Street Vendors AtmaNirbhar Nidhi (PM SVANidhi)”, a scheme for Special Micro-Credit Facility, ૧૦૦% કેન્દ્ર પુરસ્કૃત યોજના લાગુ કરવામાં આવેલ છે.
 - PM SVANidhi યોજના અંતર્ગત ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત બેંકો દ્વારા કુલ રૂ.૪,૮૬,૮૮૬ શેરી ફેરિયાઓ માટે લોન મંજૂર કરવામાં આવેલ છે અને કુલ રૂ.૪,૭૭,૭૮૪ શેરી ફેરીયાઓને લોન ચુકવવામાં આવેલ છે.
 - બ્રિટિશ બેન્ડ કોલ્ડપ્લેએ ૨૫ અને ૨૬ જાન્યુઆરી, ૨૦૨૫ ના રોજ અમદાવાદના નરેન્દ્ર મોદી સ્ટેડિયમમાં બે શો કર્યા હતા. કોન્સર્ટમાં અંદાજીત ૧.૩૪ લાખ લોકોની હાજરી હતી. બન્ને કોન્સર્ટ ખૂબ જ સફળ રહ્યા છે અને વિશ્વ-કક્ષાના કાર્યક્રમોનું આયોજન કરવા માટે ભારતની અને ખાસ ગુજરાતની ક્ષમતાનું પ્રદર્શન કર્યું છે.
- પંચાયત
- ૧૫માં નાણાપંચ અંતર્ગત આગામી સને વર્ષ ૨૦૨૫-૨૬ સુધીમાં રાજ્યને કુલ રૂ.૧૫,૬૫૦ કરોડની માતબર રકમ કેન્દ્ર સરકાર તરફથી મળનાર છે. અત્યાર સુધીમાં રૂ.૧૦,૪૭૬ કરોડની ગ્રાન્ટ પંચાયતોને ફાળવવામાં આવેલ છે, જે અંતર્ગત અત્યાર સુધીમાં રૂ.૮૩૮૧.૧૧ કરોડના ખર્ચે રૂ.૪૬,૫૨૦ કામો પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે.

- **ઈ-ગ્રામ વિશ્વગ્રામ યોજના** અંતર્ગત મળનાર સેવાઓની સંખ્યા વધીને ૩૨૧ થયેલ છે અને જેમાં વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં ૪.૯૩ કરોડ ટ્રાન્ઝેક્શન થયેલ છે જે પૈકી ડીજીટલ સેવા સેતુ હેઠળ વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫માં (ડિસેમ્બર-૨૪) અંતિત ૨૮.૬૧ લાખ ટ્રાન્ઝેક્શન થયેલ છે.
- **સોલાર રૂફ ટોપ** રાજ્યમાં અત્યાર સુધીમાં ૨૬૭૪ ગ્રામ પંચાયત ઘર, ૫૧ તાલુકા પંચાયત ઘર અને ૧૦ જિલ્લા પંચાયત ઘરોમાં વીજ બીલ બચાવવા માટે સોલર રૂફટોપ ઇન્ટોલ કરવા ગ્રાન્ટ ફાળવણી કરવામાં આવેલ છે.
- **સ્વસ્થ ગામ અને સ્વચ્છ ગામ યોજના** હેઠળ ગામમાં સફાઈ યોગ્ય રીતે થાય અને ગ્રામજનોમાં સફાઈ પ્રત્યે સભાનતા, જાગૃતિ કેળવી સફાઈનું સ્તર ઉચું લાવી, ગ્રામ્ય જીવનનું સ્તર ઉચું લઈ જવા માટે સફાઈ અને સ્વચ્છતા માટે પ્રોત્સાહન રૂપે સહાય આપવામાં આવે છે. વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫માં (ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત) રૂ.૬૬.૦૦ કરોડની જોગવાઈ સામે રૂ.૪૧.૧૨૯૩ કરોડનો ખર્ચ થયેલ છે.
- **પંચવટી યોજના** હેઠળ ગામમાં સુવિધાયુક્ત બાગબગીચાઓનો વિકાસ થાય અને ગ્રામ્ય વિસ્તારમાં આનંદ-પ્રમોદના સાધનો સહેલાઈથી ઉપલબ્ધ થાય તે હેતુથી પંચવટી યોજના વર્ષ ૨૦૦૪-૦૫ થી અમલમાં મૂકવામાં આવેલ છે. ડિસેમ્બર - ૨૦૨૪ સુધીમાં કુલ ૫૭૭૧ ગામોને પંચવટી યોજનામાં આવરી લેવામાં આવેલ છે.

ગ્રામ વિકાસ

પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના (ગ્રામીણ)

- માનનીય વડાપ્રધાનશ્રીના વરદ હસ્તે તા.૧૬મી સપ્ટેમ્બર, ૨૦૨૪ ના રોજ GMDC ગ્રાઉન્ડ, અમદાવાદ ખાતેથી પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના (ગ્રામીણ) હેઠળ અંદાજિત રકમ રૂ. ૫૬૦ કરોડના ખર્ચે કુલ ૩૫,૦૦૦થી વધુ આવાસોનું લોકાર્પણ કરવામાં આવેલ છે.
- વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ માટે પ્રધાનમંત્રી આવાસ યોજના (ગ્રામીણ) હેઠળ ગુજરાત રાજ્યને ફાળવવામાં આવેલ રૂ.૯૯,૦૧૧ આવાસોના નવા લક્ષ્યાંક પૈકી રૂ.૨૦,૦૧૧ આવાસો મંજૂર કરી, ૧,૫૯,૯૩૧ લાભાર્થીઓને પ્રથમ હમ્પાની ચૂકવણી કરવામાં આવેલ છે.

રાષ્ટ્રીય ગ્રામીણ આજીવિકા મિશન

- રાષ્ટ્રીય ગ્રામીણ આજીવિકા મિશન અંતર્ગત ગ્રામીણ વિસ્તારની મહિલાઓનું સશક્તિકરણ થાય તેમજ તેઓ આર્થિક રીતે પગભર થાય તે માટે સ્વ સહાય જૂથોની રચના કરવામાં આવે છે. આ મિશન અંતર્ગત વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ માં ૮,૩૬૨ સ્વસહાય જૂથોની રચના કરવામાં આવેલ છે. રીવોલ્વીંગ ફંડ (RF) પેટે કુલ ૭,૩૩૫ સ્વસહાય જૂથોને કુલ રૂ. ૨૧.૮૬ કરોડ સહાય આપવામાં આવેલ છે કૉમ્યુનિટી ઇન્વેસ્ટમેન્ટ ફંડ (CIF) પેટે ૧૦,૫૫૪ સ્વસહાય જૂથોને રૂ. ૧૧૯.૦૫ કરોડ સહાય આપવામાં આવેલ છે. કુલ ૬૨,૦૬૮ સ્વસહાય જૂથોને કેશ ક્રેડિટ (CC) પેટે બેન્ક માથી રૂ. ૧૦૮૩.૧૮/- કરોડનું ધિરાણ આપવામાં આવેલ છે.
- ૧૮ થી ૩૫ વર્ષની વયના ગ્રામીણ યુવક/યુવતીઓને દીનદયાળ ઉપાધ્યાય-ગ્રામીણ કૌશલ્ય યોજના (ડી.ડી.યુ- જી.કે.વાય.) અંતર્ગત કૌશલ્ય તાલીમ આપવામાં આવે છે. જે પૈકી વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫માં ૨,૨૧૮ લાભાર્થીઓને તાલીમ આપવામાં આવેલ છે. જેમાંથી ૧,૯૯૮ તાલીમાર્થીઓને રોજગારી મળેલ છે.

સ્વચ્છ ભારત મિશન (ગ્રામીણ)

- યોજના અંતર્ગત રાજ્યના ગ્રામીણ વિસ્તારમાં કુલ ૪૪ લાખ શૌચાલયોનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે. જેમાં વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ માં ૨૬૬૭૮ વ્યક્તિગત શૌચાલય અને ૨૭૯ સામૂહિક શૌચાલયોનું બાંધકામ પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે.
- વધુમાં, ઘન કચરાના વ્યવસ્થાપન બાબતે ગ્રામ પંચાયતોમાં ૧૮૬૦ સેગ્રીગેશન શેડ, ૯૫૭૧ સામૂહિક કંપોસ્ટ પીટના બાંધકામ તેમજ ૧૬,૪૭૧ ગામડાઓમાં ડોર ટુ ડોર કલેક્શનની કામગીરી હાથ ધરવામાં આવેલ છે ઘન કચરા એત્રીકરણ માટે ૧૨૭ ઈ-વાહનો આપવામાં આવેલ છે. તથા, પ્રવાહી કચરા વ્યવસ્થાપન અંતર્ગત સામૂહિક શોકપીટ માટે ૩૯,૨૮૦ બાંધકામ પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે.
- ગુજરાતને તારીખ ૨૬ નવેમ્બરના રોજ FICCI ફેડરેશન હાઉસ દિલ્હી ખાતે ઈન્ડિયા સેનિટેશન કોલિશન (આઈએસસી) -ફિક્કી સેનિટેશન પુરસ્કાર પ્રાપ્ત થયેલ છે.

શ્રમ, કૌશલ્ય વિકાસ અને રોજગાર

- રાજ્યના ૧૨ લાખથી વધુ શ્રમયોગીઓને દિવાળીના સમયે બોનસ મળી રહે તે માટે વર્ષ-૨૦૨૪માં રૂ.૧૭૨૮.૯૪ કરોડ (સતરસો અઠ્ઠાવીસ કરોડ ચોરાણું લાખ) ચૂકવવામાં આવેલ છે.
- ધી ગુજરાત ફીઝીકલી હેન્ડીકેપ્ડ નિયમો-૧૯૮૨ નિયમ હેઠળ રાજ્યમાં ૨૫૮૦ કારખાનાઓમાં ૭૯૪૪ દિવ્યાંગ વ્યક્તિઓને રોજગારી અપાયેલ છે.
- રાજ્ય સરકારની રોજગાર લક્ષી સેવાઓના અસરકારક અમલીકરણ થકી રાજ્યના બેરોજગારી દરમાં ઉત્તરોત્તર ઘટાડો નોંધાયેલ છે. ભારત સરકારના મિનિસ્ટ્રી ઓફ સ્ટેટીસ્ટીક્સ એન્ડ પ્રોગ્રામ ઈમ્પ્લિમેન્ટેશન (MOSPI) દ્વારા પ્રકાશિત થતા પિરીયોડિક લેબર ફોર્સ (PLFS) સર્વેક્ષણના વર્ષ-૨૦૨૩ અનુસાર રાજ્યનો બેરોજગારી દર ૧.૭ ટકા હતો જેમાં ઘટાડો થઈ સર્વેક્ષણના વર્ષ-૨૦૨૪ ના અહેવાલ અનુસાર ૧.૧ ટકા નોંધાયેલ છે.
- યુવા પ્રિય પ્રકલ્પ : રોજગાર ભરતીમેળા કાર્યક્રમ અંતર્ગત વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ મા રાજ્ય સરકાર દ્વારા ૧૨૬૦ રોજગાર ભરતીમેળાનું આયોજન કરવામાં આવેલ છે જેમાં કુલ ૨,૯૬,૦૦૧ ઉમેદવારોને રોજગારીની તક પૂરી પાડવામાં આવેલ છે.
- અનુબંધમ વેબપોર્ટલ નોકરીદાતા અને રોજગારવાંચુ ઉમેદવારો માટે એક વર્ચ્યુઅલ પ્લેટફોર્મ પુરૂ પાડે છે.
- રાજ્યમાં છેલ્લા ૨ વર્ષમાં ૧૧ સરકારી ઔદ્યોગિક તાલીમ સંસ્થાઓના નવીન મકાન બાંધકામ પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે.
- ગુજરાત મકાન અને અન્ય બાંધકામ શ્રમયોગી કલ્યાણ બોર્ડ દ્વારા ઈ-નિર્માણ પોર્ટલ પર અત્યાર સુધીમાં ૧૧ લાખ થી વધારે શ્રમિકો નોંધવામાં આવેલ છે.
- ઘનવન્ટરી આરોગ્ય રથ યોજના અંતર્ગત ૧૫૪ રથ હાલ કાર્યરત છે તેમજ ૫૦ નવા રથ આગામી સમયમાં શરૂ કરવામાં આવશે. આ યોજના અંતર્ગત વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ માં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત કુલ ૨૮ લાખ O.P.D. થયેલ છે.

- શિક્ષણ સહાય યોજના હેઠળ નોંધાયેલ **બાંધકામ શ્રમિકો**ના બે બાળકો માટે ધોરણ ૧ થી લઈને **Phd** સુધીના અભ્યાસમાં રૂ. ૧૮૦૦ થી રૂ.૨ લાખ સુધીની **શિક્ષણ સહાય** આપવામાં આવે છે. આ યોજના અંતર્ગત વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ માં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત ૩૭ હજાર લાભાર્થીઓને રૂ ૨૬ કરોડની સહાય આપવામાં આવેલ છે.
- **શ્રમિક અન્નપૂર્ણા યોજના** અંતર્ગત રૂ ૫ માં પૌષ્ટિક ભોજન આપવામાં આવે છે જે અંતર્ગત વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ માં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત કુલ ૮૬ લાખ ભોજન વિતરણ થયેલ છે. સદર યોજના અંતર્ગત ૨૯૦ બુથ હાલ કાર્યરત છે તેમજ ૧૦૦ નવા બુથ આગામી સમયમાં શરૂ કરવામાં આવશે.
- **શ્રમિક બસેરા યોજના**નો ઉદ્દેશ બાંધકામ શ્રમિકો તથા તેના પરિવારને રાહત દરે ભાડેથી રહેવાની સુવિધા પૂરી પાડવાનો છે. માત્ર પાંચ રૂપિયા પ્રતિ દિનના પ્રતિ શ્રમિક ભાડાના દરથી શ્રમિકોને રહેવાની સુવિધા પૂરી પાડવામાં આવે છે. શ્રમિક બસેરા અન્વયે ૧૭ સાઈટ માટે ખાતમુહૂર્ત કરવામાં આવેલ છે અને બાંધકામ કાર્ય પ્રગતિમાં છે.

માર્ગ અને મકાન

- રાજ્યનાં કુલ ૫૫૨.૯૬ કિ.મી લંબાઈના રસ્તાઓનું રૂ.૧૩૧૩.૩૧ કરોડના ખર્ચે ચારમાર્ગીયકરણ / ૧૦ મીટર / ૭ મી. પહોળા કરવાની કામગીરી પૂર્ણ કરવામાં આવી છે, જ્યારે ૧૨૨૨.૮૩ કિ.મી. લંબાઈના રસ્તાઓનું રૂ.૪૩૭૨.૯૧ કરોડની અંદાજિત રકમથી ચારમાર્ગીયકરણ / ૧૦ મીટર / ૭ મી. પહોળા કરવાની કામગીરી પ્રગતિમાં છે.
- વિસનગર-ઉમતા-સુંઢીયા-ખેરાલું રોડ, રૂપેણ નદી પર પુલ તથા બરવાળા-વલ્લભીપુર-ભાવનગર રોડ પર પુલનાં બાંધકામ / નવા પુલો સહિત ૨૦ પુલોનું રૂ.૩૬૫.૬૫ કરોડના ખર્ચે નિર્માણ પૂર્ણ થયેલ છે. જ્યારે રૂ.૨૦૬૧.૩૩ કરોડના ૪૮ પુલોની કામગીરી પ્રગતિમાં છે.
- **ઔદ્યોગિક અને ખાણ ખનિજ વિસ્તારો**ને જોડતા રસ્તાઓની સુધારણા, અપગ્રેડેશન અને મજબૂતીકરણની કામગીરી હાથ ધરી અદ્યતન સવલતો પૂરી પાડવાના અભિગમરૂપે ૧૯૧૨ કિ.મી. લંબાઈના ૨૦૦ કામો માટે રૂ.૫૪૮૫ કરોડ મંજૂર કરવામાં આવેલ છે. જે પૈકી ૯૩૬ કિ.મી. લંબાઈના ૯૫ કામો રૂ.૧૭૮૯.૨૧ કરોડના ખર્ચે પૂર્ણ થયેલ છે, જ્યારે રૂ.૧૮૫૨.૭૬ કરોડની અંદાજિત રકમનાં ૩૪૨.૨૬ કિ.મી. લંબાઈના ૪૭ કામો પ્રગતિમાં છે.
- ગુજરાત દેશનો સૌથી લાંબો દરિયાકિનારો ધરાવે છે. આ દરિયાકિનારે આવેલા **ગુજરાતના બંદરો** ઘણી મહત્વની સેવાઓ પ્રદાન કરે છે અને વ્યૂહાત્મક દ્ષષ્ટિએ અગત્યના હોઈ, રાજ્ય સરકારે જરૂરી **માર્ગવ્યવસ્થાનું આંતરમાળખું** અને અદ્યતન સવલતો પૂરી પાડવા બંદરોને જોડતા કુલ ૧૦૪૮.૭૮ કિ.મી. લંબાઈના ૭૩ કામોને રૂ.૨૭૧૬.૧૩ કરોડની મંજૂરી મળેલ છે, જે પૈકી ૭૨૨.૭૦ કિ.મી. લંબાઈના ૪૫ કામો રૂ.૧૦૭૪.૪૫ કરોડના ખર્ચે પૂર્ણ થયેલ છે તથા ૭૨.૯૦ કિ.મી. લંબાઈના ૦૫ કામો રૂ.૨૧.૫૫ કરોડની અંદાજિત રકમ સાથે પ્રગતિ હેઠળ છે.
- વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ માં રૂ.૩૯૬૦ કરોડની રકમના ૬૮૧૯ કિ.મી. લંબાઈના ૨૫૭૮ રસ્તા/પુલોના કામોની મંજૂરી આપવામાં આવેલ છે. જે કામો પ્રગતિ હેઠળ છે.
- સરખેજ-ગાંધીનગર હાઈવેને રૂ.૯૧૩.૪૯ કરોડના ખર્ચે છ-માર્ગી કરવાની કામગીરી પ્રગતિમાં છે. જેમાં સાડા ચાર કિલોમીટરના એલીવેટેડ કોરીડોર સહિત ૧૫ ફ્લાયઓવર-રેલ્વે ઓવરબ્રીજ બનાવવાનો સમાવેશ થાય છે. જે પૈકી કુલ ૧૨ સ્ટ્રક્ચરની કામગીરી પૂર્ણ થયેલ છે.

- વાહનવ્યવહારની સલામતી માટે તેમજ સમયની બચત માટે ખૂબ જ મહત્વ ધરાવતી રેલ્વે ઓવરબ્રીજ/અન્ડરપાસની કામગીરી માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા ૧૦૦ ટકા સ્ટેટ ફંડ તેમજ ફાટક મુક્ત અભિયાન હેઠળ ગુજરાત સરકાર તથા ભારતીય રેલ્વેના ૫૦-૫૦ ટકા સહભાગીદારી હેઠળ એક લાખ ટ્રેન વ્હીકલ યુનીટથી વધુ ટ્રાફિક હોય તેવા રેલ્વે કોર્સિંગ પર રૂ.૩૬૦૫.૪૫ કરોડના ખર્ચે કુલ ૭૬ રેલ્વે ઓવરબ્રીજના કામો પૂર્ણ કરવામાં આવ્યાં છે અને રૂ.૧૬૫૮.૮૯ કરોડના ખર્ચે કુલ ૨૯ રેલ્વે ઓવર બ્રીજના કામો પ્રગતિ હેઠળ છે.
- ગાંધીનગર ખાતે અદ્યતન સુવિધાયુક્ત ટાઉનહોલ આધુનિકરણની અંદાજિત રકમ રૂ.૨૨.૯૨ કરોડનું કામ, ગાંધીનગર ખાતે વિવિધ કક્ષાના ૮૯૬ ક્વાર્ટર્સનું રૂ.૨૨૦.૫ કરોડના આવાસોનું કામ વગેરે કામો પૂર્ણ થયેલ છે.

વાહન વ્યવહાર

- સારથી ૪.૦ અને વાહન ૪.૦ના માધ્યમથી સંપૂર્ણપણે લાયસન્સ અને વાહન સંબંધિત સેવાઓનું ડિજિટલાઇઝેશન કરવામાં આવેલ છે. અને તેનાથી પણ વિશેષ e-kyc દ્વારા લાયસન્સ અને વાહન સંબંધિત ૩૫ સેવાઓનો લાભ અરજદાર દ્વારા આરટીઓ કચેરીની રૂબરૂ મુલાકાત લીધા સિવાય ઘરે બેઠા લઈ શકે છે. જેનો બહોળા પ્રમાણમાં અરજદારો દ્વારા લાભ લેવામાં આવે છે.
- વાહન સંબંધિત ફેસલેશ સેવાઓ અંતર્ગત વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ (ડિસેમ્બર-૨૪ અંતિત) કુલ ૪.૫૮ લાખ અરજદારોએ ઘરે બેઠા લાભ લીધેલ છે.
- લાયસન્સ સંબંધિત ૧૫ સેવાઓનો વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ (ડિસેમ્બર-૨૪ અંતિત) કુલ ૫.૭૪ લાખ અરજદારોએ ઘરે બેઠા લાભ લીધેલ છે.
- જે વાહનો જાહેર માર્ગો પર ફરવા માટે ફિટ ન હોય અથવા જે વાહનોનું ફિટનેશ આપી શકાય તેમ ન હોય તેવા વાહનોનો યોગ્ય નિકાલ થાય તે માટે કુલ પાંચ અધિકૃત **સ્કેપીંગ ફેસીલીટી** રાજ્યમાં ઉપલબ્ધ છે તથા જાહેર જનતા વપરાશ ન થઈ શકે તેવા વાહનો આ અધિકૃત સ્કેપીંગ ફેસીલીટીના માધ્યમથી જ સ્કેપ કરાવે તે હેતુથી નવું વાહન ખરીદતી વખતે મોટરવાહન ટેક્સમાં ૧૫% ટ્રાન્સપોર્ટ વાહનમાં અને ૨૫% નોન-ટ્રાન્સપોર્ટમાં રાહત આપવામાં આવેલ છે.
- જીવલેણ માર્ગ અકસ્માતો માં ગંભીર રીતે ઘવાયેલા વ્યક્તિઓને ગોલ્ડન અવર માં હોસ્પિટલ/ટ્રોમા-કેર સેન્ટરમાં સારવાર માટે પહોંચાડવામાં મદદરૂપ થનાર વ્યક્તિને ગુડ સમરીટન તરીકે રૂ.૫,૦૦૦ ના રોકડ પુરસ્કાર સાથે પ્રશંસાપત્ર એનાયત કરવામાં આવે છે. જે અંતર્ગત રાજ્ય સરકાર દ્વારા ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત કુલ ૩૦ લાભાર્થીઓના ઇનામની રકમ બેન્ક ખાતામાં સીધા જમા કરવામાં આવેલ છે તેમજ પ્રમાણપત્ર આપવામાં આવેલ છે.
- પબ્લિક પ્રાઇવેટ પાર્ટનરશીપના ધોરણે અંદાજિત રૂ.૧૪.૦૩ કરોડના ખર્ચે **અમરેલી ખાતે** તૈયાર થયેલ **બસ પોર્ટ**નું લોકાર્પણ મુખ્ય મંત્રીશ્રીના વરદ્ હસ્તે કરવામાં આવેલ છે.
- રાજ્ય સરકાર દ્વારા અંદાજિત રૂ.૫૮.૨૮ કરોડના ખર્ચે સુરેન્દ્રનગર, મોરબી (નવું), ધાનપુર, કેસર, લીમખેડા, મહુવા, રાજકોટ (સેટેલાઈટ), વસો, ચકલાસી, કવાંટ, સોનગઢ, આટકોટ, ભરૂચ (ભોલાવ), કામરેજ, વાંકાનેર, થાનગઢ, હળવદ, અલીબેરા તથા સાપુતારા ખાતે બસ સ્ટેશન મળી કુલ-૧૯ બસ સ્ટેશનોનું લોકાર્પણ કરી પ્રજાની સુવિધા માટે સંચાલનમાં મુકવામાં આવેલ છે.

- છેલ્લા દોઢ વર્ષમાં ૩૦૦ લકઝરી ,૨૦૦ સેમી લકઝરી કોચ, ૪૦૦ સ્લીપર કોચ, ૧૬૮૨ સુપર એક્સ્પ્રેસ(૪૦૦-ઇન હાઉસ +૧૨૮૨ રેડી બિલ્ટ), ૪૦૦ મીની બસ અને ૦૫ ડબલ ડેકર ઇલેક્ટ્રીક બસ મળી કુલ ૨૯૮૭ નવીન બસો લોકાર્પિત કરી પ્રજાની સેવામાં સંચાલનમાં મુકેલ છે.

બંદરો

- વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં ગુજરાત મેરીટાઇમ બોર્ડના બંદરો થકી કુલ માલનું પરિવહન ૪૪૯.૨૬ MMT થયું છે.
- **પર્યાવરણ સંરક્ષણ:** ગુજરાત મેરીટાઇમ બોર્ડ હેઠળના બંદરોના પર્યાવરણ વ્યવસ્થાતંત્રને વધુ અસરકારક બનાવવામાં આવેલ છે તથા પર્યાવરણના નિયમોની પૂર્તતા સાથે બંદરોનું સંચાલન કરવામાં આવે છે.
- અલંગ ખાતે **શિપરિસાયકલિંગ**ની પ્રવૃત્તિને પર્યાવરણીય દ્રષ્ટિએ પ્રોત્સાહીત કરવા TSDF-અલંગ ખાતે લેન્ડફીલ સેલ, બિલ્જ વોટર ટ્રીટમેન્ટ પ્લાન્ટ, ઇન્સીનેરેટર અને અગ્નિશામક પ્રણાલી જેવી પર્યાવર્ણીય સુવિધાઓ ઉભી કરવામાં આવેલ, જે નિર્વિદ્ધે કાર્યરત છે.
- **પીએમ ગતિશક્તિ** ભારતભરમાં અવલોકન અને અમલના પ્રયોગોને સુધારવામાં મહત્વપૂર્ણ પગલું છે. ગુજરાત મેરીટાઇમ બોર્ડ (GMB) એ મીઠાના ખાડાઓ માટેની NOCs , ઝીંગા ઉછેર, પાઇપલાઇનના ઇનટેક અને આઉટફોલ, તેમજ જમીન સુધારણા (land reclamation) સાથે સંબંધિત પ્રવૃત્તિઓને પીએમ ગતિ શક્તિપોર્ટલ સાથે સંકલિત કરી છે.

મહેસૂલી

વ્યવસ્થાપન

- રાજ્યમાં ઔદ્યોગિક વસાહતની સ્થાપના દ્વારા સમતોલ અને ઝડપી આર્થિક વિકાસ માટે, રાજ્યમાં સૂક્ષ્મ, લઘુ અને મધ્યમ ઉદ્યોગોને પ્રોત્સાહન આપવા ઔદ્યોગિક વસાહત વિકસાવી રોજગારીનું પ્રમાણ વધે તે હેતુથી **જી.આઇ.ડી.સી. માટે** પ્રવર્તમાન ઔદ્યોગિક જંત્રીના દરે તાલુકાની કેટેગરી પ્રમાણે **જમીન ફાળવવાની નીતિ** નક્કી કરવામાં આવેલ છે.
- **સ્વામિત્વ યોજના** અંતર્ગત રાજ્યમાં ગામતળની મિલકતોની માપણી કરી પ્રોપર્ટીકાર્ડ આપવા અંગેની કામગીરી કરવામાં આવે છે. સ્વામિત્વ યોજના અંતર્ગત રાજ્યના ૩૩ જિલ્લાના ૧૩,૭૪૧ ગામોની ડ્રોનથી માપણી અંગેની કામગીરી પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે.
- નાગરિકોએ પોતાની મિલકતના પ્રોપર્ટી કાર્ડની નકલ લેવા માટે હવે કચેરીએ રૂબરૂ જવાની જરૂર નથી. તેઓ પોતાના ઘરે અથવા અન્ય કોઈપણ સ્થળેથી **iORA portal** મારફતે મિલકતના પ્રોપર્ટી કાર્ડની e-Seal વાળી કમ્પ્યુટરાઈઝડ નકલ સરળતાથી મેળવી શકે છે.
- **જમીન માપણી**ને લગત કામગીરી જેવી કે હદમાપણી, હિસ્સામાપણી તેમજ પૈકી માપણીની અરજી કરવા માટે હવે અરજદારોને કચેરીએ રૂબરૂ જવાની જરૂરિયાત રહી નથી. iORA Portal પર I-Mojni સોફ્ટવેરની મદદથી હવે અરજદારશ્રીઓ માપણી માટે **Online** અરજી કરી શકે છે. અત્યાર સુધીમાં ૪,૧૬,૮૬૯ માપણી અરજીઓની સફળતાપૂર્વક પ્રક્રિયા કરવામાં આવી છે.
- વર્ષાઋતુ-૨૦૨૪ દરમિયાન રાજ્યમાં ભારે વરસાદને કારણે અસરગ્રસ્ત થયેલ નાગરિકોને સહાય માટે રાજ્ય સરકાર દ્વારા માનવમૃત્યુ સહાય પેટે રૂ.૬૮૪ લાખ, પશુમૃત્યુ સહાય

રૂ.૫૫૮.૩૯ લાખ, રોકડ સહાય રૂ.૧૯૩૭.૭૨ લાખ, ઘરવખરી સહાય અને કપડા સહાય રૂ.૭૦૯૬.૩૬ લાખ, ઝુંપડા સહાય રૂ.૧૨.૫૧ લાખ અને મકાન સહાય પેટે રૂ.૮૯૪.૨૦ લાખ અસરગ્રસ્ત વિસ્તારોમાં ચુકવવામાં આવેલ છે.

- રાજ્યમાં કુદરતી અને માનવસર્જિત આપત્તિ જોખમના સંભવિત સમયમાં તાત્કાલિક જરૂરી કાર્યવાહી ઝડપથી હાથ ધરી શકાય તે માટે ગાંધીનગર, સુરત, વડોદરા, રાજકોટ અને ગાંધીધામ ખાતે પ્રાદેશિક ઇમરજન્સી રીસ્પોન્સ સેન્ટર (ERC) ઉભા કરવામાં આવેલ છે. તેમજ જિલ્લા કક્ષાએ જિલ્લા આપત્તિ વ્યવસ્થા કેન્દ્ર (DEOC) ની રચના કરવામાં આવેલ છે. આ ઉપરાંત આપત્તિ સમયમાં રાજ્ય કક્ષાએથી વિવિધ કચેરીઓ સાથેનું સંકલન સરળતાથી થઈ શકે તે માટે સ્ટેટ ઇમરજન્સી ઓપરેશન સેન્ટર (SEOC) ની રચના કરેલ છે.

કાયદો અને વ્યવસ્થાપન

બંધારણીય વ્યવસ્થા અને કાયદાકીય વ્યવસ્થાની જોગવાઈ મુજબ જાહેર વ્યવસ્થાની જાળવણી કરી રાજ્યની પ્રજાને સલામતી અને સુરક્ષાની અનુભૂતિ કરાવવી એ રાજ્ય સરકારનો મુખ્ય ધ્યેય છે. આ માટે પોલીસમાં ઉચ્ચ સ્તરનો વ્યાવસાયિક અભિગમ, ફરજ પ્રત્યેનું સમર્પણ, યથાર્થ અભિગમનું પ્રદર્શન અને લોકોની અપેક્ષા પ્રત્યે સંવેદનશીલતા કેળવવામાં આવી છે.

જન રક્ષક : Integrated Emergency Response System યોજના

- રાજ્યમાં બનતા અપરાધિક બનાવો, માર્ગ અકસ્માતો અને અન્ય ઘટનાઓ અંગે આધુનિક ટેકનોલોજીના મદદથી Dial 112 ઉપર માહિતી મેળવી, વ્યુહાત્મક સ્થળોએ ૧,૦૦૦-‘જનરક્ષક’ First Responder Vehicles ને તૈનાત કરી શહેરી વિસ્તારમાં ૧૦-મિનિટ અને ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં ૩૦-મિનિટની અંદર પોલીસ ઘટના સ્થળ ઉપર પહોંચી શકે તે મુજબની વ્યવસ્થા ગોઠવવા જન રક્ષક: Integrated Emergency Response System દાખલ કરવામાં આવેલ છે.

મહિલા અને બાળકો વિરૂદ્ધના ગુના

- મહિલા સુરક્ષાની બાબતમાં આપણું રાજ્ય સમગ્ર દેશમાં અગ્રેસર છે. તેના કારણે જોઈએ તો, માન.મુખ્ય મંત્રીશ્રી, માન.રા.ક.મંત્રીશ્રી (ગૃહ) અને ઉચ્ચ અધિકારીઓનું મોનીટરીંગ, ડાયરેક્ટર ઓફ પ્રોસીક્યુશનની વિશિષ્ટ જગ્યા, સ્પેશીયલ પી.પી.ની નિમણૂક, સ્પેશીલ કોર્ટ/ફાસ્ટેક કોર્ટમાં ઝડપી ટ્રાયલ, ‘અભયમ’ મહિલા હેલ્પ લાઈન ‘૧૮૧’, SHE TEAM, 24*7 કાર્યરત Women Help Desk (WHD), ITTSO પોર્ટલ પર સતત મોનીટરીંગને કારણે ગુજરાતમાં મહિલા વિરૂદ્ધના ગુનામાં નોંધપાત્ર ઘટાડો થયેલ છે.
- રાજ્ય સરકારના ઉપરોક્ત પ્રયત્નોને કારણે પોક્સો કેસમાં ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ સુધીમાં નામદાર કોર્ટે ૪૩૬ ચુકાદાઓ આપી આરોપીઓને સખત કેદની શિક્ષા કરેલ છે જે એક નોંધપાત્ર બાબત છે.

ગુમ થયેલા બાળકોને શોધવા માટેની ડ્રાઈવ

- ઓપરેશન સ્માઈલ, ઓપરેશન મુસ્કાનની સફળતા બાદ ગુજરાત સરકારનાં સી.આઈ.ડી.કાઈમ તરફથી તમામ શહેર/જિલ્લામાં ગુમ થયેલા બાળકો શોધવા માટે સમયાંતરે ડ્રાઈવ રાખવામાં આવે છે. જેમાં વર્ષ-૨૦૨૨ થી ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ સુધીમાં ૧૭૬૨ બાળકોનો પત્તો મેળવવામાં આવેલ છે.

ગુનેગારોના ગેરકાયદેસરના દબાણો વિરૂદ્ધ કાર્યવાહી

- રાજ્યમાં સરહદી વિસ્તારો દેવભૂમિ દ્વારકા, કચ્છ, જામનગર, પોરબંદર, ગીર-સોમનાથ ઉપરાંત અમદાવાદ, સુરત વગેરે જિલ્લામાં ગેરકાયદેસર દબાણો દૂર કરવામાં આવેલ છે. ચાલુ વર્ષે ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ સુધીમાં આશરે ૫૫૩૩ કરતા વધારે દબાણો દૂર કરેલ છે.

વિશ્વાસ પ્રોજેક્ટ

- VISWAS Project Phase-I અંતર્ગત રાજ્યના ૩૪-જિલ્લા મુખ્ય મથકો, ૬-યાત્રાધામો અને Statue of Unity, કેપડિયા કોલોની ખાતે ૭૦૦૦ જેટલા CCTV Camera લગાડી, CCTV Camera આધારિત સુરક્ષા અને સમન્વિત પરિવહન નિયંત્રણ વ્યવસ્થા (Integrated Traffic Management System) સ્થાપિત કરવામાં આવેલ છે. જેના લીધે
- વર્ષ ૨૦૨૪ માં રાજ્યના તમામ ૩૪-જિલ્લાઓમાં ૧૬૬ હીટ એન્ડ રનના કેસ, ૩૩૨ માર્ગ અકસ્માત, ૪૨ અપહરણ, ૮૬૦ ગુમ થયેલ વ્યક્તિ કે ચીજવસ્તુઓના કેસ, ૫૮૭ ચોરી, લુંટ, ઘાડ, ચીલ ઝડપ કેસો પ્રકારના કુલ ૩૨૪૮ થી વધુ કેસો શોધવામાં મદદ મળેલ છે.
- પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત લગાવવામાં આવેલ CCTV Camera ની Traffic Management System તેમજ માર્ગ સલામતીના અન્ય અસરકારક પગલાઓના પરિણામે, રાજ્યમાં માર્ગ અકસ્માતોના કેસોમાં વર્ષ ૨૦૨૩ની તુલનામાં વર્ષ ૨૦૨૪માં અંદાજે ૩૦% જેટલો ઘટાડો થયેલ છે. આ સમયગાળા દરમિયાન માર્ગ અકસ્માતના કારણે થતી ઈજાઓમાં અંદાજે ૪૮% તેમજ મૃત્યુમાં અંદાજે ૧૯% જેટલો ઘટાડો થયેલ છે.
- આમ, VISWAS પ્રોજેક્ટથી ઉભી થયેલ ‘force multiplier’ અસરને લીધે પોલીસની કાર્યક્ષમતામાં અનેક ગણો વધારો થયેલ છે તેમજ જાહેર જગ્યાએ મુકાયેલ CCTV Camera જાહેર જનતામાં સુરક્ષા અને સલામતીની ભાવના જગાવવામાં મદદરૂપ થયેલ છે.

ન્યાય સહાયક વિજ્ઞાન પ્રયોગશાળા (FSL) ખાતે અદ્યતન ટેકનોલોજીમાં અગ્રેસર રાજ્ય

- FSL ખાતે નમૂના/પુરાવા તેમજ કેસની વિગતો ડિજિટલ સ્વરૂપે સાચવી શકાય તેમજ ચોક્કસ સમયે ડેટાની ટેમ્પરેચર ડીજિટલ કોપી મેળવી શકાય તે હેતુથી બ્લોકચેઇન ટેકનોલોજી અપનાવનાર ગુજરાત દેશનું પ્રથમ રાજ્ય બનેલ છે.
- બ્રેઈન ઇમેજિંગ ક્લાસીફાયર ટેકનોલોજીની મદદથી વ્યક્તિને બનાવ સંદર્ભિત કાઈમસીનના ફોટોગ્રાફ બતાવી ગુનાનું ડીટેક્શન કરવા માટેની ટેકનોલોજી અપનાવનાર ગુજરાત દેશનું પ્રથમ રાજ્ય બનેલ છે.

- **ONE NATION ONE CHALLAN-પ્રોજેક્ટ:** ભારત સરકાર હસ્તકના NIC દ્વારા સમગ્ર દેશમાં ONE NATION, ONE CHALLAN એપ્લિકેશન કાર્યરત કરવામાં આવેલ છે અને આ સિસ્ટમથી સીસીટીવી કેમેરા, બોડીવોર્ન કેમેરા, મોબાઇલ એપ, PoS મશીન તથા VOC (Violation over camera) એપ્લિકેશનના માધ્યમથી વાહન ચાલકો દ્વારા થતાં ટ્રાફિક નિયમ ભંગ બદલ ગુજરાત સરકાર દ્વારા નક્કી કરેલ દંડની રકમ ડીજીટલ માધ્યમથી વસુલ લેવામાં આવશે.
- ચાલુ વર્ષ (જાન્યુઆરી – ડિસેમ્બર ૨૦૨૪) દરમિયાન રાજ્યની ૨૮૭ ફોરેન્સિક સાયન્સ લેબોરેટરી દ્વારા રાજ્યના- ૨,૯૯,૭૦૫ , રાજ્ય બહારના- ૬૬ અને કેન્દ્રીય તપાસ એજન્સીઓના- ૨૮૭ એમ કુલ-૩,૦૦,૦૫૮ કેસોના ૭,૬૨,૨૮૯ નમૂનાઓનું પરિક્ષણ કાર્ય કરવામાં આવેલ છે અને તે થકી રૂ. ૧.૭૯ કરોડ પરીક્ષણ ફી તરીકે આવક મેળવેલ છે. આમ રાજ્યની ન્યાય સહાયક વિજ્ઞાન પ્રયોગશાળા દેશમાં મોખરાનું સ્થાન ધરાવે છે. અને રાજ્યમાં બનતા તમામ પ્રકારના ગુન્હાઓની તપાસ કરવા સક્ષમ છે. જે રાજ્ય માટે ગૌરવની બાબત છે.

નાણા વ્યવસ્થાપન

- રાજ્ય સરકારના અસરકારક નાણાંકીય સંચાલન અને કુશળ નાણાંકીય વ્યવસ્થાપનને કારણે છેલ્લા ૨૦ નાણાંકીય વર્ષથી (૨૦૦૪-૦૫ થી ૨૦૨૩-૨૦૨૪ આજ દિન સુધી) ગુજરાતે એકપણ ઓવરડ્રાફ્ટ લીધેલ નથી. ઉપરાંત, છેલ્લા ૧૯ નાણાંકીય વર્ષથી (૨૦૦૫-૦૬ થી ૨૦૨૩-૨૦૨૪ આજ દિન સુધી) સાધનોપાય પેશગી લીધેલ નથી. રાજ્ય દ્વારા વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫માં મહેસૂલી ખાધના 'શૂન્ય' ના લક્ષ્યાંકની સામે રૂ. ૯૮૨૧ કરોડની મહેસૂલી પુરાંત અંદાજેલ છે.
- રાજ્યમાં એક દેશ, એક કર તથા એક બજારની વિભાવના સાકાર કરવા અર્થે ૦૧ જુલાઈ ૨૦૧૭ થી GSTનું અમલીકરણ થયેલ છે. વર્ષ ૨૦૨૩-૨૪ માં જી.એસ.ટી, વેટ, ઇલેક્ટ્રીસિટી ડ્યુટી અને પ્રોફેશનલ ટેક્સ હેઠળ રાજ્યને રૂ.૧,૨૦,૭૫૦ કરોડની કુલ આવક થયેલ છે.
 - જી.એસ.ટી કાયદાના અમલ સમયે ૫ લાખ કરતાં વધુ કરદાતા નોંધાયેલ હતા, જેમાં ૧૪૨ % ના વધારા સાથે આજ સુધીમાં ૧૨ લાખ કરતાં વધુ કરદાતાઓ નોંધાયા છે.
 - જી.એસ.ટી. કાયદા હેઠળ ઇ-વે-બિલના અમલીકરણ સંબંધી કામગીરી માટે રાજ્યમાં કુલ ૩૯ મોબાઇલ સ્કવોડની ટીમ કાર્યરત છે. સને ૨૦૨૪-૨૫ દરમિયાન ગુજરાત રાજ્યમાં કુલ ૧૦ કરોડ ઉપરાંત ઇ-વે-બિલ જનરેટ થયેલ છે. જે પૈકી ૪.૫ કરોડ ઇન્ટર સ્ટેટ ઇ-વે-બિલ જનરેટ થયેલ છે, જે સમગ્ર દેશમાં સર્વોચ્ચ છે.
 - સને ૨૦૨૪-૨૫ દરમિયાન ગુજરાત રાજ્યમાં કુલ ૪૨,૮૦,૭૦૫/- ઇ-વે-બિલનું વેરીફિકેશન કરવામાં આવેલ છે, જેમાં ગુજરાત સમગ્ર દેશમાં પ્રથમ સ્થાને છે.
 - કેન્સરની દવાઓ Trastuzumab Deruxtecan, Osimertinib તથા Durvalumab પર વેરાનો દર ૧૨% થી ઘટાડી ૫% કરવામાં આવેલ છે.
 - રાજ્યની તમામ તિજોરીઓના કોમ્પ્યુટરાઈઝેશનને કારણે તિજોરી કચેરી ખાતેની તમામ કામગીરી સરળ અને ઝડપી બની છે.

- IFMS(Integrated Financial Management system) અંતર્ગત તમામ કર્મચારીઓ, પેન્શનરો તથા સંબંધિત લાભાર્થીઓના ખાતામાં સીધે સીધી રકમ જમા થાય તે માટે e-Payment સુવિધાની અમલવારી અત્રેના નિયંત્રણ હેઠળની તમામ કચેરીમાં કરવામાં આવે છે.
- ભારતીય રીઝર્વ બેન્ક ઓફ ઈન્ડિયાના પોર્ટલ e-kuber નું IFMS સાથે સંકલન કરવામાં આવેલ છે. જેના પરિણામે e-payment ની પ્રક્રિયા વધુ ઝડપી બની છે.
- ઉપરાંત **Cyber Treasury Portal** મારફત ઓનલાઈન સ્વીકારવામાં આવેલ આવકનું ઓનલાઈન રીફંડ થઈ શકે તે મુજબની વ્યવસ્થા IFMS માં ગોઠવવામાં આવેલ છે.
- રાજ્યના અંદાજીત ૫,૧૮,૫૭૪ પેન્શનરોના પેન્શનનું ચુકવણી તિજોરી કચેરીઓ દ્વારા ઈ-પેમેન્ટથી સમયસર કરવામાં આવે છે. તથા પેન્શનરો ઘરેબેઠાં હયાતીની ખરાઈ કરી શકે તે માટે “જીવન પ્રમાણ પોર્ટલ” ની સુવિધા ઉપલબ્ધ કરાયેલ છે.
- Digital Gujarat Portal સાથે Integration કરી રાજ્યના લગભગ ૫૩ લાખથી વધુ વિદ્યાર્થીઓના શિષ્યવૃત્તિ તથા ગણવેશ સહાયના ચુકવણી સીધા તેમના ખાતામાં જમા થાયતેમજ પોસ્ટ મેટ્રીક્સ સ્કોલરશીપના ચુકવણી આધાર મારફત થાય તે માટેની વ્યવસ્થા કરવામાં આવેલ છે.
- રાજ્યના ખેડૂત લાભાર્થીઓને સરકારશ્રીની કૃષિ સહાય પેકેજ યોજના અન્વયે IFMS System મારફત તેઓના ખાતામાં સહાયની રકમ જમા કરવાની વ્યવસ્થા કરવામાં આવેલ છે.
- ગુજરાત સામુહિક જૂથ (જનતા)અકસ્માત વીમા યોજના હેઠળ અલગ અલગ ૧૪ યોજનાના કુલ ૪.૪૫ કરોડથી વધારે લાભાર્થીઓને આવરી લેવામાં આવેલ છે.

રમતગમત, યુવા અને સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓનો

રમતગમત, યુવા અને સાંસ્કૃતિક પ્રવૃત્તિઓનો વિભાગ દ્વારા યુવાનોમાં રમતગમત અને સંસ્કૃતિ પ્રત્યે હકારાત્મક અભિગમ વિકસિત થાય તે માટે અનેક યોજનાઓ દ્વારા વર્ષભરે કાર્યક્રમો યોજાતા રહે છે.

- રાજ્યના પ્રતિભાશાળી ખેલાડીઓ રાષ્ટ્રકક્ષાએ તથા આંતરરાષ્ટ્રીયકક્ષાએ વિજેતા થઈ રાજ્યનું અને રાષ્ટ્રનું ગૌરવ વધારે તેવા હેતુ થી રાજ્ય સરકાર દ્વારા સ્વામી વિવેકાનંદ બિન-નિવાસી પ્રતિભા સંવર્ધન કેન્દ્ર યોજના અમલમાં મુકવામાં આવી છે. જે અંતર્ગત ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ ની સ્થિતિએ છેલ્લાં એક વર્ષમાં ૫૪૧ ભાઈઓ અને ૪૮૨ બહેનો મળી કુલ ૧૦૨૩ ખેલાડીઓની પસંદગી કરવામાં આવેલ છે. ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ અંતિત છેલ્લા બે વર્ષમાં આ યોજના અંતર્ગત પસંદગી પામેલ ખેલાડીઓએ રાષ્ટ્રીયકક્ષાએ ૫૦ ગોલ્ડ, ૭૨ સિલ્વર, ૫૪ બ્રોન્ઝ મળી કુલ-૧૭૬ મેડલ અને આંતરરાષ્ટ્રીયકક્ષાએ ૩ ગોલ્ડ, ૧ સિલ્વર, ૪ બ્રોન્ઝ મળી કુલ-૮ મેડલ મેળવેલ છે.
- રાજ્યના રમતગમત ક્ષેત્રે પ્રતિભાશાળી ખેલાડીઓ રાષ્ટ્રીય અને આંતરરાષ્ટ્રીય કક્ષાએ સિદ્ધિઓ હાંસલ કરી રાજ્ય અને રાષ્ટ્રનું નામ રોશન કરે તે માટે વર્ષ ૨૦૦૬માં ગુજરાત સરકાર દ્વારા ‘શક્તિદુત યોજના’ અમલમાં મુકવામાં આવેલ છે. આ યોજના હેઠળ ચાલુ વર્ષે એટલે કે ૨૦૨૪માં ફાન્સના પેરીસમાં ઓલિમ્પિક રમતોનું આયોજન કરવામાં આવેલ, જેમાં ગુજરાતનાં ૦૩ ખેલાડીઓ અને ૦૩ પેરા ખેલાડીઓએ ભારતનું પ્રતિનિધિત્વ કરેલ. ગુજરાત સરકાર દ્વારા ખેલાડીઓને સ્પર્ધાની તૈયારી અર્થે સ્પર્ધા પૂર્વે પ્રતિ ખેલાડી રૂ.૧૦.૦૦ લાખની એમ કુલ રૂ.૬૦,૦૦,૦૦૦/- (અંકે રૂપિયા સાઠીઠ લાખ પુરા)ની સહાય ચુકવવામાં આવેલ છે.

- ગુજરાતના પવિત્ર યાત્રાધામો ખાતે ઉત્સવો યોજના હેઠળ ચાલુ વર્ષે ઢ્ઞારકા તથા સોમનાથ ખાતે માતૃવંદના ઉત્સવ યોજવામાં આવેલ છે.
- રાજ્ય સરકાર ઢ્ઞારા વડોદરા ખાતે વડોદરા ઇતિહાસને ઉજાગર કરતા તથા વડોદરાના સાંસ્કૃતિક વારસાને દર્શાવતા લાઈટ અને સાઈન્ડ શોનું લોકાર્પણ કરવામાં આવ્યું છે.
- રાજ્યના અમદાવાદ, રાજકોટ, વડોદરા, જુનાગઢ, મહેસાણા, પાટણ, સુરત, ભરૂચ, જામનગર, વ્યારા અને આણંદના જિલ્લા ગ્રંથાલયોને પ્રતિ ગ્રંથાલય દીઠ રૂ. ૧ કરોડના ખર્ચથી સ્માર્ટ ગ્રંથાલય તરીકે વિકસિત કરાયેલ છે.
- ગુજરાતના સાહિત્યિક વારસાને સંરક્ષિત અને સંવર્ધિત કરવા માટે તેમજ ગુજરાતી, હિન્દી, સિંઘી, સંસ્કૃત, ઉર્દૂ અને કર્ણી ભાષાના વિકાસ માટે ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમી કાર્યરત છે. અકાદમી પોતાની સાહિત્યિક યોજનાઓ અને પ્રવૃત્તિઓ વિસ્તારી અને વિકસાવી શકે તે હેતુથી સરકારશ્રી ઢ્ઞારા રૂ. ૧૮.૬૮ કરોડના ખર્ચે ગુજરાત સાહિત્ય અકાદમીના નૂતન ભવન "ઝવેરચંદ મેઘાણી ભવન"નું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે. આ ભવનમાં આધુનિક ગ્રંથાલય, કોન્ફરન્સ હોલ અને સાહિત્યના લિટેરેચર મ્યુઝીયમ તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે.
- **ખેલ મહાકુંભ ૩.૦** માં રેકોર્ડ બ્રેક ૭૧ લાખથી વધુ રમતવીરોએ ઉત્સાહપૂર્વક રજીસ્ટ્રેશન કરાવ્યું છે.

વિજ્ઞાન અને પ્રોઢોગિકી

ડિજિટલ ગવર્નન્સની યાત્રામાં વિજ્ઞાન અને પ્રોઢોગિકી વિભાગ ડિજિટલ ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર અને ડિજિટલ પ્લેટફોર્મના માધ્યમથી નાગરિકો તથા સરકારી કચેરીઓને સેવાઓ પુરી પાડે છે.

આઈ.ટી. ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચર વિકાસ

- ગુજરાતે ડિજિટલ સુશાસનને વધુ સારું બનાવવામાં નોંધપાત્ર પ્રગતિ કરી છે. ગુજરાત **સ્ટેટ વાઈડ એરિયા નેટવર્ક (GSWAN)** હવે ૬૦૦૦ થી વધુ સરકારી કચેરીઓને જોડે છે, જે અંતર્ગત LAN કનેક્ટીવિટીથી આશરે ૮૬,૦૦૦ થી વધુ Nodes જોડાયેલા છે.
- ભારતનેટ પ્રોજેક્ટ હેઠળ માત્ર ૨૪ મહિનામાં રાજ્યની ૮૦૦૦ થી વધુ ગ્રામ પંચાયતોને વર્લ્ડ ક્લાસ ઇન્ટરનેટ સુવિધા ઉપલબ્ધ કરાવી છે અને આજે પણ ૮૬% કરતા વધુ અસરકારક નેટવર્ક અપ-ટાઈમ જાળવી રાખ્યો છે. આ નેટવર્ક મારફત હોરિઝોન્ટલ કનેક્ટિવિટી યોજના હેઠળ રાજ્યની ૮૦૦૦ થી વધુ શાળાઓ, ૬૦૦ થી વધુ ગ્રામિણ આરોગ્ય કેન્દ્રો અને ૩૭૦ જેટલી પોલીસ ચોકીઓમાં હાઈ-સ્પીડ કનેક્ટિવિટી પુરી પાડવામાં આવી છે.

ઈ-ગવર્નન્સ

- **ડિજિટલ ગુજરાત** પ્લેટફોર્મ ઢ્ઞારા રાજ્યના નાગરિકોને સફળતાપૂર્વક ૧૦૦૦ થી વધુ સરકારી સેવાઓ પુરી પાડવામાં આવે છે, જેમાં ૧ કરોડથી વધુ અરજીઓ ઉપર ઑનલાઈન પ્લેટફોર્મ્સ, જન સેવા કેન્દ્ર અને ઇ-ગ્રામ કેન્દ્રો ઢ્ઞારા કાર્યવાહી કરવામાં આવે છે.
- સરકારી કચેરીઓના કામકાજને વધુ સરળ બનાવવા માટે, **ઈ-સરકાર પ્રોજેક્ટના** માધ્યમથી ઇલેક્ટ્રોનિક ફાઈલ અને રેકોર્ડ મેનેજમેન્ટ સિસ્ટમ લાગુ થવાથી સરકારી કામગીરીમાં ક્રાંતિ આવી છે. જેમાં, ૮૦૦૦ થી વધુ કચેરીઓને ઓનબોર્ડ કરવામાં આવી છે અને તેમાં **૧,૪૦,૦૦૦ થી વધુ અધિકારી/કર્મચારી** જોડાઈ ચૂક્યા છે. આ પ્રોજેક્ટે ડિજિટલ સુશાસન માટે માપદંડ સ્થાપિત કરીને પ્રતિષ્ઠિત પુરસ્કારો પણ મેળવ્યા છે.

- નાગરીકોને અસરકારક, પારદર્શક અને ઝડપી સેવા પુરી પાડવાના અભિગમ માટે, **આધાર(Adhar based) પ્રમાણીકરણ** સેવાનો ઉપયોગ થઈ રહ્યો છે, જેમાં ૪૮ કરોડથી વધુ ટ્રાન્ઝેક્શન થયા છે અને નવ વિભાગોમાં ૨૦૦ થી વધુ ડાયરેક્ટ બેનિફિટ ટ્રાન્સફર(DBT) યોજનાઓનું અમલીકરણ થયું છે, જે નાગરીકોને મૂળભૂત સેવાઓ સમયસર અને સચોટ રીતે પહોંચાડે છે.

આર્ટિફિશિયલ ઇન્ટેલિજન્સ અને અત્યાધુનિક ટેકનોલોજી

- ગુજરાત AI-સંચાલિત નવીનતામાં પણ અગ્રણી છે. ગાંધીનગરના ગિફ્ટ સિટી ખાતે NASSCOM અને માઈક્રોસોફ્ટ સાથેના એમઓયુ દ્વારા AI- Centre of Excellence ની સ્થાપના કરવામાં આવી છે જેનો ઉદ્દેશ્ય વિવિધ ક્ષેત્રોમાં AI-સક્ષમ સોલ્યુશન્સને પ્રોત્સાહન આપીને સામાજિક-આર્થિક વિકાસ અને સુશાસનને વેગ આપવાનો છે.
- આ માટે વિજ્ઞાન અને પ્રૌદ્યોગિકી વિભાગ દ્વારા રાજ્યમાં એક AI ટાસ્ક ફોર્સ ની સ્થાપના કરવામાં આવેલ છે જે નાણા, આરોગ્ય અને કૃષિ જેવા મુખ્ય ક્ષેત્રોમાં AI અપનાવવા માટે પ્રોત્સાહન આપી રહી છે.

બાયોટેકનોલોજી

- બાયોટેકનોલોજી ક્ષેત્રે સંશોધન સહાય યોજના અંતર્ગત રાજ્યમાં આરોગ્ય ક્ષેત્રે નેટવર્ક રીસર્ચ પ્રોગ્રામ ઓન એન્ટીમાઈક્રોબિઅલ રેઝિસ્ટન્સ, સુપરબગ્સ એન્ડ વન હેલ્થ શરૂ કરાયેલ છે, જેમાં મેડિકલ કૉલેજ, યુનિવર્સિટીઓ, વેટેનરી લેબ્સ મળીને ૩૫ સંસ્થાઓના ૫૯ સંશોધકો દ્વારા એન્ટિ-માઈક્રોબિઅલ રેઝિસ્ટન્સ ધરાવતા ૧૭,૦૦૦ બેક્ટેરીયાની ઓળખ અને ૪,૭૦૦નું જીનોમ સીક્વેન્સિંગ કરાયેલ છે.
- ગુજરાત બાયોટેકનોલોજી રિસર્ચ સેન્ટર દ્વારા ચાંદીપુરા, કોરોના, ડેન્ગ્યુ, ઇન્ફ્લુએન્ઝા, ચિકનગુન્યા, એન્ટેરોવાઈરસ જેવા અત્યંત ચેપી વાયરસના નિદાન માટેની પદ્ધતિ વિકસાવવામાં આવેલ છે.
- આનુવંશીક રોગો જેવા કે મસ્ક્યુલર ડીસ્ટ્રોફી અને સ્તન કેન્સરના નીદાન માટે વિકસાવેલ ટેકનોલોજી જીબીઆરસી દ્વારા ઇન્ડસ્ટ્રીમાં ટ્રાન્સફર કરેલ છે.
- માનનીય વડાપ્રધાનશ્રી દ્વારા ફેબ્રુઆરી-૨૦૨૪ માં ગુજરાત સાયન્સ સીટીમાં હ્યૂમન બાયોલોજિકલ સાયન્સ ગેલેરી અને ગુજકોસ્ટના જામનગર અને વડોદરા રિજિયોનલ સાયન્સ સેન્ટરનું ખાતમુહૂર્ત કરવામાં આવ્યું, જે વિજ્ઞાનમાં રુચિ ધરાવતા વિદ્યાર્થીઓ અને નાગરિકો માટે અનોખું આકર્ષણ બની રહેશે.
- સંયુક્ત રાષ્ટ્ર દ્વારા જાહેર કરાયેલ વર્ષ ૨૦૨૫: આંતરરાષ્ટ્રીય ક્વોન્ટમ સાયન્સ એન્ડ ટેકનોલોજી (IQST) વર્ષ માટે GUJCOST સંસ્થાને શૈક્ષણિક ભાગીદાર સંસ્થા તરીકે માન્યતા આપવામાં આવી છે.

વન અને પર્યાવરણ

આપણુ ગુજરાત રાજ્ય જૈવિક વૈવિધ્યતાથી સમૃદ્ધ છે. આ જૈવ વિવિધતા અને પર્યાવરણની સુરક્ષા માટે મારી સરકાર કટિબદ્ધ છે. વિકાસની સાથે પર્યાવરણનું સંતુલન જાળવવા રાજ્યના વન વિભાગ દ્વારા વનો અને વન્યજીવોના સંરક્ષણ તેમજ વન વિસ્તાર અને વન વિસ્તારની બહારના વિસ્તારોમાં વૃક્ષારોપણ વધારવા સતત પ્રયાસો કરવામાં આવી રહ્યા છે.

- સમગ્ર દેશમાં ઇન્ડિયા સ્ટેટ ઓફ ફોરેસ્ટ રીપોર્ટ (ISFR, 2023) ના આંકડા જોતા વન વિસ્તાર બહારનાં વન આરછાદિત વિસ્તારમાં સૌથી વધુ વધારા સાથે ગુજરાત રાજ્ય પ્રથમ ક્રમે રહ્યું છે.
- માનનીય વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીના વડપણ હેઠળ ‘એક પેડ માં કે નામ’ અભિયાન-૨૦૨૪ને વન વિભાગ, ગુજરાત રાજ્યએ આત્મસાત કર્યું છે. જે અંતર્ગત ૧૭ કરોડ રોપાના વાવેતરના લક્ષ્યાંક સામે ગુજરાત રાજ્યમાં કુલ ૧૭ કરોડ ૩૨ લાખ રોપાના વાવેતરનો લક્ષ્યાંક નિયત સમય પૂર્વે સિદ્ધ કરવામાં આવેલ છે.
- માનનીય વડાપ્રધાનશ્રીના નેતૃત્વ હેઠળના **મિષ્ટી** (Mangrove initiative for Shoreline Habitats & Tangible Incomes) **કાર્યક્રમ** હેઠળ ચાલુ વર્ષે કુલ ૧૧,૮૩૦ હેક્ટર વિસ્તારમાં મેન્ગ્રુવ વાવેતર કરી ગુજરાત રાજ્ય દેશમાં પ્રથમ ક્રમે રહ્યું છે. દરિયાઈ સરહદે આવેલ રાજ્યના અતિ સંવેદનશીલ અને પડકારરૂપ એવા કોરી કીક અને સર કીક વિસ્તારના વિકાસ હેઠળ પડાલા બેટ ખાતે ચાલુ વર્ષ દરમિયાન ૨૫૦૦ હેક્ટર વિસ્તારમાં મેન્ગ્રુવ વાવેતરની કામગીરી કરવામાં આવેલ છે.
- ગ્રીન ક્રેડિટ પ્રોગ્રામ અંતર્ગત વન વિભાગ દ્વારા કેન્દ્રીય જાહેર સાહસોના સહયોગથી કુલ ૫૦૦૦ હેક્ટર વિસ્તારમાં સ્થાનિક પ્રજાતિના વૃક્ષોના વાવેતરની કામગીરી પૂર્ણ કરવામાં આવેલ છે.

એમીશન ટ્રેડીંગ સ્કીમ ગુજરાત

- સદર પ્રોજેક્ટ અંતર્ગત સુરત ખાતે હાલમાં આશરે ૩૦૦ જેટલા ઉદ્યોગો લાઈવ ટ્રેડીંગમાં ભાગ લે છે તથા બોર્ડ દ્વારા નક્કી કરેલ માત્રા હેઠળ Emission Permit ની ખરીદી અને વેચાણ કરે છે. સદર પ્રોજેક્ટ થકી ઉદ્યોગોને પ્લાન્ટની કાર્યક્ષમતામાં સુધારો કરવા અને હવા પ્રદૂષણ નિયંત્રણના ખર્ચમાં ઘટાડો કરવા પ્રોત્સાહન મળે છે. સુરત વિસ્તારમાં Particulate matter emission માં આશરે ૨૦% ઘટાડો નોંધાયેલ છે.

રાષ્ટ્રીય સ્વચ્છ વાયુ અભિયાન (NCAP)

- શહેરી અને ગ્રામ્ય વિસ્તારોમાં વાયુ પ્રદૂષણની સમસ્યાના નિવારણ માટે વન, પર્યાવરણ, અને જળવાયુ પરિવર્તન મંત્રાલય (MoEF&CC) નવી દિલ્હી દ્વારા જાન્યુઆરી ૨૦૧૮ માં સમયબદ્ધ વ્યૂહરચના તરીકે રાષ્ટ્રીય સ્વચ્છ વાયુ અભિયાન (નેશનલ ક્લીન એર પ્રોગ્રામ) શરૂ કરવામાં આવેલ છે.
- NCAP માં “સ્વચ્છ વાયુ સર્વેક્ષણ ૨૦૨૪” હેઠળ વધુ સારું પ્રદર્શન કરતા શહેરો એટલે કે વસ્તીના આધારે શહેરોની ત્રણ શ્રેણીઓમાં ટોચના ૩ શહેરોને MoEF&CC દ્વારા પુરસ્કાર આપવામાં આવેલ છે. ગુજરાતના ચાર non-attainment શહેરોમાંથી, વડોદરા અને સુરતને ૧૦ લાખથી વધુ વસ્તીની શ્રેણીમાં શોર્ટલિસ્ટ કરવામાં આવ્યા હતા. સુરત શહેરને પ્રથમ સ્થાને પસંદગી કરીને રૂ. ૧.૫ કરોડના ઈનામથી પુરસ્કૃત કરવામાં આવેલ છે.

વહીવટી સુધારણા

જનહિતકારી સુશાસનની જે ગાથા વડાપ્રધાનશ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ આપી છે તે જન જન સુધી ઉજાગર કરવા એક મહત્વપૂર્ણ નિર્ણય મુખ્યમંત્રીશ્રી ભૂપેન્દ્રભાઈ પટેલની સરકારે કર્યો છે. હવે દર વર્ષે તા. ૭ ઓક્ટોબરથી ૧૫ ઓક્ટોબર સુધી વિકાસ સપ્તાહની ઉમંગભેર ઉજવણી કરવામાં આવશે. જેના ભાગરૂપે સમગ્ર રાજ્યમાં વિકાસ સપ્તાહનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હતું. જેમાં જનભાગીદારી જોડીને રાજ્યભરમાં વિવિધ કાર્યક્રમો યોજાયા અને લોકોને વિકાસના સાથી બનવા માટે પ્રેરિત કરવામાં આવ્યા હતા. ગુજરાતમાં ‘વિકાસ સપ્તાહ’ અંતર્ગત રાજ્યના ૨૩ જેટલા આઈકોનિક પ્લેસ પરથી વિકાસ પદયાત્રા દ્વારા રાજ્યના વિકાસમાં વડાપ્રધાન શ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીના મહત્વપૂર્ણ યોગદાનથી લોકોને સુપરિચિત કરવામાં આવ્યા હતા.

કર્મયોગી પોર્ટલ

- ઈ-ગવર્નન્સ અને ડિજિટલ સશક્તિકરણ પ્રત્યેની આપણી પ્રતિબદ્ધતાને અનુરૂપ, ગુજરાત સરકારે કર્મયોગી પોર્ટલ સફળતાપૂર્વક લોન્ચ કર્યું છે. આ એક અદ્યતન માનવ સંસાધન વ્યવસ્થાપન પ્લેટફોર્મ છે, આ પોર્ટલમાં આશરે ૩.૮૬ લાખથી વધુ કર્મચારીઓ નોંધાયેલા છે. આ પોર્ટલમાં કર્મચારીઓની સેવા વિષયક વિવિધ સેવાઓ સમાવિષ્ટ છે.
- કર્મયોગી પોર્ટલ આધુનિક જાહેર વહીવટ અને શાસન માટે પારદર્શિતા, કાર્યક્ષમતા અને જવાબદારીની નવી ઊંચાઈઓ નિર્ધારિત કરવાની દિશામાં એક મહત્વપૂર્ણ પગલું છે.

સરદાર પટેલ ગુડ ગવર્નન્સ સીએમ ફેલોશીપ પ્રોગ્રામ

- રાજ્ય સરકાર દ્વારા સરદાર પટેલ ગુડ ગવર્નન્સ સીએમ ફેલોશીપ પ્રોગ્રામ નવેમ્બર-૨૦૨૩થી અમલમાં મૂકવામાં આવેલ છે. આ ફેલોશીપ કાર્યક્રમમાં પસંદગી પ્રક્રિયાને અંતે વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫માં ૨૦ ફેલોને નિમણૂક આપવામાં આવેલ છે.

ચિંતન શિબિર

- રાજ્ય કક્ષાની ૧૧મી ચિંતન શિબિર ૨૧મી નવેમ્બર થી ૨૩મી નવેમ્બર, ૨૦૨૪ દરમિયાન ગુજરાતના ગીર-સોમનાથ જીલ્લામાં સોમનાથ ખાતે યોજાઈ હતી. આ શિબિરમાં માન. મુખ્યમંત્રીશ્રી ભૂપેન્દ્રભાઈ પટેલ, કેબિનેટ મંત્રીશ્રીઓ, રાજ્ય કક્ષાના મંત્રીશ્રીઓ સહિત કુલ ૧૮૮ સહભાગીઓ ઉપસ્થિત રહી સક્રિય વાર્તાલાપ કરેલ હતો.
- ચિંતન શિબિરમાં ગુજરાતમાં રોજગારીની તકો ઉભી કરવી, ગ્રામ્ય વિસ્તારમાં આવકમાં વધારો, સરકારી યોજનાઓમાં સંતૃપ્તિ, પ્રવાસનના વિકાસમાં જિલ્લા અને સ્થાનિક સ્વરાજ્યની સંસ્થાઓના યોગદાન પર ચર્ચા-વિચારણા અને ભલામણો રજૂ કરવામાં આવી.

માહિતી અને પ્રસારણ

- રાજ્યના અંતરિયાળ વિસ્તારમાં લોકોને રાજ્ય સરકારની અધિકૃત માહિતી, ઝડપથી મળે તે હેતુથી દસ્તાવેજી ફિલ્મો, ખાસ મલ્ટી-મીડિયા દસ્તાવેજી ફિલ્મ, ટેલિવિઝન ક્વીકી અને રેડિયો ઝીંગલ્સનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું હતું. આમ, રાજ્ય સરકારની વિવિધ કલ્યાણકારી યોજનાઓનો વિવિધ માધ્યમો દ્વારા પ્રચાર-પ્રસાર કરી જનજાગૃતિનું કાર્ય કરવામાં આવ્યું છે.

- બદલાતા પરિપ્રેક્ષ્યમાં માહિતી ખાતાની સેવાઓમાં પણ પરિવર્તન આવી રહ્યું છે. રાજ્યના નાગરિકોને રાજ્ય સરકારની તમામ યોજનાઓની માહિતી એક જ સ્થળેથી ઉપલબ્ધ બને તે હેતુથી મુખ્યમંત્રીશ્રીના માર્ગદર્શન હેઠળ ‘ મારી યોજના’ પોર્ટલનું નિર્માણ કરવામાં આવ્યું છે. આ પોર્ટલના નિર્માણમાં નેશનલ ઇન્ફોર્મેટિક્સ સેન્ટર(NIC)નો સહયોગ પ્રાપ્ત થયો છે. આ પોર્ટલથી રાજ્ય સરકારની તમામ યોજનાઓની સંકલિત માહિતી નાગરિકોને એક જ સ્થળેથી ઓનલાઈન ઉપલબ્ધ થવાથી નાગરિકોનો શ્રમ,સમય અને ખર્ચ બચશે.

કુટીર અને ગ્રામોદ્યોગ

- “વન ડિસ્ટ્રિક્ટ વન પ્રોડક્ટ” (ODOP) પ્રોડક્ટસને પ્રોત્સાહન આપવા તેમજ “મેક ઇન ઇન્ડિયા” મિશનને મજબૂત કરવાના હેતુસર સુરત ખાતે ભવ્ય અને વિશાળ પી.એમ.એકતા મોલ બનાવવામાં આવી રહેલ છે.
- શ્રી વાજપાઈ બેંકેબલ યોજના અન્વયે લોનની રકમની મર્યાદા રૂ.૮.૦૦ લાખથી વધારીને રૂ.૨૫.૦૦ લાખ કરવામાં આવેલ છે. મહત્તમ સબસિડીની મર્યાદા રૂ.૧.૨૫ લાખથી વધારીને રૂ.૩.૭૫ લાખ કરવામાં આવેલ છે.
- માનવ કલ્યાણ યોજના અન્વયે નાના પ્રકારના ઘંઘા રોજગાર કરતા સમાજના નબળા વર્ગના લોકોને ઇ-વાઉચર મારફત તેમની પસંદગીની ટુલકીટની સ્થાનિક કક્ષાએથી ખરીદીની વ્યવસ્થા ઉભી કરવામાં આવેલ છે.
- નવી કુટીર અને ગ્રામોદ્યોગ નીતિ-૨૦૨૪ મુજબ, બોર્ડ/નિગમ અને સહકારી સંસ્થાઓ સાથે સંકળાયેલા કારીગરો દ્વારા ખાદી, હાથશાળ અને હસ્તકળાના રૂ.૪૬૦ કરોડની કિંમતના ઉત્પાદનોનું વેચાણ કરેલ છે.

ન્યાયતંત્ર

- કાયદા વિભાગ દ્વારા રાજ્યમાં આવેલ મેજિસ્ટ્રેટરીયલ કોર્ટોને ચીફ જ્યુડીશીયલ મેજિસ્ટ્રેટ્સ કોર્ટ, અમદાવાદ શહેર ખાતે ઇ-ફાઈલીંગ થકી નેગોશીયેબલ ઇન્સ્ટ્રુમેન્ટ્સ એક્ટ, ૧૮૮૧ હેઠળ દાખલ થતાં ચેક રીટર્નના કેસો, વિડીયો કોન્ફરન્સીંગનાં માધ્યમથી ચલાવવા સાથે “રીમોટ એડજ્યુડિકેશન કોર્ટ” તરીકે ડેઝીગ્રેટ કરવામાં આવેલ છે.
- રાજ્ય સરકાર દ્વારા હાઈકોર્ટ અને તાબાના તંત્રના ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરના વિકાસ માટે છેલ્લા ત્રણ વર્ષમાં રૂ.૨૧૨૪ કરોડ અને તે પૈકી ચાલુ વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫માં અત્યાર સુધીમાં અંદાજે કુલ રૂ. ૧૦૧૮.૨૧ કરોડની વહીવટી મંજૂરી આપવામાં આવેલ છે. ઇન્ફ્રાસ્ટ્રક્ચરની દ્રષ્ટિએ હાલ ગુજરાત ન્યાયતંત્રનો સુવર્ણયુગ ચાલી રહ્યો છે, તેમ કહેવામાં અતિશયોક્તિ નથી.
- ગુજરાત રાજ્યમાં કૌટુંબિક વિવાદોના નિરાકરણ માટે રાજ્ય સરકારે ગુજરાત વડી અદાલતના પરામર્શમા કુલ ૮૦ નવી ફેમીલી અદાલતની સ્થાપના તાલુકા કક્ષાએ કરેલ છે. જેથી તાલુકા કક્ષાએ કૌટુંબિક વિવાદોના ઝડપી નિરાકરણ થશે. તેમજ તાલુકાઓના પક્ષકારોના સમય અને નાણાની બચત થશે.
- સાર્વજનિક ટ્રસ્ટો પોતાની મિલકત ટ્રસ્ટના હેતુઓને પુરા કરવા માટે મિલકત વેચાણમા મહત્તમ રકમ ટ્રસ્ટને મળે તે આશયથી ધી ગુજરાત પબ્લીક ટ્રસ્ટ એક્ટ, ૧૯૫૦ની કલમ-૩૬ હેઠળની કાર્યવાહી ઓનલાઈન ઇ-ઓક્શન પોર્ટલ મારફતે હાથ ધરવામાં આવે છે.

કલાયમેટ ચેન્જ

- રાજ્યમાં સ્વચ્છ અને હરીયાળા વીજ ઉત્પાદનને પ્રોત્સાહિત કરવા રાજ્ય સરકારે જાહેર કરેલ **ગુજરાત નવીનીકરણીય ઊર્જા નીતિ – ૨૦૨૩** હેઠળ ચાલુ વર્ષ દરમિયાન રાજ્યમાં કુલ ૩૮૮૬.૫૬ મેગાવોટ ક્ષમતાના સોલાર પાવર પ્લાન્ટ ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ સુધીમાં કાર્યરત કર્યા છે. આમ રાજ્યની કુલ સોલાર ઉત્પાદન ક્ષમતા વધીને ૧૬,૭૯૬ મેગાવોટ થઈ છે.
- ઉપરાંત પ્રસ્તુત નીતિ હેઠળ ચાલુ વર્ષ દરમિયાન રાજ્યમાં વધુ ૬૨૭.૨૬ મેગાવોટ ક્ષમતાના વિન્ડફાર્મ ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ સુધીમાં કાર્યરત કરાયા છે. આમ રાજ્યની કુલ પવન વિદ્યુત ઉત્પાદન ક્ષમતા વધીને ૧૨,૪૭૪ મેગાવોટ થઈ છે.
- **સરકારી ઇમારતો ઉપર સોલાર સિસ્ટમ લગાવવાની યોજના** અંતર્ગત ૧૦૦% સંપૂર્ણ સરકારી સહાય સાથે ચાલુ વર્ષ ૨૦૨૪-૨૫ માં ૬૩૦ સરકારી ઇમારતો પર રૂ. ૧૮.૮૪ કરોડના ખર્ચે ૭.૨૦ મેગાવોટ સોલાર ફોટોવોલ્ટેઇક રૂફટોપ સિસ્ટમની સ્થાપના કરવામાં આવેલ છે. તેમજ અત્યાર સુધી કુલ ૩૬૫૩ સરકારી ઇમારતો પર રૂ. ૩૦૮.૪૭ કરોડના ખર્ચે ૬૪.૦૦ મેગાવોટ સોલાર ફોટોવોલ્ટેઇક રૂફટોપ સિસ્ટમની સ્થાપના કરવામાં આવેલ છે.
- **બેટરી સંચાલિત ડ્રિયક્ટિ વાહન માટે સબસીડી (સહાય) યોજના** અંતર્ગત શાળાઓમાં ધોરણ ૯ થી ૧૨ તથા કોલેજમાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓને બેટરી સંચાલિત ડ્રિયક્ટિ વાહન માટે ચાલુ વર્ષ દરમિયાન ડિસેમ્બર-૨૦૨૪ સુધીમાં DBT મારફતે રૂ. ૩.૫૩ કરોડની સબસીડી (સહાય) આપવામાં આવેલ છે. તેમજ અત્યાર સુધી DBT મારફતે કુલ રૂ. ૪૧.૪૪૯ કરોડની સબસીડી (સહાય) આપવામાં આવેલ છે.

પંદરમી વિધાનસભાના આ સન્માનનીય ગૃહને સંબોધવાનો મને અવસર મળ્યો છે ત્યારે મને જણાવતાં આનંદ થાય છે કે, માનવીય સંવેદનાથી ઘબકતી આર્થિક પ્રગતિ અને માનવ શક્તિના વિકાસને વરેલી મારી સરકાર સામાન્ય માનવીની સર્વાંગી સુખાકારી, પાયાની જરૂરિયાતોની પૂર્તિ અને રાજ્યની વિકાસ યાત્રામાં તમામ નાગરિકોની ભાગીદારીના દ્યેય સાથે સતત કાર્યરત છે. વિશાળ જનસમુદાયના હિતને હંમેશાં અગ્રતા આપી કરવામાં આવતી કામગીરી થકી રાજ્યના વિકાસની સામાન્ય પ્રજાજનને અનુભૂતિ થઈ છે. **‘નિરપેક્ષ નેતૃત્વ, નિરંતર વિકાસ’** ની નવતર પરિભાષા ગુજરાતમાં અંકિત થઈ છે. સરકાર તેઓની પડખે છે એવો અહેસાસ પ્રજાને થાય તેવું દાયિત્વ મારી સરકારે નિભાવ્યું છે.

આઝાદીની ચળવળમાં અગ્ર ભાગ ભજવનાર ગુજરાત રાષ્ટ્રને વિશ્વ ક્લક પર સન્માનનીય સ્થાન અપાવવામાં પણ અગ્ર ભાગ ભજવશે એવો મને વિશ્વાસ છે. દરેક ગુજરાતી વિશ્વમાં ગુજરાતી હોવાનું ગૌરવ લઈ શકે અને ગુજરાત વિશે સ્વાભિમાન ધરાવી શકે તેવા ગુજરાતનું નિર્માણ કરવાની જવાબદારી જનતાએ આપ સૌને સોંપી છે. આપ સૌ આપના જાહેર જીવનના અનુભવો અને પ્રજાજીવનની અપેક્ષાઓ નજર સમક્ષ રાખી **દિવ્ય ગુજરાત – ભવ્ય ગુજરાત**ના જનપ્રતિનિધિ તરીકે આપનું શ્રેષ્ઠ યોગદાન આપશો તેવી અભિલાષા રાખું છું. માનનીય વડાપ્રધાનશ્રી નરેન્દ્રભાઈ મોદીએ આપેલ મંત્ર **‘સૌનો સાથ સૌનો વિકાસ’** ને આધાર બનાવીને આપણે સૌ સદૈવ ગુજરાતના વિકાસ માટે પ્રયત્નશીલ રહીએ અને છ કરોડથી વધુ ગુજરાતીઓના સમૃદ્ધિ અને કલ્યાણ પ્રત્યે કટિબદ્ધ રહીએ તેવી શુભકામના પાઠવું છું.

ભારત માતા કી જય

જય જય ગરવી ગુજરાત

सत्यमेव जयते

गुजरात सरकार

गुजरात के राज्यपाल
श्री आचार्य देवव्रत
द्वारा
गुजरात विधानसभा में दिया गया
अभिभाषण

गांधीनगर
बुधवार, १९ फरवरी, २०२५

माननीय विधानसभा अध्यक्ष एवं माननीय सदस्यगण,

पंद्रहवीं गुजरात विधानसभा के छठे सत्र के मंगल प्रारंभ पर मैं आप सभी का हार्दिक स्वागत करता हूँ। मुझे इस बात पर बहुत प्रसन्नता और गर्व है कि मुझे राष्ट्रपिता महात्मा गांधीजी और अखंड भारत के निर्माता सरदार वल्लभभाई पटेल की पावन भूमि, गुजरात राज्य की विधानसभा को संबोधित करने का शुभ अवसर प्राप्त हुआ है। इस विधानसभा सदन में नागरिकों के लिए कई ऐतिहासिक और कल्याणकारी कानून बनाए गए हैं। गुजरात के लोगों की सुख-सुविधाओं में निरंतर वृद्धि करने तथा नागरिकों को स्वास्थ्य, शिक्षा, पेयजल, बिजली, सड़क जैसी आवश्यक सुविधाएं सुलभ कराने के लिए अनेक निर्णय लिए गए हैं।

'गुजरात' शब्द सुनते ही हमारे मानस पटल पर विकास का नक्शा उभर आता है। गुजरात के इतने वर्ष के इतिहास में पिछले ढाई दशक का शासनकाल गुजरात के स्वर्णयुग के रूप में लोकहृदय में अंकित हो गया है। यह यात्रा आज भी उतनी ही तेज गति से आगे बढ़ रही है। राज्य में प्रत्यक्ष दिखाई देने वाला विकास, आम जनता को सुख, शांति, समृद्धि और सुरक्षा की अनुभूति तथा शासन की संवेदनशीलता और पारदर्शिता की अनुभूति कराता है। यह सब गुजरात ने देखा, जाना और अनुभव किया है।

भारत के संविधान के अंगीकरण के 75 वर्ष पूर्ण होने के अवसर पर, संविधान को हम केवल एक पुस्तक के रूप में न देखें, बल्कि संविधान की 'राष्ट्रहित सर्वोपरि' की भावना को अपनी जीवनशैली बनाएं। इस वर्ष इस अवसर के परिप्रेक्ष्य में भारत के यशस्वी प्रधानमंत्री श्री नरेंद्र भाई मोदी जी की प्रेरणा से **"हमारा संविधान, हमारा स्वाभिमान"** विचार के साथ अमृतकाल का संविधान दिवस देशभर में मनाया गया। संविधान के निर्माण और अंगीकरण में डॉ. बाबासाहेब अम्बेडकर के अमूल्य योगदान के साथ-साथ, सरदार वल्लभभाई पटेल, कन्हैयालाल मुंशी और हंसाबेन मेहता जैसे गौरवशाली गुजरातियों के योगदान को भी मैं स्मरण करता हूँ।

प्रधानमंत्री श्री नरेन्द्र भाई मोदी जी सरदार साहब के **'एक भारत, श्रेष्ठ भारत'** के सपने को साकार करने का सफल प्रयास कर रहे हैं। **सरदार साहब की 150वीं जयंती** को पूरे देश में वर्षभर भव्यता के साथ मनाया जाएगा। जिस प्रकार एक सूत्र में मोती पिरोकर माला बनाई जाती है, उसी प्रकार सरदार वल्लभभाई पटेल ने राजे-रजवाड़ों को एकता के सूत्र में बांधकर भारत की संप्रभुता को मूर्त रूप दिया। भारतभूमि ने ऐसे मानव रत्नों को जन्म दिया है जिन्होंने न केवल भारत के भाग्य को स्वर्ण अक्षरों में लिखने का काम किया है बल्कि उसमें नए अध्याय भी जोड़े हैं। सैकड़ों वर्षों की गुलामी के अंधेरे गर्त से बाहर निकालकर भारत के नागरिकों को आजादी की रोशनी भेंट करने में सरदार वल्लभभाई पटेल का बहुत महत्वपूर्ण योगदान है। यही कारण है कि उन्हें **"असरदार सरदार"** कहना कोई अतिशयोक्ति नहीं होगी। जैसे जलता हुआ दीपक अंधकार को दूर कर सबकुछ प्रकाशमान कर देता है, वैसा ही भागीरथ कार्य सरदार साहब ने किया है।

भारतवर्ष के इतिहास में वनबंधु समुदाय का अद्वितीय योगदान रहा है। उसमें भी स्वतंत्रता संग्राम में जिनका नाम प्रमुखता से लिया जाता है, ऐसे भगवान बिरसा मुंडा के लिए लोगों के दिलों में काफी सम्मान है। इसे विशेष स्वरूप देते हुए वर्ष 2021 से समग्र भारत में 15 नवंबर को **भगवान बिरसा मुंडा की जयंती** **'जनजातीय गौरव दिवस'** के रूप में मनायी जाती है। वर्ष 2024 में भगवान बिरसा मुंडा की 150वीं जन्मजयंती **'जनजातीय गौरव दिवस'** का राज्य स्तरीय समारोह आदिवासी बहुल डांग के आहवा में आयोजित किया गया।

सरकार या शासन के केन्द्र में जनहित होना चाहिए। केवल जनहित को ध्यान में रखकर संचालित होने वाली शासन प्रणाली को ही सही मायने में **सुशासन** माना जा सकता है। पूर्व प्रधानमंत्री भारतरत्न अटल बिहारी वाजपेयी के जन्मदिवस 25 दिसम्बर को प्रधानमंत्री श्री नरेंद्र भाई मोदी जी की प्रेरणा से वर्ष 2014 से '**सुशासन दिवस**' के रूप में मनाया जा रहा है। वर्ष 2024 का सुशासन दिवस जनसेवा, जनकल्याण और रोजगार अवसरों का उत्सव बन गया। सुशासन दिवस पर जनकल्याणकारी योजनाओं और जन-उपयोगी सुविधाओं में प्रौद्योगिकी के व्यापक उपयोग की सुगंध फैलाते जनहितलक्षी निर्णय लिए गए, जिसमें गुजरात को टेक्नोलॉजी ड्रिवन गवर्नेंस और सामाजिक-आर्थिक विकास में अग्रसर रखने के विजन के साथ **आर्टिफिशियल इंटेलिजेंस टास्कफोर्स** का गठन किया गया है।

गुजरात के सामान्य जन सदैव राज्य सरकार के हृदयस्थान पर रहे हैं। सरकार की कार्यनीति और निर्णयों में हमेशा जनसंवेदना प्रतिबिम्बित होती हैं। मुख्यमंत्री श्री भूपेन्द्रभाई पटेल जी के नेतृत्व में गुजरात सरकार के पिछले दो वर्ष सेवा, संकल्प और समर्पण के रहे हैं। राज्य सरकार ने आजादी के अमृतकाल में अमृत समान योजनाओं के माध्यम से लोगों को अधिकतम लाभ पहुंचाया है। मुख्यमंत्री जी के नेतृत्व में राज्य सरकार ने प्रधानमंत्री जी के संकल्प के अनुरूप राज्य के विकास में तमाम योजनाओं और कार्यक्रमों में '**ज्ञान**' (GYAN) अर्थात् गरीबों, युवाओं, अन्नदाताओं और नारी शक्ति के उत्कर्ष और उत्थान पर ध्यान केंद्रित किया है।

सरल-सक्रिय नीतियां, व्यापार में आसानी, पूंजी निवेशकों के लिए अनुकूल वातावरण, सुगठित औद्योगिक इंफ्रास्ट्रक्चर और उच्च जीवनस्तर जैसे परिबलों के कारण, गुजरात आज देश और दुनिया के निवेशकों के लिए '**पहली पसंद**' बन गया है। नीति संचालित एवं विशिष्ट नीतियां वाले राज्य के रूप में गुजरात देश-विदेश के उद्योगपतियों के लिए '**निवेश का सर्वोत्तम विकल्प**' बन गया है। इसके पीछे गुजरात सरकार के औद्योगिक विकास को बढ़ावा देने वाले वाइब्रेंट गुजरात समिट जैसे कार्यक्रमों की श्रृंखला का महत्वपूर्ण योगदान है। पिछले दो दशकों में औद्योगिक विकास सहित प्रत्येक क्षेत्र में हुई प्रगति के कारण गुजरात का नाम विश्वस्तर पर गूंज रहा है। गुजरात ने पिछले तीन वर्षों में ही 12 जितनी पॉलिसियों को अमल में लाकर 'पॉलिसी ड्रिवन स्टेट' के रूप में अपनी छवि मजबूत की है।

राज्य की औद्योगिक प्रगति में मील के पत्थर समान धोलेरा **प्रथम 'ग्रीनफील्ड स्मार्ट सिटी'** बनने के लिए तैयार है। राज्य सरकार ने सेमीकंडक्टर और इलेक्ट्रॉनिक्स विनिर्माण के लिए धोलेरा में 'प्लग एंड प्ले' सुविधा विकसित की है। जब बुनियादी ढांचे और प्रौद्योगिकी की बात आती है, तो सेमीकंडक्टर क्षेत्र में आत्मनिर्भरता के लिए 'इंडिया सेमीकंडक्टर मिशन' में गुजरात के योगदान को याद करना ही पड़ेगा। मुख्यमंत्री श्री भूपेन्द्रभाई पटेल जी के नेतृत्व में राज्य सरकार ने 'गुजरात सेमीकंडक्टर नीति' की घोषणा की है। देशभर के राज्यों में **सबसे पहली सेमीकंडक्टर नीति** गुजरात ने लागू की है। अल्पकाल में ही भारत ने सेमीकंडक्टर क्षेत्र में विश्व का ध्यान अपनी ओर आकर्षित कर लिया है। गुजरात द्वारा नीति की घोषणा के बाद, माइक्रोन जैसी प्रतिष्ठित कंपनियां भी गुजरात सरकार के प्रयासों में सहभागी हो गई है।

गुजरात देश में पहला राज्य था जिसने 2009 में सौर नीति की घोषणा करके **सौर ऊर्जा** के व्यावसायिक उपयोग और इसके विकास को प्रोत्साहन देकर विकास का नया मार्ग प्रशस्त किया था। राज्य सरकार के निरंतर प्रोत्साहन के साथ-साथ संरचनात्मक और कानूनी फ्रेमवर्क द्वारा राज्य ने दिसंबर 2024 तक 16,796 मेगावाट की क्षमता को हांसिल कर लिया है। राज्य ने सौर ऊर्जा के जनसाधारण उपयोग और सौर विस्तार के लिए **रूफटॉप सोलर** को भी लगातार प्रोत्साहन देकर कुल 4822 मेगावाट स्थापित क्षमता के साथ देशभर में प्रथम स्थान प्राप्त किया है।

केंद्र सरकार की प्रधानमंत्री सूर्यघर-निःशुल्क बिजली योजना के तहत राज्य में ज्यादा से ज्यादा रूफटॉप सोलर क्षमता स्थापित करने के लिए सरकार लगातार प्रयासरत है। गुजरात में चारणका सोलर पार्क (730 मेगावाट), राधानेसडा सोलर पार्क (700 मेगावाट) और धोलेरा सोलर पार्क (300 मेगावाट) स्थापित किए गए हैं।

गुजरात में उपलब्ध पुनःप्राप्य ऊर्जा संभावना, मजबूत पोर्ट इंफ्रास्ट्रक्चर और परिपक्व एलएनजी पाइपलाइन नेटवर्क के साथ गुजरात, देश में **ग्रीन हाइड्रोजन** का हब बनने की ओर अग्रसर है। इसके लिए गुजरात सरकार द्वारा 30 लाख मीट्रिक टन प्रतिवर्ष ग्रीन हाइड्रोजन उत्पादन का लक्ष्यंक रखा गया है। इसके तहत गैर-परम्परागत ऊर्जा स्रोत जैसे कि सौर/पवन/पवन-सौर हाईब्रिड एनर्जी के उपयोग से ग्रीन हाइड्रोजन उत्पादन के लिए अनुपयोगी सरकारी जमीन आवंटन नीति - 2023 गुजरात सरकार ने जारी की गई है। ग्रीन हाइड्रोजन क्षेत्र में वाइब्रेंट गुजरात ग्लोबल इन्वेस्टमेंट समिट-2024 में कुल 3 लाख करोड़ रुपये से अधिक के एम.ओ.यु पर हस्ताक्षर हुए हैं। ग्रीन हाइड्रोजन उत्पादन के लिए लगभग 100 गीगावाट गैर-परंपरागत ऊर्जा उत्पादन की आवश्यकता रहेगी। गुजरात सरकार द्वारा ग्रीन हाइड्रोजन के बिजली उत्पादन के लिए रिन्यूएबल एनर्जी पार्क स्थापित करने हेतु करीब 1 लाख, 99 हजार हेक्टेयर भूमि आवंटन को सैद्धांतिक मंजूरी दे दी गई है। बिजली उत्पादन के इंटर-स्टेट ट्रांसमिशन सिस्टम और गुजरात एनर्जी ट्रांसमिशन कॉरपोरेशन लिमिटेड के नेटवर्क की क्षमता बढ़ाने का आयोजन किया गया है।

'विकसित भारत' के लिए 'विकसित गुजरात' के ध्येय मंत्र के साथ, राज्य सरकार ने 'विकसित गुजरात एट 2047 - डायनेमिक डॉक्यूमेंट-रोडमैप' तैयार किया है। 'अर्निंग वेल' और 'लिविंग वेल' के दो मुख्य स्तंभों पर आधारित इस रोडमैप द्वारा राज्य के लोगों का जीवनस्तर सुगम और सर्वोत्तम बनाने तथा उनकी समृद्धि को अर्थव्यवस्था में सहभागी बनाने के लक्ष्य के साथ राज्य सरकार आगे बढ़ रही है। इन लक्ष्यों को सुनियोजित और व्यवस्थित तरीके से प्राप्त करने के साथ-साथ दीर्घकालिक नीति और रणनीति तैयार करने के लिए, एक 'थिंक टैंक' के रूप में **गुजरात स्टेट इंस्टीट्यूशन कोर ट्रांसफॉर्मेशन-ग्रिट** की स्थापना की गई है।

ब्रिटिश शासनकाल के कानून ब्रिटिश शासन को और मजबूत करने के उद्देश्य से बनाए गए थे। जिसमें न्याय और लोकतांत्रिक मूल्यों की जगह दमन और निरंकुशता का तत्व अधिक था। इसलिए न्याय लोकतंत्र और स्वतंत्रता के मूल्यों को चरितार्थ करने के लिए तीन पुराने कानूनों, इन्डियन पीनल कोड, क्रिमिनल प्रोसीजर कोड और इन्डियन एविडन्स एक्ट के स्थान पर तीन नए कानून, भारतीय न्यायिक संहिता, भारतीय नागरिक सुरक्षा संहिता और भारतीय साक्ष्य अधिनियम बनाए गए हैं। 1 जुलाई 2024 से इन को कार्यान्वित किया गया है।

भारत के अनेक पर्यटन स्थलों में से एक, भुज स्थित **स्मृतिवन भूकंप मेमोरियल म्युजियम**, अनेक चुनौतियों का सामना करने की कच्छ की दृढ़ता का दर्शन करवाता है। यह म्युजियम आपदा के सामने अडिग रहने की दृढ़ता की कहानी है तथा राख से उठ खड़े होने की गौरवशाली गाथा प्रस्तुत करता जीवंत दस्तावेज है। स्मृतिवन म्युजियम को इसकी आंतरिक सजावट के लिए यूनेस्को के प्रतिष्ठित '**प्रिक्स वर्सेल्स 2024 वर्ल्ड टाइटल**' से सम्मानित किया गया है। इस पुरस्कार के माध्यम से भुज के इस स्मृतिवन भूकम्प मेमोरियल म्युजियम को दुनिया के 7 सबसे खूबसूरत संग्रहालयों की सूची में शामिल किया गया है।

माननीय प्रधानमंत्री श्री नरेन्द्रभाई मोदी जी की जन्मस्थली वडनगर में प्राचीन नगर की पुरातत्वीय विरासत को प्रदर्शित करते **आर्कियोलॉजिकल अनुभवात्मक संग्रहालय** का लोकार्पण केंद्रीय गृहमंत्री श्री अमितभाई शाह जी द्वारा किया गया। वडनगर का म्युजियम न केवल वडनगर की प्राचीन संस्कृति को प्रदर्शित करता है, बल्कि व्यापार, नगर नियोजन, शिक्षा और शासन व्यवस्था में इसके योगदान को भी दर्शाता है।

इस म्युजियम ने वडनगर की ढाई हजार वर्ष की यात्रा को जीवंत करने का कार्य किया है। वडनगर में जिस विद्यालय में माननीय प्रधानमंत्रीजी ने अभ्यास किया था, उसे **प्रेरणा स्कूल ऑफ एक्सपेरिमेंशल लर्निंग - प्रेरणा केंद्र** के रूप में विकसित किया गया है। इस केंद्र में विद्यार्थियों को योग-प्राणायाम, भारत की भव्य विरासत, भारतीय ज्ञान प्रणाली, विभिन्न मानवीय मूल्यों, आधुनिक भारत की पहल और टेक्नोलॉजी का ज्ञान दिया जाता है। अब तक भारत के 430 जिलों में से विद्यार्थियों और शिक्षकों सहित कुल 1290 प्रतिभागियों को प्रेरित किया जा चुका है।

76वें गणतंत्र दिवस के अवसर पर आयोजित परेड में विभिन्न राज्यों की झांकी में से गुजरात सरकार की 'आनर्तपुर से एकता नगर तक - विरासत से विकास का अद्भुत संगम' थीम पर आधारित टेब्लो को लोकप्रियता श्रेणी में **प्रथम स्थान** हांसिल हुआ है। इस प्रकार, गणतंत्र दिवस के अवसर पर आयोजित परेड में लोकप्रियता श्रेणी में गुजरात के टेब्लो ने लगातार तीसरे वर्ष प्रथम स्थान हांसिल किया है। ये हम सबके लिए गर्व की बात है।

कृषि, किसान कल्याण भारतीय सभ्यता में अन्न को भगवान और किसान को अन्नदाता - 'जगतपिता' के रूप में माना गया है। भारतीय संस्कृति और जीवनशैली में कृषि केन्द्रस्थान पर रही है। भारत एक कृषि-प्रधान देश के रूप में पहचाना जाता है। आज भारत की गति-प्रगति की जड़ें किसानों ने ही सींची हैं। कृषि प्रधान देश में कृषि क्रांति और कृषि क्षेत्र में चमत्कार जैसे परिवर्तन सृजित कर गुजरात ने अन्य राज्यों को एक नई दिशा और नया दृष्टिकोण दिया है।

प्राकृतिक खेती

प्रकृति के मूल सिद्धांतों पर आधारित कम लागत वाली खेती ही प्राकृतिक खेती है। प्राकृतिक खेती आज समय की मांग है। कई किसान प्रकृति को पोषित करने वाली प्राकृतिक खेती को अपनाकर आनंदित हो रहे हैं और भरपूर फसल प्राप्त कर रहे हैं। रासायनिक खेती से मुझा चुकी धरतीमाता को अब प्राकृतिक खेती के चलते राहत मिली है। प्राकृतिक खेती को उच्च प्राथमिकता देकर यशस्वी प्रधानमंत्री श्री नरेन्द्रभाई मोदी जी ने भारत के उज्ज्वल भविष्य के लिए पर्यावरण, प्रकृति और समस्त मानवजाति का ध्यान रखा है। मैं उन के निर्णय का हार्दिक प्रसन्नतापूर्वक स्वागत करता हूं। गुजरात के मुख्यमंत्री श्री भूपेन्द्रभाई पटेल जी के नेतृत्व में गुजरात प्राकृतिक कृषि क्षेत्र में पूरे भारत के लिए एक 'मॉडल राज्य' बनने जा रहा है।

गुजरात में प्राकृतिक कृषि का दायरा बढ़े, राज्य के किसानों में प्राकृतिक खेती के प्रति जागरूकता आए और गुजरात के युवा प्राकृतिक खेती के क्षेत्र में शिक्षा प्राप्त कर सकें, इस उद्देश्य के साथ विश्व के पहले और एकमात्र **गुजरात प्राकृतिक कृषि विज्ञान विश्वविद्यालय** की स्थापना की है।

कृषि राहत पैकेज

- राज्य सरकार ने चालू वर्ष 2024-25 में जुलाई और अगस्त माह में अतिभारी वर्षा के कारण हुई फसल क्षति के लिए अब तक 1770 करोड़ के **कृषि राहत पैकेज** की घोषणा की है। जिसके तहत अब तक राज्य के 27 प्रभावित जिलों के 7 लाख, 87 हजार, 751 प्रभावित किसानों को 1469 करोड़ रुपये से अधिक की फसल क्षति सहायता का भुगतान किया गया है।

- इस वर्ष खरीफ सीजन में 3 लाख, 73 हजार, 433 किसानों ने मूंगफली के लिए तथा 24,822 किसानों ने सोयाबीन की समर्थन मूल्य पर बिक्री के लिए पंजीकरण कराया था। इस बार सरकार ने रिकॉर्ड तोड़ दोनों फसलों की 8,511 करोड़ मूल्य की 12 लाख 70 हजार मीट्रिक टन खरीद **समर्थन मूल्य** पर की है।
- **प्रधानमंत्री किसान सम्मान निधि योजना** के अंतर्गत अब तक एक से अठारह किस्तों की कुल 18,808 करोड़ की राशि 66 लाख, 51 हजार किसान लाभार्थियों के बैंक खातों में सीधे जमा कराई जा चुकी है।
- किसानों को फसलों की आधुनिक कृषि तकनीक और किसानों के लिए उपयोगी सहायता योजनाओं पर मार्गदर्शन प्रदान करने के लिए 6 और 7 नवंबर को राज्य की सभी 248 तहसीलों में दो दिवसीय **रबी कृषि महोत्सव** का आयोजन किया गया। इसके साथ ही, एक राज्य स्तरीय कार्यक्रम का भी आयोजन किया गया। जिसमें 3 लाख, 4 हजार किसानों ने उत्साहपूर्वक भाग लिया।
- फसल संग्रह स्ट्रक्चर बनाने के लिए मुख्यमंत्री फसल संग्रह स्ट्रक्चर योजना के तहत इस वर्ष सहायता राशि 75 हजार रुपये से बढ़ाकर एक लाख रुपये कर दी गई है।
- कृषि क्षेत्र में उन्नत ड्रोन टेक्नोलॉजी के अधिकतम उपयोग की योजना में चालू वर्ष 2024-25 के दौरान दिसंबर-2024 तक लगभग 21,566 एकड़ में 4043 किसान लाभार्थियों के खेतों में उगाई जाने वाली विभिन्न फसलों में ड्रोन से नैनो यूरिया एवं फसल संरक्षण रसायनों का छिड़काव अनुदानित दरों पर किया गया है।

बागवानी

- मेरी सरकार बागवानी उत्पादन को बढ़ावा देने के लिए बागवानी फसलों की बुवाई से लेकर कटाई के बाद के प्रबंधन तक विभिन्न सहायता योजनाएं लागू कर रही है।
- बागवानी फसलों की कटाई उपरांत प्रबंधन हेतु राज्य में **बुनियादी सुविधाएं** प्रदान करने के लिए बागवानी मिशन योजना के अंतर्गत विभिन्न परियोजनाएं कार्यरत हैं। मुख्य रूप से 34 टिशुकल्चर लेबोरेटरी, 23 बायो-कंट्रोल लैब, बागवानी फसलों की संग्रह व्यवस्था खड़ी करने के लिए 531 कोल्ड स्टोरेज, 81 राईपनिंग चेम्बर, 413 सोर्टिंग ग्रेडिंग ईकाईयों सहित अन्य बुनियादी सुविधाएं खड़ी की गई हैं।
- बागवानी विभाग की विभिन्न सहायता योजनाओं के अंतर्गत इस वर्ष 24 दिसम्बर तक 162 करोड़, 22 लाख रुपये की सहायता के साथ राज्य के करीब 1 लाख, 07 हजार बागायतों को लाभान्वित किया गया है।
- राज्य के कृषि विश्वविद्यालयों द्वारा वर्ष 2024-25 में विभिन्न फसलों की कुल 23 सुधारी हुई/हाईब्रिड-ज्यादा उत्पादन देने वाली रोग प्रतिरोधक किस्मों तथा विभिन्न फसलों की कृषि पद्धतियों एवं कृषि, पशुपालन, डेयरी, बागवानी, वनीकरण, कृषि अभियांत्रिकी, खाद्य प्रसंस्करण आदि से संबंधित 321 प्रौद्योगिकियों को विकसित किया गया है।

पशुपालन

- गुजरात राज्य के आर्थिक और सामाजिक विकास में पशुपालन और डेयरी क्षेत्र का महत्वपूर्ण योगदान है।
- दिसंबर 2024 तक चारा विकास क्षेत्र में 462 लाख, 70 हजार के खर्च से कुल 78,548 सुधारी हुई किस्म के बीज किटों का वितरण तथा 1,195 विद्युतचालित चारा कटर के लिए 215 लाख, 10 हजार की सहायता प्रदान की गई है।
- दिसम्बर 2024 के अन्त तक पशु स्वास्थ्य क्षेत्र में 56 लाख, 80 हजार पशुओं का उपचार तथा 4,480 पशु स्वास्थ्य मेले आयोजित किये गये हैं।
- वर्ष 2024-25 में राज्य में एक करोड़, 68 लाख पशुओं को खरवा मोवासा का टीकाकरण किया गया है।

मुख्यमंत्री गौमाता पोषण योजना

- राज्य सरकार द्वारा सार्वजनिक न्यास अधिनियम के तहत पंजीकृत गौशाला-पांजरापोल में रखी गई गायों और भैंसों के रखरखाव के लिए "मुख्यमंत्री गौमाता पोषण योजना" के तहत प्रति पशु-प्रति दिन 30 रुपये की सहायता प्रदान की जा रही है।

मत्स्योद्योग

- समुद्र में नौकाओं और नाविकों की रियल टाइम जानकारी सुरक्षा एजेंसियों को एक क्लिक पर प्रदान करने हेतु एक 'ऑनलाइन टोकन प्रबंधन प्रणाली' विकसित की गई है।
- मछली पकड़ने वाली 20 मीटर से कम लंबाई की यांत्रिक नावों में प्रयुक्त हाई-स्पीड डीजल पर बिक्री कर राहत योजना के अंतर्गत वर्ष 2023-24 के दौरान डीजल कार्डधारक बोट मालिक मछुआरों को 209 करोड़ रुपये का भुगतान डीजल वैट राहत सहायता के रूप में किया गया है।
- प्रधानमंत्री मत्स्य सम्पदा योजना भारत सरकार की 20 हजार 50 करोड़ रुपये की पंचवर्षीय फ्लेगशिप योजना है। जिसके तहत अब तक भारत सरकार द्वारा गुजरात राज्य की कुल 955 करोड़, 10 लाख रुपये की परियोजनाओं को मंजूरी दी गई है।

सहकारिता

"सहकार से समृद्धि" के सूत्र के साथ सहकारी क्षेत्र में आगे बढ़ने के कार्यमंत्र से गुजरात सरकार सहकारी क्षेत्र को और अधिक सक्षम बनाने के लिए काम कर रही है। सहकारिता की भावना गुजरातियों के स्वभाव और संस्कार में सहज रूप से अंतर्निहित है। आज सहकारिता आंदोलन ग्रामीण एवं कृषि अर्थव्यवस्था सहित देश के अनेक क्षेत्रों में महत्वपूर्ण योगदान दे रहा है।

देश में सहकारिता क्षेत्र को और अधिक मजबूत एवं गतिशील करने का संकल्प केन्द्र सरकार के अनेक नीतिगत निर्णयों में परिलक्षित होता है। गांवों में कार्यरत सहकारी समितियां और किसानों को सशक्त बनाने तथा गांवों को अधिक समृद्ध बनाने के लिए कई दूरदर्शी निर्णय सहकारिता विभाग ने लिए हैं। जैसे कि, महिलाओं और किसानों के बैंक खाते खोलकर DBT के माध्यम से प्रत्यक्ष लाभ प्रदान करने का क्रांतिकारी कदम उठाया गया है।

प्राथमिक कृषि ऋण सहकारी समितियां

- गांव स्तर पर प्राथमिक कृषि ऋण सहकारी समितियां सामान्य सेवा केंद्रों के माध्यम से लोगों को राशनकार्ड, ड्राइविंग लाइसेंस आवेदन, बिजली बिल, मोबाइल बिल भरने जैसी विभिन्न सुविधाएं प्रदान कर रही हैं। इस प्रकार की सभी डिजिटल सेवाएं देश के समग्र विकास को गति देंगी।
- राज्य में सभी प्राथमिक कृषि ऋण सहकारी समितियों के मॉडल बायलॉज को अपनाया गया है।
- राज्य के सभी प्राथमिक कृषि ऋण सहकारी समितियों को आधुनिक कम्प्यूटरीकृत प्रणाली से सुसज्जित किया जा रहा है।

जल प्रबंधन

बारहमासी नदियों की कमी हमेशा से गुजरात के लिए चिंता का विषय रही है। जल को परमेश्वर का उपहार मानकर, उत्तम आयोजन द्वारा जल की समस्या के समाधान का मार्ग मेरी सरकार ने अपनाया है। पानी सिर्फ सामान्य आवश्यकता ही नहीं, बल्कि गुजरात की समृद्धि का वाहक बने, इस दिशा में किए गए आयोजनों का आज गुजरात ही नहीं बल्कि पूरे देश की अर्थव्यवस्था पर भी प्रेरक प्रभाव दिखायी पड़ रहा है।

उपलब्ध जल संसाधनों का कुशल उपयोग तथा जल संचय, जल सिंचन एवं जल प्रबंधन राज्य सरकार के मूलभूत उद्देश्य हैं। जल संचय के अंतर्गत हजारों चेकडैम, सुजलाम सुफलाम जल अभियान तथा पुरानी नहरों की मरम्मत और आधुनिकीकरण का कार्य किये जा रहे हैं।

- विभिन्न योजनाओं के माध्यम से राज्य में छोटे-बड़े चेकडैम का निर्माण कराया गया है तथा अन्य चेकडैम के कार्य प्रगति पर है, जिनके पूर्ण होने पर अगले वर्ष अतिरिक्त 7,300 हेक्टेयर क्षेत्र को सिंचाई का लाभ मिलेगा। दिसम्बर 2024 तक राज्य के जल संसाधन विभाग के कुल 94,846 चेकडैम एवं राज्य के अन्य विभागों के 92,557 चेकडैम मिलाकर 1 लाख, 87 हजार, 403 से ज्यादा चेकडैमों से करीब 4 लाख, 55 हजार, 280 हेक्टेयर क्षेत्र को प्रत्यक्ष एवं अप्रत्यक्ष सिंचाई का लाभ मिल रहा है।
- समग्र राज्य में जल संसाधनों के संग्रह का दायरा बढ़ाने के लिए पिछले सात वर्षों से 'सुजलाम सुफलाम जल अभियान' चलाया जा रहा है। जिसके तहत जल भंडारण क्षमता में उल्लेखनीय वृद्धि हुई है तथा जल स्तर ऊपर उठा है।
- सुजलाम सुफलाम परियोजना के माध्यम से नर्मदा मुख्य नहर आधारित पूर्ण हुई 13 पाइपलाइनों द्वारा पानी पंप कर के उत्तर गुजरात के 8 जिलों की 32 तहसीलों के 521 गांवों के 952 तालाबों को पाइपलाइनों के माध्यम से जोड़कर पूरक सिंचाई के लिए और भूगर्भ जल पुनर्भरण के लिये नर्मदा के पानी से भरा जा रहा है।

- सरदार सरोवर योजना की सौराष्ट्र ब्रांच केनाल के माध्यम से नर्मदा के अतिरिक्त जल में से एक मिलियन एकड़ फिट पानी (43,560 मिलियन घनफुट) प्राप्त कर सौराष्ट्र क्षेत्र के 11 जिलों के 115 जलाशय भरने की महत्वाकांक्षी **सौराष्ट्र नर्मदा अवतरण-सौनी परियोजना** की चार-लिंक पाइपलाइन के अंतर्गत 32 पैकेज के कार्य पूर्ण हुए हैं और 4 पैकेज का कार्य प्रगति पर है। कार्य पूर्ण होने पर मुख्य पाइपलाइन के दोनों तरफ तीन किलोमीटर सीमा में तालाबों को जोड़ा जाएगा।

आदिवासी क्षेत्रों में जहां सुदूर-पहाड़ी क्षेत्रों में पानी पहुंचाना कठिन था, वहां उद्वहन सिंचाई योजनाओं का सफलतापूर्वक आयोजन-अमलीकरण किया जा रहा है।

- **कडाणा** जलाशय पर आधारित कडाणा-दाहोद उद्वहन पाइपलाइन परियोजना का 226 करोड़ के खर्च से विस्तृतिकरण किया गया है। इससे दाहोद जिले के संजेली, सींगवड, धानपुर, देवगढ़ बारिया जैसी तहसीलों में सिंचाई से वंचित 4,500 हेक्टेयर भूमि को सिंचाई का लाभ मिलेगा।
- **पानम** जलाशय आधारित उद्वहन पाइपलाइन द्वारा पंचमहाल जिले के पूर्वी क्षेत्र के शहेरा, गोधरा, कालोल और घोघंबा तहसील के 85 गांवों के कुल 126 तालाबों को भरने के लिए 315 करोड़ रुपये की परियोजना अभी प्रगति पर है। इससे 35,000 हेक्टेयर क्षेत्र लाभान्वित होगा।

नहर सुधार

राज्य की अधिकांश सिंचाई योजनाएं दस वर्ष पुरानी हैं। इसलिए नहरों के विस्तार, नवीनीकरण और आधुनिकीकरण का कार्य प्राथमिकता के आधार पर किया जा रहा है। दिसंबर 2024 तक 13 लाख, 52 हजार, 563 हेक्टेयर क्षेत्र में मौजूदा सिंचाई नहरों का नवीनीकरण, विस्तार और आधुनिकीकरण का कार्य पूरा कर लिया गया है।

जलापूर्ति

- लोगों के स्वास्थ्य और जीवन स्तर में सुधार के लिए पर्याप्त और अच्छी गुणवत्ता वाले पेयजल की नियमित उपलब्धता सुनिश्चित करने के लिए राज्य सरकार ने भगीरथ प्रयास किए हैं।
- इस वर्ष 1800 करोड़ रुपये लागत की 20 समूह जलापूर्ति योजनाओं का कार्य पूर्ण हो चुका है। इस योजना के माध्यम से कुल 506 गांवों को सतही स्रोत आधारित समूह योजनाओं में शामिल किया गया है। इस प्रकार, अब तक राज्य सरकार कुल 15,675 गांवों और 251 शहरों में पेयजल सुविधा उपलब्ध कराने में सफल रही है।
- सरदार सरोवर नर्मदा बांध एवं अन्य सतही स्रोतों पर आधारित '**राज्यव्यापी जलापूर्ति ग्रिड**' के अंतर्गत कुल 3250 किलोमीटर लम्बी पाइपलाइन बिछाई गई है।
- राजकोट, बोटाद, पोरबंदर और अमरेली जिले की 644 करोड़ रुपये की नावडा से चावड बल्क पाइपलाइन के कार्य इस वर्ष पूर्ण किए गए हैं। जिसके माध्यम से इन क्षेत्रों के लिए प्रतिदिन 500 एमएलडी दैनिक जल भंडार उपलब्ध हुआ है।

- गुजरात सरकार द्वारा चालू वर्ष में 1950 करोड़ रुपये लागत की 16 परियोजनाओं का लोकार्पण और 450 करोड़ की लागत वाली पाँच परियोजनाओं का शिलान्यास किया गया है।
- ग्रामीण क्षेत्रों में 19,599 मिनी पाइपलाइन योजनाओं और 2 लाख, 80 हजार, 871 हैंडपम्प लगाकर सुदूर क्षेत्र में बसे व्यक्ति तक पेयजल उपलब्ध करवाया गया है।
- जलापूर्ति विभाग की सेवाओं को और अधिक सुदृढ़ बनाने तथा इससे संबंधित शिकायतों के समाधान के लिए शिकायत निवारण प्रणाली लागू की गई है। इसमें टोल फ्री हेल्पलाइन नम्बर 1916 तथा मुख्य कार्यालय में 24 घंटे संचालित नियंत्रण कक्ष प्रारम्भ किया गया है।

खाद्य, नागरिक आपूर्ति एवं उपभोक्ता मामले

मेरी सरकार 'राष्ट्रीय खाद्य सुरक्षा अधिनियम' को सुचारु रूप से क्रियान्वित करके गरीब परिवारों को खाद्य सुरक्षा प्रदान कर रही है। गुजरात सरकार सार्वजनिक वितरण प्रणाली के कुशल प्रबंधन के माध्यम से राज्य के कुल 75 लाख गरीब परिवारों को मासिक 35 किलोग्राम खाद्यान्न वितरित करती है।

'राष्ट्रीय खाद्य सुरक्षा अधिनियम-2023' के अंतर्गत परिवारों की दो प्रकार की श्रेणियाँ हैं, 'अंत्योदय परिवार' और 'प्राथमिकता वाले परिवार'। प्राथमिकता वाले घरों के चयन के लिए मानदंड तय करते समय, सामाजिक-आर्थिक जनगणना-2011 के डेटाबेस के आधार पर दिसंबर-2024 तक राज्य में 75 लाख परिवारों की कुल 3 करोड़, 70 लाख आबादी को 'राष्ट्रीय खाद्य सुरक्षा अधिनियम-2023' के तहत शामिल किया गया है।

- राष्ट्रीय खाद्य सुरक्षा अधिनियम के लाभ से वंचित लाभार्थियों को शामिल करने के लिए मेरी सरकार ने वार्षिक पारिवारिक आय सीमा 15,000 रुपये से बढ़ाकर 20,000 रुपये कर दी है।
- राज्य के 75 लाख परिवारों की 3 करोड़, 70 लाख आबादी को जनवरी से दिसम्बर 2024 तक 9 लाख, 57 हजार मैट्रिक टन गेहूँ और 10 लाख, 84 हजार मैट्रिक टन चावल राहत दर पर वितरित किया गया है।

रियायती दरों पर अरहर दाल और चना का वितरण :

- राज्य के 75 लाख NFSA कार्डधारकों को खाद्य सुरक्षा के साथ-साथ पोषण सुरक्षा सुनिश्चित करने के लिए, हर महीने प्रतिकार्ड एक किलोग्राम अरहर दाल का 50 रुपए और एक किलोग्राम चना का 30 रुपये की रियायती दर पर वितरण किया जाता है। वर्ष 2024 में दिसंबर के अंत तक अनुमानित कुल 24,928 मैट्रिक टन अरहर दाल और अनुमानित कुल 57,705 मैट्रिक टन चना वितरित किया गया है।

रियायती दरों पर खाद्य तेल का वितरण

- सार्वजनिक वितरण प्रणाली के अंतर्गत वर्ष के दो त्यौहारों, जन्माष्टमी एवं दिवाली के दौरान सभी 75 लाख NFSA लाभार्थी परिवारों को प्रति कार्ड एक लीटर डबल फिल्टर्ड मूंगफली तेल राज्य सरकार द्वारा उल्लेखनीय सब्सिडी पर - 100 रुपये प्रतिलीटर की रियायती दर पर वितरित किया गया है। वर्ष 2024 में दिसंबर के अंत तक 147 लाख पाउच वितरित किये जा चुके हैं।

डबल फोर्टिफाइड नमक का वितरण

- राज्य के 75 लाख NFSA लाभार्थी परिवारों को प्रतिकार्ड एक किलो डबल फोर्टिफाइड नमक एक रुपये प्रति किलोग्राम की अत्यधिक रियायती दर पर वितरित किया जा रहा है। वर्ष 2024 में, दिसंबर के अंत तक अनुमानित कुल 42,291 मैट्रिक टन नमक वितरित किया जा चुका है।

सार्वजनिक वितरण प्रणाली में स्वचालन

- राष्ट्रीय खाद्य सुरक्षा अधिनियम के अंतर्गत आने वाले सभी वास्तविक लाभार्थियों को पारदर्शिता के साथ लाभ मिले तथा लाभार्थियों को पर्याप्त खाद्यान्न प्राप्त हो, इसके लिए सार्वजनिक वितरण प्रणाली का **पूर्णतः कंप्यूटरीकरण** किया गया है।

उपभोक्ता संरक्षण के लिए सरकार के कार्य

- पिछले एक वर्ष में सरकार ने उपभोक्ता संरक्षण एवं जागरूकता गतिविधियों में संलग्न उपभोक्ता संरक्षण निकायों को 40 लाख से अधिक की वित्तीय सहायता प्रदान कर राज्य के उपभोक्ता संरक्षण निकायों को सुदृढ़ बनाया है।
- राज्य एवं जिला उपभोक्ता विवाद निवारण आयोगों पर बोझ ना बढ़े इसके लिए राज्य ग्राहक विवाद निवारण कमिशन द्वारा कुल 4373 शिकायतों का मध्यस्थता और समझौते से समाधान किया गया है।
- राज्य ग्राहक विवाद निवारण कमिशन द्वारा वर्ष 2024 में दिसंबर तक कुल 22,180 मामलों में से 17,837 मामलों का निराकरण किया गया है।

ऊर्जा और पैट्रो-रसायन

- राज्य में निरन्तर एवं निर्बाध विद्युत आपूर्ति सुनिश्चित करने के लिए ऊर्जा विभाग मुख्य रूप से विद्युत उत्पादन, ट्रांसमिशन एवं डिस्ट्रिब्यूशन का कार्य करता है। राज्य में सामाजिक और आर्थिक विकास के लिए बिजली एक महत्वपूर्ण आवश्यक मानदंड है। वर्ष 2022-23 में राज्य की औसत प्रतिव्यक्ति विद्युत खपत 2402 युनिट थी। जो वर्ष 2023-24 में बढ़कर 2479 युनिट हो गई है। यह समग्र देश की औसतन प्रति व्यक्ति बिजली खपत का लगभग दोगुना है।
- किसानों को रात में खेतों में पानी पहुंचाने में काफी परेशानी होती थी और जंगली जानवरों का भी डर रहता था, इसलिए सरकार ने दिन में बिजली उपलब्ध कराने के लिए **किसान सूर्योदय योजना** लागू की है। इस योजना के तहत राज्य के 16,683 अर्थात् 97 फीसदी गांवों में किसानों को दिन में बिजली उपलब्ध कराई जा रही है। विद्युत वितरण की प्रभावी व्यवस्था से जो बचत हुई है, उसके परिणाम स्वरूप दिनांक 01.10.2024 से टैरिफ में 40 पैसे की कमी की गई है।

- गुजरात स्टेट इलैक्ट्रिसिटी कॉर्पोरेशन लिमिटेड (GSECL) की पुरानी इकाइयों की दक्षता बढ़ाने, प्लांट की मशीनरी में सुधार और प्रति यूनिट लागत को कम करने के लिए उकाई, वणाकबोरी, गांधीनगर, कच्छ लिग्नाइट थर्मल पावर स्टेशनों पर 1474 करोड़ रुपये की लागत से आधुनिकीकरण कार्य किया जा रहा है।
- प्रदेश में सब-स्टेशन के आसपास उपलब्ध सरकारी बंजर भूमि पर पात्रता अनुसार **सौर ऊर्जा आधारित विद्युत केन्द्र** स्थापित किये जाने की योजना क्रियान्वयन में है। जिसके माध्यम से बिजली प्रवहन एवं वितरण में होने वाली बर्बादी को कम किया जा सकेगा। इससे कुल 312 मेगावाट की सौर परियोजनाएं कार्यान्वित की जा चुकी हैं। इसके अतिरिक्त, 530 मेगावाट की सौर परियोजनाओं के कार्य प्रगति पर हैं।
- राज्य की पहली फ्लोटिंग सोलर परियोजना भावनगर में लिग्नाइट थर्मल पावर स्टेशन के जल संग्रह में कार्यान्वित की गई है।
- राज्य में वर्ष 2023-24 में 4,030 करोड़ रुपए की लागत से कुल 59 सब-स्टेशन कार्यान्वित किए जा चुके हैं और इस वर्ष दिसंबर के अंत तक 2,336 करोड़ रुपये की लागत से कुल 12 सब-स्टेशन शुरू किये गये हैं। जिससे राज्य के बिजली उपभोक्ताओं को गुणवत्तापूर्ण एवं अधिक सातत्यपूर्ण बिजली आपूर्ति मिल रही है।
- ऊर्जा विभाग किसानों को बहुत तेजी से बिजली कनेक्शन उपलब्ध कराया जा रहा है। वर्ष 2023-24 में 1,424 करोड़ रुपये की लागत से 83,941 **कृषि विद्युत कनेक्शन** प्रदान किए गए हैं, जबकि इस वर्ष दिसम्बर माह के अन्त तक 834 करोड़ की लागत से 48,287 कृषि विद्युत कनेक्शन प्रदान किए जा चुके हैं।
- कार्यक्षम वितरण क्षेत्र और टिकाऊ वित्तीय प्रणाली के माध्यम से राज्य के उपभोक्ताओं को लगातार और गुणवत्तापूर्ण बिजली की आपूर्ति सुनिश्चित करने के लिए, सरकार ने **संशोधित वितरण क्षेत्र योजना** के तहत वर्ष 2023-24 में 562 करोड़ रुपये और वर्ष 2024-25 में दिसंबर के अंत तक 562 करोड़ रुपये का कार्य पूर्ण किया जा चुका है। इस योजना के तहत मौजूदा ओवरहेड पावर फीडरों को भूमिगत केबल में परिवर्तित करना, मौजूदा ओवरहेड पावर फीडरों में एरियल बंच केबल, मीडियम वोल्टेज कवर्ड कंडक्टर बिछाना आदि कार्य किए जाते हैं।
- प्रधानमंत्री किसान ऊर्जा सुरक्षा एवं उत्थान महाभियान (**पीएम-कुसुम**) योजना घटक-बी के अंतर्गत दूरदराज के क्षेत्रों, वन और ऑफ-ग्रिड क्षेत्रों में डीजल से चलने वाले पंप सेटों को बदलने के लिए स्टैंड-अलोन सौर कृषि पंपों के लिए वर्ष 2023-24 में 144 करोड़ रुपये की लागत से 4,669 सौर पम्प तथा वर्ष 2024-25 में दिसंबर के अंत तक 19 करोड़, 14 लाख रुपये की लागत से 676 सौर पंप स्थापित किए गए हैं।
- राज्य की बिजली कंपनियां पिछले दो दशकों से लगन से काम कर रही हैं और लगातार A+ रेटिंग हासिल कर रही हैं।

- राज्य की कुल स्थापित विद्युत क्षमता 57,664 मेगावाट है, जो पूरे देश में सर्वाधिक है। गुजरात नवीकरणीय ऊर्जा (पवन, सौर, जल और जैव ऊर्जा) की 31,483 मेगावाट क्षमता के साथ में पूरे देश में अग्रणी है। जिसमें पवन ऊर्जा की 12,474 मेगावाट क्षमता के साथ पूरे देश में प्रथम स्थान पर है तथा सौर ऊर्जा में भी 16,796 मेगावाट क्षमता के साथ पूरे देश में अग्रणी स्थान पर है।
- राज्य में 37,000 मेगावाट क्षमता वाले विशाल पवन, सौर तथा पवन-सौर हाइब्रिड पार्क की स्थापना के लिए 74,700 हेक्टेयर सर्वेक्षण रहित भूमि आवंटित की गई है। दिसंबर 2024 तक 50 फीसदी बिजली क्षमता और दिसंबर 2026 तक 100 फीसदी बिजली क्षमता स्थापित करने का लक्ष्य है।
- गुजरात स्टेट पेट्रोलियम कॉर्पोरेशन लिमिटेड भारत की दूसरी सबसे बड़ी गैस ट्रेडिंग कंपनी है। वित्तीय वर्ष 2024-25 में दिसंबर 2024 तक में GSPC ने प्रतिदिन 13.27 मिलियन मानक क्यूबिक मीटर प्राकृतिक गैस की बिक्री की।
- गुजरात स्टेट पेट्रोनेट लिमिटेड, जो भारत की दूसरी सबसे बड़ी गैस परिवहन कंपनी है। जिसने गैस के परिवहन के लिए सितंबर 2024 तक कुल 2,749 किलोमीटर लंबा प्राकृतिक गैस ट्रांसमिशन पाइपलाइन नेटवर्क विकसित किया है। वित्तीय वर्ष 2023-24 में GSPL ने प्रतिदिन औसतन 30.49 मिलियन मानक क्यूबिक मीटर प्राकृतिक गैस का परिवहन किया।
- GSPL इंडिया गैसनेट लिमिटेड मेहसाणा-भटिंडा पाइपलाइन और भटिंडा-गुरदासपुर पाइपलाइन परियोजनाओं के माध्यम से 1600 किलोमीटर से अधिक क्रॉस-कंट्री प्राकृतिक गैस ट्रांसमिशन पाइपलाइनों का कार्यान्वयन कर रही है, जो गुजरात, राजस्थान, हरियाणा और पंजाब राज्यों से होकर गुजरती हैं और प्रतिदिन 4.7 मिलियन मानक क्यूबिक मीटर प्राकृतिक गैस का परिवहन होता है।
- गुजरात गैस लिमिटेड भारत की सबसे बड़ी गैस वितरण कंपनी है। गुजरात गैस लिमिटेड ने दिसंबर 2024 तक पूरे भारत में लगभग 41,900 किलोमीटर का शहरी गैस वितरण नेटवर्क और 825 सीएनजी स्टेशन स्थापित किए हैं। गुजरात गैस लिमिटेड पूरे भारत में लगभग 21 लाख, 34 हजार, 554 घरेलू ग्राहकों के साथ-साथ लगभग 4,433 औद्योगिक ईकाइयों और लगभग 14,820 वाणिज्यिक ईकाइयों को प्राकृतिक गैस की आपूर्ति करता है।
- साबरमती गैस लिमिटेड 161 सीएनजी स्टेशनों के साथ लगभग 3 लाख, 11 हजार, 212 घरेलू ग्राहकों को भी अपने नेटवर्क से जोड़ता है और 461 औद्योगिक और 1,303 वाणिज्यिक ईकाइयों को पाइप के माध्यम से प्राकृतिक गैस की आपूर्ति करता है।

उद्योग

- प्रधानमंत्री मेगा इंटीग्रेटेड टेक्स्टाइल रीजन एंड एपेरल (पीएम मित्र) टेक्स्टाइल पार्क के विकास के साथ-साथ महिला उद्यमियों, MSME और युवाओं को बढ़ावा देने, कपड़ा क्षेत्र में निवेश बढ़ाने और प्रत्येक उप-क्षेत्र में कपड़ा मूल्य श्रृंखला को और मजबूत करने के उद्देश्य से गुजरात टेक्स्टाइल पॉलिसी -2024 घोषित गई। विभिन्न वस्त्र नीतियों के अंतर्गत, कपड़ा इकाइयों को अनुमानित कुल 1500 करोड़ रुपए की सहायता प्रदान की गई है।
- राज्य में औद्योगीकरण को बढ़ावा देने के लिए, उद्योगों को प्रोत्साहन के लिए योजनाएं, जैसे प्लास्टिक इंडस्ट्रीज को सहायता योजना, मेगा इनोवेटिव प्रोजेक्ट को सहायता योजना, एयरो स्पेस और डिफेंस सेक्टर के लिए प्रोत्साहन योजना, बड़े उद्योगों को पूंजीगत सब्सिडी, आत्मनिर्भर गुजरात योजना-लार्ज और थ्रस्ट और आत्मनिर्भर गुजरात योजना-मेगा के अंतर्गत चालु वित्तीय वर्ष 2024-25 में राज्य की विभिन्न औद्योगिक इकाइयों को करीब 1050 करोड़ की सहायता उपलब्ध करवाई गई है।
- गुजरात सिंगल विंडो सिस्टम - निवेशक सुविधा पोर्टल देश के सबसे पुराने सिंगल विंडो पोर्टलों में से एक है। इस पोर्टल पर अब तक लगभग 7 लाख, 4 हजार पंजीकृत उपयोगकर्ताओं द्वारा 18 लाख से अधिक आवेदनों की प्रक्रिया की गई है।
- वाइब्रेंट गुजरात ग्लोबल समिट – 2024 के दौरान कुल 98,970 समझौता करारों को मंजूरी दी गई। इनमें से 54,977 परियोजनाएं चालू हो चुकी हैं और 14,402 परियोजनाएं अमलीकरण में हैं।
- भारत सरकार की ईज ऑफ डूइंग बिजनेस रैंकिंग में गुजरात ने वर्ष 2020 से लगातार राष्ट्रीय स्तर पर 'टॉप अचीवर' और राष्ट्रीय स्टार्टअप रैंकिंग में वर्ष 2018 से 'सर्वश्रेष्ठ प्रदर्शन करने वाला राज्य' के रूप में स्थान प्राप्त किया है।
- G-Hub : सूरत में 19 सितम्बर, 2024 को नीति आयोग द्वारा तैयार सूरत इकोनॉमिक रीजन का आर्थिक मास्टर प्लान लॉन्च किया गया, जिससे राज्य को आर्थिक परिवर्तन के एक नए युग में ले जाने की उम्मीद है।
- धोलेरा स्पेशल इन्वेस्टमेंट रीजन भारत का सबसे बड़ा नियोजित ग्रीनफील्ड औद्योगिक स्मार्ट शहर है, जो 920 वर्ग किलोमीटर में फैला हुआ है।
- एयरपोर्ट अथॉरिटी ऑफ इंडिया, गुजरात सरकार और नेशनल इंडस्ट्रियल कॉरीडोर डवलपमेंट एंड इम्पलिमेंटेशन ट्रस्ट की भागीदारी से नवागाम, धोलेरा में एक विश्वस्तरीय धोलेरा ग्रीनफील्ड अंतर्राष्ट्रीय हवाई अड्डा विकसित किया जा रहा है। जिसके लिए गुजरात सरकार द्वारा स्पेशल पर्पज व्हिकल धोलेरा इंटरनेशनल एयरपोर्ट कम्पनी लिमिटेड को 1501 हेक्टेयर जमीन हस्तांतरित कर दी गई है और 16.60 हेक्टेयर से ज्यादा निजी भूमि अधिग्रहण की प्रक्रिया पूरी हो चुकी है।
- गुजरात सरकार ने अब तक 224 से अधिक औद्योगिक एस्टेट स्थापित किए हैं और इन एस्टेटों में वर्ष - 2024 में 2000 से अधिक उद्योगपतियों को औद्योगिक भूखंड आवंटित किए गए हैं।

- MSME के लिए राज्य सरकार की प्रोत्साहन नीतियों के कारण इस वर्ष भारत सरकार के उद्यम पोर्टल पर 1 लाख, 12 हजार, 766 नई MSME इकाइयां पंजीकृत हुई हैं, जो गत वर्ष की तुलना में 22 फीसदी की वृद्धि दर्शाती है।
- टाटा एडवांस्ड सिस्टम्स लिमिटेड द्वारा वडोदरा में 36 एकड़ से अधिक क्षेत्र में फैली **एयरक्राफ्ट फाइनल असेंबली लाइन** सुविधा स्थापित करने का काम प्रगति पर है।
- गुजरात में स्थित **गिफ्ट सिटी** भारत के विज्ञान को आगे बढ़ा रही है। गिफ्ट सिटी भारत की वित्तीय सेवाओं और प्रौद्योगिकी के लिए वैश्विक केंद्र के रूप में खुद को स्थापित करने की महत्वाकांक्षा का प्रतिनिधित्व करता है। इसके अलावा, गिफ्ट सिटी इकोसिस्टम निवेश प्रबंधकों, फिनटेक स्टार्ट-अप्स और वैश्विक निगमों के लिए अद्वितीय अवसर भी प्रदान करता है।

पर्यटन

- वर्ल्ड वाइड मीडिया प्राइवेट लिमिटेड के साथ गुजरात में फिल्म क्षेत्र के विकास के लिए एक समझौता करार पर हस्ताक्षर करके, 69वें फिल्मफेयर पुरस्कार का आयोजन पहली बार गांधीनगर के गिफ्ट सिटी में किया गया।
- भारत सरकार के पर्यटन मंत्रालय द्वारा छोटा उदपुर जिले के क्वांट तहसील के **हाफेश्वर** गांव को **हेरिटेज श्रेणी** में 'सर्वश्रेष्ठ ग्रामीण पर्यटन प्रतियोगिता-2024' के रूप में मान्यता दी गई है और **खिजड़िया** को **रजत श्रेणी** में 'सर्वश्रेष्ठ पर्यटन गांव 2023' के रूप में मान्यता दी गई है।
- मुख्यमंत्री श्री भूपेंद्रभाई पटेल ने राज्य के पर्यटन उद्योग को बढ़ावा देने के लिए राज्य के महत्वपूर्ण 44 पर्यटन स्थलों को जोड़ने वाली, राज्य और पंचायत के स्वामित्व वाली कुल 58 मौजूदा सड़कों के उन्नयन, चौड़ीकरण और सुधार के लिए 2268 करोड़, 93 लाख रुपये स्वीकृत किये हैं।

स्वास्थ्य एवं परिवार कल्याण

- राज्य सरकार ने सार्वजनिक स्वास्थ्य सेवाओं को मजबूत करने के लिए बुनियादी ढांचे को बढ़ाया है और रोगियों के गुणवत्तापूर्ण उपचार के लिए सभी उच्चतम मानकों को पूरा करने के लिए प्रशिक्षित डॉक्टरों और पैरामेडिकल स्टाफ की उपलब्धता बढ़ाकर व्यवस्थाओं में सुधार किया है।
- वर्ष 2024 के दौरान राज्य सरकार ने लोगों को स्वास्थ्य सेवाएं उपलब्ध कराने के लिए अथक प्रयास किया है। जिसके तहत प्रदेश में अब तक लगभग 9 करोड़, 67 लाख ओपीडी, लगभग 77 लाख, 32 हजार आईपीडी, 8 लाख, 16 हजार छोटी सर्जरी, 22 लाख, 12 हजार बड़ी सर्जरी, 2 करोड़, 97 लाख लोगों की गैर संचारी रोगों की जांच, 8 लाख, 70 हजार गर्भवती महिलाओं और 8 लाख, 90 हजार छोटे बच्चों का टीकाकरण किया जा चुका है।

- किडनी और कैंसर जैसी गंभीर बीमारियों के मामले में, संबंधित रोगी को हर बार अहमदाबाद जैसे बड़े केंद्रों में नहीं आना पड़े, इसके लिए राज्य में 270 स्थानों पर डायलिसिस केंद्र और 35 स्थानों पर डे-केयर कीमोथेरेपी केंद्र स्थापित किए गए हैं और वर्ष 2024 में दिसंबर के अंत तक इन केंद्रों पर 45,867 लोगों के लिए 4 लाख, 21 हजार, 654 डायलिसिस सत्र आयोजित किए गए हैं और 73,914 लोगों ने इन केंद्रों पर डे-केयर कीमोथेरेपी उपचार प्राप्त किया है।
- टेलीमेडिसिन सेवाएं दूरदराज और भौगोलिक दृष्टि से दुर्गम क्षेत्रों के निवासियों के लिए वरदान हैं। वर्तमान में गुजरात राज्य में कुल 22 टेलीमेडिसिन केन्द्र कार्यरत हैं। टेलीमेडिसिन सेवा के अंतर्गत वर्ष 2024 में दिसम्बर तक 1 करोड़, 6 लाख से अधिक डॉक्टर-टू-डॉक्टर टेली-परामर्श किए जा चुके हैं तथा 10 लाख से अधिक लाभार्थियों ने ई-संजीवनी ऐप के माध्यम से परामर्श का लाभ उठाया है।
- राज्य सरकार द्वारा अहमदाबाद मेडिसिटी कैम्पस में 550 करोड़ रुपये की लागत से एक मल्टी-स्पेशलिटी अस्पताल शुरू किया गया है। इन सुविधाओं के विस्तार के रूप में गांधीनगर, अहमदाबाद-सोला, वडोदरा, सूरत, भावनगर और जामनगर में मल्टी-स्पेशलिटी और सुपर-स्पेशलिटी अस्पतालों की क्षमता बढ़ाई जा रही है।
- राज्य सरकार ने बुनियादी सुविधाओं के साथ-साथ मेडिकल कॉलेजों से लेकर प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रों तक डॉक्टरों की उपलब्धता सुनिश्चित की है, और इसे पूरा करने के लिए प्रतिबद्ध भी हैं। मुझे आपको यह बताते हुए प्रसन्नता हो रही है कि इस वर्ष राज्य सरकार द्वारा MBBS डॉक्टरों के सभी रिक्त पद भर दिए गए हैं। भविष्य में MBBS या विशेषज्ञ डॉक्टरों की पर्याप्त उपलब्धता सुनिश्चित करने के लिए राज्य में नए मेडिकल कॉलेजों और मौजूदा मेडिकल कॉलेजों में स्नातक (यूजी) और स्नातकोत्तर (पीजी) सीटों की संख्या में वृद्धि की गई है। तदनुसार, वर्तमान में राज्य में स्नातक स्तर पर कुल 7,150 सीटें तथा स्नातकोत्तर स्तर पर कुल 3,002 सीटें उपलब्ध हैं।
- **आयुष्मान भारत प्रधानमंत्री जन आरोग्य योजना** के अंतर्गत दिसंबर 2024 के अंत तक कुल 2 करोड़, 68 लाख लाभार्थियों को आयुष्मान कार्ड प्रदान किए गए हैं और 10 लाख, 46 हजार दावों के लिए 2895 करोड़, 43 लाख रुपये की सेवाएं प्रदान की गई हैं।
- क्लीनिकल एस्टेब्लिशमेंट एक्ट और इसके नियम इस उद्देश्य से बनाए गए हैं कि मरीजों को राज्य में सरकारी और निजी अस्पतालों के माध्यम से निश्चित मानकों के अनुसार व्यवस्थित उपचार मिले। जिससे राज्य में संचालित सभी डिस्पेंसरियों और अस्पतालों का पंजीकरण सुनिश्चित हो सकेगा।

- गुजरात मेडिकल सर्विसेज कॉर्पोरेशन लिमिटेड ने वर्ष 2024-25 के लिए आवश्यक औषधि सूची में 660 नई वस्तुओं को शामिल करने का निर्णय लिया है, जिससे वर्ष 2024-25 के लिए आवश्यक औषधि सूची में वस्तुओं की कुल संख्या 1377 हो जाएगी। राज्य सरकार के स्वास्थ्य एवं परिवार कल्याण विभाग द्वारा उठाए गए ऐसे व्यापक जनोन्मुखी कदमों के परिणामस्वरूप, नीति आयोग द्वारा प्रकाशित सतत विकास लक्ष्य सूचकांक - लक्ष्य संख्या 3, जो कि 'उत्तम स्वास्थ्य एवं खुशहाली' है, जिसमें बड़े राज्यों की श्रेणी में गुजरात को लगातार दो वर्षों तक प्रथम स्थान प्राप्त हुआ है।

शिक्षा

शिक्षा वह कुंजी है जो उज्ज्वल भविष्य के द्वार खोलती है। किसी भी समाज, व्यक्ति या देश के विकास के लिए शिक्षा आवश्यक है। मेरी सरकार राज्य में शिक्षा की मात्रा और गुणवत्ता बढ़ाने के लिए प्रतिबद्ध है। मेरी सरकार गुजरात के सभी बच्चों के सर्वांगीण विकास के लिए सर्वोत्तम शिक्षा प्रदान करने का बहुत अच्छा काम कर रही है।

प्राथमिक शिक्षा

- हमारे लोकप्रिय और दूरदर्शी प्रधानमंत्री श्री नरेन्द्रभाई मोदी जी के नेतृत्व में 21वीं शताब्दी में भारतीय शिक्षा के लिए **राष्ट्रीय शिक्षा नीति-2020** की घोषणा की गई है, जिसके कार्यान्वयन में गुजरात अग्रणी राज्य है।
- नीति में रट्टा आधारित मूल्यांकन के बजाय क्षमता आधारित मूल्यांकन पर जोर दिया गया है। मुझे आपको यह बताते हुए खुशी हो रही है कि राज्य के सभी सरकारी प्राथमिक विद्यालयों में सेमेस्टर के अंत में योग्यता-आधारित परीक्षाएं और आवधिक परीक्षण लागू किए जा रहे हैं और अगले शैक्षणिक वर्ष 2025-26 से कक्षा 1 और 2 में समग्र प्रगति कार्ड लागू किए जा रहे हैं।
- राष्ट्रीय शिक्षा नीति में शिक्षा क्षेत्र में प्रौद्योगिकी के उपयोग को अधिकतम करने के लिए राज्य के विद्यालयों में स्मार्टबोर्ड, जी-स्कूल एप्लीकेशन, दीक्षा प्लेटफार्म का उपयोग किया जा रहा है। राज्य में कक्षा 1 से 12 तक की सभी पाठ्य पुस्तकों के लिए क्यूआर कोड का उपयोग किया जा रहा है।
- विज्ञान स्ट्रीम की पढ़ाई के महत्व को ध्यान में रखते हुए, **नमो सरस्वती विज्ञान साधना** की नई योजना वर्ष 2024-25 से लागू की गई है, जिसका उद्देश्य यह सुनिश्चित करना है कि अधिकतम प्रतिभाशाली विद्यार्थी विज्ञान स्ट्रीम में प्रवेश लें और 12वीं कक्षा तक अपनी पढ़ाई पूरी करें। इस योजना के अंतर्गत प्रति छात्र 25,000 रुपये की सहायता दी जाती है। इस योजना के तहत दिसंबर माह के अंत तक 1 लाख, 50 हजार विद्यार्थियों को लगभग 41 करोड़ रुपये की सहायता राशि का भुगतान किया जा चुका है।

- राज्य के माध्यमिक एवं उच्चतर माध्यमिक विद्यालयों में बालिकाओं को शिक्षा के साथ-साथ पर्याप्त पोषण एवं सशक्तीकरण प्रदान करने तथा कक्षा 9 में प्रवेश करने वाली प्रत्येक बालिका कक्षा 12 तक अपनी पढ़ाई पूरी कर सके, यह सुनिश्चित करने के उद्देश्य से वर्ष 2024-25 से **नमो लक्ष्मी छात्रवृत्ति** नामक नई योजना लागू की गई है। इस योजना के अंतर्गत प्रति छात्र कुल 50,000 रुपये की सहायता दी जाती है। इस योजना के तहत दिसंबर – 2024 तक कुल 10 लाख विद्यार्थियों को लगभग 141 करोड़ रुपये की सहायता राशि का भुगतान किया जा चुका है।
- वर्ष 2024-25 में 160 नये राजकीय माध्यमिक विद्यालय एवं 2 राजकीय उच्चतर माध्यमिक विद्यालय मिलाकर कुल 162 विद्यालय स्वीकृत किये गये हैं।
- **मुख्यमंत्री ज्ञान सेतु मेरिट स्कॉलरशिप योजना** के तहत कक्षा 6 में मेधावी विद्यार्थियों को मेरिट के आधार पर छात्रवृत्ति प्रदान करने के लिए वर्ष 2023-24 में प्रथम एवं द्वितीय किस्त में 30,000 विद्यार्थियों को 31 करोड़, 59 लाख रुपये की छात्रवृत्ति राशि का भुगतान किया गया है।
- वर्तमान शैक्षणिक वर्ष में, 8 **रक्षाशक्ति विद्यालयों** में कुल 696 विद्यार्थी अध्ययन कर रहे हैं, जिनमें से कुल 400 विद्यार्थी कक्षा 6 में और कुल 296 विद्यार्थी कक्षा 7 में हैं।
- **कस्तूरबा गांधी बालिका विद्यालय योजना** के अंतर्गत 170 केन्द्र सरकार और 87 गुजरात सरकार के, कुल 257 आवासीय विद्यालय कार्यरत हैं। वर्तमान में इसमें लगभग 29,000 छात्राएं पढ़ रही हैं।

मिशन स्कूल ऑफ एक्सीलेंस

- सरकारी एवं सहायता प्राप्त स्कूलों को सुदृढ़ करने के लिए मिशन स्कूल ऑफ एक्सीलेंस योजना 12,000 करोड़ रुपये के निवेश के साथ शुरू की गई है। गुजरात के स्कूलों में पढ़ने वाले 85 फीसदी से अधिक विद्यार्थी इससे सीधे लाभान्वित हो रहे हैं। इस योजना के अंतर्गत राज्य के 20,566 विद्यालयों में 21,395 कम्प्यूटर लैब विकसित की गई हैं तथा 24,451 विद्यालयों में एक लाख से अधिक इंटरएक्टिव ज्ञानकुंज स्मार्ट क्लास विकसित की गई हैं।

स्टूडेंट स्टार्टअप एंड इनोवेशन पॉलिसी :

- शिक्षा विभाग ने राज्य स्तरीय स्कूल पीएमयू के माध्यम से नवाचार, आईपी और उद्यमिता जैसे क्षेत्रों में स्कूल शिक्षकों की क्षमता निर्माण के माध्यम से मानसिकता परिवर्तन, जागरूकता और प्रशिक्षण प्रदान करने की व्यवस्था की है।

पीएमश्री योजना - प्रधानमंत्री स्कूल फॉर राइजिंग इंडिया

- राष्ट्रीय शिक्षा नीति-2020 के कार्यान्वयन के भागरूप, केंद्र सरकार ने 7 सितंबर, 2022 को पीएम श्री - प्रधानमंत्री स्कूल फॉर राइजिंग इंडिया योजना शुरू की है। गुजरात राज्य में पीएम श्री योजना के अंतर्गत 376 प्राथमिक और 72 माध्यमिक विद्यालय मिलाकर कुल 448 विद्यालय विकसित किए जा रहे हैं।

उच्च एवं तकनीकी शिक्षा

- **मुख्यमंत्री युवा स्वावलंबन योजना** के अंतर्गत वर्ष 2024-25 के दौरान अब तक 5 लाख, 07 हजार, 318 विद्यार्थियों को कुल 2297 करोड़, 14 लाख रुपये की सहायता राशि वितरित की जा चुकी है।
- **मुख्यमंत्री कन्या केळवणी निधि योजना** के तहत अब तक 21,369 छात्राओं को कुल 619 करोड़, 58 लाख रुपये की सहायता राशि वितरित की जा चुकी है।
- **शोध योजना-उच्च गुणवत्ता वाले अनुसंधान के विकास की योजना** के अंतर्गत पीएच.डी. पाठ्यक्रम में अनुसंधान करने वाले विद्यार्थियों को उच्च गुणवत्ता वाले अनुसंधान के लिए वित्तीय सहायता प्रदान की जाती है। इस योजना के तहत अब तक कुल 3,546 विद्यार्थियों को 97 करोड़, 85 लाख रुपये का भुगतान किया जा चुका है। अगले वर्ष 2025-26 में 2,000 विद्यार्थियों को 20 करोड़ रुपये की सहायता उपलब्ध कराने का लक्ष्य है।
- **फिनिशिंग स्कूल परियोजना** के तहत, गुजरात राज्य के विद्यार्थियों को विशेषज्ञ प्रशिक्षकों द्वारा जीवन कौशल, रोजगार कौशल, कार्यात्मक और बोली जाने वाली अंग्रेजी में प्रति विद्यार्थी कुल 80 घंटे का कौशल निर्माण प्रशिक्षण प्रदान किया जाता है। जिससे उनको रोजगार पाने की क्षमता बढ़ने में मदद मिलती है। चालू वर्ष में दिसंबर 2024 तक कुल 10,056 विद्यार्थियों को प्रशिक्षित किया गया है।
- **उच्च शिक्षा के लिए उत्कृष्टता, दक्षता और अनुसंधान के लिए प्रशिक्षण – तीर्थ योजना** के अंतर्गत, चालू वर्ष में दिसंबर-2024 तक 32 संकाय विकास कार्यक्रमों, अनुसंधान पद्धति कार्यशालाओं, वेबिनार और संगोष्ठी के माध्यम से कुल 15,499 प्रतिभागियों को प्रशिक्षित किया गया है।
- गुजरात राज्य संस्थागत रेटिंग फ्रेमवर्क में भाग लेने वाले 40 विश्वविद्यालयों और 564 कॉलेजों में से 16 विश्वविद्यालयों और 34 कॉलेजों को 5-स्टार रेटिंग मिली है, जो पिछले वर्ष की तुलना में अधिक है।
- **गुजरात स्टूडेंट स्टार्टअप और इनोवेशन हब (आई-हब)** ने वर्ष 2024-25 में इनक्यूबेशन के लिए लगभग 126 स्टार्टअप को मंजूर किया है और 112 स्टार्टअप के कुल 394 सदस्यों ने सह-कार्यशील स्थान का उपयोग किया है और कुल 536 स्टार्टअप इनक्यूबेटेड किए गए हैं।

वंचितों का विकास

जैसे-जैसे किसी राज्य के नागरिकों का जीवन स्तर सुधरता है, विकास का दायरा पूरे समाज में फैलता है। गुजरात सरकार ने सामाजिक न्याय की अवधारणा में समाज के सभी वर्गों के समान विकास की अवधारणा को पूरी तरह से साकार करते हुए वंचितों के विकास के लिए एक सर्वव्यापी, व्यापक योजना बनाकर विभिन्न कल्याणकारी योजनाओं का सकारात्मक कार्यान्वयन शुरू किया है।

विकसित हो रही जाति का कल्याण

- सामाजिक और शैक्षणिक रूप से पिछड़े वर्गों के 833 विद्यार्थियों को दिसंबर 2024 तक 89 करोड़, 87 लाख रुपये का ऋण प्रदान करके कंप्यूटर, आईटी, एमबीए जैसे उच्च पाठ्यक्रमों के लिए विदेश भेजा गया है।
- **पंडित दीनदयाल उपाध्याय आवास योजना** के तहत दिसंबर 2024 के अंत तक मकान निर्माण के लिए 11,757 लाभार्थियों को 117 करोड़, 65 लाख रुपये की सहायता का भुगतान किया गया है, ताकि यह सुनिश्चित किया जा सके कि सबसे पिछड़े वर्गों, घुमंतु विमुक्त जातियों, सामाजिक और शैक्षणिक रूप से पिछड़े वर्गों और आर्थिक रूप से पिछड़े वर्गों के लोगों को अपना घर मिले।
- **'कुंवरबाई नुं मामेरुं' योजना** के तहत सामाजिक उत्थान के लिए 12,000 रुपये की सहायता प्रदान की जाती है। जिसमें दिसंबर 2024 तक 58 करोड़, 87 लाख रुपये व्यय कर 49,130 दम्पतियों को लाभान्वित किया जा चुका है।
- **'सात फेरा सामूहिक विवाह योजना'** के तहत दिसंबर 2024 के अंत तक कुल 3108 जोड़ों को 4 करोड़, 29 लाख रुपये की सहायता राशि का भुगतान किया गया है।
- गुजरात अनारक्षित शैक्षिक और आर्थिक विकास निगम की विदेशी अध्ययन ऋण योजना के तहत अनारक्षित श्रेणियों के 3094 लाभार्थियों को दिसंबर 2024 के अंत तक कुल 451 करोड़, 56 लाख रुपये वितरित किए गए हैं।

अनुसूचित जाति कल्याण

- अनुसूचित जाति के लोगों को अपना घर मिले, यह सुनिश्चित करने के लिए **डॉ. अंबेडकर आवास योजना** के तहत लाभार्थी को एक लाख बीस हजार रुपये की सहायता प्रदान की जाती है। इस योजना के अंतर्गत दिसंबर 2024 के अंत तक 53 करोड़ 79 लाख रुपये व्यय कर 12,690 लाभार्थियों को मकान निर्माण के लिए सहायता प्रदान की गई है।
- **डॉ. अम्बेडकर विदेश अध्ययन ऋण योजना** के अंतर्गत विदेश में उच्च अध्ययन के लिए 4% की ब्याज दर पर 15 लाख रुपये का ऋण प्रदान किया जाता है। इस योजना के तहत दिसंबर 2024 के अंत तक 73 करोड़ 36 लाख रुपये खर्च करके 489 छात्रों को विदेश में अध्ययन करने के लिए ऋण प्रदान किया गया है।

- सामाजिक समरसता के उद्देश्य से डॉ. सविता अम्बेडकर अंतर्जातीय विवाह सहायता योजना क्रियान्वित की जा रही है, जिसमें 2 लाख 50 हजार रुपये की सहायता प्रदान की जाती है। इस योजना के तहत दिसंबर 2024 तक 21 करोड़ 47 लाख रुपये खर्च कर 676 जोड़ों को लाभान्वित किया जा चुका है।
- कुंवरबाई नुं मामेरु योजना के तहत सामाजिक उत्थान के लिए 12,000 रुपये की सहायता प्रदान की जाती है। इस योजना के तहत दिसंबर 2024 तक 9 करोड़ 64 लाख रुपये खर्च करके 8,060 जोड़ों को लाभान्वित किया गया है।

सामाजिक सुरक्षा

- संत सूरदास योजना के तहत गंभीर दिव्यांगता वाले व्यक्ति को 1,000 रुपये की मासिक वित्तीय सहायता प्रदान करने की योजना के तहत दिसंबर 2024 के अंत तक कुल 43,776 लाभार्थियों को 35 करोड़, 57 लाख रुपये का भुगतान किया गया है।
- बौद्धिक रूप से दिव्यांग - मनो दिव्यांग व्यक्ति को 1000 रुपये मासिक भत्ता वित्तीय सहायता प्रदान करने की योजना के तहत कुल 68,221 लाभार्थियों को 62 करोड़, 45 लाख रुपये की सहायता राशि का भुगतान किया जा चुका है।
- निराश्रित वृद्धजनों एवं निराश्रित दिव्यांगजनों के भरण-पोषण हेतु राज्य सरकार की आर्थिक सहायता योजना के अन्तर्गत 60 से 79 वर्ष आयुवर्ग के लाभार्थियों को 1,000 रुपये तथा 80 या उससे अधिक आयु वर्ग के लाभार्थियों को 1250 रुपये मासिक सहायता उपलब्ध कराये जाने की योजना के अन्तर्गत दिसम्बर 2024 के अन्त तक कुल 5 लाख, 30 हजार, 227 लाभार्थियों को कुल 489 करोड़, 76 लाख रुपये का भुगतान किया जा चुका है।
- पालक अभिभावक योजना के तहत 3,000 रुपये की मासिक वित्तीय सहायता प्रदान करने की योजना के तहत दिसंबर 2024 के अंत तक कुल 20,929 लाभार्थियों को कुल 56 करोड़, 22 लाख रुपये का भुगतान किया गया है।
- पालक माता-पिता या मुख्यमंत्री बाल सेवा योजना के लाभार्थी की पुत्री को विवाह के समय 2 लाख रुपये की वित्तीय सहायता प्रदान करने की योजना के तहत दिसंबर 2024 के अंत तक कुल 205 लाभार्थी बेटियों को कुल 4 करोड़, 10 लाख रुपये का भुगतान किया गया है।

जनजातीय विकास

जनजातीय समुदाय हजारों वर्षों से एक ही स्थान पर रहते हुए अपनी सांस्कृतिक विरासत को संरक्षित कर रहे हैं। भारतीय संस्कृति और धार्मिक ग्रंथों में भी आदिवासी समुदायों का उल्लेख मिलता है। आज भी आदिवासी जनजातियाँ जल, जमीन और जंगल से जुड़ी हुई हैं। गुजरात सरकार ने प्रकृति के सान्निध्य में अपनी अनूठी धार्मिक परंपराओं को संजोए रखने वाले आदिवासियों के उत्थान के लिए कई योजनाएं लागू की हैं, जिनके सुंदर परिणाम भी मिले हैं। आज, जनजातीय समुदायों के कई युवा उच्च शिक्षा प्राप्त करके देश की अर्थव्यवस्था में अमूल्य योगदान दे रहे हैं। इसी प्रकार, कृषि, रोजगार, शिक्षा, स्वास्थ्य, आवास आदि क्षेत्रों में उन्हें मिलने वाले लाभ, आदिवासियों के उत्थान के लिए गुजरात सरकार के प्रयासों के प्रमाण हैं।

आदिवासी उत्थान के दृष्टिकोण से गुजरात सरकार ने पुरानी योजनाओं को नए लक्ष्यों के साथ नए सिरे से लागू करने और बड़ी आदिवासी आबादी का विकास करने का निर्णय लिया है।

- **वनबंधु कल्याण योजना** के अंतर्गत वर्ष 2023-24 के लिए 18,754 करोड़ रुपये के प्रावधान को वर्तमान वर्ष-2024-25 में बढ़ाया गया है तथा कुल 22,025 करोड़, 81 लाख रुपये के प्रावधान के साथ वनबंधु कल्याण योजना-2 प्रारंभ की गई है।
- अनुसूचित जनजाति क्षेत्रों के लिए **‘गुजरात पैटर्न’** के अंतर्गत चालू वर्ष 2024-25 के लिए 548 करोड़, 10 लाख रुपए का प्रावधान किया गया है।

अनुसूचित जनजाति कल्याण योजनाएँ :

- अनुसूचित जनजाति के विद्यार्थियों के लिए प्री-एसएससी छात्रवृत्ति योजना के अंतर्गत वर्तमान में क्रियान्वित योजनाओं की वार्षिक दर के अनुसार दिसंबर 2024 के अंत तक 74 करोड़, 81 लाख रुपये की लागत से 6 लाख, 50 हजार विद्यार्थियों को लाभान्वित किया गया है।
- **‘गणवेश सहायता योजना’** के अंतर्गत, कक्षा 1 से 8 तक अध्ययनरत 5 लाख, 76 हजार आदिवासी विद्यार्थियों को दिसंबर 2024 तक 51 करोड़, 75 लाख रुपये की लागत से गणवेश सहायता का लाभ प्रदान किया गया है।
- राज्य के दूरस्थ, पर्वतीय एवं सीमावर्ती क्षेत्रों में रहने वाली अनुसूचित जनजातियों को आवास, सड़क, पानी, बिजली, शिक्षा जैसी मूलभूत सुविधाएं उपलब्ध कराने के लिए **‘मुख्यमंत्री सीमावर्ती ग्राम सर्वांगीण उत्कर्ष योजना’** के अंतर्गत इस वर्ष 100 करोड़ रुपये का प्रावधान किया गया है। जिसके तहत दिसंबर 2024 के अंत तक 1553-आवास, 72 -शिक्षा, 28-सड़क, 55-आंगनबाड़ी, 32 -आजीविका और 5 स्वास्थ्य कार्यों को मंजूरी दी गई है।
- अनुसूचित जनजाति के छात्रों के लिए **‘पोस्ट-एस.एस.सी.छात्रवृत्ति योजना’** के अंतर्गत दिसंबर 2024 तक 333 करोड़, 39 लाख रुपये की लागत से 88,517 विद्यार्थी लाभान्वित हुए हैं।
- राज्य की अनुसूचित जनजाति के अन्य शहरों व गाँवों में आदिवासी छात्रावासों में उच्च शिक्षा प्राप्त कर रहे विद्यार्थियों के लिए **‘फूड बिल सहायता योजना’** के तहत दिसंबर 2024 के अंत तक 24 करोड़, 40 लाख रुपये की लागत से कुल 16,351 विद्यार्थियों को लाभान्वित किया गया है।
- अनुसूचित जनजाति के अति पिछड़े आदिवासी एवं जनजातीय समुदाय के लोगों को आवास, सड़क, पानी, बिजली, शिक्षा जैसी छह मूलभूत सुविधाएं उपलब्ध कराने के लिए **‘मुख्यमंत्री आदिम समूह सर्वांगीण उत्कर्ष योजना’** एवं **‘मुख्यमंत्री हळपति सर्वांगीण उत्कर्ष योजना’** के तहत दिसंबर 2024 के अंत तक 1737 आवास, 55 शिक्षा, 45 सड़क, 127 आंगनबाड़ी एवं 20 आजीविका कार्यों को मंजूरी दी गई है।

- अनुसूचित जनजातीय परिवारों के लिए 'व्यक्तिगत आवास योजना' (हळपति आवास सहित) के अंतर्गत दिसंबर 2024 के अंत तक कुल 42 करोड़, 80 लाख रुपये की लागत से कुल 6,135 लाभार्थियों को लाभ प्रदान किया गया है।

वन अधिकार अधिनियम-2006

- अनुसूचित जनजातियों और अन्य परंपरागत वनवासियों को वन अधिकार अधिनियम-2006 के तहत अपने कब्जे वाली भूमि पर निवास करने और खेती करने का अधिकार दिया गया है। प्राप्त कुल 1 लाख, 82 हजार, 869 दावों में से 98,289 दावे स्वीकृत किए जा चुके हैं।
- व्यक्तिगत दावों के विरुद्ध मान्यता प्राप्त कुल भूमि 1 लाख, 67 हजार, 439 एकड़ है। बुनियादी ढांचे के लिए प्राप्त कुल 2,246 प्रस्तावों में से 2,174 को मंजूरी दे दी गई है।

गुजरात राज्य आदिवासी शिक्षा सोसायटी

- भारत सरकार और राज्य सरकार के संयुक्त प्रयासों से, आदिवासी विकास विभाग द्वारा संचालित गुजरात राज्य आदिवासी शिक्षा सोसाइटी के माध्यम से राज्यभर में कुल 105 स्कूल चल रहे हैं, ताकि दूरदराज के क्षेत्रों में रहने वाले आदिवासी परिवारों के बच्चों को शहर जैसी सुविधाओं के साथ उच्च शिक्षा मिल सके और वह उच्च करियर हासिल कर सकें। इनमें 48 एकलव्य मॉडल आवासीय विद्यालय, 43 बालिका साक्षरता आवासीय विद्यालय, 12 मॉडल स्कूल और 02 सैनिक स्कूल शामिल हैं। ये स्कूल कक्षा 6 से 12 तक निःशुल्क शिक्षा, आवास, भोजन, पुस्तकें, गणवेश, यात्रा तथा सभी प्रकार की भौतिक सुविधाएं निःशुल्क प्रदान करते हैं।

महिला एवं बाल कल्याण

- **टेक होम राशन** के अंतर्गत 6 माह से 3 वर्ष की आयु के सभी बच्चों, 3 से 6 वर्ष की आयु के अत्यंत कम वजन वाले बच्चों, गर्भवती महिलाओं, स्तनपान कराने वाली माताओं और किशोरी लाभार्थियों को बालशक्ति, मातृशक्ति एवं पूर्णाशक्ति पूरक पोषण प्रदान किया जाता है। अनुमान है कि इससे 26 लाख, 96 हजार लाभार्थी लाभान्वित हुए हैं।
- **दूध संजीवनी योजना** के अंतर्गत राज्य के 20 जिलों में 106 जनजातीय घटकों और 36 विकासशील घटकों सहित कुल 141 घटकों में इसका क्रियान्वयन किया गया है। अनुमान है कि इससे 97 हजार लाभार्थी लाभान्वित हुए हैं।
- **पोषण सुधा योजना** के अंतर्गत राज्य के 14 जनजातीय जिलों के 106 समुदायों में गर्भवती एवं स्तनपान कराने वाली माताओं की पोषण स्थिति में सुधार के लिए आंगनवाड़ी केंद्रों पर एकमुश्त पौष्टिक भोजन उपलब्ध कराया जाता है। वर्ष 2024-25 के दौरान अनुमानित 71 हजार लाभार्थियों (24 दिसंबर तक) ने लाभ उठाया है।

- **मुख्यमंत्री मातृशक्ति योजना** के तहत पहली बार गर्भवती माताओं और 2 वर्ष तक की आयु के बच्चों की माताओं को कच्चे राशन किट के रूप में 1,000 दिनों के लिए हर महीने 2 किलो चना, 1 किलो अरहर दाल और 1 लीटर मूंगफली का तेल उपलब्ध कराया जाता है। अनुमान है कि 24 दिसंबर तक 4 लाख, 89 हजार लाभार्थियों ने इसका लाभ लिया है।
- **पोषण उड़ान** : पतंग महोत्सव के माध्यम से पोषण के प्रति जागरूकता पैदा करने के लिए, 'पोषण के सहारे हम पहुंचेंगे आसमान' थीम के अंतर्गत एकता नगर व्यू प्वाइंट-1 में राज्य स्तरीय 'पोषण उड़ान 2025' कार्यक्रम का शुभारंभ किया गया। इस पहल के तहत कुल 1,247 लाख रुपये की लागत से निर्मित 58 आंगनवाड़ी केंद्रों का ई-भूमिपूजन भी किया गया।
- **गंगा स्वरूपा आर्थिक सहायता योजना** के तहत, राज्य में अनुमानित 16 लाख, 41 हजार लाभार्थियों को 215 करोड़, 71 लाख रुपये की सहायता (दिसंबर 2024 के अंत तक) डीबीटी के माध्यम से दी गई है।
- **सखी वन स्टॉप सेंटर** के तहत अब तक 38,893 महिलाओं को सेवा प्रदान की गई है। हर जिले में सखी वन स्टॉप सेंटर 24x7 संचालित हैं। वर्तमान में राज्य के 33 जिलों में कुल 35 केंद्र कार्यान्वित हैं।
- **181 अभयम महिला हेल्पलाइन** के अंतर्गत राज्य की महिलाओं को मुसीबत के समय त्वरित सहायता उपलब्ध कराने के लिए उन्नत तकनीक का उपयोग करते हुए सम्पूर्ण भारत में प्रथम एकीकृत 181 अभयम मोबाइल एप्लीकेशन का निर्माण किया गया है। वर्तमान में राज्यभर में कुल 59 रेस्क्यू वेन काम कर रहे हैं।
- **महिला स्वावलंबन योजना** में एक नई विशेषता के रूप में सामान्य वर्ग के लिए परियोजना लागत के 15 प्रतिशत के स्थान पर सब्सिडी को बढ़ाकर 30 प्रतिशत या अधिकतम 60,000 रुपये कर दिया गया है। अनुसूचित जाति और अनुसूचित जनजाति के लिए इसे बढ़ाकर परियोजना लागत का 35 प्रतिशत या अधिकतम 70,000 रुपये कर दिया गया है। विधवा महिलाओं और विकलांग महिलाओं के लिए सब्सिडी को बढ़ाकर परियोजना लागत का 40 प्रतिशत या अधिकतम 80,000 रुपये कर दिया गया है। वर्ष 2024-25 में दिसंबर माह के अंत तक 168 महिला लाभार्थियों को 71 लाख रुपये की सब्सिडी का भुगतान किया जा चुका है।

शहरी विकास और शहरी गृह निर्माण

राज्य सरकार ने राज्य के कस्बों और शहरों में रहने वाले लोगों के जीवन स्तर और कल्याण में सुधार लाने के लिए जीवन की सुगमता बढ़ाने का दृष्टिकोण अपनाया है। इसी उद्देश्य से स्वर्णिम जयंती मुख्यमंत्री शहरी विकास योजना के तहत प्रदेश के छोटे कस्बों, शहरों एवं महानगरों में विश्वस्तरीय सुविधाएं उपलब्ध कराने के लिए लगातार विकास कार्य कराए जा रहे हैं। जिससे राज्य के लोगों का जीवन स्तर ऊंचा उठेगा और उन्हें विश्वस्तरीय सेवाएं व सुविधाएं मिलेंगी।

राज्य सरकार द्वारा 01 जनवरी 2025 को कुल 9 (नौ) नई नगर पालिकाओं: सुरेन्द्रनगर, मोरबी, गांधीधाम, पोरबंदर, खेड़ा, आणंद, मेहसाणा, नवसारी और वापी का गठन किया गया है। जिसे एक ऐतिहासिक कदम माना जा सकता है। इसके साथ ही, वर्तमान में राज्य में कुल 17 (सत्रह) नगर निगम और कुल 149 (एकसौ उनचास) नगर पालिकाएं हैं।

स्वर्ण जयंती मुख्यमंत्री शहरी विकास योजना:

- इस योजना के अंतर्गत मुख्य रूप से भौतिक अधोसंरचना सुविधाएं, सामाजिक अधोसंरचना सुविधाएं, शहरी गतिशीलता (शहरी परिवहन), शहर की विशिष्ट पहचान बनाने वाले कार्य, निजी सोसायटी जनभागीदारी योजना आदि कार्य किए जाते हैं। वर्ष 2024-25 में इस योजना के लिए 8883.65 (आठ हजार आठ सौ तिरासी दशमलव पैसठ) करोड़ रुपये का अनुदान उपलब्ध कराया गया है तथा कुल 7687 (सात हजार छ सौ सतासी) करोड़ रुपये की लागत की 3593 (तीन हजार पाँच सौ तिरानवे) परियोजनाएं शुरू की गई हैं।

स्मार्ट सिटी मिशन:

- स्मार्ट सिटी मिशन के अंतर्गत भारत सरकार द्वारा चयनित कुल 6 (छ) स्मार्ट शहरों अर्थात् अहमदाबाद, सूरत, वडोदरा, राजकोट, गांधीनगर और दाहोद में कुल 11,451 (ग्यारह हजार चार सौ इक्यावन) करोड़ रुपये की लागत की 354 (तीन सौ चौपन) परियोजनाएं शुरू की गई हैं, जिनमें से 10,824 (दस हजार आठसौ चौबीस) करोड़ रुपये की लागत की 339 (तीन सौ उनचालीस) परियोजनाएं पूरी हो चुकी हैं तथा 627 (छह सौ सत्ताईस) करोड़ रुपये की लागत की 15 (पंद्रह) परियोजनाएं प्रगति पर हैं।

गुजरात मेट्रो रेल कॉर्पोरेशन (जीएमआरसी) लिमिटेड:

- अहमदाबाद मेट्रो रेल परियोजना चरण-1 की कुल लंबाई 40.03 (चालीस दशमलव तीन) किमी है। जिस पर कुल 32 (बत्तीस) स्टेशनों का निर्माण किया गया है। इस चरण-1 के कार्य हेतु लगभग 10,773 (दस हजार सात सौ तिहत्तर) करोड़ रुपए खर्च किए जा चुके हैं। प्रायोरिटी रीच-1 के वस्त्राल गाम मेट्रो स्टेशन से अपैरल पार्क तक 6.5 (छह दशमलव पाँच) किलोमीटर मेट्रो रेल सेवा मार्च 2019 में शुरू की गई थी और पूर्व-पश्चिम और उत्तर-दक्षिण के शेष गलियारे पूरे हो गए और 2 अक्टूबर, 2022 को जनता के लिए खोल दिए गए थे।
- अहमदाबाद मेट्रो रेल परियोजना चरण-2 की कुल लंबाई 28.26 (अठ्ठाईस दशमलव छब्बीस) किलोमीटर है, जिसके अंतर्गत 22 (बाईस) एलिवेटेड स्टेशनों का निर्माण किया जाएगा। चरण-2 की अनुमानित लागत 5384.17 (पाँच हजार तीनसौ चौरासी दशमलव सत्रह) करोड़ रुपये है। यह परियोजना अहमदाबाद के मोटेरा स्टेडियम से शुरू होकर गांधीनगर के महात्मा मंदिर पर समाप्त होगी। एक अन्य कॉरिडोर जीएनएलयू और गिफ्टसिटी को भी जोड़ेगा। अहमदाबाद मेट्रो रेल परियोजना चरण-2 के 28.25 (अठ्ठाईस दशमलव पच्चीस) किलोमीटर में से 20.80 (बीस दशमलव आठ शून्य) किलोमीटर (8 एलिवेटेड स्टेशनों सहित) को 16 सितंबर, 2024 से सार्वजनिक मेट्रो रेल सेवा के लिए खोल दिया गया है। इस सेवा का उद्घाटन माननीय प्रधानमंत्री द्वारा किया गया है।

- सूरत मेट्रो रेल परियोजना चरण-1 की लंबाई 40.35 (चालीस दशमलव पैतीस) किलोमीटर है। दो कॉरिडोर और 38 (अड़तीस) स्टेशनों के साथ यह परियोजना पूरे सूरत को जोड़ेगी। इस परियोजना पर 12020.32 (बारह हजार बीस दशमलव बत्तीस) करोड़ रुपये खर्च होंगे।

प्रधानमंत्री आवास योजना (शहरी)

- प्रधानमंत्री आवास योजना (शहरी) के अंतर्गत राज्य सरकार द्वारा कुल 9.59 (नौ दशमलव पाँच नौ) लाख आवास स्वीकृत किये गये हैं। इनमें से 8.80 (आठ दशमलव आठ शून्य) लाख घरों का काम पूरा हो चुका है।
- पीएमएवाई योजना के अंतर्गत निजी भागीदारी के माध्यम से झुग्गीवासियों के पुनर्वास के लिए स्वीकृत 38,739 (अड़तीस हजार सात सौ उनचालीस) घरों में से 17,385 (सत्रह हजार तीन सौ पिचासी) घर पूरे हो चुके हैं। क्रेडिट लिंकड सब्सिडी योजना (सीएलएसएस) के अंतर्गत 6,19,368 (छ लाख उन्नीस हजार तीन सौ अड़सठ) लाभार्थियों को ब्याज सब्सिडी प्रदान की गई है। भागीदारी में किफायती आवास (एचपी) के तहत स्वीकृत 1,15,731 (एक लाख पंद्रह हजार सात सौ इक्कतीस) घरों में से 1,15,692 (एक लाख पंद्रह हजार छह सौ ब्यानवे) घरों पर काम पूरा हो चुका है। लाभार्थी आधारित निर्माण (बीएलसी) के तहत स्वीकृत 1,49,884 (एक लाख उनचास हजार आठ सौ चौरासी) घरों में से 1,28,303 (एक लाख अट्ठाईस हजार तीन सौ तीन) घरों पर काम पूरा हो चुका है।
- वित्तीय वर्ष 2024-25 में दिसंबर 2024 तक किफायती आवास पर 556 (पाँच सौ छप्पन) करोड़ रुपये खर्च किए जा चुके हैं। दिसंबर 2024 तक प्रधानमंत्री आवास योजना (शहरी) के अंतर्गत 46,129 (छयालीस हजार एक सौ उनतीस) आवासों का निर्माण कार्य पूरा हो चुका है।
- गुजरात आवास बोर्ड ने पुनर्विकास नीति-2016 को लागू किया है तथा गुजरात आवास बोर्ड अधिनियम की धारा-60 (ए) में संशोधन किया है, जिसके तहत 75 (पिचहत्तर प्रतिशत) सदस्यों की सहमति के बाद असहमत सदस्यों के आवास खाली कराए जाएंगे, जिससे पुनर्विकास में तेजी आएगी। वर्तमान में, कुल 185 (एकसौ पिचासी) कॉलोनियों में से 111 (एक सौ ग्यारह) कॉलोनियों में 24,623 (चौबीस हजार छह सौ तेइस) मकान बोर्ड द्वारा निविदा के विभिन्न चरणों में है। इस प्रकार, बोर्ड यह सुनिश्चित करने की दिशा में काम कर रहा है कि समाज के सभी वर्गों को आवास मिले और पुनर्विकास के तहत पुरानी और जीर्ण-शीर्ण कॉलोनियों के निवासियों को भी नए आवास मिले।

ठोस अपशिष्ट प्रबंधन

- राज्य के 165 स्थानीय सरकारी निकायों के 1387 (एक हजार तीन सौ सतासी) वार्डों में ठोस अपशिष्ट का शत-प्रतिशत डोर-टू-डोर संग्रहण किया जाता है। स्थानीय सरकारी संस्थाओं से एकत्रित लगभग 80 (अस्सी) प्रतिशत ठोस अपशिष्ट को अलग कर दिया जाता है। ठोस अपशिष्ट प्रबंधन के अंतर्गत ठोस अपशिष्ट निपटान एवं सफाई के लिए शहरी स्थानीय स्वशासन निकायों को 1298.67 (एक हजार दो सौ अठानवे दशमलव सड़सठ) करोड़ रुपये के विभिन्न आधुनिक उपकरण आवंटित किए गए हैं।

अपशिष्ट से ऊर्जा संयंत्र

- अहमदाबाद नगर निगम ने प्रतिदिन 1,000 (एक हजार) मीट्रिक टन नगरपालिका ठोस अपशिष्ट से बिजली उत्पन्न करने के लिए सार्वजनिक-निजी भागीदारी (पीपीपी) के आधार पर एक अनुबंध दिया है। इस पहल से न केवल दैनिक कचरे के निपटान में मदद मिलेगी, बल्कि लगभग 700 (सातसौ) लोगों के लिए रोजगार के अवसर भी पैदा होंगे और पर्यावरण को भी लाभ होगा।

निर्मल गुजरात 2.0

- निर्मल गुजरात 2.0 के अंतर्गत सफाई कर प्रोत्साहन योजना के अंतर्गत चालू वित्त वर्ष में राज्य की सभी नगर पालिकाओं को 57.13 (सत्तावन दशमलव तेरह) करोड़ रुपये आवंटित किए गए हैं।
- राज्य के शहरी क्षेत्रों को अधिक स्वच्छ और सुदृढ़ बनाने के लिए, चालू वित्त वर्ष में निर्मल गुजरात 2.0 के अंतर्गत कचरा निपटान स्थलों के लिए 20 (बीस) करोड़ रुपये से अधिक की राशि स्वीकृत की गई है और शहर में 'निर्मल पथ' के निर्माण के लिए 111 (एकसौ ग्यारह) करोड़ रुपये की सहायता का भुगतान किया गया है।
- स्वच्छ भारत दिवस के उत्सव के हिस्से के रूप में, स्वच्छ भारत मिशन ने 17 सितंबर, 2024 से 31 अक्टूबर, 2024 तक निर्मल गुजरात 2.0 के तहत "स्वच्छता ही सेवा" कार्यक्रम मनाया। इस अभियान में गुजरात राज्य पूरे भारत में शहरी क्षेत्रों में प्रथम स्थान पर है।

अग्नि निवारण सेवाएँ

- निदेशक, राज्य अग्निशमन सेवाएं के नियंत्रण में 32 (बत्तीस) संभागीय कार्यालय मुख्यालयों एवं अन्य नगर पालिकाओं में अग्निशमन सेवाओं को सुदृढ़ करने के लिए उपकरण/वाहन क्रय किए जा रहे हैं। 32 (बत्तीस) संभागीय अग्निशमन कार्यालयों के लिए जिला मुख्यालय नगर पालिकाओं में आधुनिक अग्निशमन केन्द्रों का निर्माण किया जा रहा है।

पी.एम.स्वनिधि - पी.एम.स्ट्रीट वेंडर्स आत्मनिर्भर निधि (पीएम स्व-निधि)

- भारत सरकार के आवास और शहरी मामलों के मंत्रालय ने स्ट्रीट वेंडरों को उनकी आजीविका के लिए कार्यशील पूंजी ऋण प्रदान करने के लिए विशेष माइक्रो-क्रेडिट सुविधा, शत प्रतिशत केंद्र प्रायोजित योजना "पीएम स्ट्रीट वेंडर्स आत्मनिर्भर निधि (पीएम स्वनिधि)" लागू की है।
- पीएम स्वनिधि योजना के अंतर्गत दिसंबर 2024 के अंत तक कुल 4,86,896 (चार लाख छयासी हजार आठ सौ छियानवे) स्ट्रीट वेंडर्स के लिए बैंकों द्वारा ऋण स्वीकृत किए गए हैं और कुल 4,77,784 (चार लाख सत्तर हजार सातसौ चौरासी) स्ट्रीट वेंडर्स को ऋण वितरित किए गए हैं।

- **ब्रिटिश बैंड कोल्डप्ले** ने 25 और 26 जनवरी, 2025 को अहमदाबाद के नरेंद्र मोदी स्टेडियम में दो शो किए। अनुमान है कि इस संगीत समारोह में 1.34 लाख लोग शामिल हुए। दोनों संगीत समारोह बहुत सफल रहे हैं और इनसे भारत, विशेषकर गुजरात, की विश्व स्तरीय कार्यक्रम आयोजित करने की क्षमता प्रदर्शित हुई है।

पंचायत

- 15वें वित्त आयोग के अंतर्गत राज्य को अगले वर्ष 2025-26 तक केन्द्र सरकार से कुल 15,650 (पंद्रह हजार छसौ पचास) करोड़ रुपये की धनराशि प्राप्त होगी। अब तक पंचायतों को 10,476 (दस हजार चारसौ छिहत्तर) करोड़ रुपये का अनुदान आवंटित किया गया है, जिसके अंतर्गत अब तक 8381.11 करोड़ रुपये की लागत से 4,46,520 (चार लाख छयालीस हजार पाँचसौ बीस) कार्य पूरे किये जा चुके हैं।
- **ई-ग्राम विश्वग्राम योजना** के तहत उपलब्ध सेवाओं की संख्या बढ़कर 321 हो गई है। तथा जिसमें वर्ष 2023-24 में 4.93 करोड़ लेन-देन किये गये हैं, जिसमें से वर्ष 2024-25 (दिसम्बर-24) में 28.61 लाख लेन-देन डिजिटल सेवा सेतु के अन्तर्गत किये गये हैं।
- **सोलार रूफ टॉप** बिल बचाने के लिए अब तक राज्य में 2674 ग्राम पंचायत घरों, 51 तालुका पंचायत घरों और 10 जिला पंचायत घरों में सौर छत स्थापित करने के लिए अनुदान आवंटित किया गया है।
- **स्वस्थ गांव एवं स्वच्छ गांव योजना** के अंतर्गत गांव में समुचित सफाई व्यवस्था सुनिश्चित करने तथा ग्रामीणों में जागरूकता एवं चेतना पैदा कर स्वच्छता के स्तर को बढ़ाने तथा इस प्रकार ग्रामीण जीवन स्तर को ऊपर उठाने के लिए सफाई एवं स्वच्छता के लिए प्रोत्साहन के रूप में सहायता प्रदान की जाती है। वर्ष 2024-25 (दिसम्बर 2024 तक) में 66 करोड़ रुपये के प्रावधान के सापेक्ष 41.1293 करोड़ रुपये का व्यय किया जा चुका है।
- **पंचवटी योजना** के अन्तर्गत गांवों में सुसज्जित उद्यान विकसित करने तथा ग्रामीण क्षेत्रों में मनोरंजन की सुविधाएं आसानी से उपलब्ध कराने के उद्देश्य से वर्ष 2004-05 से पंचवटी योजना क्रियान्वित की गई है। दिसंबर 2024 तक कुल 5771 (पाँच हजार सातसौ इकहत्तर) गांवों को पंचवटी योजना के तहत कवर किया गया है।

ग्राम विकास प्रधानमंत्री आवास योजना (ग्रामीण)

- माननीय प्रधानमंत्री के तत्वावधान में 16 सितम्बर, 2024 को जीएमडीसी ग्राउंड, अहमदाबाद से प्रधानमंत्री आवास योजना (ग्रामीण) के अंतर्गत 560 करोड़ रुपये की लागत से कुल 35,000 से अधिक आवासों का उद्घाटन किया गया है।
- वर्ष 2024-25 के लिए प्रधानमंत्री आवास योजना (ग्रामीण) के अंतर्गत गुजरात राज्य को आवंटित 2,99,011 (दो लाख नित्यानवे हजार ग्यारह) आवासों के नए लक्ष्य में से 2,20,011 (दो लाख बीस हजार ग्यारह) आवासों को मंजूरी दी गई है और 1,59,931 (एक लाख उनसठ हजार नौसौ इक्कातीस) लाभार्थियों को पहली किश्त का भुगतान किया जा चुका है।

राष्ट्रीय ग्रामीण आजीविका मिशन

- राष्ट्रीय ग्रामीण आजीविका मिशन के तहत ग्रामीण क्षेत्रों में महिलाओं को सशक्त बनाने और उन्हें आर्थिक रूप से स्वतंत्र बनाने के लिए स्वयं सहायता समूहों का गठन किया जा रहा है। इस मिशन के तहत वर्ष 2024-25 में 8362 (आठ हजार तीन सौ बासठ) स्वयं सहायता समूहों का गठन किया जाना है। रिवॉल्विंग फंड (आरएफ) के तहत 7335 (सात हजार तीन सौ पैंतीस) स्वयं सहायता समूहों को कुल 21.86 करोड़ रुपये की सहायता राशि प्रदान की गई है। सामुदायिक निवेश निधि (सीआईएफ) के तहत 10,554 (दस हजार पाँच सौ चौवन) स्वयं सहायता समूहों को 119.05 करोड़ रुपये की सहायता प्रदान की गई है। कुल 62,068 (बासठ हजार अड़सठ) स्वयं सहायता समूहों को नकद ऋण (सीसी) में से 1083.18 (एक हजार तिरासी दशमलव अठारह) करोड़ रुपए का ऋण उपलब्ध कराया गया है।
- दीनदयाल उपाध्याय-ग्रामीण कौशल्य योजना (डीडीयू-जीकेवाई) के अंतर्गत 18 से 35 वर्ष की आयु के ग्रामीण युवाओं को कौशल प्रशिक्षण प्रदान किया जाता है। जिनमें से वर्ष 2024-25 में 2218 लाभार्थियों को प्रशिक्षित किया जा चुका है। इनमें से 1998 प्रशिक्षुओं को रोजगार मिल चुका है।

स्वच्छ भारत मिशन (ग्रामीण)

- योजना के अंतर्गत राज्य के ग्रामीण क्षेत्रों में कुल 44 लाख शौचालयों का निर्माण किया गया है। जिसमें वर्ष 2024-25 में 26,678 (छब्बीस हजार छसौ अठत्तर) व्यक्तिगत शौचालय तथा 279 सामूहिक शौचालय का निर्माण पूर्ण कर लिया गया है।
- इसके अतिरिक्त, घन कचरा प्रबंधन के संबंध में ग्राम पंचायतों में 1860 (एक हजार आठ सौ साठ) पृथक्करण शेड, 9571 (नौ हजार पाँच सौ इकहत्तर) सामूहिक कम्पोस्ट गड्ढे बनाए गए हैं तथा 16,471 (सोलह हजार चार सौ इकहत्तर) गांवों में घर-घर जाकर कचरा संग्रहण किया गया है। घन कचरा संग्रहण के लिए 127 ई-वाहन उपलब्ध कराए गए हैं। इसके अलावा, तरल अपशिष्ट प्रबंधन के अंतर्गत सोक गड्ढों के लिए 39,280 (उनचालीस हजार दो सौ अस्सी) निर्माण कार्य पूरे किए जा चुके हैं। गुजरात को 26 नवंबर को दिल्ली स्थित फिक्की फेडरेशन हाउस में इंडिया सैनिटेशन कोलेशन (आईएससी)-फिक्की स्वच्छता पुरस्कार प्राप्त हुआ।

श्रम, कौशल विकास और रोजगार

- राज्य के 12 लाख से अधिक श्रमिकों को दिवाली के दौरान बोनस मिले, यह सुनिश्चित करने के लिए वर्ष 2024 में 1728.94 (एक हजार सात सौ अट्ठाईस दशमलव चौरानवे) करोड़ रुपये का भुगतान किया गया है। गुजरात शारीरिक विकलांग नियम-1982 के तहत राज्य में 2580 (दो हजार पाँच सौ अस्सी) कारखानों में 7944 (सात हजार नौ सौ चौवालीस) विकलांग व्यक्तियों को रोजगार दिया गया है।

- राज्य सरकार की रोजगारोन्मुखी सेवाओं के प्रभावी क्रियान्वयन से राज्य की बेरोजगारी दर में धीरे-धीरे कमी आई है। सांख्यिकी एवं कार्यक्रम कार्यान्वयन मंत्रालय, भारत सरकार (एम.ओ.एस.पी.आई.) द्वारा प्रकाशित आवधिक श्रम बल सर्वेक्षण (पीएलएफएस) 2023 के अनुसार, राज्य की बेरोजगारी दर 1.7 (एक दशमलव सात) प्रतिशत थी, जो 2024 की सर्वेक्षण रिपोर्ट के अनुसार घटकर 1.1 (एक दशमलव एक) प्रतिशत हो गई है।
- **युवा प्रिय प्रकल्प:** रोजगार भर्ती मेला कार्यक्रम के अन्तर्गत राज्य सरकार द्वारा वर्ष 2023-24 में 1260 (एक हजार साठ) रोजगार भर्ती मेलों का आयोजन किया गया है, जिसमें कुल 2,96,001 (दो लाख छियानबे हजार एक) अभ्यर्थियों को रोजगार के अवसर उपलब्ध कराये गये हैं।
- अनुबंधम वेबपोर्टल नियोक्ताओं और नौकरी चाहने वालों के लिए एक आभासी मंच प्रदान करता है।
- पिछले 2 वर्षों में राज्य में 11 (ग्यारह) राजकीय औद्योगिक प्रशिक्षण संस्थानों के नये भवनों का निर्माण पूरा किया गया है।
- गुजरात भवन एवं अन्य निर्माण श्रमयोगी कल्याण बोर्ड द्वारा **ई-निर्माण पोर्टल** पर अब तक 11 (ग्यारह) लाख से अधिक श्रमिकों का पंजीकरण किया जा चुका है।
- धन्वंतरि आरोग्य रथ योजना के अंतर्गत वर्तमान में 154 (एक सौ चौपन) रथ चालू हैं और निकट भविष्य में 50 (पचास) नए रथ लॉन्च किए जाएंगे। इस योजना के अंतर्गत वर्ष 2024-25 में दिसम्बर 2024 के अन्त तक कुल 28 (अट्ठाईस) लाख ओ.पी.डी. संचालित की गई है।
- शिक्षा सहायता योजना के अंतर्गत पंजीकृत **निर्माण श्रमिकों** के दो बच्चों को कक्षा 1 (एक) से पीएचडी तक की पढ़ाई के लिए 1800 (एक हजार आठ सौ) रुपये से 2 लाख रुपये तक की **शिक्षा सहायता** प्रदान की जाती है। इस योजना के अंतर्गत वर्ष 2024-25 में दिसम्बर 2024 के अंत तक 37 (सैंतीस) हजार लाभार्थियों को 26 (छब्बीस) करोड़ रुपये की सहायता प्रदान की गई है।
- **श्रमिक अन्नपूर्णा योजना** के तहत 5 (पाँच) रुपये में पौष्टिक भोजन उपलब्ध कराया जाता है, जिसके तहत वर्ष 2024-25 में दिसम्बर 2024 के अंत तक कुल 86 (छयासी) लाख भोजन वितरित किए गए हैं। इस योजना के अंतर्गत वर्तमान में 290 (दो सौ नब्बे) बूथ संचालित हैं तथा निकट भविष्य में सौ नए बूथ शुरू किए जाएंगे।
- **श्रमिक बसेरा योजना** का उद्देश्य निर्माण श्रमिकों और उनके परिवारों को रियायती दरों पर किराये पर आवास उपलब्ध कराना है। श्रमिकों को प्रति श्रमिक मात्र पांच रुपये प्रतिदिन की दर से आवास सुविधा उपलब्ध कराई जाती है। श्रमिक बसेरा के अंतर्गत 17 (सत्रह) स्थलों का शिलान्यास किया जा चुका है तथा निर्माण कार्य प्रगति पर है।

मार्ग एवं मकान

- राज्य की कुल 552.96 किलोमीटर लंबाई की सड़कों का 1313.31 (एक हजार तीन सौ तेरह दशमलव इक्कतीस) करोड़ रुपये की लागत से चार मार्गीय /10 मीटर/7 मीटर चौड़ीकरण का कार्य पूरा हो चुका है। जबकि 4372.91 चार हजार तीन सौ बहत्तर दशमलव इक्यानवे) करोड़ रुपये की अनुमानित लागत से 1222.83 (एक हजार दो सौ बाईस दशमलव तिरासी) किमी. लंबाई की सड़कों का चारमार्गीकरण/10 मीटर/7 मीटर चौड़ीकरण का कार्य प्रगति पर है।
- विसनगर-उमता-सुंढीया-खेरालु सड़क, रूपेन नदी पर पुल और बरवाला-वल्लभीपुर-भावनगर सड़क पर पुल बांधकाम/ नए पुलों सहित 20 (बीस) पुलों का निर्माण 365.65 (तीन सौ पैसठ दसमलव पैसठ) करोड़ रुपये की लागत से पूरा हो चुका है। जबकि 2061.33 (दो हजार इकसठ दशमलव तैंतीस) करोड़ रुपये की लागत से 48 (अड़तालीस) पुलों का कार्य प्रगति पर है।
- आधुनिक सुविधाएं प्रदान करने के दृष्टिकोण के रूप में, औद्योगिक और खनन क्षेत्रों को जोड़ने वाली 1912 (एक हजार नौ सौ बारह) किलोमीटर सड़कों में सुधार, उन्नयन और सुदृढ़ीकरण किया गया है। लम्बाई के 200 कार्यों के लिए 5485 (पाँच हजार चार सौ पिचासी) करोड़ रुपये स्वीकृत किये गये हैं। जिसमें से 936 किमी. लम्बाई के 95 कार्य 1789.21 एक हजार सातसौ नवासी दशमलव इक्कीस) करोड़ रुपये की लागत से पूरे किये गये हैं, जबकि अनुमानित 1852.76 (अठारह सौ बावन दशमलव छिहत्तर) करोड़ रुपये की लागत से 342.26 (तीन सौ बयालीस दशमलव छब्बीस) किमी. लम्बाई के 47 कार्य प्रगति पर हैं।
- गुजरात की तटरेखा देश में सबसे लम्बी है। इस तट पर स्थित गुजरात के बंदरगाह कई महत्वपूर्ण सेवाएं प्रदान करते हैं और सामरिक दृष्टि से महत्वपूर्ण होने के कारण राज्य सरकार ने आवश्यक सड़क अवसंरचना और आधुनिक सुविधाएं उपलब्ध कराने के लिए बंदरगाहों को जोड़ने हेतु कुल 1048.78 (एक हजार अड़तालीस दशमलव अट्ठहत्तर) किलोमीटर लम्बाई के 73 कार्य स्वीकृत किये गये हैं, जिनकी लागत 2716.13 (दो हजार सात सौ सोलह दशमलव तेरह) करोड़ रुपये है। जिसमें से 722.70 (सात सौ बाईस दशमलव सत्तर) किमी. लम्बाई के 45 कार्य 1074.45 करोड़ रुपये की लागत से पूर्ण किये जा चुके हैं तथा 72.90 (बहत्तर दशमलव नब्बे) कि.मी. लम्बाई के 5 कार्य प्रगति पर हैं, जिनकी अनुमानित लागत 21.55 करोड़ रुपये है।
- वर्ष 2024-25 में 3960 (तीन हजार नौ सौ साठ) करोड़ रुपये की लागत से 6819 (छह हजार आठ सौ उन्नीस) किमी. लम्बाई की 2578 (दो हजार पाँच सौ अट्ठहत्तर) सड़कों/पुलों के कार्यों को स्वीकृति दी गई है। जो कार्य प्रगति पर हैं।
- 913.49 (नौ सौ तेरह दशमलव उनचास) करोड़ रुपये की लागत से सरखेज-गांधीनगर राजमार्ग को छह लेन का बनाने का कार्य प्रगति पर है। इसमें साढ़े चार किलोमीटर लंबे एलिवेटेड कॉरिडोर सहित 15 (पंद्रह) फ्लाईओवर और रेलवे ओवरब्रिज का निर्माण शामिल है। इनमें से कुल 12 संरचनाओं पर काम पूरा हो चुका है।

- यातायात सुरक्षा एवं समय की बचत की दृष्टि से अत्यंत महत्वपूर्ण रेलवे ओवरब्रिज/अंडरपास के कार्य के लिए राज्य सरकार ने 100 फीसदी राज्य निधि एवं गुजरात सरकार तथा भारतीय रेलवे की 50-50 फीसदी भागीदारी के तहत फाटकमुक्त अभियान के तहत एक लाख से अधिक ट्रेन वाहन इकाई यातायात वाले रेलवे क्रॉसिंग पर 3605.45 (तीन हजार छह सौ पाँच दशमलव पैतालीस) करोड़ रुपए की लागत से 76 (छिहत्तर) रेलवे ओवरब्रिज कार्य पूरे किए हैं तथा 1658.89 (एक हजार छसौ अठ्ठावन दशमलव नवासी) करोड़ रुपए की लागत से कुल 29 (उनतीस) रेलवे ओवरब्रिज कार्य प्रगति पर हैं।
- गांधीनगर में आधुनिक सुविधाओं के साथ टाउनहॉल के आधुनिकीकरण का कार्य, जिसकी अनुमानित लागत 22.92 (बाईस दशमलव ब्यानवे) करोड़ रुपये है, तथा गांधीनगर में विभिन्न श्रेणियों के 896 (आठ सौ छियानवे) क्वार्टरों का निर्माण, जिसकी अनुमानित लागत 220.5 (दो सौ बीस दशमलव पाँच) करोड़ रुपये है, यह कार्य पूरे हो चुके हैं।

परिवहन

- सारथी 4.O और वाहन 4.O के माध्यम से लाइसेंस और वाहन संबंधी सेवाओं को पूरी तरह से डिजिटल कर दिया गया है और इससे भी महत्वपूर्ण बात यह है कि ई-केवाईसी के माध्यम से आवेदक आरटीओ कार्यालय जाए बिना ही घर बैठे लाइसेंस और वाहन से संबंधित 35 (पैंतीस) सेवाओं का लाभ उठा सकता है। जिसका आवेदकों द्वारा व्यापक रूप से लाभ उठाया जाता है।
- वर्ष 2024-25 (दिसंबर 2024 तक) में कुल 4.58 (चार दशमलव अठ्ठावन) लाख आवेदकों ने घर बैठे वाहन संबंधी फेशलेस सेवाओं का लाभ उठाया है।
- वर्ष 2024-25 (दिसंबर 2024 तक) में कुल 5.74 (पाँच दशमलव चौहत्तर) लाख आवेदकों ने घर बैठे लाइसेंस संबंधी 15 सेवाओं का लाभ उठाया है।
- सार्वजनिक सड़कों पर चलने लायक न होने वाले या जिनकी फिटनेस नहीं दी जा सकती, ऐसे वाहनों के उचित निपटान के लिए राज्य में कुल पांच अधिकृत **स्क्रेपिंग सुविधाएं** उपलब्ध हैं। इन अधिकृत स्क्रेपिंग सुविधाओं के माध्यम से आम जनता द्वारा उपयोग में न लाए जा सकने वाले वाहनों को स्क्रेप किया जाना सुनिश्चित करने के लिए, नया वाहन खरीदते समय परिवहन वाहनों के लिए मोटर वाहन कर में 15 फीसदी और गैर-परिवहन वाहनों के लिए 25 फीसदी की छूट दी गई है।
- जो व्यक्ति भीषण सड़क दुर्घटनाओं में गंभीर रूप से घायल व्यक्तियों को गोल्डन ओवर के दौरान उपचार के लिए अस्पताल/ट्रॉमा केयर सेंटर तक पहुंचाने में मदद करता है, उसे गुड सेमेरिटन के रूप में पांच हजार रुपये के नकद पुरस्कार के साथ प्रशंसा पत्र प्रदान किया जाता है। जिसके तहत राज्य सरकार ने दिसंबर 2024 के अंत तक कुल 30 (तीस) लाभार्थियों की पुरस्कार राशि सीधे उनके बैंक खातों में जमा कर दी है और प्रमाण पत्र भी जारी कर दिए हैं।

- **अमरेली** में सार्वजनिक-निजी भागीदारी के आधार पर 14.03 (चौदह दशमलव शून्य तीन) करोड़ रुपये की अनुमानित लागत से निर्मित बस पोर्ट का उद्घाटन मुख्यमंत्री द्वारा किया गया।
- राज्य सरकार ने जनता की सुविधा के लिए 58.28 (अठान दशमलव अठ्ठाइस) करोड़ रुपये की अनुमानित लागत से सुरेन्द्रनगर, मोरबी (नया), धनपुर, देसर, लिमखेड़ा, महुवा, राजकोट (सैटेलाइट), वसो, चकलासी, क्वांट, सोनगढ़, आटकोट, भरूच (भोलाव), कामरेज, वांकानेर, थानगढ़, हळवद, अलिन्द्रा और सापुतारा में कुल 19 (उन्नीस) बस स्टेशनों का लोकार्पण कर उन्हें संचालित कर दिया।
- पिछले डेढ़ वर्षों में जनता की सेवा में कुल 2987 (दो हजार नौ सौ सत्तासी) नई बसें शुरू की गई हैं और उन्हें परिचालन में लाया गया है, जिनमें 300 (तीनसौ) लग्जरी कोच, 200 (दो सौ) सेमी-लक्जरी कोच, 400 (चारसौ) स्लीपर कोच, 1682 (एक हजार छ सौ बयासी) सुपर एक्सप्रेस [400 (चारसौ) इन-हाउस + 1282 (एक हजार दो सौ बयासी) तैयार], 400 (चारसौ) मिनी बसें और 05 (पाँच) डबल डेकर इलेक्ट्रिक बसें शामिल हैं।

बंदरगाह

- वर्ष 2023-24 में गुजरात मैरीटाइम बोर्ड बंदरगाहों के माध्यम से परिवहन किया गया कुल कार्गो 449.26 (चार सौ उनचास दशमलव छब्बीस) एमएमटी था।
- **पर्यावरण संरक्षण:** गुजरात मेरिटाइम बोर्ड के अंतर्गत बंदरगाहों की पर्यावरण प्रबंधन प्रणाली को और अधिक प्रभावी बनाया गया है तथा बंदरगाहों का प्रबंधन पर्यावरण नियमों के अनुपालन में किया जाता है।
- पर्यावरणीय दृष्टिकोण से अलंग में **जहाज पुनर्चक्रण गतिविधियों** को बढ़ावा देने के लिए, टीएसडीएफ-अलंग में लैंडफिल सेल, बिल्ज जल उपचार संयंत्र, भस्मक और अग्निशामक प्रणाली जैसी पर्यावरणीय सुविधाएं स्थापित की गई हैं, जो सुचारू रूप से कार्य कर रही हैं।
- **पीएम गतिशक्ति** पूरे भारत में अवलोकन और कार्यान्वयन प्रथाओं में सुधार की दिशा में एक महत्वपूर्ण कदम है। गुजरात मैरीटाइम बोर्ड (जीएमबी) ने नमक क्षेत्रों, झींगा पालन, पाइपलाइन के सेवन और बहिर्वाह तथा भूमि सुधार के लिए एनओसी से संबंधित गतिविधियों को पीएम गति शक्ति पोर्टल के साथ एकीकृत किया है।

राजस्व प्रबंधन

- जीआईडीसी का उद्देश्य राज्य में संतुलित और तीव्र आर्थिक विकास के लिए औद्योगिक सम्पदाओं का विकास करके राज्य में सूक्ष्म, लघु और मध्यम उद्योगों को बढ़ावा देना और औद्योगिक सम्पदाओं की स्थापना के माध्यम से रोजगार में वृद्धि करना है। इसलिए, प्रचलित औद्योगिक उत्पादन दर पर तहसील श्रेणी के अनुसार **भूमि आवंटित करने की नीति** तय की गई है।
- **स्वामित्व योजना** के तहत राज्य में ग्राम स्तर पर संपत्तियों की पैमाइश कर संपत्ति कार्ड जारी करने का कार्य किया जा रहा है। स्वामित्व योजना के तहत राज्य के 33 (तैतीस) जिलों के 13,741 (तेरह हजार सात सौ इकतालीस) गांवों में ड्रोन से सर्वेक्षण का कार्य पूरा हो चुका है।

- नागरिकों को अब अपने संपत्ति कार्ड की प्रति प्राप्त करने के लिए कार्यालय जाने की आवश्यकता नहीं है। वह आईओआरए पोर्टल के माध्यम से अपने घर या किसी अन्य स्थान से ई-सील के साथ संपत्ति कार्ड की कम्प्यूटरीकृत प्रति आसानी से प्राप्त कर सकते हैं।
- आवेदकों को अब भूमि सर्वेक्षण से संबंधित गतिविधियों जैसे सीमा सर्वेक्षण, खंड सर्वेक्षण और अंतर-खंड सर्वेक्षण के लिए आवेदन करने हेतु व्यक्तिगत रूप से कार्यालय जाने की आवश्यकता नहीं है। आवेदक अब **iORA पोर्टल** पर I-Mojni सॉफ्टवेयर की सहायता से मापन के लिए ऑनलाइन आवेदन कर सकते हैं। अब तक 4,16,869 (चार लाख सोलह हजार आठ सौ उनहत्तर) मापन आवेदनों का सफलतापूर्वक निपटान किया जा चुका है।
- राज्य सरकार ने मानसून सीजन-2024 के दौरान प्रदेश में भारी वर्षा से प्रभावित नागरिकों की सहायता के लिए प्रभावित क्षेत्रों में मानव मृत्यु सहायता के रूप में 684 (छह सौ चौरासी) लाख रुपए, पशु मृत्यु सहायता के रूप में 558.39 (पाँच सौ अठ्ठावन दशमलव उनचालीस) लाख रुपए, नकद सहायता के रूप में 1937.72 (एक हजार नौ सौ सैंतीस दशमलव बहत्तर) लाख रुपए, घरेलू सहायता एवं वस्त्र सहायता के रूप में 7096.36 (सात हजार छियानवे दशमलव छत्तीस) लाख रुपए, झोपड़ी सहायता के रूप में 12.51 (बारह दशमलव इक्यावन) लाख रुपए तथा मकान सहायता के रूप में 894..20 (आठसौ चौरानवे दशमलव बीस) लाख रुपए का भुगतान किया है।
- राज्य में प्राकृतिक एवं मानव निर्मित आपदाओं की स्थिति में त्वरित आवश्यक कार्रवाई सुनिश्चित करने के लिए गांधीनगर, सूरत, वडोदरा, राजकोट और गांधीधाम में क्षेत्रीय आपातकालीन प्रतिक्रिया केंद्र (ईआरसी) स्थापित किए गए हैं। इसके अलावा, जिला स्तर पर जिला आपदा प्रबंधन केंद्र (डीईओसी) का गठन किया गया है। इसके अतिरिक्त, आपदा के समय राज्य स्तर पर विभिन्न कार्यालयों के साथ समन्वय की सुविधा के लिए एक राज्य आपातकालीन परिचालन केंद्र (एसईओसी) का गठन किया गया है।
- राज्य सरकार का मुख्य लक्ष्य संवैधानिक एवं विधिक व्यवस्था के प्रावधानों के अनुसार सार्वजनिक व्यवस्था बनाए रखना तथा राज्य के लोगों को सुरक्षा की भावना प्रदान करना है। इसके लिए पुलिस में उच्च स्तरीय व्यावसायिक दृष्टिकोण, कर्तव्य के प्रति समर्पण, यथार्थवादी दृष्टिकोण का प्रदर्शन तथा जनता की अपेक्षाओं के प्रति संवेदनशीलता का समावेश किया गया है।

कानून और प्रबंधन

जनरक्षक: एकीकृत आपातकालीन प्रतिक्रिया प्रणाली योजना

- **जन रक्षक:** आधुनिक तकनीक की मदद से राज्य में होने वाली आपराधिक घटनाओं, सड़क दुर्घटनाओं और अन्य घटनाओं के बारे में डायल 112 (एक सौ बारह) पर जानकारी एकत्र करने, रणनीतिक स्थानों पर 1000 (एक हजार) -'जनरक्षक' प्रथम प्रतिक्रिया वाहनों को तैनात करने और ऐसी व्यवस्था करने के लिए एकीकृत आपातकालीन प्रतिक्रिया प्रणाली शुरू की गई है कि पुलिस शहरी क्षेत्रों में 10 (दस) मिनट और ग्रामीण क्षेत्रों में 30 (तीस) मिनट के भीतर घटनास्थल पर पहुंच सके।

महिलाओं और बच्चों के विरुद्ध अपराध

- महिला सुरक्षा के मामले में हमारा राज्य देश में अग्रणी है। इसके कारणों पर गौर करें तो माननीय मुख्यमंत्री, माननीय राज्य गृह राज्यमंत्री एवं उच्च अधिकारियों की निगरानी, अभियोजन निदेशक का विशेष पद, विशेष पीपी की नियुक्ति, विशेष न्यायालय/फास्ट्रेक न्यायालय में शीघ्र सुनवाई, 'अभयम' महिला हेल्प लाइन '181', शी टीम, 24*7 कार्यरत महिला हेल्प डेस्क (डब्ल्यूएचडी), आईटीटीएसओ पोर्टल पर सतत निगरानी के कारण गुजरात में महिलाओं के खिलाफ अपराधों में उल्लेखनीय कमी आई है।
- राज्य सरकार के उपरोक्त प्रयासों के कारण ही माननीय न्यायालय ने दिसंबर 2024 तक पोक्सो मामलों में 436 (चार सौ छत्तीस) फैसले सुनाए हैं तथा आरोपियों को कठोर कारावास की सजा सुनाई है, जो एक महत्वपूर्ण बात है।

गुमशुदा बच्चों को खोजने का अभियान

- ऑपरेशन स्माइल, ऑपरेशन मुस्कान की सफलता के बाद, गुजरात सरकार की सीआईडी क्राइम समय-समय पर सभी शहरों/जिलों में लापता बच्चों को खोजने के लिए अभियान चलाती है। जिसमें वर्ष 2022 से दिसंबर 2024 तक 1762 (एक हजार सात सौ बासठ) बच्चों के पते प्राप्त हो चुके हैं।

अपराधियों के अवैध अतिक्रमण के विरुद्ध कार्रवाई

- देवभूमि द्वारका, कच्छ, पोरबंदर, गिर-सोमनाथ, जामनगर के सीमावर्ती क्षेत्रों के साथ-साथ राज्य के अहमदाबाद, सूरत आदि जिलों में भी अवैध अतिक्रमण हटाए गए हैं। इस वर्ष, दिसंबर 2024 तक 5533 (पाँच हजार पाँच सौ तैंतीस) से अधिक अतिक्रमण हटा दिए गए हैं।

विश्वास परियोजना

- विश्वास परियोजना चरण-एक के अंतर्गत राज्य के 34 (चौंतीस) जिला मुख्यालयों, 6 (छह) तीर्थस्थलों एवं स्टेच्यू ऑफ यूनिटी, केवड़िया कॉलोनी में लगभग 7000 (सात हजार) सीसीटीवी कैमरे लगाए गए हैं तथा सीसीटीवी कैमरा आधारित सुरक्षा एवं एकीकृत यातायात प्रबंधन प्रणाली स्थापित की गई है। जिसके कारण:
- वर्ष 2024 में राज्य के सभी 34 (चौंतीस) जिलों में 166 (एक सौ छसठ) हिट एंड रन मामले, 332 (तीनसौ बत्तीस) सड़क दुर्घटनाएं, 42 (बयालीस) अपहरण, 860 (आठ सौ साठ) गुमशुदा व्यक्ति या संपत्ति मामले, 587 (पाँच सौ सत्तासी) चोरी, डकैती, मारपीट, तेज रफ्तार जैसे कुल 3249 (तीन हजार दो सौ उनचास) से अधिक मामलों को सुलझाया गया है।
- परियोजना के अंतर्गत स्थापित सीसीटीवी कैमरा यातायात प्रबंधन प्रणाली और अन्य प्रभावी सड़क सुरक्षा उपायों के परिणामस्वरूप, राज्य में सड़क दुर्घटना के मामलों की संख्या 2023 की तुलना में 2024 में लगभग 30 प्रतिशत कम हो गई है। इस अवधि के दौरान सड़क दुर्घटनाओं के कारण होने वाली चोटों में लगभग 48 प्रतिशत तथा मृत्यु में लगभग 19 प्रतिशत की कमी आई है।

- इस प्रकार, विश्वास परियोजना द्वारा सृजित 'बल गुणक' प्रभाव ने पुलिस की कार्यकुशलता को कई गुना बढ़ा दिया है, तथा सार्वजनिक स्थानों पर लगाए गए सीसीटीवी कैमरों ने जनता में सुरक्षा की भावना पैदा करने में मदद की है।

फॉरेंसिक विज्ञान प्रयोगशाला (एफएसएल) में अत्याधुनिक प्रौद्योगिकी में राज्य अग्रणी

- गुजरात देश का पहला राज्य बन गया है जिसने एफएसएल में नमूनों/साक्ष्यों और मामले के विवरण के डिजिटल संरक्षण को सक्षम करने और किसी भी समय डेटा की छेड़छाड़-प्रूफ डिजिटल प्रतियां प्राप्त करने के लिए ब्लॉकचेन प्रौद्योगिकी को अपनाया है।
- गुजरात देश का पहला राज्य बन गया है जिसने ब्रेन इमेज क्लासिफायर तकनीक का उपयोग करके किसी व्यक्ति को घटना से संबंधित अपराध स्थलों की तस्वीरें दिखाकर अपराध का पता लगाने की तकनीक अपनाई है।
- **एक राष्ट्र एक चालान-परियोजना:** सरकारी स्वामित्व वाली कंपनी एनआईसी ने पूरे देश में एक राष्ट्र, एक चालान एप्लिकेशन को लागू किया है और इस प्रणाली के माध्यम से, वाहन चालकों द्वारा किए गए यातायात नियम उल्लंघन के लिए गुजरात सरकार द्वारा निर्धारित जुर्माना राशि सीसीटीवी कैमरों, बॉडी-वॉर्न कैमरों, मोबाइल ऐप, पीओएस मशीनों और वीओसी (कैमरा पर उल्लंघन) एप्लिकेशन के माध्यम से डिजिटल रूप से एकत्र की जाएगी।
- चालू वर्ष (जनवरी-दिसम्बर 2024) के दौरान राज्य की 287 (दो सौ सत्तासी) फॉरेंसिक विज्ञान प्रयोगशालाओं द्वारा कुल 3,00,058 (तीन लाख अठ्ठावन) मामलों के 7,62,289 (सात लाख बासठ हजार दो सौ नवासी) नमूनों की जांच की गई है, जिनमें राज्य के 2,99,705 (दो लाख नित्यानवे हजार सात सौ पाँच) , राज्य के बाहर के 66 (छासठ) तथा केन्द्रीय जांच एजेंसियों के 287 (दो सौ सत्तासी) नमूने शामिल हैं। परीक्षण शुल्क के रूप में 1.79 (एक दशमलव उनयासी) करोड़ रुपये अर्जित किये गये। इस प्रकार, राज्य की फॉरेंसिक विज्ञान प्रयोगशाला देश में अग्रणी स्थान रखती है। और राज्य में होने वाले सभी प्रकार के अपराधों की जांच करने में सक्षम है। यह राज्य के लिए गौरव की बात है।

वित्तीय प्रबंधन

राज्य सरकार के प्रभावी वित्तीय प्रबंधन और कुशल वित्तीय प्रबंधन के कारण, गुजरात ने पिछले 20 (बीस) वित्तीय वर्षों (2004-05 से 2023-24 तक) में एक भी ओवरड्राफ्ट नहीं लिया है। इसके अतिरिक्त, पिछले 19 (उन्नीस) वित्तीय वर्षों (2005-06 से 2023-24) के लिए कोई उपकरण अग्रिम नहीं लिया गया है। राज्य ने वर्ष 2024-25 में 9821 (नौ हजार आठसौ इक्कीस) करोड़ रुपये का राजस्व अधिशेष अनुमानित है।

- एक राष्ट्र, एक कर और एक बाजार की अवधारणा को साकार करने के लिए एक जुलाई 2017 से राज्य में जीएसटी लागू किया गया है। वर्ष 2023-24 में राज्य ने जीएसटी, वैट, विद्युत शुल्क और व्यावसायिक कर के अंतर्गत कुल 1,20,750 (एक लाख बीस हजार सातसौ पचास) करोड़ रुपये का राजस्व अर्जित किया है।
- जीएसटी कानून के कार्यान्वयन के समय 5 (पाँच) लाख से अधिक करदाता पंजीकृत थे, जो 142 प्रतिशत बढ़कर आज तक 12 (बारह) लाख से अधिक करदाताओं तक पहुंच गए हैं।

- जीएसटी ई-वे बिल कानून के तहत इसके क्रियान्वयन के लिए राज्य में कुल 39 (उनचालीस) मोबाइल दस्ते काम कर रहे हैं। वर्ष 2024-25 के दौरान गुजरात राज्य में कुल 10 (दस) करोड़ से अधिक ई-वे बिल तैयार किए गए। इनमें से 4.5 (चार दशमलव पाँच) करोड़ अंतर्राज्यीय ई-वे बिल सृजित किये गये हैं, जो पूरे देश में सबसे अधिक हैं।
- वर्ष 2024-25 के दौरान गुजरात राज्य में कुल 42,80,705 (बयालीस लाख अस्सी हजार सातसौ पाँच) ई-वे बिलों का सत्यापन किया गया है, जिसमें गुजरात पूरे देश में प्रथम स्थान पर है।
- कैंसर की दवाओं ट्रेस्टुजुमैब डेरक्सटेकन, ओसिमर्टिनिब और डुरवालुमैब पर कर की दर 12 प्रतिशत से घटाकर 5 प्रतिशत कर दी गई है।
- सभी राजकीय कोषागारों के कम्प्यूटरीकरण के कारण कोषागार कार्यालय में सभी कार्य आसान और तीव्र हो गए हैं।
- आईएफएमएस (एकीकृत वित्तीय प्रबंधन प्रणाली) के अंतर्गत सभी कर्मचारियों, पेंशनभोगियों एवं संबंधित लाभार्थियों के खातों में धनराशि का सीधा जमा सुनिश्चित करने के लिए इसके नियंत्रणाधीन सभी कार्यालयों में ई-भुगतान सुविधा लागू की जा रही है।
- भारतीय रिजर्व बैंक के पोर्टल ई-कुबेर को आईएफएमएस के साथ एकीकृत किया गया है। परिणामस्वरूप, ई-भुगतान की प्रक्रिया तेज हो गई है।
- इसके अतिरिक्त, **साइबर ट्रेजरी पोर्टल** के माध्यम से ऑनलाइन प्राप्त आय की ऑनलाइन वापसी की अनुमति देने के लिए आईएफएमएस में एक प्रणाली स्थापित की गई है।
- राज्य के लगभग 5,18,574 (पाँच लाख अठारह हजार पाँच सौ चौहत्तर) पेंशनरों की पेंशन का भुगतान कोषागार कार्यालयों द्वारा ई-पेमेंट के माध्यम से समय पर किया जाता है। तथा “जीवन प्रमाण पोर्टल” की सुविधा उपलब्ध कराई गई है ताकि पेंशनभोगी घर बैठे अपने जीवित होने का सत्यापन कर सकें।
- डिजिटल गुजरात पोर्टल के साथ एकीकरण करके यह सुनिश्चित करने की व्यवस्था की गई है कि राज्य के 53 (तिरपन) लाख से अधिक विद्यार्थियों की छात्रवृत्ति एवं गणवेश सहायता का भुगतान सीधे उनके खातों में जमा हो तथा पोस्ट-मैट्रिक छात्रवृत्ति का भुगतान आधार के माध्यम से करने की व्यवस्था की गई है।
- सरकार की कृषि सहायता पैकेज योजना के अंतर्गत आईएफएमएस प्रणाली के माध्यम से राज्य के किसान लाभार्थियों के खातों में सहायता राशि जमा करने की व्यवस्था की गई है।
- गुजरात समूह (जनता) दुर्घटना बीमा योजना के अंतर्गत 14 (चौदह) विभिन्न योजनाओं के कुल 4.45 (चार दशमलव पैतालीस) करोड़ से अधिक लाभार्थी शामिल हैं।

खेलकूद, युवा और सांस्कृतिक गतिविधियाँ

खेल, युवा एवं सांस्कृतिक गतिविधियाँ विभाग द्वारा युवाओं में खेल एवं संस्कृति के प्रति सकारात्मक दृष्टिकोण विकसित करने हेतु अनेक योजनाओं के माध्यम से सालभर कार्यक्रम आयोजित किया जाता है। राज्य सरकार द्वारा स्वामी विवेकानंद अनिवासी प्रतिभा विकास केंद्र योजना लागू की गई है जिसका उद्देश्य यह सुनिश्चित करना है कि राज्य के प्रतिभावान खिलाड़ी राष्ट्रीय एवं अंतर्राष्ट्रीय स्तर पर जीत हासिल कर राज्य और राष्ट्र का गौरव बढ़ाएं। जिसके तहत दिसंबर 2024 तक पिछले एक साल में 541 (पाँच सौ इकतालीस) पुरुष खिलाड़ियों और 482 (चार सौ बयासी) महिला खिलाड़ियों समेत कुल 1023 खिलाड़ियों का चयन किया गया है। दिसंबर 2024 को समाप्त होने वाले पिछले दो वर्षों में, इस योजना के तहत चयनित खिलाड़ियों ने राष्ट्रीय स्तर पर 50 (पचास) स्वर्ण, 72 (बहत्तर) रजत और 54 (चौवन) कांस्य सहित कुल 176 (एक सौ छिहत्तर) पदक और अंतरराष्ट्रीय स्तर पर तीन स्वर्ण, एक रजत और चार कांस्य सहित कुल आठ पदक जीते हैं।

- वर्ष 2006 में गुजरात सरकार ने 'शक्ति दूत योजना' लागू की, ताकि यह सुनिश्चित किया जा सके कि राज्य के प्रतिभाशाली खिलाड़ी राष्ट्रीय और अंतर्राष्ट्रीय स्तर पर उपलब्धियाँ हासिल करें और राज्य तथा राष्ट्र का नाम रोशन करें। इस योजना के तहत इस वर्ष यानि 2024 में पेरिस, फ्रांस में ओलंपिक खेलों का आयोजन किया गया, जिसमें गुजरात के तीन एथलीट और तीन पैरा एथलीटों ने भारत का प्रतिनिधित्व किया। गुजरात सरकार ने प्रतियोगिता की तैयारी के लिए खिलाड़ियों को प्रतियोगिता से पहले प्रति खिलाड़ी 10 लाख रुपये तहत कुल साठ लाख रुपये का भुगतान किया है।
- गुजरात के पवित्र तीर्थ स्थलों पर महोत्सव योजना के अंतर्गत इस वर्ष द्वारका और सोमनाथ में मातृवंदना महोत्सव का आयोजन किया गया है।
- राज्य सरकार ने वडोदरा में एक प्रकाश और ध्वनि शो का उद्घाटन किया है, जिसमें वडोदरा के इतिहास पर प्रकाश डाला गया है और वडोदरा की सांस्कृतिक विरासत को प्रदर्शित किया गया है।
- राज्य के अहमदाबाद, राजकोट, वडोदरा, जूनागढ़, मेहसाणा, पाटण, सूरत, भरूच, जामनगर, व्यारा और आणंद जिला पुस्तकालयों को एक करोड़ रुपये की लागत से स्मार्ट लाइब्रेरी के रूप में विकसित किया गया है।
- गुजरात साहित्य अकादमी गुजरात की साहित्यिक विरासत को संरक्षित एवं संवर्धित करने तथा गुजराती, हिंदी, सिंधी, संस्कृत, उर्दू और कच्छी भाषाओं के विकास के लिए काम कर रही है। सरकार ने अकादमी को अपनी साहित्यिक परियोजनाओं और गतिविधियों के विस्तार और विकास के लिए गुजरात साहित्य अकादमी के नए भवन "**झवेरचंद मेघाणी भवन**" का निर्माण 19.61 (उन्नीस दशमलव उनहत्तर) करोड़ रुपये की लागत से किया गया है। इस भवन में एक आधुनिक पुस्तकालय, सम्मेलन कक्ष और एक साहित्य संग्रहालय तैयार किया गया है।

- **खेल महाकुंभ 3.0** के लिए रिकॉर्डतोड़ 71 (इकहत्तर) लाख एथलीटों ने उत्साहपूर्वक पंजीकरण कराया है।

विज्ञान और प्रौद्योगिकी

डिजिटल गवर्नेंस की यात्रा में, विज्ञान और प्रौद्योगिकी विभाग डिजिटल बुनियादी ढांचे और डिजिटल प्लेटफॉर्मों के माध्यम से नागरिकों और सरकारी कार्यालयों को सेवाएं प्रदान करता है।

आई. टी. बुनियादी ढांचे का विकास

- गुजरात ने डिजिटल गवर्नेंस में सुधार लाने में महत्वपूर्ण प्रगति की है। **गुजरात स्टेट वाइड एरिया नेटवर्क (जीएसडब्ल्यूएन)** अब 6000 (छ हजार) से अधिक सरकारी कार्यालयों को जोड़ता है, जिसके अंतर्गत लगभग 96,000 (छियानवे हजार) से अधिक नोड्स लैन कनेक्टिविटी के माध्यम से जुड़े हुए हैं।
- भारतनेट परियोजना के अंतर्गत मात्र 24 (चौबीस) माह में प्रदेश की 8,000 (आठ हजार) से अधिक ग्राम पंचायतों को विश्वस्तरीय इंटरनेट सुविधाएं उपलब्ध कराई गई हैं तथा आज भी 96 फीसदी से अधिक का प्रभावी नेटवर्क अप-टाइम कायम रखा गया है। इस नेटवर्क के माध्यम से क्षैतिज कनेक्टिविटी योजना के तहत राज्य में 8,000 (आठ हजार) से अधिक स्कूलों, 600 (छह सौ) से अधिक ग्रामीण स्वास्थ्य केंद्रों और 370 (तीन सौ) पुलिस चौकियों को हाई-स्पीड कनेक्टिविटी प्रदान की गई है।

ई-गवर्नेंस

- **डिजिटल गुजरात प्लेटफॉर्म** राज्य के नागरिकों को 1,000 (एक हजार) से अधिक सरकारी सेवाएं सफलतापूर्वक प्रदान करता है, जिसमें 1 (एक) करोड़ से अधिक आवेदन ऑनलाइन प्लेटफॉर्म, जन सेवा केंद्रों और ई-ग्राम केंद्रों के माध्यम से संसाधित किए जाते हैं।
- सरकारी कार्यालयों के कामकाज को और अधिक सुविधाजनक बनाने के लिए **ई-सरकार परियोजना** के माध्यम से इलेक्ट्रॉनिक फाइल और रिकॉर्ड प्रबंधन प्रणाली के कार्यान्वयन से सरकारी कामकाज में क्रांतिकारी बदलाव आया है। जिसमें 8,000 (आठ हजार) से अधिक कार्यालय शामिल हो चुके हैं तथा **1,40,000 (एक लाख चालीस हजार) से अधिक अधिकारी/कर्मचारी** इसमें शामिल हो चुके हैं। इस परियोजना ने डिजिटल सुशासन के लिए मानक स्थापित करके प्रतिष्ठित पुरस्कार भी जीते हैं।
- नागरिकों को प्रभावी, पारदर्शी और तीव्र सेवा प्रदान करने के दृष्टिकोण के लिए, **आधार (आधार आधारित) प्रमाणीकरण सेवा** का उपयोग किया जा रहा है, जिसमें 48 (अड़तालीस) करोड़ से अधिक लेनदेन किए गए हैं और 09 विभागों में 200 से अधिक प्रत्यक्ष लाभ हस्तांतरण (डीबीटी) योजनाएं लागू की गई हैं, जो नागरिकों को समय पर और सटीक तरीके से बुनियादी सेवाएं प्रदान करती हैं।

कृत्रिम बुद्धिमत्ता (आर्टिफिशियल इंटेलिजन्स) और अत्याधुनिक प्रौद्योगिकी

- गुजरात एआई-संचालित नवाचार में भी अग्रणी है। नैसकॉम और माइक्रोसॉफ्ट के साथ समझौता ज्ञापन के माध्यम से गिफ्टसिटी, गांधीनगर में एक एआई-उत्कृष्टता केंद्र की स्थापना की गई है, जिसका उद्देश्य विभिन्न क्षेत्रों में एआई-सक्षम समाधानों को बढ़ावा देकर सामाजिक-आर्थिक विकास और सुशासन में तेजी लाना है।
- इसके लिए विज्ञान एवं प्रौद्योगिकी विभाग द्वारा राज्य में एआई टास्क फोर्स का गठन किया गया है, जो वित्त, स्वास्थ्य और कृषि जैसे प्रमुख क्षेत्रों में एआई को अपनाने को बढ़ावा दे रहा है।

जैव प्रौद्योगिकी

- जैव प्रौद्योगिकी अनुसंधान सहायता योजना के अंतर्गत स्वास्थ्य क्षेत्र में एंटीमाइक्रोबियल प्रतिरोध, सुपरबग्स एवं वन हेल्थ पर नेटवर्क अनुसंधान कार्यक्रम राज्य में शुरू किया गया है, जिसमें मेडिकल कॉलेज, विश्वविद्यालय, पशु चिकित्सा प्रयोगशालाओं सहित 35 (पैंतीस) संस्थानों के 59 (उनसठ) शोधकर्ताओं ने एंटीमाइक्रोबियल प्रतिरोध वाले 17,000 (सत्रह हजार) बैक्टीरिया की पहचान की है तथा 4,700 (चार हजार सात सौ) के जीनोम अनुक्रमण किए हैं।
- गुजरात जैव प्रौद्योगिकी अनुसंधान केंद्र ने चांदीपुरा, कोरोना, डेंगू, इन्फ्लूएंजा, चिकनगुनिया, एंटरोवायरस जैसे अत्यधिक संक्रामक वायरस के निदान के लिए एक विधि विकसित की है।
- मांसपेशीय दुर्विकास और स्तन कैंसर जैसी आनुवंशिक बीमारियों के निदान के लिए विकसित प्रौद्योगिकी को जीबीआरसी द्वारा उद्योग को हस्तांतरित किया गया है।
- माननीय प्रधानमंत्री ने फरवरी 2024 में गुजरात साइंस सिटी में मानव जैविक विज्ञान गैलरी और गुजरात तट पर जामनगर और वडोदरा क्षेत्रीय विज्ञान केंद्रों की आधारशिला रखी, जो विज्ञान में रुचि रखने वाले छात्रों और नागरिकों के लिए एक अनूठा आकर्षण होगा।
- गुजरात को संयुक्त राष्ट्र द्वारा घोषित वर्ष 2025: क्वांटम विज्ञान और प्रौद्योगिकी के अंतर्राष्ट्रीय वर्ष (आईवाईक्यूएसटी) के लिए अकादमिक साझेदार संस्थान के रूप में मान्यता दी गई है।

वन एवं पर्यावरण

हमारा गुजरात राज्य जैव विविधता से समृद्ध है। मेरी सरकार इस जैव विविधता और पर्यावरण की सुरक्षा के लिए प्रतिबद्ध है। विकास के साथ-साथ पर्यावरण संतुलन बनाए रखने के लिए राज्य वन विभाग वन एवं वन्य जीवों के संरक्षण के साथ-साथ वन क्षेत्रों एवं वन क्षेत्रों से बाहर के क्षेत्रों में वृक्षारोपण बढ़ाने के लिए निरंतर प्रयास कर रहा है।

- भारत वन स्थिति रिपोर्ट (आईएसएफआर, 2023) के आंकड़ों के अनुसार देशभर में वन क्षेत्र के बाहर वन आवरण क्षेत्र में सर्वाधिक वृद्धि के साथ गुजरात राज्य पहले स्थान पर है।

- माननीय प्रधानमंत्री श्री नरेन्द्रभाई मोदी के नेतृत्व में, वन विभाग, गुजरात राज्य ने 'एक पेड़ माँ के नाम' अभियान-2024 को अपनाया है। जिसके तहत 17 (सत्रह) करोड़ पौधे लगाने के लक्ष्य के मुकाबले गुजरात राज्य में कुल 17 (सत्रह) करोड़ 32 (बत्तीस) लाख पौधे लगाने का लक्ष्य तय समय से पहले ही हासिल कर लिया गया है।
- माननीय प्रधानमंत्री जी के नेतृत्व में मिष्ठी (मैंग्रोव पहल फॉर शोरलाइन हैबिटेड्स एंड टैंगिबल इनकम) कार्यक्रम के तहत, गुजरात ने इस वर्ष कुल 11,930 (ग्यारह हजार नौ सौ तीस) हेक्टेयर क्षेत्र में मैंग्रोव रोपण करके देश में प्रथम स्थान प्राप्त किया है। तटीय सीमा पर स्थित राज्य के अत्यधिक संवेदनशील और चुनौतीपूर्ण कोरी क्रीक और सर क्रीक क्षेत्रों के विकास के तहत चालू वर्ष के दौरान पडाला बेट में 2500 (दो हजार पाँचसौ) हेक्टेयर क्षेत्र में मैंग्रोव वृक्षारोपण किया गया है।
- ग्रीन क्रेडिट कार्यक्रम के अंतर्गत वन विभाग ने केन्द्रीय सार्वजनिक उपक्रमों के सहयोग से कुल 5000 (पाँच हजार) हेक्टेयर क्षेत्र में स्थानीय प्रजातियों के वृक्ष लगाने का कार्य पूर्ण कर लिया है।

एमीशन ट्रेडिंग गुजरात

- इस परियोजना के तहत, वर्तमान में सूरत में लगभग 300 (तीनसौ) उद्योग लाइव ट्रेडिंग में भाग लेते हैं और बोर्ड द्वारा तय कोटा के तहत उत्सर्जन परमिट खरीदते और बेचते हैं। यह परियोजना उद्योगों को संयंत्र की दक्षता में सुधार लाने और वायु प्रदूषण नियंत्रण की लागत को कम करने के लिए प्रोत्साहित करती है। सूरत क्षेत्र में कणीय पदार्थ उत्सर्जन में लगभग 20 प्रतिशत की कमी दर्ज की गई है।

राष्ट्रीय स्वच्छ वायु अभियान (एनसीएपी)

- शहरी और ग्रामीण क्षेत्रों में वायु प्रदूषण की समस्या के समाधान के लिए वन, पर्यावरण और जलवायु परिवर्तन मंत्रालय (MoEF&CC), नई दिल्ली द्वारा जनवरी 2019 में समयबद्ध रणनीति के रूप में राष्ट्रीय स्वच्छ वायु कार्यक्रम (एनसीएपी) शुरू किया गया था।
- पर्यावरण, वन और जलवायु परिवर्तन मंत्रालय ने जनसंख्या के आधार पर शहरों की तीन श्रेणियों में शीर्ष 3 (तीन) शहरों को पुरस्कृत किया है, अर्थात् एनसीएपी में "स्वच्छ वायु सर्वेक्षण 2024" के तहत सर्वश्रेष्ठ प्रदर्शन करने वाले शहरों को MoEF&CC द्वारा पुरस्कृत किया है। गुजरात के चार गैर-प्राप्ति शहरों में से, वडोदरा और सूरत को 10 लाख से अधिक जनसंख्या की श्रेणी में चुना गया। सूरत शहर को प्रथम शहर के रूप में चुना गया तथा 1.5 करोड़ रुपये का पुरस्कार दिया गया है।

प्रशासनिक सुधार

ईज ऑफ डूइंग बिजनेस और ईज ऑफ लिविंग के लिए प्रतिबद्ध मेरी सरकार ने गुजरात को पूरे भारत में विकास के लिए एक आदर्श के रूप में स्थापित किया है। गुजरात के कामकाज और सुशासन की बार-बार प्रशंसा की जाती है। गुजरात की जन-हितैषी नीतियां और कुशल प्रशासन पूरे भारत में उद्योग, सेवा, कृषि और लोक प्रशासन सहित क्षेत्रों में काम करने वाले व्यक्तियों को प्रभावित कर रहे हैं।

प्रधानमंत्री श्री नरेन्द्रभाई मोदी ने जो जनहितकारी सुशासन की कहानी बताई है, उसे जनता के सामने लाने के लिए मुख्यमंत्री श्री भूपेन्द्रभाई पटेल की सरकार ने एक महत्वपूर्ण निर्णय लिया है। अब हर वर्ष **विकास सप्ताह** 7 अक्टूबर से 15 अक्टूबर तक उत्साहपूर्वक मनाया जाएगा। इसके तहत पूरे राज्य में विकास सप्ताह का आयोजन किया गया। जिसमें जनसहभागिता से पूरे प्रदेश में विभिन्न कार्यक्रम आयोजित किए गए और लोगों को विकास में भागीदार बनने के लिए प्रेरित किया गया। गुजरात में 'विकास सप्ताह' के तहत राज्य के 23 (तेइस) प्रतिष्ठित स्थानों से विकास पदयात्रा के माध्यम से लोगों को राज्य के विकास में प्रधानमंत्री नरेन्द्र मोदी के महत्वपूर्ण योगदान से अवगत कराया गया।

कर्मयोगी पोर्टल

- ई-गवर्नेंस और डिजिटल सशक्तिकरण के प्रति हमारी प्रतिबद्धता के अनुरूप, गुजरात सरकार ने कर्मयोगी पोर्टल को सफलतापूर्वक लॉन्च किया है। यह एक उन्नत मानव संसाधन प्रबंधन मंच है, इस पोर्टल पर 3.86 (तीन दशमलव छयासी) लाख से अधिक कर्मचारी पंजीकृत हैं। इस पोर्टल में कर्मचारी सेवाओं से संबंधित विभिन्न सेवाएं शामिल हैं।
- कर्मयोगी पोर्टल आधुनिक लोक प्रशासन और शासन के लिए पारदर्शिता, दक्षता और जवाबदेही की नई ऊंचाइयों को स्थापित करने की दिशा में एक महत्वपूर्ण कदम है।

सरदार पटेल सुशासन मुख्यमंत्री फेलॉशिप कार्यक्रम

- राज्य सरकार द्वारा सरदार पटेल सुशासन मुख्यमंत्री फेलॉशिप कार्यक्रम नवंबर 2023 से लागू किया गया है। इस फेलॉशिप कार्यक्रम में चयन प्रक्रिया के अंत में वर्ष 2024-25 में 20 (बीस) फेलो नियुक्त किए गए हैं।

चिंतन शिविर

- 11वां राज्य स्तरीय चिंतन शिविर 21 नवंबर से 23 नवंबर, 2024 तक गुजरात के गिर-सोमनाथ जिले के सोमनाथ में आयोजित किया गया। इस शिविर में माननीय मुख्यमंत्री श्री भूपेन्द्रभाई पटेल, कैबिनेट मंत्री और राज्य स्तर के मंत्रियों सहित कुल 188 (एक सौ अठ्ठासी) प्रतिभागी उपस्थित थे और उन्होंने सक्रिय बातचीत की।
- चिंतन शिविर में गुजरात में रोजगार के अवसर पैदा करने, ग्रामीण क्षेत्रों में आय बढ़ाने, सरकारी योजनाओं में संतुष्टि तथा पर्यटन के विकास में जिला एवं स्थानीय स्वशासन संस्थाओं के योगदान पर चर्चा एवं सिफारिशें प्रस्तुत की गईं।

सूचना एवं प्रसारण

- राज्य के सुदूर क्षेत्रों में लोगों को राज्य सरकार की आधिकारिक जानकारी शीघ्रता से प्राप्त हो, इसके लिए वृत्तचित्र, विशेष मल्टीमीडिया वृत्तचित्र, टेलीविजन क्विकीज और रेडियो जिंगल्स का निर्माण किया गया। इस प्रकार, राज्य सरकार की विभिन्न कल्याणकारी योजनाओं का विभिन्न मीडिया के माध्यम से प्रचार-प्रसार कर जन-जागरूकता पैदा की गई।
- बदलते परिप्रेक्ष्य के अनुरूप सूचना सेवाओं में भी परिवर्तन हो रहा है। राज्य सरकार की सभी योजनाओं की जानकारी प्रदेश के नागरिकों को एक ही स्थान पर उपलब्ध कराने के उद्देश्य से मुख्यमंत्री के मार्गदर्शन में 'मारी योजना' पोर्टल बनाया गया है। इस पोर्टल के निर्माण में राष्ट्रीय सूचना विज्ञान केन्द्र (एनआईसी) का सहयोग लिया गया है। यह पोर्टल राज्य सरकार की सभी योजनाओं की एकीकृत जानकारी एक ही स्थान से ऑनलाइन उपलब्ध कराकर नागरिकों के श्रम, समय और लागत की बचत करेगा।

कुटीर एवं ग्राम उद्योग

- "एक जिला एक उत्पाद" (ओडीओपी) उत्पादों को बढ़ावा देने और "मेक इन इंडिया" मिशन को मजबूत करने के उद्देश्य से सूरत में एक भव्य और विशाल पीएम एकता मॉल का निर्माण किया जा रहा है।
- श्री वाजपेयी बैंकेबल योजना के अंतर्गत ऋण राशि की सीमा 8 (आठ) लाख रुपये से बढ़ाकर 25 (पच्चीस) लाख रुपये कर दी गई है। अधिकतम सब्सिडी सीमा 1.25 (एक दशमलव पच्चीस) लाख रुपये से बढ़ाकर 3.75 (तीन दशमलव पिचहत्तर) लाख रुपये कर दी गई है।
- मानव कल्याण योजना के तहत छोटे-छोटे व्यवसाय करने वाले समाज के कमजोर वर्गों के लिए ई-वाउचर के माध्यम से स्थानीय स्तर पर अपनी पसंद का टूलकिट खरीदने की व्यवस्था बनाई गई है।
- नवीन कुटीर एवं ग्रामोद्योग नीति-2024 के अनुसार, बोर्ड/निगमों एवं सहकारी समितियों से जुड़े कारीगरों द्वारा 460 (चारसौ साठ) करोड़ रुपये के खादी, हथकरघा एवं हस्तशिल्प उत्पाद बेचे गए हैं।

न्यायतंत्र

- विधि विभाग द्वारा राज्य में मजिस्ट्रेटियल अदालतों को चीफ ज्युडिशियल मजिस्ट्रेट्स कोर्ट, अहमदाबाद शहर के मुख्य न्यायिक मजिस्ट्रेट न्यायालय में ई-फाइलिंग के माध्यम से नेगोशियेबल इंस्ट्रूमेंट्स एक्ट-1881 के अंतर्गत दायर चेक रिटर्न के मामलों को वीडियो कांफ्रेंस के माध्यम से चलाने के लिए "रिमोट एड्जुडिशियल कोर्ट" के तौर पर डेड्रीमेट किया गया है।
- राज्य सरकार ने उच्च न्यायालय एवं उसके अधीनस्थ संरचनाओं के बुनियादी ढांचे के विकास के लिए पिछले तीन वर्षों में 2124 (दो हजार एक सौ चौबीस) करोड़ रुपये जिसमें से चालू वर्ष 2024-25 में अब तक अनुमानित कुल 1019.21 (एक हजार उन्नीस दशमलव इक्कीस) करोड़ रुपये की प्रशासकीय स्वीकृति दी गयी है। यह कहना कोई अतिशयोक्ति नहीं होगी कि गुजरात की न्यायपालिका वर्तमान में बुनियादी ढांचे के मामले में स्वर्ण युग का अनुभव कर रही है।

जलवायु परिवर्तन

- गुजरात राज्य में पारिवारिक विवादों के समाधान के लिए राज्य सरकार ने गुजरात उच्च न्यायालय के परामर्श से तहसील स्तर पर कुल **80 (अस्सी) नए पारिवारिक न्यायालय** स्थापित किए हैं। इससे तहसील स्तर पर पारिवारिक विवादों का शीघ्र समाधान सुनिश्चित होगा। इससे तहसीलों के हितधारकों के समय और धन की भी बचत होगी।
- सार्वजनिक ट्रस्ट गुजरात सार्वजनिक ट्रस्ट अधिनियम, 1950 की धारा 36 (छत्तीस) के तहत ऑनलाइन **ई-नीलामी पोर्टल** के माध्यम से कार्यवाही कर रहे हैं, जिसका उद्देश्य यह सुनिश्चित करना है कि ट्रस्ट को ट्रस्ट के उद्देश्य पूरे करने के लिए संपत्ति की बिक्री से अधिकतम राशि मिले।
- राज्य में स्वच्छ और हरित बिजली उत्पादन को बढ़ावा देने के लिए राज्य सरकार द्वारा घोषित **गुजरात नवीकरणीय ऊर्जा नीति-2023** के तहत, चालू वर्ष के दौरान दिसंबर 2024 तक राज्य में कुल 3886.56 (तीन हजार आठसौ छियासी दशमलव छप्पन) मेगावाट सौर ऊर्जा संयंत्र चालू किए गए हैं। इस प्रकार, राज्य की कुल सौर उत्पादन क्षमता बढ़कर 16,796 (सोलह हजार सात सौ छियानवे) मेगावाट हो गई है।
- इसके अतिरिक्त, वर्तमान नीति के तहत, चालू वर्ष के दौरान दिसंबर 2024 तक राज्य में 627.26 (छह सौ सत्ताईस दशमलव छब्बीस) मेगावाट की अतिरिक्त क्षमता वाले पवन ऊर्जा फार्म चालू किए गए हैं। इस प्रकार, राज्य की कुल पवन ऊर्जा उत्पादन क्षमता बढ़कर 12,474 मेगावाट हो गई है।
- **सरकारी भवनों पर सौर प्रणाली स्थापित करने की योजना** के तहत, चालू वर्ष 2024-25 में 630 (छह सौ तीस) सरकारी भवनों को शत प्रतिशत पूर्ण सरकारी सहायता के साथ स्थापित किया जाएगा। 18.84 (अठारह दशमलव चौरासी) करोड़ रुपये की लागत से 7.20 मेगावाट सौर फोटोवोल्टिक रूफटॉप प्रणाली स्थापित की गई है। इसके अलावा, अब तक कुल 3653 (तीन हजार छह सौ तिरेपन) सरकारी भवनों का नवीनीकरण किया जा चुका है। 308.47 (तीन सौ आठ दशमलव करोड़ रुपये की लागत से 64 (चौसठ) मेगावाट सौर फोटोवोल्टिक रूफटॉप प्रणाली स्थापित की गई है।
- **बैटरी चालित दुपहिया वाहनों के लिए सब्सिडी (सहायता) योजना** के अंतर्गत स्कूलों में कक्षा 9 से 12 तक तथा महाविद्यालयों में अध्ययनरत 2941 (दो हजार नौ सौ इकतालीस) विद्यार्थियों को चालू वर्ष के दौरान दिसम्बर-2024 तक बैटरी चालित दोपहिया वाहनों के लिए डीबीटी के माध्यम से 3.53 करोड़ रुपये की सब्सिडी प्रदान की गई है। इसके अलावा, अब तक कुल 41,449 (इकतालीस हजार चारसौ उनचास) विद्यार्थियों को डीबीटी के माध्यम से 48.92 करोड़ रुपये की सब्सिडी प्रदान की गई है।

पंद्रहवीं विधानसभा के इस सम्मानित सदन को संबोधित करने का अवसर प्राप्त कर मुझे आपको यह बताते हुए प्रसन्नता हो रही है कि मानवीय संवेदनाओं से ओतप्रोत आर्थिक प्रगति और मानव संसाधन विकास के लिए प्रतिबद्ध मेरी सरकार, साधारण व्यक्ति के समग्र कल्याण, बुनियादी आवश्यकताओं की पूर्ति तथा प्रदेश की विकास यात्रा में सभी नागरिकों की भागीदारी की दिशा में निरंतर कार्य कर रही है। व्यापक समुदाय के हितों को सदैव प्राथमिकता देते हुए किए गए कार्यों से आम लोगों को राज्य के विकास का अनुभव हुआ है। गुजरात में **'संपूर्ण नेतृत्व, सतत विकास'** की नई परिभाषा अंकित हो गई है। मेरी सरकार ने यह सुनिश्चित करने की अपनी जिम्मेदारी पूरी की है कि लोगों को यह महसूस हो कि सरकार उनके पक्ष में है।

मुझे विश्वास है कि स्वतंत्रता आंदोलन में अग्रणी भूमिका निभाने वाला गुजरात, भारत को विश्वमंच पर सम्मानजनक स्थान दिलाने में भी अग्रणी भूमिका निभाएगा। जनता ने आप सभी को एक ऐसे गुजरात के निर्माण की जिम्मेदारी सौंपी है, जहां हर गुजराती, दुनिया में गुजराती होने पर गर्व कर सके और गुजरात के प्रति स्वाभिमान रख सके। मुझे आशा है कि आप सभी सार्वजनिक जीवन के अपने अनुभवों और सार्वजनिक जीवन की अपेक्षाओं को ध्यान में रखते हुए, **दिव्य गुजरात - गौरवशाली गुजरात** के जन-प्रतिनिधि के रूप में अपना सर्वोत्तम योगदान देंगे। मैं यह मंगल कामना करता हूं कि हम सभी माननीय प्रधानमंत्री श्री नरेन्द्रभाई मोदी जी द्वारा दिए गए मंत्र **'सबका साथ-सबका विकास'** से प्रेरित होकर गुजरात के विकास के लिए सदैव प्रयासरत रहें तथा छह करोड़ से ज्यादा गुजरातियों की समृद्धि और कल्याण के लिए प्रतिबद्ध रहें।

भारत माता की जय

जय जय गरवी गुजरात

सत्यमेव जयते

Government of Gujarat

Address
by
Shri Acharya Devvrat
Governor of Gujarat
to the
Gujarat Legislative Assembly

Gandhinagar

Wednesday, 19th February, 2025

Hon'ble speaker Sir and Hon'ble Members of the Legislative Assembly,

I heartily welcome you all at the auspicious commencement of sixth session of 15th Legislative Assembly. I feel happy and proud to have an auspicious opportunity to address the Legislative Assembly of the State of Gujarat, the sacred land of the Father of Nation Pujya Mahatma Gandhiji and the founder of integral India, Shri Sardar Vallabhbhai Patel. Many historical and welfare oriented laws for the citizens have been enacted in this Legislative Assembly. Various decisions have been taken for the citizens of Gujarat for continuously improving the quality of their life and comfort as well as easy access to essential amenities like health, education, drinking water, electricity, transport/roads etc.

The word "Gujarat" strikes the idea of development in our mind. In the history of hundreds years of Gujarat, the regime of the last two and half decades has emerged as golden period in the hearts of the people. This journey has been progressing at the same pace till today. Gujarat has witnessed, known and felt the unprecedented development of the State; happiness, peace, prosperity and safety of the common man and sensitivity and transparency of Governance.

On the completion of 75 years of adoption of the Constitution of India, let us not consider 'the Constitution' merely as a book but make "the Interest of the nation above all" our way of life. In this reference, Inspired by the Honb'le Prime Minister, 'The Constitution Day' was celebrated nationwide this year with the theme of 'Hamara Samvidhan Hamara Swabhimani'. I remember the contribution of proud Gujaratis like Sardar Vallabhbhai Patel, Kanaiyalal Munshi and Hansaben Maheta besides Dr. Baba Saheb Ambedkar's invaluable contribution in the making and adoption of the Constitution.

Prime Minister Shri Narendrabhai Modi is successfully realizing the dream of "Ek Bharat, Shreshtha Bharat" visualized by Sardar Saheb. 150th Birth Anniversary of Sardar Saheb will be celebrated nationwide during the entire year. Sardar Vallabhbhai Patel realized the sovereignty of India by uniting the princely states and kingdoms. The human gems born in the land of India, have not only written the destiny of India in golden letters but also added new chapters in it. It is Sardar Vallabhbhai Patel's very important contribution in bringing out the Indians from the darkness of years old slavery and gifting the light of the Independence and therefore, there is no exaggeration in calling him "Asardar Sardar". Sardar Saheb has completed a historic task which may be equated to a lamp which removes darkness and brings light.

Vanbandhu community has a unique contribution in the history of India. The people have great honour for Bhagvan Birsa Munda whose name is at the forefront in the struggle for freedom. Honouring his contribution, Bhagwan Birsa Munda's birth anniversary, 15th November, is being celebrated across the nation as "Janjatiya Gaurav Divas" since the year 2021. In the year 2024, Bhagwan Birsa Munda's 150th birth anniversary "Janjatiya Gaurav Divas" was celebrated at State level at Ahwa of Dangs, having majority of tribal population.

Public interest shall be the first priority of any Government. The Governance having public interest at its core can only be rightly called “Sushasan” (Good Governance). By the inspiration of Prime Minister Shri Narendrabhai Modi, 25th December, the birth anniversary of the former Prime Minister Shri Atal Bihari Vajpayeeji is celebrated as “Sushasan Divas” since the year 2014 “Sushasan Divas” of 2024 was the festival of service to people, welfare to people and opportunity of employment. Various new initiatives and projects with greater use of technology in public welfare schemes and public utility have been started on Sushashan Divas. At this occasion, various public welfare centric decisions were taken for Good Governance including formation of Artificial Intelligence taskforce with a vision of keeping Gujarat leader in technology driven governance and Socio-Economic development.

The people of Gujarat always remains at the heart of State Government. Concern for public is always reflected in the policies and decisions of the Government. Under the leadership of Chief Minister Shri Bhupendrabhai Patel, the last two years of Government of Gujarat has been of service, resolution and dedication. In the Amrutkal of independence, the State Government has provided maximum benefits to the people through “Amrut” like schemes. In the leadership of the Chief Minister, as per the Prime Minister’s vision; the State Government has focused on welfare and upliftment of “GYAN” i.e. Garib(poor), Yuva(youth), Annadata(farmer) and Narishakti(Women) in all its planning and programmes.

Gujarat has become “Destination of first choice” for the national and International investors due to factors like pro-active policies, ease of doing business, conducive environment for the capital investors, well-developed industrial infrastructure and high standards of living. Programmes like Vibrant Gujarat Summit of the Government of Gujarat, encouraging industrial development has majority share in making Gujarat as a policy driven state and having sector specific policies which enabled the state to become “Best Choice of Investment” for the national and international investors. Gujarat is now famous worldwide due to its progress in all the fields including industrial development since last two decades. Gujarat has strengthened its image as prestigious policy driven State by implementing about 12 policies in the last three years.

Dholera- a symbol of industrial progress of the State, will be the first Greenfield Smart City. The State Government has developed plug and play facility for semiconductor and electronics manufacturing in Dholera. When we think about infrastructure and technology, Gujarat’s contribution in the field of India semiconductor Mission for the self-reliance in semiconductor field must be remembered.

Under the leadership of Chief Minister Shri Bhupendrabhai Patel, the State Government has announced “Gujarat Semiconductor Policy 2022-27”. Gujarat is the first state of the country, to have implemented Semiconductor Policy. In a short span, India has drawn attention of the countries worldwide in the field of semiconductor. Famous companies like Micron have also participated in Government of Gujarat’s efforts after announcement of the policy.

The State was first in the nation to announce a Solar policy in 2009 that paved a new way of development of solar energy for commercial use. With the help of state government's seamless incentives and infrastructural and legal frameworks the state has achieved 16,796 MW total installed capacity till December, 2024. The state has continuously encouraged 'rooftop solar' for wider public use of solar energy and achieved total 4822 MW installed capacity ranking first in the nation. The government is making constant efforts to install more and more rooftop solar capacity in the state under *pradhanmantri suryaghar- free electricity scheme*. Charanaka solar park (730 MW), Radhanesada solar park (700 MW) and Dholera solar park (300 MW) have been established in Gujarat.

Gujarat is ready to become the national hub of Green Hydrogen of the nation with its immense renewable energy potential, robust port infrastructure and well-developed LNG pipeline network. For the same, Government of Gujarat has set a production target of 30 lakh metric tons of green hydrogen per year. Under which, the state government has declared unused government land lease allotment policy-2023 for the production of green hydrogen by using unconventional energy sources like solar/wind/wind-solar hybrid energy. MoUs for more than Rs. 3 lakh crores have been signed in the field of green hydrogen in vibrant Gujarat global summit-2024. Generation of about 100 GW from unconventional energy sources will be required for the production of green hydrogen. Government of Gujarat has approved in principle allotment of nearly 1.99 lakh hectares of land to establish R.E. Park for Green Hydrogen production. It has been planned to increase capacity of Inter State Transmission System (ISTS) and GETCO network for electricity generation.

The State Government has prepared a dynamic document- roadmap to *Viksit Gujarat@2047* aiming at *Viksit Gujarat for Viksit Bharat*. Through this roadmap based on two pillars of "earning well" and "living well, the State Government is advancing with the objective of improvement in quality of life for its citizens and making them prosperous to contribute in the economy. Gujarat State Institution for Transformation-GRIT has been established as a Think-tank for formation of a long term policy and strategy to achieve these targets in a well-planned and well-arranged manner.

The British laws were aimed at further strengthening British regime, and had the elements of oppression and dictatorship instead of justice and democratic values. Therefore, three new acts *Bhartiya Nyay Samhita*, *Bharatiya Nagrik Suraksha Samhita* and *Bhartiya Sakhsya Adhiniyam* have been implemented from 1st July 2024 replacing three old acts i.e. Indian Penal Code, Criminal Procedure Code and Indian Evidence Act to enshrine the values of justice, democracy and individual liberty.

One among many tourist places of India, "Smrutivan Earthquake Memorial Museum" at Bhuj shows Kutch's vigour to fight against all odds. This museum is the tale of the courage to remain firm against calamity and it is a live document showcasing story of rise from the ashes. Smrutivan museum has been awarded the prestigious UNESCO Prix Versailles 2024 world title for its interior. This award has placed Smrutivan Bhukamp Memorial Museum of Bhuj in 7 most beautiful museums of 2024.

The Union Home Minister Shri Amit Shah inaugurated Archaeological Experiential Museum highlighting archaeological heritage of the ancient city of Vadnagar-the Honourable Prime Minister's birthplace. Vadnagar museum showcases not only ancient culture but also its contribution in trade, town-planning, education and administrative arrangements. This museum has revived two and half thousand years journey of Vadnagar. The school in Vadnagar where the Hon'ble Prime Minister studied has been developed as the Prerna School of Experiential Learning (Prerna Kendra). The students are imparted knowledge of Yoga-Pranayama, India's rich heritage, Indian knowledge system, various human values, modern Indian initiatives, and technology at this centre. So far, a total of 1290 participants including students and teachers across 430 districts of India have received inspiration by visiting Prerna Kendra.

In 76th Republic Day National Parade, Gujarat's tableau based on theme "From Anartpur to Ekta Nagar - A wonderful Confluence of Heritage and Development," received first prize in the Popular Choice category. Gujarat's tableau thus received first prize in the Popular Choice category for the third consecutive year, which is a matter of pride for all of us.

Agriculture and Farmer welfare

The Indian civilization has dignified food as the God and farmer as Anna Data and Jagat no Tat(father of the world). Agriculture is at the core of Indian culture and lifestyle and India is known as an agriculture-oriented nation. The farmer is in the root of present progress of India. Gujarat has shown a new direction and vision to other States by agriculture revolution and changes in agriculture field in the agriculture-oriented nation.

Natural Farming

Natural farming means the agriculture based on the original principles of farming which costs less. Natural farming is the demand of the present era. Many farmers are happy and earning huge amount of money by adopting natural farming which blossoms the nature. The land withered by the chemical farming has breathed a relief by natural farming. Prime Minister Shri Narendrabhai Modi has worried for environment, nature and entire mankind by according top priority to natural farming. I heartily welcome his decision for the same. Under the leadership of Chief Minister of Gujarat- Shri Bhupendrabhai Patel, Gujarat is heading to become a 'Model State' for the entire India in the field of natural farming.

The State Government has established the first and only in the world “**Gujarat Natural Farming Science University**” (**Gujarat Prakrutik Krushi Vignan Vishvavidyalay**) for Agriculture education, research and expansion in natural farming with multipurpose aim to increase scope of it, educate farmers about it and provide education to youths of natural farming in Gujarat.

Agriculture relief package:

- The State Government has announced Agriculture relief package worth a huge amount of Rs.1,770 crores under crop damage due to heavy rains in July and August months till now in the current year 2024-25. Under which, crop damage assistance of more than Rs.1,469 crores to 7,87,751 affected farmers of 27 districts have been paid till date.
- In the current year during monsoon season, 3,73,433 farmers were registered for selling ground nut and 24,822 farmers were registered for selling Soybean at a Minimum Support Price(MSP). This time, the Government has purchased record break total more than 12 lakh 70 thousand metric tonnes quantity of both these crops worth Rs.8511 crores under the purchase at Minimum Support Price(MSP) till now.
- Under Pradhanmantri Kisan Samman Yojana, an amount of total Rs.18,808 crores in 1 to 18 installments have been directly credited to the bank accounts of 66 lakh 51 thousand farmer beneficiaries till date.
- In the current year, **Ravi Krushi Mahotsav** was held for two days on 6 and 7 November in all 248 talukas of the State to guide farmers about modern agriculture technology and the assistance schemes useful for them. Besides this, a State level programme was also held wherein 3 lakh 4 thousand farmers participated with enthusiasm.
- Under Mukhyamantri Pak Sangrah Structure Yojana for making crop storage infrastructure, the amount of assistance has been increased from Rs.75,000 to Rs. 1 lakh in the current year.
- In the Scheme for maximum use of the latest drone technology(Krushi Viman) in the field of agriculture, Nano urea and chemicals for crop protection have been sprinkled on the various crops grown in about 21,566 acres of land of 4043 farmer beneficiaries at a concessional rate during the year 2024-25 till December 2024.

Horticulture

- My Government is implementing various assistance oriented schemes for encouraging horticulture production and helping in sowing of horticulture crops to post harvest management.
- Various projects under Horticulture mission scheme are in force for providing **infrastructural facilities** in the State to manage horticulture crops after harvest which include 34 tissue culture laboratory, 23 bio-control labs, 531 cold storages, 81 ripening chambers, 413 sorting grading units and other infrastructural facilities.
- Under various assistance oriented schemes of Horticulture department, an estimated total 1.07 lakh horticulturists of the State have been benefitted by assistance of Rs.162.22 crores till the end of December 2024.
- The Agriculture Universities of the State have developed total 23 modified/hybrid-more production friendly immune crop types, agriculture systems for various crops and 321 systems related to agriculture, animal husbandry, horticulture, agriculture engineering, food processing etc.

Animal Husbandry

- Animal Husbandry and dairy industry have unique contribution in the economic and social development of Gujarat State.
- Under Fodder development, total 78,548 seeds kit having modified crop types worth Rs.462.70 lakhs were distributed and assistance of Rs.215.10 lakhs have been provided for total 1195 electric chaff cutters till the end of December 2024.
- In the field of cattle health, total 56.80 lakh cattles were treated and 4480 Pashu Arogya Melas were held till the end of December 2024.
- Kharava Movasa(foot and mouth disease) vaccination to 1 crore 68 lakh cattles was taken up in the State in the year 2024-25.

Mukhyamantri Gaumata Poshan Yojana

- Under the **Mukhyamantri Gaumata Poshan Yojana**, the State Government provides assistance of Rs.30 per cattle for the maintenance of cattles kept at Gaushala/Panjarapol registered under the public trust act.

Fisheries

- Online Token Management System has been developed so that security agencies may get real time details of the boats and sailors voyaging in the ocean.

- During the year 2023-24, boat owner fishermen having diesel card were provided an assistance of Rs.209 crores under the scheme for Diesel VAT concession on high speed diesel used in mechanical fishing boats with less than 20 metres of length.
- **Pradhanmantri Matsya Sampada Yojana(PMMSY)** is Government of India's five year flagship scheme(from year 2020-21 to 2024-25) worth Rs.20,050 crores under which, Government of India has approved projects worth total Rs.955.10 crores for Gujarat State.

Cooperation

The Government of Gujarat is working to make cooperative sector more capable with the slogan of **“Sahkarthi Samrudhhi”**- for advancement in the cooperative sector. The spirit of cooperation is inherently in the nature and culture of Gujaratis. Cooperative movement is contributing significantly today in many fields including rural and agriculture economy management.

Many policy related decisions of the Central Government reflects the determination to make the nation stronger and dynamic in the field of cooperation. The Cooperation department has taken farsighted decisions to strengthen cooperative societies of villages and making farmers richer like revolutionary step to open bank accounts for women and farmers and give them benefit through arrangements of direct benefit transfer.

Prathmik Krushi Dhiran Sahakari Mandalis

- Various facilities like ration card, driving license applications, payment of light bills and mobile bills etc. are being provided through CSC by **Primary Agriculture Credit Societies(PACS)** at the rural level. Such a digital services will enhance the comprehensive development of the nation.
- Model bylaws of all PACS of the State have been adopted.
- All PACS of the State are being equipped with modern computerized system.

Water Management

Lack of all-weather rivers is always a matter of concern for Gujarat. My Government has accepted the path to solve the water problem through best planning as it considers water as God's gift. The plannings made in the direction of making water not only common necessity but also the vehicle of Gujarat's prosperity; has inspiring impact not only on Gujarat's but also on the entire nation's economy.

The State Government's objective is efficient use of available water resources, water storage, water irrigation, and water management. Under water storage, thousands of check dams were made; Sujalam Sufalam Jal Abhiyan was taken up and old canals were repaired and modernized.

- Small and big check dams have been built in the State by various schemes and the works of other check dams are under progress –the completion of which will irrigate additional 7300 hectares of land. More than total 1,87,403 check dams i.e. 94,846 of Water Resources department and 92,557 of other departments of the State; is directly or indirectly irrigating about 4,55,280 hectares of land till December 2024.
- **Sujalam Sufalam Jal Abhiyan** has been taken up for the last seven years to increase the scope of water storage in entire State. As a result, the capacity for water storage has increased significantly and water levels have improved.
- Under Sujalam Sufalam Yojana, water is being pumped by 13 completed pipelines based on Narmada main canal and 952 ponds of 521 villages of 32 talukas of 8 districts of Gujarat linked by pipelines; are being filled by Narmada water for ground water recharge and supplementary irrigation.
- Works of 32 Packages under four link Pipelines to fill 115 ponds of 11 districts in Saurashtra region under **Saurashtra Narmada Avataran (SOUNI) Yojana** by obtaining one million Acre feet water (43560 million cubic feet) out of excess flood water of Narmada have been completed and works of 4 packages are in progress. On completion of the works, the ponds within the periphery of three kilometre on both sides of main pipeline will be linked.

Successful planning/implementation of Lift irrigation schemes has been carried out wherein supplying of water in interior/hilly areas in tribal area was difficult.

- Expansion work of Kadana-Dahod Lifting Pipeline Scheme based on **Kadana** reservoir has been completed at the cost of Rs.226 crore which will provide benefits of irrigation to about 4,500 hectare areas falling within the Talukas like Sanjeli, Singvad, Dhanpur, Devgadbaria of Dahod district having lack of irrigation facility.
- A scheme costing Rs.315 crores for filling up total 126 lakes of 85 villages of Shahera, Godhara, Kalol and Ghoghamba talukas falling within the eastern area of Panchmahals district by lifting pipeline based on **Panam** reservoir is in progress. The benefitted area of which is 35,000 hectares.

Canal Reformation

- Most of the irrigation schemes in the State are of ten years old so, the works of extension, renovation and modernization of canals have been undertaken on the basis of priority. Works of renovation, extension and modernization of present irrigation canals in 13,52,563 hectare areas have been completed till December 2024.

Water Supply

- The State Government has made sustained efforts for providing good quality drinking water to improve the health and living standard of the people.
- Works of 20 Group Water Supply Yojana have been completed at the cost of Rs.1800 crore in the current year and total 506 villages have been covered in the group schemes based on surface sources by this scheme. Thus, the State Government has succeeded in supplying drinking water facility to total 15,675 villages and 251 cities till now.
- Total 3250 Km bulk pipeline has been installed under “**State wide Water Supply Greed**” based on Sardar Sarovar Narmada Dam and others Surface sources.
- Works of bulk Pipeline from Navda to Chavad in Rajkot, Botad, Probandar and Amreli districts have been completed at the cost of Rs.644 crore in the current year. By which, an additional daily waters supply of 500 M.L.D has availed to these areas.
- The State Government has dedicated to people 16 schemes at the cost of Rs.1950 crore and laid the foundation stone of five schemes at the cost of Rs.450 crore in the current year.
- Drinking water has been supplies unto the last man in rural areas by installing 19,599 mini pipelines and 2,80,871 hand pumps.
- With a view to strengthening the services of Water Supply Division, Grievance Redressal System has been started for disposal of complaints. In which, Toll free helpline number 1916 and round the clock control from Gandhinagar headquarters have been implemented.

Food, Civil Supplies and Consumers Affairs

- My Government provides food security to the poor families by well-planned implementation of “**National Food Security Act**”. The State Government distributes monthly 35 Kg food grains to total 75 lakh poor families of the State through efficient management of ‘Public Distribution System’.

- “**Antyodaya Families**” and “**Priority Households**”(PHH) are two types of category included under “National Food Security Act-2013”. While identifying the norms of selection for “Priority-based households”(PHH), total 3.70 crore beneficiaries of 75 lacs families of the State have been covered under **N.F.S.A.** till December-2024 on the basis of database of social and economic census-2011.
- My Government has extended the annual income limit of the family from Rs.15,000 to Rs.20,000 for inclusion of the beneficiaries who are not covered under the NFSA Act.
- Total 3.70 crore beneficiaries of 75 lacs families of the State have been provided with **9.57 lac metric ton wheat** and **10.84 lac metric ton rice** at fair rate from January-24 to December-24.

Distribution of Toor dal and Grams(Chana) at a fair price:

- With a view to providing nutrition security along with the food security to 75 lacs NFSA card holders of the State, 1 Kg **Toor Dal** and 1 Kg **gram** at a fair price of Rs.50 and Rs.30 respectively per card are being distributed every month. Estimated quantity of total 24,928 metric ton Toor Dal and total 57,705 metric ton Chana have been distributed till the end of December-2024 in the year-2024.

Distribution of Edible Oil at fair price :

- Under Public Distribution System, 1 litre **double filtered groundnut oil** with significant subsidy of Rs.100 per litre by the State Government has been distributed to all the 75 lacs NFSA beneficiary families per card during the festivals of Janmashtami and Diwali. Total 147 lac pouches have been distributed till the end of December-2024 in the year 2024.

Distribution of Double fortified Salt

- 75 lac NFSA beneficiary families of the State are distributed 1 Kg double fortified salt pouch at the least fair rate of Rs.1 per Kg per card. In the year 2024, an estimated quantity of total 42,291 metric ton salt has been distributed till the end of December-2024.

Automation in Public Distribution System:

- **End-to-end computerization** has been carried out in Public Distribution System so as to avail full food grains with transparency to all the genuine beneficiaries covered the National Food Security Law.

Action taken by the Government for consumer protection:

- Consumer protection unions associated with the consumer protection and awareness activities have been strengthened by providing financial aids above Rs. 40 lacs by the Government during last one year.
- Total 4373 grievances have been disposed of through mediation and arbitration by the consumer protection unions in the State to lessen the burden on the District Consumer Grievances Redressal of the State.
- Total 17,837 cases out of 22,180 cases have been disposed of by the State Consumer Grievances Redressal Commission till December-2024 in the year-2024.

Energy and Petrochemicals

- With a view to providing constant and uninterrupted electricity supply in the State, the Energy department is carrying out the function of electricity generation, transmission and distribution. Electricity is a pivotal criterion for social and economic development in the State. Average per capita electricity consumption of the State was 2402 unit in the year 2022-23, which has increased to 2479 units in the year 2023-24 and it is double than the per capita electricity consumption of the entire country.
- The farmers had been facing hardships in watering their farms during the nights and also frightened of the wild animals; so, the Government has introduced the '**Kisan Suryoday Yojana**' for the farmers to provide them electricity supplies during the day. As many as 16,683 i.e. 97% farmers of the State are being provided electricity supply during day time under this scheme. Moreover, by carrying out the effective electricity distribution system a decrease of 40 paisa in tariff has been made from 1-10-2024.
- A mission for modernization at the cost of Rs.1474 crore is being carried out at Ukai, Vanakbori, Gandhinagar, Kutch Lignite Thermal Power Station to lessen the per unit cost, to enhance the work abilities of old units and to improve the plant machinery of the Gujarat State Electricity Corporation Limited(GSECL).
- A Scheme of setting up '**Electricity Stations based on Solar Energy**' on the Government waste Lands available around the Sub Stations in the State is under process. By which, wastage being incurred in transmission and distribution of electricity can be restricted. Total 312 MW Solar projects have been activated and 530 MW Solar Projects are in progress.

- First ever floating Solar Project of the State has been activated in the Lignite TPS reservoir at Bhavnagar.
- Total 59 sub-stations have been activated in the State at the cost of Rs.4030 crore during the year 2023-24 and total 12 sub-stations have also been activated at the cost of Rs.2336 crore till the end of December in the current year. Resulting which the electricity consumers of the State are availed with the qualitative and uninterrupted electricity supply.
- Electricity connections are being sanctioned quickly to the farmers by the Energy Department. Total 83,941 **Agro electricity connections** at the cost of Rs.1424 crores have been sanctioned during the year 2023-24, whereas, 48,287 Agro electricity connections at the cost of Rs.834 crores have been sanctioned till the end of December in the current year.
- Works at the cost of Rs.562 crore during the year 2023-24 and Rs.562 crore till the end of December 2024 in the year 2024-25 respectively under **the Revamped Distribution Sector Scheme(RDSS)** have been completed by the Government with efficient distribution and Sustainable Financial System so as to avail the uninterrupted and qualitative electricity supply to the consumers of the State. Under this scheme, the works like transiting the existing overhead electricity feeder into underground cable, existing overhead electricity feeder into Aerial Bunch Cable/MVCC (Medium Voltage Covered Conductors) etc. are undertaken.
- 4669 Solar Pumps at the cost of Rs.144 crores during the year 2023-24 and 676 Solar Pumps at the Cost of Rs.19.14 crore by end of December-2024 in the year 2024-25 have been installed respectively for stand Alone Solar Agriculture Pump for transferring the Pump sets run by diesel in the interior area, forest and off green area etc. under **the Prime Minister Farmer Energy Protection and Upliftment Mission (PM-KUSUM)** Scheme Component-B.
- Electricity Companies of the State are efficiently working for last three decades and constantly getting A+ rating for the same.
- Total established electricity capacity of the State is 57,664 MW, which is the highest in the country. Gujarat is pioneer State in the entire country in the field of Renewable Energy(Wind+Solar+Hydro+Bio) with the capacity of 31,483 MW. In which, it is a leading State in the country with the capacity of 12,474 MW wind energy and 16,796 MW Solar energy.

- Total 74,700 hectare unsurveyed lands have been allotted for establishment of a huge Wind/Solar/Wind-Solar hybrid park with the capacity of about 37000 MW in the State. Solar Plants with 50% and 100% electricity capacity are intended to be established by Decembr-2024 and December-2026 respectively.
- Gujarat State Petroleum Corporation Limited (GSPC) is the second highest gas trading company in the country. GSPC has sold out 13.27 million standard Cubic meter natural gas per day during the financial year 2024-25 by December 2024.
- Gujarat State Petronet Limited(GSPL) is the second largest gas transmission company of the country. It has developed total 2749 Km long natural gas transmission Pipeline network for gas transmission by September 2024. GSPL as transmitted average 30.49 MMSCM natural gas per day during the financial year 2023-24.
- GSPL India Gasnet Limited is carrying out the cross country Natural Gas Transmission Pipe-line above 1600 K.M. length through Mehsana-Bhatinda Pipeline and Bhatinda-Gurudaspur Pipeline Project, which is passing across the Gujarat, Rajasthan, Haryana and Punjab States and transmitting 4.7 MMSCM natural gas daily.
- Gujarat Gas Limited is the largest gas distribution company in India. Gujarat Gas Limited has established about 41,900 km long urban gas distribution network and 825 CNG stations till December 2024. Gujarat Gas Limited provides piped natural gas to about 21,34,554 domestic customers and about 4,433 industrial units and about 14,820 commercial units.
- Sabarmati Gas limited also connects about 311212 domestic customers to that of 161 CNG station with its network and provides natural gas to 461 industrial and 1303 commercial units.

Industry

- Along with the development of **Pradhan Mantri Mega Integrated Textile Region and Apparel(PM MITRA) Textile Park**, the Gujarat Textile Policy-2024 was announced with the aim of promoting women entrepreneurs, to encourage MSMEs and youth and increasing investment in the textile sector and further strengthening the textile value chain in each sub-sector. Under various textile policies, a total assistance of approximately Rs.1500 crore has been provided to textile units in the current financial year 2024-25.

- To boost industrialization in the State, various incentive assistance schemes such as Scheme for Incentive to Industries, Assistance to Plastic Industries Scheme, Assistance to Mega Innovative Projects Scheme, Incentive Scheme for Aerospace and Defence Sector, Capital Subsidy to Large Industries Thrust Sector, Atmanirbhar Gujarat Yojana-Large and Thrust and Atmanirbhar Gujarat Yojana-Mega have provided assistance of approximately Rs.1050 crore to various industrial units of the State in the current financial year 2024-25.
- Gujarat Single Window System – Investor Facility Portal (IFP) is one of the oldest single window portals in the country. More than 18 lakh applications have been processed so far by approximately 7.4 lakh registered users on this portal.
- During Vibrant Gujarat Global Summit-2024, out of total 98,970 MoUs approved, 54,977 projects have been operationalized and 14,402 projects are under implementation.
- Gujarat has been consistently ranked as a “Top Achiever” at the national level since 2020 in the **Ease of Doing Business** Rankings of the Government of India and has consistently been ranked as a “Best Performer” State in the National Start-up Rankings since 2018.
- **G-Hub:** The Economic Master Plan of Surat Economic Region (SER) prepared by NITI Aayog was launched on 19 September 2024 at Surat, which is expected to lead the State into a new era of economic transformation.
- Dholera Special Investment Region is India's largest planned Greenfield industrial smart city, spread over 920 sq. km.
- A world-class Dholera Greenfield International Airport is being developed at Nawagam, Dholera in partnership with Airport Authority of India, Government of Gujarat and National Industrial Corridor Development and Implementation Trust. For this, a total of 1501 hectares of land has been transferred to the Special Purpose Vehicle Dholera International Airport Company Limited(DIACL) by the Government of Gujarat and the process of acquisition of 16.60 hectares of private land has been completed.
- More than 224 industrial estates have been established by the Government of Gujarat till date and more than 2000 industrialists have been allotted industrial plots in these estates by the year 2024.
- Due to the State Government's incentive policies for MSMEs, 1,12,766 new MSME units have been registered on the Government of India's Udyam portal this year, which shows a 22% increase compared to the previous year.

- Tata Advanced Systems Limited is in the process of setting up an **Aircraft Final Assembly Line Facility** spread over 36 acres in Vadodara.
- Located in Gujarat, **GIFT City** advances India's vision. GIFT City represents India's ambition to position itself as a global hub for financial services and technology. Furthermore, the GIFT City ecosystem provides unprecedented opportunities for investment managers, fintech start-ups, and global corporations.

Tourism

- For the development of the film sector in Gujarat, the 69th Filmfare Awards were organized for the first time at Gift City, Gandhinagar by signing a MoU with World Wide Media Pvt. Ltd.
- **Hafeshwar** village of Kwant taluka of Chhota Udepur district has been recognized as the "Best Rural Tourism Competition-2024" in the **Heritage Category** and Khijadia has been recognized as the "Best Tourism Village 2023" in the **Silver Category** by the Ministry of Tourism, Government of India.
- Chief Minister Shri Bhupendrabhai Patel has approved Rs.2268.93 crore for the upgradation, widening and improvement of existing 58 roads of State and panchayat, connecting total 44 important tourism places in the State to boost the tourism industry of the State.

Health and Family Welfare

The State Government has increased the infrastructure facilities to make public health services more robust and has improved the arrangements by increasing the availability of trained doctors and paramedical staff to cover all the highest standards for quality treatment of patients.

- During the year 2024, the State Government has worked diligently to provide health services to the people. Under which, approximately 9.67 crore OPDs, approximately 77.32 lakh IPDs, 8.16 lakh minor surgeries, 22.12 lakh major surgeries, screening of 2.97 crore people for non-communicable diseases, immunization of 8.70 lakh pregnant women and 8.90 lakh young children have been carried out in the State.
- Dialysis centres have been set up at 270 places and day care chemotherapy centres at 35 locations in the State so that patient suffering from serious illness like kidney diseases and cancer does not have to go to big centres like Ahmedabad every time. In the year 2024 till the end of December 2024, 4,21,654 dialysis sessions were done for 45,867 people, and 73,914 people received day-care chemotherapy treatment at these centres.

- Telemedicine services are a boon for the residents of remote and geographically inaccessible areas. At present, 22 telemedicine hubs are functioning in Gujarat. Till the end of December 2024, under the telemedicine service, more than 1.06 crore doctor-to-doctor tele-consultations have been done, and more than 10 lakh beneficiaries have benefitted from consultations through the e-Sanjeevani (Patient to Doctor) App.
- The State Government has established a multi-specialty hospital at the Ahmedabad Medicity Campus at the cost of Rs.550 crore. As an expansion of these facilities, the capacity of multi-specialty and super-specialty hospitals is being enhanced in Gandhinagar, Ahmedabad-Sola, Vadodara, Surat, Bhavnagar and Jamnagar.
- The State Government is committed to enhance infrastructure facilities and is also focused on ensuring availability of doctors from medical colleges to Primary Health Centres(PHCs). I am pleased to announce that this year, the State Government has successfully filled all vacant positions of MBBS doctors. With a view to ensuring adequate availability of MBBS or specialist doctors in the future, the number of undergraduate(UG) and postgraduate (PG) seats in new medical colleges and existing medical colleges in the State has been increased. Accordingly, there are total 7,150 seats at the undergraduate level and 3,002 seats at the postgraduate level in the State at present.
- During the year 2024, till the end of December 2024, the Ayushyaman Cards have been issued to total 2.68 crore beneficiaries under the **Ayushyman Bharat Pradhanmantri Jan-Aarogya Yojana** as well as services of settlement have been provided to 10.46 lakh claims worth Rs.2895.43 crore.
- The Clinical Establishment Act and its rules have been framed under the act to ensure that patients get systematic treatment as per defined standards at both Government and private hospitals within the State. This will ensure the registration of all dispensaries and hospitals operating in the State.
- In the year 2024-25, new 660 items have been included in the Essential Drugs List(E.D.L.) by the Gujarat Medical Services Corporation Ltd., so now total 1377 items have been prescribed for the year 2024-25.

- As a result of the comprehensive and public-oriented actions of the Health and Family Welfare Department of the State Government, Gujarat has been ranked **first among the large States for two consecutive years** in the Sustainable Development Goal Index Goal No.3 which focuses on "Good Health and Wellness," published by NITI Aayog.

Education

Education is the key that unlocks a bright future. Education is essential for the development of any society, individual or country. My Government is committed to enhance both the accessibility and the quality of education within the State. My Government is making significant strides in ensuring that all children in Gujarat receive a comprehensive education that fosters their overall development.

Primary Education

- **National Education Policy-2020** has been declared for the Indian Education of the 21st century by our beloved and visionary Hon'ble Prime Minister Shri Narendrabhai Modi and Gujarat is the leader in its implementation.
- The policy emphasizes a competency-based evaluation over cramming assessment. I am pleased to announce that competency-based terminal examinations and periodical examinations are being implemented in all Government primary schools in the State, as well as Holistic Progress Cards will be implemented for Standards 1 and 2 starting from the upcoming academic year 2025-26.
- Smart boards, G-Shala Application and the DIKSHA platform are being implemented in the State's schools to enhance the integration of technology within the education sector under the National Education Policy. Additionally, all textbooks for grades 1 to 12 in the State have been provided with QR codes.
- Keeping in mind the importance of studying the science stream, the new scheme of **Namo Saraswati Vigyan Sadhana** has been implemented from the year 2024-25 which aims to encourage a greater number of talented students to enrol in the science stream and complete their education up to 12th grade. An assistance of total Rs.25,000 per student is paid under this scheme. Assistance of total 41 Crores has been paid to 1.50 students till the end of December 2024.

- The **Namo Lakshmi Scholarship Yojana** has been introduced from the academic year 2024-25, with the objective of ensuring that girls in grades 9 to 12 receive sufficient nutrition alongside their education, to empower them and to ensure that every girl enrolling in grade 9 successfully completes her education upto 12th grade. An assistance of total Rs.50,000 per girl student is paid under this scheme. Assistance of total 141 Crores has been paid to 10 lakh girl students till the end of December 2024.
- In the academic year 2024-25, the establishment of 160 new Government secondary schools and two Government higher secondary schools has been sanctioned resulting in total 162 approved institutions.
- Under the **Mukhymantri Gyan Setu Merit Scholarship Yojana**, providing scholarships on a merit basis to bright students of standard 6, the scholarship amount of Rs.31.59 crore has been paid to 30,000 students in the first and second instalments in the year 2023-24 to.
- In the current academic year, total 696 students are studying in 08 **Rakshashakti Schools** out of which total 400 are in Standard 6 and total 296 are in Std-7.
- Under the **Kasturba Gandhi Balika Vidyalaya Yojana**, total 257 (170 - Central Government and 87-Government of Gujarat) residential schools are functioning. At present, 29,000 girls are studying in these schools.

Mission Schools of Excellence

- Mission Schools of Excellence scheme has been launched with an investment of Rs.12,000 crore for strengthening Government and grant-in-aid schools. More than 85% of the students studying in schools in Gujarat are directly availing benefit from it.
- Total 21,395 computer labs have been established in 20,566 schools along with over 100,000 interactive Gyan Kunj smart classes in 24,451 educational institutions throughout the State under this scheme.

SSIP

- The Education Department has established initiatives aimed at fostering mind-set transformation, enhancing awareness and delivering training by strengthening the capabilities of school teachers in domains such as innovation, intellectual property and entrepreneurship through State-level school Project Management Units.

PM SHRI Yojana (PM Schools for Rising India)

- As a part of the implementation of the National Education Policy 2020, PM SHRI Yojana (PM Schools for Rising India) has been launched on 7th September 2022. Total 448 schools (376 Primary and 72 Secondary) are being developed in the Gujarat State under PM SHRI scheme.

Higher and Technical Education

- Under the **Mukhyamantri Yuva Swavalamban Yojana (MYSY)** assistance of Rs.2297.14 Crore has been paid till date to total 5,07,318 students during the year 2024-25.
- Under the **Mukhyamantri Kanya Kelvani Nidhi Yojana (MKKY)** assistance of Rs.619.58 Crore has been paid till date to total 21,369 girl students during the year 2024-25.
- **SHODH Yojana-** under the **Scheme of Developing High quality research**, financial assistance is provided to students doing research in the Ph.D. course for high-quality research. Under this scheme, total Rs.97.85 crore has been paid to total 3,546 students so far. The target is to provide assistance of Rs.20 crore to 2,000 students in the next year 2025-26.
- Under the **Finishing School Prakalp** the students of Gujarat State are provided total 80 hours of skill-building training per student in life skills, employment skills, functional and spoken English by expert trainers. It contributes to enhancing their employability. As of December 2024, total 10,056 students have received training this year.
- Under the **Training for Excellence, Efficiency and Research towards Higher Education (TEERTH Yojana)** total 15,499 participants have received training through 32 Faculty Development Programs, Research Methodology Workshops, Webinars, and Sangoshti, as of December 2024.
- Out of 40 universities and 564 colleges that participated in the Gujarat State Institutional Rating Framework (GSIRF), 16 universities and 34 colleges have received 5-star ratings, which is more than last year.
- During the year 2024-25, the incubation of approximately 126 start-ups has been facilitated by the **Gujarat Student Start-up and Innovation Hub (i-Hub)**. As well as total 394 individuals from 112 start-ups have utilized co-working spaces, while the overall number of start-ups undergoing incubation has reached 536.

**Development
of the
Deprived**

The fragrance of development spreads throughout society as the standard of living for citizens in a State improves. The Government of Gujarat, fully acknowledging the principle of equitable development for all segments of society within the framework of social justice, has initiated the effective execution of numerous welfare programs through the establishment of an inclusive and comprehensive strategy aimed at advancing the welfare of the deprived people.

Developing Caste Welfare

- Till the end of December 2024, total 833 students hailing from Socially and Educationally Backward Classes have received loans amounting to Rs.89.87 crore, enabling them to pursue advanced studies abroad in fields such as Computer Science, Information Technology, and MBA programs.
- Under **Pandit Din-Dayal Aawas Yojana**, total Rs.117.65 crore has been disbursed to 11,757 beneficiaries for house construction till the end of December 2024 to ensure that the people belonging to the most backward classes of the remote areas, nomadic, denotified castes, socially and educationally backward classes and economically backward classes get their own houses.
- Under **Kunverbai nu Mameru Yojana**, assistance of Rs.12,000 /- is provided for the Social uplift. Till the end of December 2024, total 49,130 couples have been provided the benefit at the cost of Rs.58.87 Crore.
- Under the **Sat Fera Samuh Lagn Yojana**, the assistance of Rs.4.29 crores has been paid to total 3108 couples till the end of December 2024.
- Till the end of December 2024, Rs.451.56 Crore has been paid to total 3094 beneficiaries of the unreserved classes for Foreign Study Loan under Gujarat Unreserved Educational and Economical Development Corporation.

Schedule Caste Welfare

- Under **Dr.Ambedkar Aawas Yojana**, the assistance of Rs.1,20,000 is provided to the beneficiary to ensure that the Scheduled Castes people get their own house. Under this scheme, assistance has been provided to 12,690 beneficiaries for the construction of houses at the cost of Rs.53.79 crore till the end of December 2024.

- Under **Dr.Ambedkar Foreign Study Loan Yojana**, the loan of Rs.15.00 lakhs is provided at a 4% interest rate for individuals pursuing higher studies in abroad. Till December 2024, a total expenditure of Rs.73.36 crore has been incurred under this scheme benefiting 489 students who have received loans to study abroad.
- **Dr. Savita Ambedkar Antargnyatiya Lagna Sahay Yojana** is being implemented with the objective of promoting social harmony, offering financial support of Rs.2.50 lakh. Till the end of December 2024, a total expenditure of Rs.21.47 crore has been incurred under this scheme, benefiting 676 couples.
- Under **Kunverbai nu Mameru Yojana**, assistance of Rs.12,000 /- has been provided for the Social uplift. Till the end of December 2024, total 8060 couples have provided the benefit at the cost of Rs.9.64 Crore.

Social Security

- Under **Sant Surdas Yojana**, total Rs.35.57 crore has been paid to total 43,776 beneficiaries till the end of December 2024. Under this scheme, a monthly financial assistance of Rs.1,000 is provided to a person with severe disability.
- Under the scheme to provide monthly financial assistance of Rs.1000 to persons with mental disability(**Mano Divyang**), total assistance of Rs.62.45 crores has been paid to 68,221 beneficiaries till the end of December 2024.
- Under the Financial Assistance Scheme to take care of destitute elderlies and disabled, beneficiaries aged between 60 and 79 years receive Rs.1,000, while those over 80 years are granted Rs.1,250 monthly, total assistance of Rs.489.76 crores has been paid to 530227 beneficiaries till the end of December 2024.
- Under the scheme of providing monthly financial assistance of Rs.3000 under the Palak Mata Pita(Foster Parent) Scheme, total Rs.56.22 crore has been paid to total 20,929 beneficiaries till the end of December 2024.
- Under the financial assistance scheme to provide Rs.2 lakh either to Palak Mata-Pita(Foster Parents) or to the beneficiary girl of the Chief Minister's Bal Seva Yojana upon her marriage; total assistance of Rs.4.10 crore was paid to total 205 beneficiary daughters till the end of December 2024.

Tribal Development

Tribal communities have inhabited the same areas for thousands of years, maintaining their cultural traditions. The tribal groups are mentioned even in Indian culture and religious books. Tribal communities continue to maintain a profound connection with water, land, and forests. The Government of Gujarat has introduced various initiatives aimed at enhancing the welfare of these tribes, who uphold their distinctive religious traditions in harmony with nature, yielding commendable outcomes. Today, numerous young individuals from the tribal community are significantly contributing to the nation's economy through their pursuit of higher education. Likewise, the advantages they have gained in areas such as agriculture, employment, education, health, and housing reflect the uplift of the tribal population under the initiatives of Gujarat Government. The Gujarat Government has resolved to reinstate previous schemes with revised objectives, focusing on the enhancement of the tribal community and fostering the development of a significant tribal population.

- Under the **Vanbandhu Kalyan Yojana**, the provision has been raised from Rs.18,754 Crore for the fiscal year 2023-24 to total Rs.22,025.81 Crore for the fiscal year 2024-25 with the initiation of Vanbandhu Kalyan Yojana-2.
- A provision of Rs.548.10 Crore has been made under the **Gujarat Pattern** for the Schedule Tribe area for the current year 2024-25.

Schedule Tribe Welfare Schemes

- Under the Pre-S.S.C. Scholarship scheme for the students of the Schedule Tribe at the cost of Rs.74.81Cr, total 6.50 lakh students have been benefited as per the annual rate of currently implemented schemes till December 2024.
- Under **Ganvesh Sahay Yojana** at the cost of Rs.51.75 Cr, total 5.76 lakh students have been benefited for uniform assistance, till the end of December 2024.
- A budget allocation of Rs.100.00 crore has been established this year under the '**Mukhyamantri Border Village Sarvangi Utkarsh Yojana**' to ensure the provision of essential services such as housing, roads, water supply, electricity, and education for the Scheduled Tribes residing in the remote, hilly, and border regions of the State. Till the end of December 2024, approvals have been granted for works of various sectors, including 1553 for Housing, 72 for Education, 28 for Roads, 55 for Aanganwadi, 32 for Livelihood, and 5 for Health under this scheme.

- Till the end of December 2024, 88,517 students have been benefited at the cost of Rs.333.39 crores under **the Post-S.S.C. Scholarship** scheme for the students of the Schedule Tribe.
- Under the '**Food Bill Assistance Scheme**,' total 16,351 students of Scheduled Tribes enrolled in higher education and residing in hostels outside the State have been benefited at the cost of Rs.24.40 crore, till the end of December 2024.
- To provide six basic facilities like housing, roads, water, electricity and education to the most backward people of Adimjuth and Halpati community of Scheduled Tribes under the '**Mukhya Mantri Adimjuth Sarvangi Utkarsh Yojana**' and **Mukhyamantri Halpati Sarvangi Utkarsh Yojana**, till the end of December 2024, approvals have been granted for the works of various sectors, including 1737 for Housing, 55 for Education, 45 for Roads, 127 for Aanganwadi, 20 for Livelihood.
- Till the end of December 2024, total 6135 beneficiaries has been benefited with an expenditure amounting to Rs.42.80 crore under the '**Personal Housing Scheme**'(including Halpati Awas Yojana) for the families of Scheduled Tribes.

The Forest Rights Act, 2006

- Scheduled Tribes and other traditional forest inhabitants have been conferred the right to inhabit and cultivate the land they occupy as per the provisions of the Forest Rights Act of 2006. Out of the total 1,82,869 claims received, 98,289 claims have been approved. The total land approved against individual claims is 1,67,439 acres.
- Out of total 2,246 proposals received for infrastructure facilities, 2,174 have been approved.

Gujarat State Tribal Education Society

- In order to facilitate access to higher education for children from tribal families residing in remote areas, the Gujarat State Tribal Education Society under the Tribal Development Department operates 105 schools throughout the State as a joint effort of the Government of India and the State Government. The network comprises 48 Eklavya Model Residential Schools, 43 Girls Literacy Residential Schools, 12 Model Schools, and 2 Sainik Schools. These institutions offer free education from standard 6 to 12, along with complimentary accommodation, meals, textbooks, uniforms, tour and various other essential facilities.

Women and Child Development

- **Take Home Ration (THR):** The Take Home Ration (THR) initiative provides a supplementary nutritional support to all children aged 6 months to 3 years, severely underweight children aged 3 to 6 years, pregnant women, lactating mothers, and adolescents girls under Bal Shakti, Matru Shakti and Purna Shakti. Approximately 26.96 Lakh beneficiaries have received benefit of this scheme.
- **Doodh Sanjeevani Yojana:** This scheme encompasses 141 components across 106 tribal and 36 developing components of 20 districts of the State. This initiative has benefited around 97,000 beneficiaries.
- **Poshan Sudha Yojana** offers a one pot nutritious meal at Anganwadi centers aimed at enhancing the nutritional level of pregnant and lactating women in 106 components across 14 tribal districts. During the year 2024-25, approximately 71,000 (Till the end of December 2024) beneficiaries have been served.
- **Mukhyamantri Matrushakti Yojana (MMY):** First-time pregnant mothers and mothers of children up to 2 years old are provided a monthly raw-ration kit for 1000 days, which includes 2 kg of gram, 1 kg of Toor-dal, and 1 liter of groundnut oil. Till the end of December 2024, approximately 4.89 lakh beneficiaries have availed the benefit of this scheme.
- **Poshan Udan :** The State-level initiative "Poshan Udan 2025" was inaugurated from Ektanagar View Point-1 to promote nutritional awareness through a kite festival under the theme "Poshan Na Sathvare Aambishu Akashe." E-Bhoomi Pujan for 58 Anganwadi centers, to be constructed at a total expenditure of Rs.1247 lakh, was conducted as a part of this initiative.
- **Ganga Swarupa Economic Assistance Scheme:** Assistance of Rs.215.71 crore was disbursed through DBT to the accounts of approximately 16.41 lakh beneficiaries (till the end of December 2024) in the State under this scheme.
- **Sakhi One Stop Centre (OSC):** Total 38,893 women have received services from Sakhi One Stop Centre (OSC) till date. Sakhi One Stop Centre operates 24*7 in every district. Currently, there are 35 such centers functioning across 33 districts of the State.

- **181 Abhayam Women Helpline:** Under this scheme, an integrated 181 Abhayam Mobile Application using most advance technology, first of a kind in India has been launched to provide prompt assistance to women in challenging situations. Presently, 59 rescue vans are functioning across the State.
- **Mahila Swavalamban Yojana:** As a new item, the subsidy has been increased from 15% to 30% of project cost or maximum Rs.60,000 for the General Category, 35% of project cost or maximum Rs.70,000 for the Scheduled Castes and Schedules Tribes, 40% of project cost or maximum Rs.80,000 for the widows and women with disabilities. Till the end of December in the year 2024-25, a total subsidy of Rs.71 lakh has been disbursed to 168 women beneficiaries.

Urban Development and Urban Housing

The State Government has adopted an approach of enhancement in ease of living aimed at elevating the living standards and overall well-being of residents in the towns and cities. To achieve this objective, ongoing development initiatives are being implemented under the Swarnim Jayanti Mukhyamantri Urban Development Scheme, which seeks to provide world-class amenities in small towns and cities throughout the State. This initiative will improve the living standards of the citizens of the State, granting them access to the world-class services and facilities.

As a historical move, the State Government has formed 9 new Municipal Corporations namely Surendranagar, Morbi, Gandhidham, Porbandar, Kheda, Anand, Mehsana, Navsari, and Vapi on 1st January 2025. Currently, total 17 Municipal Corporations and 149 Municipalities are functional in the State.

Swarnim Jayanti Chief Minister Urban Development Scheme:

- This Scheme focuses on the works related to development of physical and social infrastructure facilities, urban mobility (transportation), projects aimed at establishing a unique identity for the city, and private society public participation scheme. A provision of Rs.8883.65 crore grant has been made in the year 2024-25 for this scheme, and 3593 projects amounting to Rs.7687 crore approximately have been undertaken.

Smart City Mission:

- Total 354 projects amounting to Rs.11,451 crore have been undertaken for six cities namely-Ahmedabad, Surat, Vadodara, Rajkot, Gandhinagar, and Dahod which are selected by the Government of India under Smart City Mission. Of these, 339 projects costing Rs.10,824 crore have been successfully completed, while 15 projects costing Rs.627 crore, are currently in progress.

Gujarat Metro Rail Corporation (GMRC) Limited:

- The Ahmedabad Metro Rail Project Phase-1 encompasses a total length of 40.03 k.m., featuring the construction of 32 stations. The estimated expenditure incurred for this phase is Rs.10,773 crore. The metro rail service covering 6.5 k.m. from Vastral Village Metro Station to Apparel Park, part of Priority Reach-1, commenced operations in March 2019. The remaining corridors, which include East-West and North-South routes, were completed and opened for public on 2nd October 2022.
- Phase-2 of the Ahmedabad Metro Rail Project extends over 28.26 k.m. and will include the construction of 22 elevated stations. The estimated cost for this phase is Rs.5384.17 crore. This project will cover distance from Motera Stadium, Ahmedabad to Mahatma Mandir, Gandhinagar. An additional corridor will link GNLU and GIFT City. Metro rail service of 20.80 k.m. out of 28.25 k.m. (including 8 elevated stations), has been commenced for the public usage from 16th September 2024. This service was inaugurated by the Hon'ble Prime Minister.
- Surat Metro Rail Project Phase-1 spans 40.35 k.m. and consists of two corridors with 38 stations, designed to provide comprehensive connectivity throughout Surat. The project will cost Rs.12,020.32 crore.

Pradhan Mantri Awas Yojana (Urban)

- The State Government has approved a total of 9.59 lakh housing units under the Pradhan Mantri Awas Yojana (Urban), out of which, 8.80 lakh houses have been completed.
- Under PMAY scheme, 38739 housing units have been approved for the rehabilitation of slum dwellers at their original place through private partnerships, of which 17385 units have been completed. Interest subsidies have been granted to 6,19,368 beneficiaries under the Credit Linked Subsidy Scheme (CLSS).

Out of 1,15,731 housing units approved under the Affordable Housing in Partnership (AHP) Scheme, 1,15,692 housing units have been completed. Furthermore, from the 1,49,884 housing units approved under the Beneficiary led Construction (BLC) scheme, 1,28,303 units have been completed.

- Till December 2024, an expenditure of Rs.556.00 crore has been incurred for affordable housing in the financial year 2024-25, with the completion of work on 46,129 housing units under the Pradhan Mantri Awas Yojana (Urban).
- The process of re-development is expedited by implementing the Re-Development Policy-2016 of Gujarat Housing Board by amending Section-60(A) of the Gujarat Housing Board Act, where eviction of dissenting members' residences after the agreement of 75% of the members. Currently, 24,623 houses across 111 colonies, out of a total of 185 colonies, are at various stages of tender process by the Board. Thus, the Board is undertaking measures aimed at benefiting the public, ensuring that all societal segments have access to housing, and providing new residences for inhabitants of old and deteriorating colonies through re-development efforts.

Solid Waste Management

- 100% door-to-door collection system for solid waste has been established in 1,387 wards across 165 local self-governing bodies within the State. Approximately 80% of the solid waste collected is subject to segregation. As a part of the Solid Waste Management, modern equipment valued at Rs.1298.67 crore has been allocated to urban local self-governing bodies to enhance solid waste disposal and sanitation efforts.

Waste to Energy Plant

- The Ahmedabad Municipal Corporation has awarded a contract on a PPP basis to generate electricity from 1000 metric tons of municipal solid waste per day. This initiative will not only help in the disposal of daily waste but will also generate employment opportunities for approximately 700 people and benefit the environment.

Nirmal Gujarat 2.0

- Under Nirmal Gujarat 2.0 scheme, Rs.57.13 crore has been allocated to all municipalities within the State under Safai Vera Protsahan Yojana for the current financial year.

- To enhance the cleanliness and resilience of urban areas, over Rs.20.00 crore has been sanctioned for the disposal of garbage vulnerable points under Nirmal Gujarat 2.0, alongside an allocation of Rs.111.00 crore for the development of 'Nirmal Path' within the city.
- As a part of observance of 'Swachh Bharat Diwas', the Swachh Bharat Mission has organized the "Swachhta Hi Seva" campaign under Nirmal Gujarat 2.0, from 17th September 2024 to 31st October 2024. Notably, **Gujarat has achieved the top rank among urban areas across India in the campaign.**

Fire Prevention Services:

- Equipment and vehicles are procured and provided to municipalities at 32 Divisional Office Headquarters and other municipalities under the monitoring of the Director, State Fire Prevention Services to enhance firefighting capabilities. Additionally, modern fire stations are being constructed in the District Headquarters Municipalities for the 32 Divisional Fire Prevention Offices.

“PM SVANidhi – PM Street Vendor Atma Nirbhar Nidhi”

- The Ministry of Housing and Urban Affairs, Government of India has launched a 100% Centrally Sponsored Scheme “PM Street Vendors AtmaNirbhar Nidhi(PM SVANidhi)”, a scheme for Special Micro-Credit Facility, to provide working capital loans to street vendors for their livelihood.
- Under the PM SVANidhi Scheme, a total of 4,86,896 loans to street vendors have been sanctioned and a total of 4,77,784 loans to street vendors have been disbursed by banks till the end of December-2024.

Live Concert

- The British band Coldplay performed two shows at the Narendra Modi Stadium in Ahmedabad on January 25th and 26th, 2025. The concerts were attended by approximately 1.34 lakh people. Both concerts were very successful and demonstrated India's and especially Gujarat's, ability to host world-class events.

Panchayat

- The State will receive huge amount of Rs.15,650 crore from the Central Government by the year 2025-26 under the 15th Finance Commission. A grant of Rs.10,476 crore has been allocated to the Panchayats, facilitating the completion of 4,46,520 projects at an expenditure of Rs.8381.11 crore.

- **The e-Gram Vishwagram Yojana:** The number of services available under this scheme has increased to 321. In the year 2023-24, 4.93 crore transactions have been recorded, while 28.61 lakh transactions have been recorded under the Digital Seva Setu for the year 2024-25 (till the end of December 2024).
- **Solar Roof Top:** Grants have been allocated for the installation of solar rooftops on 2674 gram panchayat buildings, 51 taluka panchayat buildings, and 10 district panchayat buildings within the State, aimed at reducing electricity expenses.
- **Svasth Gam ane Svachhh Gam Yojana:** Assistance is provided as an incentive for promoting cleanliness and sanitation, thereby enhancing awareness among villagers regarding hygiene and to elevate the standards of rural living. For the year 2024-25 (till the end of December 2024), an expenditure of Rs.41.1293 crore has been incurred against a budget provision of Rs.66 crore.
- **Panchvati Yojana:** This scheme has been implemented from the year 2004-05, to develop gardens with facilities and to make the recreational facilities easily available in rural areas. Total of 5771 villages have been covered under Panchvati Yojana till the end of December 2024.

Rural Development

Pradhan Mantri Awas Yojana (Rural)

- Under Pradhan Mantri Awas Yojana(Rural), more than 35,000 housing units constructed at a cost of Rs.560 crore were handed over to the beneficiaries by Hon'ble Prime Minister on 16th December 2024 at GMDC Ground, Ahmedabad.
- Against the new target of 2,99,011 housing units assigned to the Gujarat State under Pradhan Mantri Awas Yojana (Rural) for the year 2024-25, total 2,20,011 housing units were sanctioned and first instalment is disbursed to 1,59,931 beneficiaries.

National Rural Livelihood Mission

- Under National Rural Livelihood Mission, self-help groups are formed to empower women in rural areas and make them economically self-reliant. Total 8,362 self-help groups have been formed in the year 2024-25 under this mission. Assistance of Rs.21.86 crore as a Revolving Fund (RF) and Rs.119.05 crore as a Community Investment Fund (CIF) has been provided to total 7,335 and 10,554 self-help groups respectively. Total 62,068 self-help groups received credit of Rs.1083.18 crore from bank as a Cash Credit (CC).

- Rural youth belonging to the age group of 18 to 35 years are imparted skill based training under Deen Dayal Upadhyay – Gramin Kaushalya Yojana(DDU-GKY), under which 2,218 beneficiaries received training in the year 2024-25, out of which, 1,998 trainees received employment.

Swachhh Bharat Mission (Rural)

- Total 44 lakh toilets have been constructed in the rural areas of the State under this scheme. The construction of 26678 individual toilets and 279 public toilets have been completed in the year 2024-25.
- A comprehensive solid waste management initiatives have been implemented, which include the construction of 1,860 segregation sheds, 9,571 community compost pits, and the establishment of door-to-door waste collection services in 16,471 Gram Panchayats. Additionally, 127 electric vehicles have been supplied for the purpose of solid waste collection. Furthermore, the construction of 39,280 community soak pits has been successfully completed as part of the liquid waste management efforts.
- Gujarat State is honoured with the India Sanitation Coalition (ISC) – FICCI Sanitation Award at the FICCI Federation House in Delhi on 26th November.

Labour, Skill Development and Employment

- In 2024, an amount of Rs.1728.94 crore (one thousand seven hundred twenty-eight crore ninety-four lakh) has been disbursed to more than 12 lakh labourers in the State to ensure they receive bonuses during the Diwali festival.
- In accordance with the Gujarat Physically Handicapped Rules, 1982, total 7944 persons with disabilities have been provided employment across 2580 factories within the State.
- Successive reduction in unemployment rate of the State has been observed through effective implementation of employment oriented services of the State Government. As reported in the Periodic Labour Force Survey(PLFS) 2023 by the Ministry of Statistics and Programme Implementation(MOSPI), Government of India, the unemployment rate was recorded at 1.7 percent, which has further decreased to 1.1 percent in the 2024 survey report.
- Yuva Priya Prakalp: Under the Employment Recruitment Fair Program, the State Government organized 1260 recruitment fairs in 2023-24, providing employment opportunities to a total of 2,96,001 candidates.

- The Anubandham web portal serves as a virtual platform connecting employers with job seekers.
- Over the past two years, the construction of 11 new buildings for Government Industrial Training Institutes has been successfully completed within the State.
- More than 11 lakh labourers have been registered till date on **the e-Nirman Portal** of the Gujarat Building and Other Construction Workers' Welfare Board.
- Currently, 154 Raths are operational under the Dhanvantari Arogya Rath Yojana, also an additional 50 Raths are to be commenced in the near future. Till the end of December 2024, a total of 28 lakh O.P.D. services have been provided under this initiative for the year 2024-25.
- The Education Assistance Scheme offers financial support for the education of two children of registered **construction workers**, with assistance amounts ranging from Rs.1,800 to Rs.2 lakh, covering educational levels from Standard 1 to PhD. Under this scheme, assistance of Rs.26 crore has been provided to 37 thousand beneficiaries in the year 2024-25 till the end of December-2024.
- Nutrious meals are provided at a nominal cost of Rs.5 under **Shramik Annapurna Yojana**. Total 86 lakh meals have been distributed during the year 2024-25 till the end of December 2024. Currently, 290 booths are operational under this initiative and plan to establish an additional 100 booths in the near future.
- The objective of the **Shramik Basera Yojana** is to provide accommodation facilities on rent at a concessional rate to construction workers and their families. Accommodation facilities are provided to the workers at a rent of just Rs.5 per day per worker. The ceremony of laying foundation stone has been done at 17 sites under Shramik Basera and construction work is in progress.

Road and Building

- The work of widening the roads of a total length of 552.96 km into four laning/10 meters/7 meters at a cost of Rs.1313.31 crore has been completed in the State, while the work of widening the roads of a total length of 1222.83 km into four laning/10 meters/7 meters at an estimated cost of Rs.4372.91 crore is in progress.

- Construction of 20 bridges including the bridge over the Rupen river on the Visnagar-Umta-Sundhiya-Kheralu road; the bridge on the Barwala-Vallabhipur-Bhavnagar road and new bridges has been completed at a cost of Rs.365.65 crore whereas the work of 48 bridges at a cost of Rs.2061.33 crore is in progress.
- Rs.5485 crore has been sanctioned for 200 works of 1912 km length of roads as an approach to provide modern facilities by undertaking improvement, upgradation and strengthening of **roads connecting industrial and mining areas**. Out of which 95 works of 936 km. length have been completed at a cost of Rs.1789.21 crore, while 47 works of 342.26 km. length with an estimated cost of Rs.1852.76 crore are in progress.
- Gujarat has the longest coastline in the country. **The ports of Gujarat** located on this coast provide many important services and are strategically important so the State Government has sanctioned 73 works of a total length of 1048.78 km roads connecting the ports to provide necessary **road infrastructure** and modern facilities at a cost of Rs.2716.13 crore, out of which 45 works of 722.70 km roads have been completed at a cost of Rs.1074.45 crore and 05 works of 72.90 km roads at an estimated cost of Rs.21.55 crore are under progress.
- The works of 2578 roads/bridges with the length of 6819 km at a cost of Rs.3960 crores have been approved in the year 2024-25. The works are under progress.
- The work of widening the Sarkhej-Gandhinagar highway in six-laning at a cost of Rs.913.49 crore is in progress. This includes construction of 15 flyovers-railway over bridges including an elevated corridor of 4.5 km. Out of which, the work on a total of 12 structures has been completed.
- For the work of railway over bridges/underpasses, which is very important for the safety of traffic and saving time, the State Government has completed 76 railway over bridge works at a cost of Rs.3605.45 crores on railway crossings with traffic exceeding one lakh train vehicle units under 100% State Funds and 50-50% sharing of Gujarat Government and Indian Railways under the Railway Crossing Free Campaign and a total of 29 railway over bridge works are under progress at a cost of Rs.1658.89 crores.

- Work of an estimated cost of Rs.22.92 crore for modernizing the town hall with modern facilities in Gandhinagar and construction of 896 quarters of various categories in Gandhinagar at an estimated cost of Rs.220.5 crore etc. have been completed.

Transportation

- License and vehicle related services have been completely digitized through Saarthi 4.0 and Vahan 4.0 applications. Besides this, the applicant can avail 35 services related to license and vehicle from home without visiting the RTO office in person through e-KYC. A large number of applicants take benefits of it.
- Total 4.58 lakh applicants have accessed vehicle related faceless services from home in the year 2024-25(Till the end of December 24).
- Total 5.74 lakh applicants have accessed 15 license-related services from home during the year 2024-25.(Till the end of December 24).
- There are five authorised **scrapping facilities** in the State designated for proper disposal of vehicles that are not fit to run on public roads or which cannot be issued a fitness certification. With a view to ensuring that the vehicles that cannot be used for public are scrapped only through these authorised facilities, a concession of 15% for transport vehicles and 25% for non-transport vehicles in motor vehicle tax is offered while purchasing a new vehicle.
- A person who helps in taking seriously injured persons in fatal road accidents to a hospital/trauma-care centre for treatment during the Golden Hour is awarded a certificate of appreciation and a cash prize of Rs.5,000 as a Good Samaritan. As part of this initiative, the State Government has directly credited the prize money into the bank accounts of a total of 30 beneficiaries till December 2024 and has also provided them certificates.
- **The bus port built at Amreli** on a public-private partnership basis at an estimated cost of Rs.14.03 crore has been inaugurated by the Chief Minister.
- The State Government has inaugurated a total of 19 bus stations at Surendranagar, Morbi (New), Dhanpur, Desar, Limkheda, Mahuva, Rajkot (Satellite), Vaso, Chaklasi, Kawant, Songadh, Atkot, Bharuch (Bholav), Kamrej, Wankaner, Thangadh, Halvad, Alindra and Saputara at an estimated cost of Rs.58.28 crore and operationalized for enhancing public convenience.

- Over the last one and a half years, a total of 2987 new buses including 300 luxury coaches, 200 semi-luxury coaches, 400 sleeper coaches, 1682 super express (400 in-house + 1282 ready built), 400 midi buses and 05 double decker electric buses have been launched and put into operation in the service of the public.

Ports

- Total cargo handled by Gujarat Maritime Board ports was 449.26 MMT in the year 2023-24.
- **Environmental Protection:** The environmental management system of the ports under the Gujarat Maritime Board has been made more effective and the ports are managed in compliance with environmental regulations.
- To promote ship recycling activities with an environmental perspective at Alang, environmental facilities like landfill cell, bilge water treatment plant, incinerator and fire extinguishing system have been set up at TSDF-Alang, all of which are functioning effectively and smoothly.
- **PM Gati Shakti** is an important step towards improving observation and enforcement practices across India. Gujarat Maritime Board (GMB) has integrated activities related to NOCs for salt pans, shrimp farming, intake and outflow of pipeline and land reclamation with the PM Gati Shakti portal.

Revenue Management

- For balanced and rapid economic development through the establishment of industrial estates in the State, to promote micro, small and medium enterprises in the State, to increase employment by developing industrial estates, **a policy for land allocation** has been decided according to the taluka category at the rate of the existing industrial Jantri for **Gujarat Industrial Development Corporation**.
- The work for issuing property card by surveying the properties of village site in the State is being done under the **Swamitva Yojana**. The work of surveying 13,741 villages in 33 districts of the State using drones under the Swamitva Yojana has been completed.
- Now, the citizens do not need to visit the office in person to get a copy of their property card. They can easily get a computerized copy of the property card with e-Seal from their home or any other place through the **iORA portal**.

- Now, applicants do not need to visit the office in person to apply for **land survey** related work like boundary survey, section survey and inter-section survey. Now, applicants can apply for survey online with the help of I-Mojni software on iORA Portal. Till now, 4,16,869 survey applications have been successfully processed.
- During the monsoon-2024, the State Government has paid Rs.684 lakh as human death assistance, Rs.558.39 lakh as animal death assistance, Rs.1937.72 lakh as cash assistance, Rs.7096.36 lakh as household assistance and clothing assistance, Rs.12.51 lakh as hut assistance and Rs.894.20 lakh as house assistance to the affected areas to assist the citizens affected by heavy rainfall in the State.
- In order to take immediate necessary action during the potential time of natural and man-made disasters risks in the State, Regional Emergency Response Centres(ERC) have been set up at Gandhinagar, Surat, Vadodara, Rajkot and Gandhidham. As well, District Disaster Management Centre(DEOC) has been set up at the district level. In addition, State Emergency Operation Centre (SEOC) has been set up to facilitate coordination with various offices at the State level during disasters.
- The main goal of the State Government is to maintain law and order and provide safety and security to the people of the State as per the provisions of the constitutional and legal order. For this purpose, a high level of professional approach, dedication to duty, showing of a realistic approach and sensitivity to the expectations of the people have been instilled in the police.

**Law
and order:**

Jan Rakshak: Integrated Emergency Response System Yojana

- The Integrated Emergency Response System - Jan Rakshak, has been established to gather information concerning criminal activities, road accidents, and various incidents within the State through Dial 112. Under this system, equipped with modern technology, 1000 'Jan Rakshak' First Responder Vehicles at key locations are deployed so that police can reach at the spot of an incident within 10 minutes in urban areas and within 30 minutes in rural areas.

Crimes against women and children:

- Our State is leading the country in terms of women's safety. If we look at the reasons for this, the crimes against women have decreased significantly because of the monitoring of the Hon. Chief Minister, Hon. State Minister(Home) and high officials, the special post of Director of Prosecution, appointment of Special P.P, speedy trial in Special Court/Fast track Court, 'Abhayam' Women's Help Line '181', SHE TEAM, 24*7 functioning Women Help Desk (WHD), continuous monitoring on ITTSO Portal.
- Because of the above efforts made by the State Government, The Hon. Court has given 436 verdicts in POCSO cases till December 2024 and sentenced the accused with rigorous imprisonment, which is a notable thing.

Drive to find missing children

- After the success of Operation Smile, Operation Muskan, CID Crime of the Government of Gujarat periodically conducts drives to find missing children in all cities/districts. In which, 1762 missing children have been found through these drives from the year 2022 to December-2024.

Action against illegal encroachment made by criminals

- Illegal encroachments have been removed in the border areas of Devbhoomi Dwarka, Kutch, Jamnagar, Porbandar, Gir-Somnath, Jamnagar, as well as in the districts of Ahmedabad, Surat etc. More than 5533 encroachments have been removed by December-2024 in the current year.

Viswas Project

- CCTV Camera based security and Integrated Traffic Management System has been established by installing around 7000 CCTV Cameras in 34 district headquarters, at 6 pilgrimage sites and Statue of Unity, Kevadia Colony of the State under VISWAS Project Phase-I. Because of this System,
- Total 3249 cases including 166 cases of hit and run, 332 cases road accidents, 42 kidnappings, 860 cases of missing persons or thing, 587 cases of theft, robbery, assault, snatches have been detected in all 34 districts of the State in the year 2024.

- As a result of Traffic Management System of the CCTV Camera installed under the project and other effective road safety measures, the number of road accident cases in the State has decreased approximately by 30% in the year 2024 as compared to the year 2023. During this period of time, there has been a significant decrease in injuries due to road accidents and deaths approximately by 48% and 19% respectively.

Thus, the 'force multiplier' effect created by the VISWAS project has increased the efficiency of the police many folds and CCTV cameras installed in public places have helped in creating spirit of security and safety among the public.

State is leading in updated technology at the Forensic Science Laboratory (FSL)

- Gujarat has become the first State in the country to adopt block chain technology so that the details of sample/evidences and cases can be stored digitally at the FSL and can be obtained a tamper proof digital copies of data at any time.
- Gujarat has become the first State in the country to adopt technology for detection of crime by showing a person the photographs of crime scenes related to the incident using Brain Images Classifier technology.
- **ONE NATION ONE CHALLAN-Project:** NIC under the Government of India has implemented the ONE NATION, ONE CHALLAN application across the country and through this system, the fine amount fixed by the Gujarat Government for traffic rule violations committed by vehicle drivers will be levied digitally through CCTV cameras, body worn cameras, mobile apps, PoS(Point of sale) machines and VOC (Violation over camera) applications.
- Total 7,62,289 samples of 3,00,058 cases including 2,99,705 from the State, 66 from outside the State and 287 from central investigation agencies have been examined by 287 Forensic Science Laboratories of the State during the current year (January-December-2024) and through that, an income of Rs.1.79 crore has been earned as examination fees. Thus, the Forensic Science laboratory of the State holds a leading position in the country. And it is capable of investigating all types of crimes committed in the State. Which is a matter of pride for the State.

Finance Management

- Due to effective and efficient financial management the State Government, Gujarat has not taken a single overdraft in the last 20 financial years (2004-05 to 2023-2024 till date). Moreover, the State has not sought any ways and means advance for the last 19 financial years (2005-06 to 2023-2024 till date). The State has estimated a revenue surplus of Rs.9821 crore against the target of 'zero' revenue deficit in the year 2024-25.
- GST has been implemented in the State from 1st July 2017 to realize the concept of one nation, one tax and one market. In the year 2023-24, the State has generated a total revenue of Rs.1,20,750 crore from GST, VAT, Electricity Duty, and Professional Tax.
- More than 5 lakh taxpayers were registered at the time of implementation of GST law and now this number has increased to more than 12 lakh taxpayers which shows an increase of 142%.
- A total of 39 mobile squads are functioning in the State for the implementation of 'e-way bills' under GST law. A total of 10 crore e-way bills have been generated in the State of Gujarat during the year 2024-25, out of which, 4.5 crore inter-State **e-way bills** have been generated, which is the highest in the entire country.
- In the year 2024-25, a total of 42,80,705 e-way bills have been verified in the State of Gujarat, ranking it first in the entire country.
- The tax rate for cancer drugs like Trastuzumab Deruxtecan, Osimertinib and Durvalumab has been reduced from 12% to 5%.
- Due to the computerization of all the treasuries of the State, all the operations at the treasury office have been streamlined and expedited.
- Under IFMS (Integrated Financial Management System), e-Payment facility is being implemented in all the offices ensuring direct deposit of amount in the accounts of all employees, pensioners and related beneficiaries.

- E-Kuber portal of the Reserve Bank of India has been integrated with the IFMS, leveraging the e-payment process.
- Further, a system has been set up in IFMS to allow online refund of income received online through Cyber Treasury Portal.
- Pension payments of approximately 5,18,574 pensioners of the State are made on time through e-payment by the treasury offices. Additionally, the facility of “Jeevan Praman Portal” has been established which allows pensioners to verify their survival from home.
- By integrating with Digital Gujarat Portal, arrangements have been made for the payment of scholarship and uniform assistance of more than 53 lakh students of the State to be directly deposited in their accounts, with payment of post-matric scholarship to be made through Aadhaar.
- Arrangements have been made for the farmer beneficiaries of the State to deposit the amount of assistance in their accounts through IFMS System under the Agricultural Assistance Package Scheme of the Government.
- More than 4.45 crore beneficiaries of 14 different schemes have been covered under the Gujarat Group (Public) Accident Insurance Scheme.

Sports, Youth, and Cultural Activities

The Sports, Youth, and Cultural Activities Department organizes various programs throughout the year under multiple schemes to foster a positive attitude towards sports and culture among the youth.

- To ensure that talented athletes from the State achieve victories at the national and international levels and enhance the pride of the State and the nation, the State Government has implemented the Swami Vivekananda Non-Residential Talent Development Center Scheme. As of December 2024, a total of 1,023 athletes, including 541 boys and 482 girls, were selected under this scheme in the past year. Over the past two years, the selected athletes under this scheme have won a total of 176 medals at the national level, including 50 gold, 72 silver, and 54 bronze, and 8 medals at the international level, including 3 gold, 1 silver, and 4 bronze.

- To help talented athletes in the State achieve success at national and international levels and bring glory to the State and nation, the Gujarat Government launched the 'Shaktidut Yojana' in 2006. Under this scheme in 2024, 3 athletes and 3 para-athletes from Gujarat represented India at the Olympic Games held in Paris, France. The Gujarat Government provided each athlete financial assistance of Rs.10 lakh before the competition, amounting to a total of Rs.60,00,000(Sixty lakh rupees) to support their preparation.
- Under the 'Utsavo' scheme, the State Government organized the 'Matrivandana Utsav' at Dwarka and Somnath this year.
- Additionally, the Government inaugurated a Light and Sound Show in Vadodara to highlight the city's history and cultural heritage.
- District libraries in Ahmedabad, Rajkot, Vadodara, Junagadh, Mehsana, Patan, Surat, Bharuch, Jamnagar, Vyara, and Anand have been developed as smart libraries with an investment of Rs.1 crore per library.
- To preserve and promote Gujarat's literary heritage and facilitate the growth of Gujarati, Hindi, Sindhi, Sanskrit, Urdu, and Kachhi languages, the Gujarat Sahitya Academy is operational. To expand and develop its literary projects and activities, the Government has constructed the new Gujarat Sahitya Academy building, '**Zaverchand Meghani Bhavan**,' at an expenditure of Rs.19.69 crore. This facility includes a modern library, a conference hall, and a literature museum.
- In **Khel Mahakumbh 3.0**, a record-breaking over 71 lakh players have enthusiastically registered.

Science and Technology

The Science and Technology Department facilitates digital governance by providing services to citizens and Government offices through digital infrastructure and platforms.

IT Infrastructure Development

- Gujarat has made remarkable progress in enhancing digital governance. The Gujarat State Wide Area Network (GSWAN) now connects over 6,000 Government offices, with approximately 96,000 nodes linked via LAN connectivity.

- Under the BharatNet project, within just 24 months, world-class internet services have been provided to over 8,000 Gram Panchayats, maintaining an effective network uptime of over 96%. This network provides high-speed connectivity to more than 8,000 schools, 600 rural health centers and 370 police outposts under the Horizontal Connectivity Scheme.

E-Governance

- The Digital Gujarat platform successfully delivers over 1,000 Government services to citizens, processing more than 1 crore applications through online platforms, Jan Seva Kendras, and e-Gram centres.
- To streamline Government operations, the **e-Sarkar** Project has been introduced as an electronic file and record management system, revolutionizing Government workflows. More than **8,000 offices** and **1,40,000 officials/employees** have been on boarded establishing new standards in digital governance and earning prestigious awards.
- For effective, transparent, and rapid service delivery to citizens, **Aadhaar-based authentication** services have been leveraged, processing over 48 crore transactions. Additionally, more than **200** Direct Benefit Transfer (DBT) schemes across nine departments have been implemented, ensuring timely and accurate service delivery to citizens.

Artificial Intelligence and Advanced Technology

- Gujarat is a leader in AI-driven innovation. An AI Center of Excellence has been established at GIFT City, Gandhinagar, in collaboration with NASSCOM and Microsoft, aimed at fostering AI-enabled solutions across various sectors to accelerate socio-economic development and governance.
- The Science and Technology Department has also established an AI Task Force to promote AI adoption in key sectors such as finance, healthcare, and agriculture.

Biotechnology

- Under the Research Assistance Scheme, the State has launched the Network Research Program on Antimicrobial Resistance, Superbugs, and One Health in the healthcare sector. A collaborative effort involving medical colleges, universities, and veterinary labs has resulted in 59 researchers from 35 institutions identifying 17,000 antimicrobial-resistant bacteria and conducting genome sequencing for 4,700 samples.

- The Gujarat Biotechnology Research Centre has developed diagnostic techniques for highly contagious viruses such as Chandipura, Corona, Dengue, Influenza, Chikungunya, and Enterovirus.
- Technologies for diagnosing genetic diseases like Muscular Dystrophy and Breast Cancer have also been transferred to the industry.
- In February 2024, Hon'ble Prime Minister inaugurated the Human Biological Science Gallery at Gujarat Science City and the Regional Science Centers of GUJCOST in Jamnagar and Vadodara, which will serve as unique attractions for students and citizens interested in science.
- GUJCOST institute has been accredited as an educational institute for the International Quantum Science and Technology year(IYQST) 2025 declared by the United Nations.

Forest and Environment

Gujarat is rich in biodiversity, and my Government is committed to its protection. The Forest Department is making continuous efforts to preserve forests, wildlife and to increase tree cover both within and beyond forest areas maintaining environmental balance alongside development.

- According to the India State of Forest Report(ISFR 2023), Gujarat ranked first in the country in increasing tree cover outside forest areas.
- Under the leadership of Hon'ble Prime Minister Shri Narendra Modi, Gujarat has embraced the **‘Ek Ped Maa Ke Naam’** Campaign-2024. Against the target of planting 17 crore saplings, the State has successfully planted 17.32 crore saplings ahead of schedule.
- Under the **‘Mangrove Initiative for Shoreline Habitats & Tangible Incomes’(MISHTI) program**, Gujarat led the country by planting mangroves across 11,930 hectares this year. Additionally, 2,500 hectares of mangrove plantations were undertaken in the sensitive Kori Creek and Sir Creek areas along the State's coastline.
- Under the Green Credit Program, the Forest Department has completed tree plantations of indigenous species across 5,000 hectares in collaboration with Central Public Enterprises.

Emission Trading Scheme, Gujarat

- Currently, around 300 industries in Surat participate under this scheme in live trading of Emission Permits in the limit set by the Board, helping industries enhance plant efficiency and reduce air pollution control costs. This initiative has resulted in an approximate 20% reduction in particulate matter emissions in Surat.

National Clean Air Campaign (NCAP)

- The Ministry of Environment, Forest and Climate Change (MoEF&CC), New Delhi, launched the National Clean Air Campaign (NCAP) as a time-bound strategy in January 2019 to address the problem of air pollution in urban and rural areas.
- Under "Clean Air Survey 2024" in NCAP, cities with better performance, i.e., the top 3 cities in three categories of cities based on population, have been awarded by MoEF&CC. Out of the four non-attainment cities in Gujarat, Vadodara and Surat were shortlisted in the category of cities with a population of more than 1 million. Surat city was selected in the first place and awarded a prize of Rs.1.5 crore.

Administrative Reforms

Gujarat's work procedure and good Governance of My Government which is committed to the Ease of Doing Business and Ease of living; is frequently appreciated in entire India as the role model of development. The State's citizen-centric policies and efficient administration have influenced stakeholders across industry, services, agriculture, and public governance.

To highlight the good governance legacy initiated by Hon'ble Prime Minister Shri Narendra Modi, Chief Minister Shri Bhupendrabhai Patel's Government has decided to celebrate 'Vikas Saptah'(Development Week) every year from October 7 to October 15. Various programs were organized across the State with public participation, inspiring citizens to become partners in Gujarat's progress. In Gujarat, under "Vikas Saptah" the people were informed about the Prime Minister Shri Narendrabhai Modi's notable contribution in the development of the State through Vikas Padyatra from about 23 iconic places of the State.

Karmyogi Portal

- Aligned with Gujarat's commitment to e-governance and digital empowerment, the State has successfully launched the Karmyogi Portal - an advanced human resource management platform. Currently, over 3.86 lakh employees are registered, and the portal facilitates various employee-related services.
- This initiative marks a significant step towards transparency, efficiency, and accountability in modern governance and public administration.

Sardar Patel Good Governance CM Fellowship Program

- The State Government launched the Sardar Patel Good Governance CM Fellowship Program in November 2023. After the selection process, 20 fellows were appointed under this fellowship program for the year 2024-25.

Chintan Shibir (Brainstorming Camp)

- The 11th State-level Chintan Shibir was held from November 21 to November 23, 2024, at Somnath in the Gir-Somnath district of Gujarat. The camp was attended by Hon'ble Chief Minister Bhupendrabhai Patel, cabinet ministers, and a total of 188 participants, engaging in active discussions.
- Discussions and recommendations were made on various topics, including generating employment opportunities in Gujarat, increasing income in rural areas, improving satisfaction with Government schemes and the role of district and local self-governing bodies in tourism development.

Information and Broadcasting

- To ensure that people in remote areas receive verified information from the State Government quickly, documentary films, special multimedia documentaries, television spots, and radio jingles were produced. Through these various mediums, awareness campaigns about different welfare schemes of the State Government were conducted.
- With changing times, the services of the Information Department have also evolved. Under the guidance of the Hon'ble Chief Minister, the 'Mari Yojana' portal has been created to provide citizens with information of all State Government schemes at one place. The National Informatics Centre (NIC) assisted in developing this portal. This initiative will help citizens access integrated information about all Government schemes online, saving their effort, time, and expense.

**Cottage
and
Rural
Industries**

- To promote "One District One Product" (ODOP) and strengthen the Make in India mission, a grand and extensive PM Ekta Mall is being constructed in Surat.
- Under the Shri Vajpayee Bankable Scheme, the loan limit has been increased from Rs.8.00 lakh to Rs.25.00 lakh, and the maximum subsidy limit has been raised from Rs.1.25 lakh to Rs.3.75 lakh.
- Under the Manav Kalyan Yojana, arrangements have been made for individuals from weaker sections engaged in small businesses to purchase toolkits of their choice through e-vouchers from local vendors.
- As per the New Cottage and Rural Industries Policy-2024, artisans associated with boards/corporations and cooperative institutions sold khadi, handicrafts, and handloom products worth Rs.460 crore.

Judiciary

- The Legal Department has designated magisterial courts in the State as **Remote Adjudication Courts** to handle cheque return cases filed under the Negotiable Instruments Act, 1881 via e-filing and video conferencing at the Chief Judicial Magistrate's Court, Ahmedabad City.
- Over the last three years, the State Government has approved an expenditure of Rs.2,124 crore for infrastructure development of the High Court and subordinate judiciary, with approximately Rs.1,019.21 crore sanctioned for the ongoing year 2024-25. It is not an exaggeration in saying that the judicial system in Gujarat is experiencing a golden era in terms of infrastructure development.
- To resolve family disputes efficiently, the State Government, in consultation with the Gujarat High Court, has established **80 new family courts** at the taluka level. This will ensure faster resolution of family disputes and save time and money for the litigants at the taluka level.
- To ensure that public trusts receive the maximum possible amount from property sales for fulfilling their objectives, the process under Section 36 of the Gujarat Public Trusts Act, 1950 is now conducted through an online **e-auction portal**.

**Climate
Change**

- Under the **Gujarat Renewable Energy Policy - 2023** implemented by the State Government to promote clean and green energy production, a total of 3,886.56 MW solar power plants have been commissioned in the State till December 2024, increasing Gujarat's total solar power generation capacity to 16,796 MW.

- Additionally, under this policy, 627.26 MW wind farms have been commissioned in the State till December 2024, increasing Gujarat's total wind power generation capacity to 12,474 MW.
- Under **the scheme to install solar systems on Government buildings**, 100% financial assistance has been provided for installing a 7.20 MW solar photovoltaic rooftop system at 630 Government buildings at an estimated cost of Rs.18.84 crore during 2024-25. So far, 3,653 Government buildings have been equipped with a 64.00 MW solar photovoltaic rooftop system at a cost of Rs.308.47 crore.
- Under the subsidy scheme for battery-operated two-wheelers, 2,941 students from Class 9 to 12 and college students have received Rs.3.53 crore in subsidies through DBT (Direct Benefit Transfer) till December 2024. So far, a total of 41,449 students have received Rs.48.92 crore in subsidies through DBT.

While I have the opportunity, to address this August House of the 15th Legislative Assembly, I am glad to say that my Government is actively working towards comprehensive well-being, fulfilling basic needs, and ensuring inclusive participation in the State's development journey with a focus on economic progress and human resource development. The Government has prioritized the welfare of the common people, ensuring that they truly experience Gujarat's progress. The new definition of "Impartial Leadership, Continuous Development" has made positive impact on its citizens. The Government has upheld its responsibility in a way so that people feel it stands by them.

Gujarat, which played a key role in India's independence movement, will also play a significant role in securing a prestigious place for the nation on the global stage. I am confident that every Gujarati will take pride in their identity and Gujarat's achievements. The people have entrusted you with the responsibility of shaping a divine and magnificent Gujarat. I hope you all contribute your best as representatives, keeping in mind your public service experience and the aspirations of the citizens.

Guided by the vision of Hon'ble Prime Minister Shri Narendra Modi's mantra, "Sabka Saath, Sabka Vikas" let us all remain committed to Gujarat's progress, prosperity and well-being of its more than Six crore citizens.

Bharat Mata Ki Jay.

Jay Jay Garvi Gujarat.
